

Bibliothèque numérique

medic@

**VANINI, Giulio Cesare. Caesaris
Vanini Neapolitani theologi, ..., de
Admirandis Nature Reginae Deaque
Mortalium Arcanis**

Paris : Adrien Périer, 1616.

(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : <http://www.bium.univ-paris5.fr/hist/med/medica/cote?41167>

X B. V. h. h. e. r. a. G. o. l. b. e. r. i. G. a. u. b. e. r. n. u. s.
11157 L II M. d. c. xvi

CÆSARIS

VANINI NEAPOLITANI

Theologi, Philosophi, & Iu-
ris vtriusque Doctoris

DE

Admirandis Nature Regine Deaque
Mortalium Arcanis.

LIBRI QVATVOR

LVTETIÆ,
Apud ADRIANVM PERIER, viâ Iacobâ,

M. DC. XVI
CVM PRIVILEGIO REGIS

ILLVSTRISSIMO

VIRO, D. DOMINO
BASSOMPETRÆO, LIBERO
Sacri Romani Imperij Baroni,
Christianissimi Regis Consi-
storij Consiliario, & vniuersæ
Germanicæ eius militiæ Ma-
gistro.

DLANTAE in saxoso & ie-
iuno solo consita, si radices
vndiq; diffundere nequeunt,
sed obice impedita retorquentur, at-
que incurvescunt, repulsaque resi-
liunt, ilicò gracilescunt, exangues
flosculos, pallidulas frondes, insua-
ues, eosque perpaucos, ac perpusillos
ā ij

fructus proferunt. Eadem (VIR ILLVSTRISSIME) agro aperto, ac irriguo commissa, proceriores excrescunt, longè, latèq; ramos propagant, & nutilanti diuersicolorum florum ambitu viridique foliorum orbiculata congerie, spectantium oculos oblectant, aures odore demulcent, ambrosioque fructuum succo palatum titillant, spiritusque reficiunt: ita ingenij mei arbuscula in angusta, & siticulosa quorundã Præceptorũ tellure enurrita elanguit, squalida, adspectu tristi, atque in ameno, infrugifera olim extitit. Modò protuberante, turgenteq; semine, veterum Philosophorum metas transiliens, & recentiorum obstacula superans, tanquam in amplissimo, mollissimoque terræ gremio constituta, herbescens quotidie elicit viriditatem, & in progignendis stirpibus, propagandisq; plantarijs lasci-

uiens, ameniori vultu, magisque ad-
blandiente forma variegata, ac ver-
sicolor frondium, florumque politie
& elegantia speciosius, nitidiusque
adolefcit: & iam in fructus extu-
mescebat, sed immaturos auidæ scho-
larium manus (me in scio) intempe-
stiuè decerpserunt: quare ne elan-
guescant, aut computrescant, atque
ita ab insita vi ac generositate descii-
scent, Excellentie tuæ tanquam Solis
radijs expono, vt ab eius almo ca-
lore maturitatem iuxta & dulcedi-
nem nanciscantur. Enimvero cum
admirabiles corporis, animique do-
tes, quibus à Deo affatim excultus
es, accumulatè exornatus, ac magni-
ficè insignitus, altiori repeto cogita-
tione, in terris cui te comparem, ne-
minem adinuenio: sed fulgidissimum
duntaxat Cæli speculum tuarum vir-
tutum simulacrum agnosco. Histo-
r̃ ij

ricorum monumenta dum perlego, in
Illustrissima tui generis Prosapia,
peruetusta Heroum altrice, tan-
quam in Cælesti corpore innumera
maiorum tuorum omnibus Regiis do-
tibus micantia sydera inspicio, nec solā
Galliam, sed Uniuersum orbem specta-
torem, atque veneratorem habent.
At inter illa Sydereæ lumina Ex-
cellentia Vestra veluti Sol refulget,
nec ullis temporis, fortunaque for-
dibus obsolescit. Tam elegantem for-
mosi corporis speciem quid memo-
rem? Quando non modo mille He-
lenis venustiores Heroïnas ad sui
amorem pertrahit, sed Atheorum
contumaciam perstringit, petulan-
tiam comprimit, nefariosque conatus
reprimit: nam speciosissimæ faciei tuæ
splendorem, maiestatemque intuentes,
diuinitatis vestigium homini inesse
fateri non exhorrescunt. Fortunati

nimis seculi nostri Pictores, qui pulchritudinis ideam omnibus numeris absolutam posteris relinquere exoptantes, non (ut veteres) è mille formosis eximias, decorasque portiunculas effingere coguntur, sed solam tui corporis umbram (si fas est mortali diuina metiri) delincare satis, superque erit. Alexandri Macedonum Regis carnes à genuino caloris natiui effluvio, eo erant odore perfusa, ut adstantes quodammodo recrearent: At tua species imperio dignissima, non modò proximos consolatur, sed absentes etiam in admirationem, & benevolentiam rapit. Ego sane qui tot oberrans regiones, infinitas propemodum pulchritudinis viuas depictasque imagines conspexi, cum in quibusdam Pictorum adibus tuam aspexi effigiem (meam fatebor infidelitatem) Pictoris, dixi, hoc opus

à iiij

est, non Naturæ. Quum verò Illu-
strissimus Arturus Espinæus Sanlu-
cius Rhedonum Abbas, omnilaude
sublimior, ac Dominus meus multis
nominibus colendissimus, in Excel-
lentia tuæ presentiam me introdu-
xit, tam spectabili opificio obstu-
pefactus, hausto tacito quodam divi-
nitatis afflatu, immutatus videbar
ita, ut alia ex causa mendacij picto-
res redarguerim, ut pote quia nec mi-
nimas tuæ pulcritudinis partes
adumbrarunt. Nobilissimum hoc for-
mosissimumque corporis templum, di-
vinum Animæ Numen inhabitat,
omnibus virtutibus, genere præstan-
tissimis, specie pulcherrimis, magnitu-
dine præclarissimis, excellentia ipsa
admirandis circumseptum, & com-
munitum. Si Platonis essem alumnus
tanquam mundi Animam te colerem,
atque deoscularer: Quia tamen Ari-

stotelis sum soboles, Microcosmum te
nuncupabo: omnes etenim in omni-
bus omnium Nationum, omniumque
seculorum Principibus consperse do-
tes, in te vno accumulatae resident.
De Pietate, & Religione quid di-
cam? Sæpenumero aduersus hæreticos
te differentem excipiens, suspicabar
an ab ipso Deo consultò donatum
fuerit cognomentum, Bassompè-
træus, Petri S. Ecclesiæ basis. De
ingenij acumine quid eloquar? ea
polles in dicendo facundia, ut ipsas
æquoreas Deas ad tui amorem pelli-
cere valeas: in Mathematicis scien-
tiis tantos fecisti progressus, ut Præ-
ceptores tui inter primarios princi-
pem locum obtinentes, liberè fateren-
tur, quotidianis tuis inuentis, & iu-
dicijs permagnam illorum studiis fa-
ctam esse accessionem. Bellipotentem
agnouit te inuictissimum Martis

fulmen Henricus Magnus, qui Pedemontani Equitatus Tribunum te adhuc adolescentulum delegit, & Serenissima Regina aeterni nominis Maria Medica ad regni gubernacula sedente sapientissima moderatrice, in omnes Gallicorum exercituum Germanos milites Praefecturam admirabili cum laude es consecutus: in his verò postremis bellicis tumultibus strenuè, & fideliter pro gloriosissimo Rege Ludouico XIII. ita te gessisti, ut omnium Procerum iudicio ad summos honores prouehendus merito censearis. Piaculum existimarem tuam subticere munificentiam, quam ipsemet Henricus Rex munificentissimus cognoscens, publicè acclamauit, Bassompetræus in largiendo Regias vices gerit, imò longis superat parasangiis. Quot Philosophi, quot Aulici paupertatis tenebris antea nu-

bili, nunc beneficentiae tuae radiis illustrati, coruscant, atque splendent: Non mirum igitur si aureo Soli omnes te comparent, ego praeferam: Auriferos ille radios semper ubique vibrans, me nunquam auro locupletavit: at si Excellentiae tuae semel benignis me aspiciet oculis, statim aurescam. Quod superest (Heros inuictissime) humillimè deprecor, ut si quando Reipublicae regendae occupationibus per aliquot horas defungi Excellentiam tuam contigerit, atque aliquid ei laxamenti imperare visum sit, his meis philosophicis colloquijs, quae tui Nominis aeternitati consecraui, animum grauioribus rebus defessum recrees, atque reficias.

Excellentiae vestrae
obsequentissimus

IUL. CAES. VANINVS.

AD EVNDEM ILLVSTRISSIMVM
Dominum, necnon ad Operis authorem
eminentissimum ac toto orbe clarissimum,

CARMEN CONGRATVLATORIVM

Haud puduit Docti diuino carmine magnum
Virgilij Augustum celebrari, grataque quondam
Mecenas habuit moderata poemata Flacci.
Tu genus heroum forti de stripe potentum
Quis dedit illustres ortus Lotaringia clare
Bassompetre satus, quem tam prestantia forme
Quam gratie decorant galleque facundia lingue,
Munificus Iouis instar ades cum munere cunctos
Palladios Generose viros humaniter equas,
Sic honos Armorum, Nam gens exercita bello
Helmeta prefectum copijs quas Gallia nutrit
Agnoscit probatque Ducem gaudet que valere,
Interea iam sume lubens & fronte serena
Suscipias librum, tibi quem nunc Iulius offert
Vaninus vir Mente potens Sophiaeque Magister
Maximus, Italica decus & nona gloria gentis.
Quam longè lateque sua prorumpit acumen
Mentis & ingenium? preclara arcana ne doctes
Ne lateant seros ventura in secula rerum
Omnia victuris mandat miracula chartis:
Hic etenim mundi que sit natura requirens,
Illius in gremio quecunque fuere sepulta
Atque Heracliti nigro latuere sub antro
Parturit in mediam lucem. Sed qualis in astris
Ipse laboranti defecta luce sorori
Succurrit Titan, & stellas lumine pascit
Largus opes proprias diffundens solus in omnes,
Sic hoc scriptorum veterum monumenta volumens
Illustrat splendore suo noctemque recentum

*Aure noua, pulsa penitus ualidine nudas,
Magnus Aristotelis, secretis: veterumque saporibus
Iullus interpres, nebula tenebrisque remotis,
Illorum splendere facis decreta, librosque
Explicat, atque suo data gloria tota labori.
Iure igitur uim ex omni que preuenius ero
Bassompetre iuum nomen que d. eiusque manebis
Inscriptano libris Vanini, quos ne que tempus
Auferet, ac omni populi memoraberis ero*

**Gregorius Certain Parisiensis
Doctor Medicus.**

**AD CLARISSIMUM ET
Doctissimum Virum D. Iulium. Cæsarem
Vaninum Theologiæ Iurisprudentiæ
& Philosophiæ Doctorem
Celeberrimum.**

EPIGRAMMATA.

Ο γκέτ' Αεισοτίη μέγαν, ἔδ' Ἐπλατῶνα κρείσσον
Ελλας; ἀρ' ἀήθ' ἔχει τ' σοφὸν Ἰταλίαν.
Ἥϊδε γδ φύσεως θησαυρὸν κλειτὸς ὀπάξῃ
Καῖσαρ Οὐανῆνις; πάντα κομιζόμενος
Αἶψα, κινήσεις, χυεῖσεις, καὶ μύελα τάλλα
Τῶν ὄντων, Κοσμὸς τ' ἀγλαβμορφος ἔχει.
Τῆνεκ' αὖ ἔστ' ἐκείνη γὰρ τούτου θησαυροῦ ὀγύσις,
Ὡς ἐνδύνει μάθ' ἅπασ φύσιν ἀρχέγονον.

**Pontius Priuatus Tharasconensis
Medicinzæ Doctor.**

rem fecimus, ut quod maxime quærebamus
ad exhibendum in nos ille agere posset. Spes e-
nim indubia erat artem non improbandam,
qua vti sumus, visum iri, & autorem ipsum co-
gi debere, ut quæ reuocare non poterat, com-
probaret. Comprobavit itaque nostram
in bene agendo præposteram fiduciam, &
lumen sibi inscio datum admisit, atque lu-
bens Soli maximo dedicavit. Tuum est, bene-
vole Lector, laudare admirandam sapientissimi
Philosophi in componendo hoc opere scien-
tiam, & nostram in publicando solertiam. Va-
le & donis à me tanquam à Prometheo furti-
nis, bonisque vrere cælestibus.

TYPOGRAPHVS

Lectori.

NVlla re magis itur consultum generi humano, quam cognitione rerū, quas Deus fecit occultas, vt tanquam lapilli in obscuro, secretius emicare possent. Pauci vero sunt quos ardentis virtutis afflatus in hoc studium excitauit: & sentimus vix fieri, vt singulæ ætates singulos ferant. Vnicus ætate nostra verus Philosophorum Princeps, & Aristotelis rediuuius ab omnibus doctis noscitur. I. C. Vaninus, qui omnes scientiarum Deos intulit Latio, & æternitati iam ante litauit. Vnde nos publicæ utilitatis solliciti, alia eius monumenta, quæ aurius retinebat, per idoneos exscriptores nancisci curauimus. Itaque eius Dialogi LX. totius Philosophiæ arcana continentés ad manus nostras peruenere, quos duobus integerrimis, doctissimisque Viris tradidimus, vt ad maiorem tuam (candide Lector) facilitatem quatuor in libros diuiderent, & cuique libro apponerent titulum: quod libenter illi præstauerunt, & libentius nos in lucem damus, sine expresso illius consensu, non tamen sine concessu. Nam cum hic labor noster ad finem accederet, illum furti istius nec manifesti certio-

Extrait du Priuilege du Roy.

LE Roy a permis & permet à Adrian Perier Marchād Libraire à Paris, d'imprimer ou faire imprimer vn liure intitulé, *Iulij Caesaris Vanini Neapolitani, Theologi, Philosophi & Iuris utriusq; Doctoris. De admirandis Nature Reginae, Deaq; Mortaliū Arcanis*: Auec deffenses à toutes persōnes de quelque qualité & condition qu'ils soient, de n'imprimer ny faire imprimer, vendre ne debiter ledict liure durant le temps & terme de six ans, sans le consentement dudit Perier, a compter du iour que le liure aura esté acheué d'imprimer, sur peine de confiscation desdits liures, & de tous despens dommages & interests. Et voulons qu'a chacun desdits liures estant mis vn Extrait de nosdictes Lettres, elles soient tenuës pour suffisamment signifiees, comme plus amplement est déclaré esdictes Lettres de priuilege: Acheué d'Imprimer le premier iour de Septembre, Mil six cens seize. Et de nostre règne le septiesme.

Par le Roy en son Conseil,

Signé, DE VERNAISON,

IVLII

CÆSARIS

VANINI DOCTORIS

ACVTISSIMI

Liber Primus

De Cælo & Aere.

DIALOGVS I.

INTERLOCVTORES.

ALEXANDER. IVLIVS CÆSAR.

ALEX.

Aluus sis Iuli Cæsar. I. C. Tu quoque
salue, quid istuc mi Alexander dile-
ctissime? Quid quæso rei huc te tam
matutinum egit? an est aliquid, in
quo mea opera opus sit tibi? ALEX. Maxime.
I. C. Age, fare, siquid habes, ad omnia tibi
presto sum. ALEX. Non dubito id quidem. I. C.
Imo dic vno verbo, dic quid est quod me velis.
ALEX. Ita faciam, quandoquidem ita me bene-
uolè ad id inuitas. Hoc igitur ipsum est, quod

A

etiam si multos annos in Sorbonicis Scholis
 sim philosophatus, ita tamen arduis & abstrusis
 quibusdam difficultatibus, tanquam Chrysi-
 peis retijs irretitus detineor, ut si me ab ijs ex-
 plicueris, non recuso quin Philosophorum
 Deus in posterum vociteris. I. C. Arduum est
 quod petis, & perexiguus ingenioli mei viribus
 sanè impar. ALEX. Hem quid audio? etiam Phi-
 losophi hyppocriticis maculis animi cādorem
 confœdare audent? I. C. Absit ut à sapientissi-
 mo, optimoque Posteritatis Senatu tanti crimi-
 nis reus Iulius Cæsar expostuletur: nec enim
 futuræ laudis voces avidis captat auribus, nec
 auræ popularis favori temerario inhiat, sibi que
 ipse conscius est, ea quæ scimus esse minimam
 partem eorum quæ ignoramus. ALEX. Eia, Vir
 absque controuersia de quacumque scientia
 optimè merite, solitudinis molestiam iucundis-
 simis litterarijs colloquijs delectamus. I. C. Excusa-
 tum me habeas quæso. ALEX. Cur ita? I. C.
 Quia non in promptu mihi est, qualem tu desi-
 deras, rotūda, neruosa, & circumspecta satis ora-
 tio. ALEX. Imo tibi est omnium assensione le-
 pidissima & elegantissima. I. C. Si me non irri-
 des, habeo gratias. ALEX. Nec te irrideo, absit,
 nec te mihi agere gratias æquum est, sed nun-
 quam mihi gratius feceris, quàm ut hic dispu-
 tationi dictus sit dies. I. C. Id quidem tua causa
 maxime lubens facerem, sed inuitus ne faciam
 istud me mouet exemplum. ALEX. Quale illud
 est? I. C. fit læsio repentina illata luce ijs, qui diù
 in tenebris commorati sunt. ALEX. Cur id acci-

dit? I. C. quia inassuetis nouæ sunt species, omne autem nouū valde immutat sensum. ALEX. Scitè quidem, sed quid istud ad tuam excusationem? I. C. Plurimum ni fallor, meliorem enim ætatem in peregrinationibus, & in aulis Principum cum temerè, frustra & misere prodegerim, parum idoneum me agnosco huiusmodi perplexissimis philosophicis disputationibus explicādis: at quæ maximè præ clara sunt, diligentissima indigent enucleatione. ALEX. Id quidem verum est, sed tibi lectissimæ non desunt obseruationes infinitæ penè lectionis quas adhuc adolescentulus selegisti, adest ingenij vigor insignis, acerrimumq; iudicium, quod sapientiæ animam vocare solco. I. C. Non hos amabò indebitæ mihi laudis stimulos addas, ad acuendum animum nostrum longo marcidum otio. ALEX. Illi igitur nihil prætermittendum est quod ad pleniorē sese offerat contemplationem. I. C. Non aspernabor tam bellam addiscendi occasionem. Tua igitur fretus humanitate, acuratissima succulentissimaque oratione tuæ studiosæ voluntati morem gerere enitar, dummodo, si quid errauero, foras te non elaturum, per sacros Aristotelis manes iureiurando mihi pollicearis. ALEX. Itane Seculi nostri Iuuentuti inuides, vt ne guttam quidem ex tuis opulētissimis secretioris philosophiæ fontibus degustandam concedas? I. C. Non es nescius me in disputando à popularibus opinionibus abhorreere, itaque quæ à me dicentur, quò à vulgo erunt remotiora, eò propinquiora

A ij

calumniæ. ALEX. Obtrectatorum fastidia tuis virtutibus multò minora esse iam eruditi viri intelligunt: quid quæris, quid exoptas amplius? Plus es apud Sapientum iudicia consecutus laudis, quàm vt ne tantillum quidem bonæ famæ per Aristarchorum detractionem, & semidoctorum Censorum maleuolam inuidentiam amittere tibi sit periculum: habes quod perpaucis bonis viris contigit, clarum nomen apud Galliæ Proceres: passus es, quod sæpe sapientissimi viri, obtrectationem: à te id remotum est quod ignauissimi complures obtinere, argenti nèpe copia, verum Philosophantium animorum præcipitium. I. C. Noli (te deprecor) vanæ gloriolæ fucò deceptum in ea me loca inducere, vnde pedem referre non liceat: Sapientiæ quidem studium me impellit, at rei magnitudo me reuocat. ALEX. Est aliquid amicorum & philosophiæ gratia audendum. I. C. Si te mihi igitur Ducem præbueris, Sacrosancta Sophiæ penetralia adire non amplius tergiuer fabor. ALEX. Ego quidem præibo libens abditissimas proponendo quæstiones & difficultates, Tu respondendo me sequere. I. C. Lubenter quoad poterò faciam. ALEX. Sic opto: I. C. Rem igitur ipsam auspicare. ALEX. Non excidit tibi memoria mellitus ille Vatis Itali versiculus.

Non si comincia ben, senon dal Cielo.

A Cælo igitur occipiamus. I. C. Per placet me herculè, sic enim & ipsi Cælicolæ nostris aspirabunt captis.

DIALOGVS; II.

De Cæli Materia.

ALEXANDER. IVLIVS CÆSAR.

ALEX.

Vandoquidem Lycei Doctor celeberrimus Stagyrita, tria dixit esse omnia, Deū scilicet, Hyle, & Cælum, inuestigemus quæso, quamnam Deus ipse Materiam Cælo attribuerit, imò prius disquiramus, sit ne omnino in Cælo materia? I. C. Auerrois quidem Sectatores pro Cæli sempiternitate dimicantes, materiam è Cælo amouerūt. ALEX. Bone Deus, quamnam illos ad hanc opinionem adduxit ratio?

*Auerro. in lii
de subst. ori*

I. C. Audies. Materia (inquit Auerroes) est subiectum contrariorum, igitur & corruptionis: at in cælo corruptio nulla, nec materia igitur. ALEX. Perdoctè ædepol. I. C. Mihi vero maior argumenti propositio non probatur. Materia enim non est subiectum omnium contrariorum necessario, sed contrarietatis tantum, quæ est secundum vbi. A Natura enim data fuit materia non ob transmutationem ad generationem primò & per se, vt vbiunque sit, ibi etiam sit generatio, & corruptio, quæ ex contrarijs infertur: sed ad subsistendum formæ corporeita-

*forma Corporeitalis & au. remouetur
a Maximo philosophis*

tis in substantia, & recipiendum quantitatem
 & figuram: quantitatem, propter loci mutatio-
 nem; figuram, propterea quod omne corpus fi-
 nitum est: at quantitati, & figuræ nihil est con-
 trarium. Vel vt facilius id explicem, non est ma-
 teria subiectum corruptionis, nisi cum est sub
 corruptibilibus formis naturalibus à quibus
 fluunt accidentia, quæ habent contrarium vel
 contraria posita sub differentijs item contraria.
 Materia vero cœlestis non habet accidētia, quæ
 sint ad contrarietates: eius sanè qualitates, ait
 Auerr. sunt diuersi generis ab alijs: cōtraria au-
 tem sub eodem sunt genere: Cœli vero figura
 circularis est, cui nihil esse contrarium prodi-
 dit Aristoteles: & si quid est in Cœlo contra-
 rium, illud non est contrarium ad corruptio-
 nem, sed ad perfectionem quippe motum,
 vnde, quo. ALEX. Tam abstrusa est hæc ratio-
 natio, vt eius conceptum assequi me posse diffi-
 derem, ni eam luculentissimè in tuo Amphi-
 teatro explicatam perlegissem. I.C. Atque
 idcirco tam difficilis sententiæ demonstratio-
 nem breuiter ego perstrinxi, quia eam, vt me-
 ministi, extraordinaria opera in exercitatione
 quinta explanavi. ALEX. Sed quænam fuerit su-
 per hac re Platoniorum sententia, scire percu-
 perem. I. C. illi, imbecillia ingenia ambagibus
 eludentes, ita inquit: Quemadmodum est
 forma quædam materialis, quæ in prima mate-
 ria est, atque iccirco vix forma dici potest (for-
 mam intelligunt corporeitatis) ita est materia
 quædam quæ vix materia nominari potest: ea

*In libro 1. 1. 50 quod est materia & forma
est materia, quia vera sunt bene
intelliguntur, sed Dialogi. Ma. Vanitatem non*

est Cæli materia: quapropter materiam hanc formalem vocat; sic Iamblicus inquit in Cælo materiam aut nullam, aut si ex hac nostrate constat, adeo illam immutatam, ut effecta sit forma: Cælum enim quod videmus materiam formalem esse, sicut è cõtra formam quæ in rebus sit inferioribus, factam materialem. ALEX. Non arridet mihi hæc opinio. I. C. Haud miror. Quandoquidem in sapientiæ scholis enutriti percipere nequeunt, quomodo materia vna ab alia diuersa sit, nisi per aduenientem formam, qua fit hoc aliquid: at forma corporeitatis se ipsa aliud est à quavis alia forma. ALEX. Sed Aristoteles supremus ille humanæ sapientiæ Dictator quid super hoc censuit? I. C. In Cælo esse materiam, quia Cælum habet potentiam, unde, quo. Addamus & nos, ibi necessario materiam subiectam esse, ubi quantitas est & figura, (non loquor tamen de supercælesti synaxi) At in Cælo quantitas est & figura, & materia igitur. ALEX. Perpulchre quidem. I. C. Præterea in ipsorum Auerroistarû scholis trita est hæc regula, nihil mouetur præter corpus, at Cælum mouetur, igitur corpus est, & per consequens materiæ non expers. Profecto corpus constituere sine materia, idem est, ac si constitueres somnium sine somno, quemadmodum ipsi dum has proferunt ineptias, simul vigilant & somniant. Sanè Auerroes suam pinxit sententiam nominibus, quibus res ipsæ nulla ratione respondere possent, ait enim, Cælum non esse materiam, sed corpus: quasi dicat, ut ioco rem

*Ard l 9 m
thaph. s. 17.
l. 12 s. 10.*

*per Angelos vero nos in parte dei
in Cælo autem et hanc, unam materiam
non intelligit.*

ante oculos ponam, panis est sine farina. ALEX. Quandoquidem in Cœlo materia est, perquiramus quæso, qualis nam ea sit. I. C. Ex aqua & igne cõstat Cœlum secũdum Caldæorum, Hæbreorumque deliria, & deliria quidem, namque si vera esset eorum sententia, continua foret in Cœlestibus corporibus pugna, quinimò ipsum rueret Cœlũ. Aqua enim corpus graue cum sit, in altis diu consistere non potest, sed ima petit statim. ALEX. Quæ rudes hos Asinos dementia cœpit? I. C. Decepti sunt illi miseri ex praua Mosaici eloquij interpretatione: Loquitur enim diuinus ille Philosophus sæpenumero de aquis quæ supra Cœlos sunt, & de igne qui de Cœlo descendit: Locatum igitur à loco non discernentes, eò ineptiæ reciderunt, vt nonnulli ex ipsorum Magistris, quos Rabbinos vocant, ex fumo Cœlum compositum asseuerarint. ALEX. Verba sanè spongia & carbone potius digna quàm cordati viri confutatione. Sed quæso dum matutinus auicularum concentus suauissimis susurris recreat animos, diuini Platonis, qui Musicæ nostrum assimilabat intellectum, sententiam in medium proferas. I. C. Is in cœlesti illo Timæo docuit, Cœlum ex terra & igne factum esse. ALEX. Igitur apud Platonem terra prior est Cœlo. I. C. Ita. ALEX. Sed quo rationis stabilimento eas præfulcire ineptias ausus est? I. C. Non conspiceretur, inquit, Cœlum, nisi constaret ex ijs. ALEX. Quid tu ei obijceres? I. C. Aqua igitur, cum conspiciatur (suscipite Platonici manes diuinissimi hoc à me laudis

sacrificium) ex terra & igne constaret, scilicet ex duobus siccissimis, & vno calidissimo, vnum frigidissimum & humidissimo proximū. ALEX. Sed ego, ni fallor, diuersam apud non ignobiles Platonicos perlegi sententiam, cuius, si meministi, mentionem facias rogo. I. C. Illi quidem in tres trientes mundum quasi assen diuisere, vt Primus triens quatuor capiat Elementa: Secundus quatuor priores Orbes, quorum primus cum sit Luna, eam terram ætheream ausi sunt nominare: In tertio triente statuunt pro aqua Saturnum, & primum mobile, scilicet octauum pro terra, in quo Elisia plantant vireta. ALEX. Eæ sunt Platoniconum picturæ quæ tamen inueniunt amasios suos. I. C. Veluti pupæ puerulos. ALEX. At sapientum Pontifex maximus Aristoteles quam ea de re sententiam protulit? I. C. Cælum nūcupauit Quintum Elementum, ALEX. Platonici vocē hanc rigido despiciantur supercilio. I. C. At immeritò: si enim ipsi per plebei sanè ingenioli homūculi veriti non sunt nec recundati infinitos propemodum Deunculos Græcæ fidei symbolo addere, cur Philosophorum Deo vnicam vocolam in Naturæ censum inuehere non licebit? ALEX. Hæc ex aliorum sententijs pronuntiata sufficiant. Tuam modò si placet ex opulentissimis Apothecis opinionē promas. I. C. Ego vero, si id per te liceat, asserere non verebor, materiam Cæli eadem esse cum hac nostrate: indiuidua naq; materia prima est, & rerum principium: ex ea igitur constant Cæli, quemadmodum & nostratia: sunt Cæli partes

*Solutio
vbi p[ro]p[ri]a
op[er]a
v[er]um.*

materię primę veluti hæc inferiora: at pars à parte non differt essentia. ALEX. Verū enim uerò, Vir ingeniosissime, vide quid inferas, nam si eadem esset Cælorum, ac pulicis, seu scarabei materia, vt asseris, Cæli vilescerent. I. C. Nequaquam, humanum siquidem corpus, subiectum cum sit diuinæ substantiæ, quæ dicitur intellectus, non est minus nobile quàm cœleste: hoc non informatur ab intelligentia, illud autem informatur ab intellectu. Hominis tamen materia alia non est à materia stercoris Asinini: id quod in compositi dissolutione per formæ absentiam conspicitur. Quis enim in sanctorum Innocentium, vel Diui Sulpitij cimiterio à murina & vermiculari materia humanam discernere vere valeat? Nemo prorsus. ALEX. At meritò, ni fallor, obijciam, Cæli materiam nulli esse corruptioni obnoxiam, nostri verò quàm plurimis. I. C. Istud vero pernego, ipsa enim nunquam corrumpitur, sed id quod ex ipsa fit. ALEX. At Cælestis materies ab ignis qualitatibus non destruitur, cum nihilominus tam propinqua ei sit, nostri vero materia maxime, hæc ergo ab illa diuersa cēsenda est, nam in nono diuinæ Philosophiæ scriptum est, materiã esse passionis principium, & causam propter quam patitur patiēs. Quæ igitur cōmunem habent materiam, communem quoque habere naturam ad mutuam actionem ac passionem, in duodecimo eiusdem, & in primo de Generatione decretum est, ac propterea Cælum, si eandem cum igne cōtiguam materiam possidet, ab eo consumetur. I. C.

Hic ego non dicam, Cælum ab igne non destrui, quia nullum credo esse prope Cælum, nec alibi Ignis Elementum, ut alias fortasse probabo, sed mitioribus utens verbis, cōcedo, ignem esse Cælo contiguum, in illud tamen non agere: Nec enim verum est quod ais, quæcunque cōmunem materiã habent, ea inter se agere, aut pati mutuo: sed id euenit ibi tantũ, vbi cōtrariæ sunt qualitates: quare in Cælo cum non sit affectio ijs, quæ in igne sunt, affectionibus cōtraria (sunt enim secundum Peripateticos diuersi generis, nam differunt per corruptibile & incorruptibile, contraria autem sub eodem genere sunt) Cæli qualitates ab ignis qualitatibus non destruentur. ALEX. Erudita sanè respōsio. Iã vero per Aristotelis Geniũ te deprecor, id mihi explices. Materia Cæli est ne eadẽ in omnibus Cæli partibus. I.C. Hieronymus Cardanus Subtilitatũ

Card. l. 3. de
subt. cap. de
cælo in initio

Professor & de nobis optimè meritis pernegat. ALEX. qua vero ratione fretus? I.C. Quia non eundem ad modum cuncta lucet astra. ALEX. At quomodo diuinum illud animal ex diuersis cōpositum est materijs? sanè duæ si essent materiæ, duæ etiam formæ. Tu vero dic quid sentis? I.C. Non plures esse in Cælo materias, sed plus materiæ in vna Cæli parte quàm in alia: quare dēsitare, & raritate, non materiei diuersitate Cæli partes differre mihi credendum duco. Aristotelis namque sum alumnus, nec pœnitet. Is me docuit eandẽ esse Cæli & Stellarum substantiam, & Auerroes negat in Cælo heterogeneitatẽ: hinc vererũ Philosophorũ, qui stellã in

Arist. in. 2. d
Cælo. t. 41.
Auer. in
disput.

Cælo velut in tabula nodū arbitrabantur, error
deprehenditur: Sydus enim est Cælū suū dēsum
& Cælum est sydus suum rarum: quippe ex par-
tium situ propinquiore tollitur pelluciditas, id
quod in tela densiore aut rariore, familiari exē-
plo obseruari facile potest. ALEX. Bone Deus
quantum iacturæ fit ab ijs qui te non audiunt.
I. C. Imo vero ab ijs qui me audiunt.

DIALOG. III.

De Figura & Colore Cæli.

ALEXAND. IVL. CÆS.

ALEX.

Ge nunc, Doctor Subtilissime, in-
quiramus quæso, qua de causa ro-
tundam Cælum retineat figuram?
I. C. In promptu ratio est, nempe
quia Cœlestis illius animalis æter-
nitati, atque diuinitati conuenientissima erat
æterna, diuinaque figura, qualis est sola Circula-
ris. ALEX. Cur illam æternam nominas? I. C.
Multis quidem de causis. Quia dissolui non po-
test, est enim continua, & vnilinea, neque
punctum habet cognitum aut ita designatum
vt sit principium dissolutionis, quemadmodum
habent aliæ figuræ; qua enim committuntur li-
neæ angulares, ibi desinit quodammodo trian-
guli constitutio: Et profecto desinit, quia ad a-
liam sese transfert lineam, vt quod in ea linea-
rum cōmissura non potest esse, sit in alia linea.

Compositæ igitur figuræ in suas sunt resolubiles portiones, quæ habent commissuras manifestas, id quod in circulo non est, vbiq̄ue enim est principium & finis, vtroque tamen ille carens. A L. Perbellè quidem. Verum enim uero quæ te mouit ratio, vt eam diuinitatis titulo adornares? I. C. Quia ad infinitum accedit. Finitum enim spatium est quod concluditur, infinitum quod non terminatur, quare finitur illud quauis figura. Hoc autè extra figuram per lineam quoquo versum rectam: Nam circularis in se recurret, aut se secabit, aut intra se desinet: recta autem non; quamobrem ea quoque figura, cuius termini omnes accedent propius ad rectam lineam, participabunt aliquo modo naturam illius infiniti. Huiusmodi autem est circuli extremitas, quia vna est, sicut linea recta vna. Angulares verò, non vna. A L E X. O me felicem, qui Philosophorum Principem subtilissimè disputantè excipio. Sed perge Vir omni laude sublimior, meq; docere ne graueris, An Cælum habeat dextrum & sinistrum? I. C. Pythagorei affirmabant. A L E X. Quam ob causam? I. C. Quia alioquin esset animal imperfectum. A L E. Imò si careret vtroq; , longè perfectius mihi videretur. I. C. & ita est proculdubio, sinistrum enim quid imperfectum est in animalibus, dextro namque est imbecillius, & ad opus faciendum ineptius, ideo volebat Plato suos Ciues esse ambidextros: Itaque Cælum, si Animal est, vt illi asserēbant, perfectissimum, sinistro caret, & dextro igitur, sunt enim relatiua.

ALEX. At occurrunt ne tibi rationes alia, quibus Pythagoricam hanc possis euertere disciplinam? I. C. Nunquam deficit ratio pro veritatis tutela. Audi. Nulla cum sit Cœlipars in cuius locum altera non succedat, isque motus sit perpetuus, atque partes ipsæ uniformes, non potest alia cœli pars dextera, alia sinistra verè censeri. Per motum enim quæ dextra modo erat, ita-
 stim fiet sinistra secundum situm & locum. Præ-
 terea, si Cœlum haberet dextrum & sinistrum, non verteret super Polis æqualiter, tanquam rota super axe, sed alteri innixum atque insistenti Polo, ita circumageretur, quemadmodum molæ quædam pistrinariæ, axe ad perpendiculum posito, atque ea esset sphaera recta, non illa quæ statuunt Astrologi: id quod est perridiculum, ne dicam absurdum. Non enim huic potius quam illi inniteretur, æquiformes enim sunt. Memini legisse me apud Philosophum, fieri motum super stabili: sinistrum igitur in primordijs naturalibus motus animalium habet rationem stabilis; Qua propter sinistrum esset in Cœlo axis, non Occidens. ALEX. Putas ne Platonicos Pythagoræ sententiæ refragari? I. C. Ita equidem. Cum enim ipsorum Princeps in Timeo docuerit, Cœlum esse corpus perfectissimum, atque simplicissimum, quod neque superiorem habet partem, neque inferiorem, nec anteriorem, nec posteriorem, fateri coguntur, Cœlum non esse dextræ vel sinistrae partis ratione à seipso diuersum. ALEX. Quin potius nostri si habeatur ratio, erit ea pars sinistra nobis, quæ à Pythagoricis

*Aris. in lib. de
 motu anim.*

dextra censeatur, ut manifestissimè, dum Solem intuemur, agnoscimus. I. C. Subtiliter quidem, verum ne sic quidem rectè erit: Etenim ijs, qui trans æquinoctialem habitant lineam, contraria erit dispositio. A L. Rectè & doctè ædepol. Sed nescio quomodo sum oblitus quod te volebam. Ah memini. I. C. Quid istud est? A L E X. Sit ne Cælum coloratum? I. C. Aristoteles scripsit, Cælum esse per se sensibile, eiusque magnitudinem percipi, coloratum igitur esse censuit, nam sensibilia non nisi coloris ratione videntur. A L E X. Magnitudo & figura sub coloris ratione non sunt, an igitur si non sunt colorata videri poterunt? I. C. Minimè, extensio namque quantitatis, & eius terminatio, qua figura conformatur, nullam sui speciem visui præbèt, id quod patet in translucidis, cuiusmodi Aer est. Cælum igitur cum videatur, necesse est ut insit in eo color aliquis. A L E X. Ego quidem existimavi aliquando, Cælum coloratum videri potius quàm esse. I. C. Probabilis sane sententia, nam & Aer, qui prope nos est, nullum habet colorem, procul tamen à nobis habere videtur. A L E X. Quam reddis huius rei rationem? I. C. Quia densatur non per compositionem partium, sed per dispositionem: distantia namque multas visui representat partes per longitudinem in linea visuali dispositas, ut sit eadem ratio visionis in corpore raro productæ in longitudinem, & eiusdem in corpore condensato, atque in breuitatem coarctato. A L E X. Gaudeo mediùs fidius me tam sapientem cau-

*Arist. li. de. cæ.
lib. 2. 4.*

ſæ meæ Patronum adintueniſſe. I. C. Quinimo nec Cœlũ ipſum videri alibi aſſeruimus. ALEX. Cui rationi hæc tua innitur aſſertio? I. C. Ipſum tranſlucidum Cœli corpus trãſmittit radios, qui propter diſtantiã præbent ſpeciẽ, corporis condenſati ob denſitatem in recta linea: eadem enim eſt ratio ſiue partes aeris condenſentur ad decem millia in corpore ſemipedalis longitudinis, ſiue eãdem anguſtata in ſextulæ craſſitudinẽ, protendãtur in linea viſuali ad tricenos ſenos pedes. Sic etiam Summus omniũ rerum Opifex aerem ordinauit, qui tamẽ viſibilis non eſt. Eſt enim medium ad videndum, nequit igitur eſſe extremum. ALEX. Mane pauliſper in depromendis ſubtilitatum Theſauris, vt tam occulta contemplatio menti meæ tenacius in hæreat. I. C. Ego te morabor.

DIAL. IIII.

De Cœli Forma & Motore.

ALEX.

Nunc vero, mellitiſſime Iuli Cæſar, in dubio ſum, probes ne eorum ſentẽtiã, qui duplicẽ agnoſcunt in Cœlo formã, vnã qua Cœlum eſt, alterã qua mouetur, id eſt Intelligẽtiã. I. C. Minimẽ verò, hac enim ratione Cœli formã nihil aliud eſſet quã corporis formã, quã illud

lud mouere nequeat, per hanc enim hypothesin
 ab Intelligentia mouetur, quare Cœleste cor-
 pus esset culice & cimice lōgè deterius & igno-
 bilius, mouētur enim hæc, illud minimè : En-
 tis autem nobilitas à motu potissimum profi-
 ciscitur, vt pote quiavitæ est exordium. ALEX.
 Quid igitur statuēdum est? I. C. Vnicam in Cœ-
 lo esse formā, quia vnica in eo motrix facultas.
 ALEX. Vnde id assumis & præsumis? I. C. in Cœ-
 lo materiā esse iam supra probauimus, quæ sola
 cū non subsistat, necesse est (parcite barbaris vo-
 cibus viri elegātissimi) informari ab aliquo, sed
nō ab Intelligentiā, ea enim in materia nullo mo-
do est, verū ab anima, quæ Cœlo dat esse vi-
 tam & Motum, alioquin si in illa materia esset
 forma non mouens, nullam supra vermiculos,
 imo nec supra Crocodilli sterco formulæ di-
 gnatione sibi arrogaret cōmendationem: mul-
 to minus materiæ nobilitate primas sibi vindi-
 caret, est enim eadem materia in omnibus, vt
 omittam materiæ essentiam esse (liceat, præcor,
 mihi barbare loqui & bene sentire) receptiui-
 tatem, quæ passio est, in passione vero nulla cō-
 sistit excellentia. ALEX. Quām maximè mihi
 arridet hæc contēplatio, sed à te fiscitari in vo-
 tis mihi est, A Quo moueatur Primus Cœli Or-
 bis? I. C. Eū à Deo moueri videtur innuere Phi-
 losophus. ALEX. Id quidem perlegi, si bene
 memini, in duodecimo primæ Philosophiæ, ve-
 rum tamen illi non assentior. I. C. Nec ego pro-
 fecto. Deus enim est simplex, & in actu habet
 omnia, in potentia nihil, Dominus est tem-

Arist. 12 Met.
 metaph. sec 37.

B

poris, & infinitæ virtutis ; at in primi mobilis motore est aliquid simile potentæ , actio namque craftinæ reuolutionis nondum in actu est, in potentia igitur ad illam est: Eius in super actio est cum tempore , & finita secundum partes.

ALEX. Alexander Aphrodisæus arbitratus est Deum non motoris sed finis habere rationem.

I.C. Ita est, memini. ALEX. Nectarea igitur diuini viri verba in medium adducas quæso.

I.C. Lubenter: Motus Cæli (inquit ille) propterea infinitus est, quia Deus infinitus, mouetur enim Cælum vt ei sit simile, quod quia nequit infinitum esse, assequitur id quo potest modo, motus scilicet perpetuitate.

ALEX. Sed dic mihi quid censes de Periparetici Senatus sententia, inquit enim illi, primum Cælum ab Intelligentia rotari.

I.C. Fabella hæc est etsi magnos habeat authores. ALEX. Cur ita tibi videtur? I. C. Hac de causa videlicet, quia ad hunc modum esset profecto Intelligentia sicuti iumentum ad iugum motæ trusatilis alligatum. Prætereà primum corpus impellens necesse est aliquo modo niti; At Intelligentiam, quis vnquam dicet niti? nec mouere igitur orbem. Ad hæc istud addi potest argumentum, si Intelligentia moueret Cælum, & ipsa moueretur, Nam ex Aristotele necesse est omne quod mouet moueri: At intelligentia non mouetur, quia corporea non est (nihil autem mouetur præter corpus inquit Auerrois sectatores) ergo nec mouebit.

ALEX. Verum enim uerò si obijcerem, quemadmodum anima seipsam mouet mo-

Allegoria

uendo corpus , ita & Intelligentia seipsam mouet mouendo Cœlum , quid responderes? I. C. Parum aptam mihi videri istam comparationem, Nam anima non mouet se, sed corpus, ipsa vero mouetur per accidens, quia à corpore mouetur , motu tamen æquiuoco. Id quod de Intelligentia dici non potest, quia cum non sit in materia, neque per se neque accidens mouetur, sicuti neque lux in aëre moto. Concludam itaque vnico verbo aduersus Intelligentiarum Cœlorum motricium inuentores , & fautores, si Deus Opt. Max. omnium rerum causa est immediata, & vbique est, nec otiosus. quid, quæso, opus est Intelligentijs? dicite mihi perbelli Intelligentiarum cupitores, & amasij: Si infinita Dei potentia est ad omnia non modo sufficiens, sed etiam superabundans, si absque Intelligentiarum ministerio Cœlos creauit , & omnem eorum ornatum inenarrabili complexus est artificio, cur eos sine Intelligentiarum adminiculo mouere nequibit?

ALEX. Dij boni: Ad stipulari mihi videntur hæc argumenta ratiocinationi cuidam, quam per somnium nocte præterita constituebam.

I. C. Age sodes, enarra nobis somnium istud.

ALEX. Existimabam profecto ei me subscribere opinioni, vnicam scilicet esse duntaxat rerum omnium formam, quanquam nihilominus res ipsæ sint diuersæ, sicuti vnica est corporis nostri forma , cuius alioquin partes admodum sunt differentes, quarumdam verò etiam principia contraria, vt pituitæ & bilis flauæ, carnis

& ossis, cordis, & cerebri : eundem ad modum formam illam, quam dixi omnium rerum vnicam, sibi talem materiam, qualem collibuerit, fabricare, ambire omnia, esse in omnibus, & cuncta operari. I. C. Somniū ædepol acutissime comprobasti, sed abs te scirevelim, si vna forma mundus informatur, sunt ne aliæ formæ ab illa informatæ? ALEX. Minimè, nec enim formas informari quis dixerit vnquam I. C. Erunt igitur formæ omnes illius formæ partes? ALEX. maximè. I. C. At quomodo id fieri potest si formæ nō sunt inter se vniuocæ? Quædā enim sunt materiales atque secūdū materiā diuisibiles, veluti elementorū formæ: aliæ non diuisibiles, sed cōmunicabiles, vt species, nō enim Equus in plures Equos secari potest; nonnullæ sunt substantia quidē immateriales, cōiunctione verò materiales, vt intellectus humanus: aliæ credūtur penitus expertes materiæ cuiusmodi dicūtur à vobis mentes orbium motrices; quapropter plusquam genere differunt, atque idcirco nequeūt totius cuiuspiā vnus esse partes. ALEX. Quasi Lucifer à meo intellectu caliginē excutis. Sed quid de Cæli Motore tibi videatur, patefacias obtestor te per Pomponatij preceptoris tui Genium. I. C. Si in Christianorum scholis nutritus non essem, asseuerarem, Cælum esse animal quod à propria forma quæ anima est, mouetur. Profecto Aristoteles Cæli motum animalis motū appellauit, asserens esse animal quod semper mouetur à sempiterno mouente. Nec desunt, qui ex Aristotelis institutis ratio-

*Ar. in 1. d
motu animal*

*Ar. in 2. de
anima.*

nalem animam in hoc Cœlesti animali agnoscant, sic enim illam Aristoteles definiuit, actus corporis organici potentia vitam habētis. Hæc autē definitio Cœlesti animali cōpetit, igitur & definitum. ALEX. TU quid sentis. I. C. In Cœlo materia est. ALEX. Placet. I. C. Et forma igitur. ALEX. Concedo id quidem. I. C. At forma hæc brutalis non est, cuiusmodi Elementis inest. ALEX. Haud inficior. I. C. Neque forma hæc est Intelligentia, illa enim in materia nullo modo est, igitur anima est, ergo mouēs est, non igitur Cœlos mouet Intelligentia, nisi eos absurdè dicamus duos habere motores. ALEX. Hæc cine mihi tendebas retia? Sed quia nunc pia religio quosdam incessit quominus apponentibus cœlo animam assentirentur, quid liberè profiteri possumus? I. C. Istud, ni falsus animi sum, Cœli molem à propria forma gyro agitari quemadmodum Elementa. ALEX. At quomodo Cœli certis statisque legibus mouentur, diuinæ mentes illæ motrices, primæ participes sapiētiae non adsistunt? I. C. Quid mirum? nonne in vilissimis horologiorum machinulis, ab ebrio Germano elaboratis, certa staturaque motus lex viget? vt silentio præteream tertianæ & quartanæ febris motum, qui certis aduenit & recedit spatijs, vt ne momento quidem lineam transiliat. Mare quoque certis statisque temporibus à sua forma, grauitate nimirū, vt vos peripatetici asseritis, agitur progressionibus & regressionibus. Quinimò cum Cœlum semper eodē feratur motu, à sua pura forma non ab Intel-

ligentiæ voluntate moueri dixerim. ALEX. Non inficior.

DIALOGVS V.

De Cælorum motu, Centro, & Polis.

ALEX.

OElorum motus sunt ne intersecō-
trarij. I. C. Id Philosophantium ple-
becula affirmat. ALEX. Imò & Phi-
losophorū proceres huic adstipulā-
tur plebeculæ, nec sine rationis ful-
cro. I. C. Eam audire percuperem. ALEX. Ac-
cipies. Contraria sunt quæ maxime distant, id-
circo duo, vbi, vnum in centro, alterum in Cō-
cauo ambiente, cum maxime distent, pro con-
trarijs agnoscuntur: at Cæli partes inter se di-
stant, contrariæ igitur sunt. I. C. Major est fal-
sa, aliquod enim contrarium esset aliquo alio
contrario magis cōtrarium, idque sine medio-
rum mixtione, duæ namque metæ, inter quas
ducentorum passuum intercapedo est, si con-
trariæ sunt, illæ quarū interstitium fuerit quin-
gentorum passuum erunt magis contrariæ,
magis enim distant. Addam amplius, si ponitur
in maiori distātia ratio contrarietatis in motu,
esset in capite relationis cōtrarietas, sicuti mul-

tum & parum. ALEX. Quæso exemplo reddas mihi rem clariorē. I. C. Lubentissimè. Audi igitur: Cum manus ambas ex aduersum cōplodo, illa vbi, in quibus ambæ erant, nemo sapiens dixerit contraria: non enim pars aëris, vnde initium est motus dextræ, contraria est secundum situm, aëris parti, vnde sinistrae motus initium est. Adde quod si ita esset vt partes maximè distantes in extrema circumferentia semirciculi essent contrariæ, eadem profecto Cœli pars sibi ipsi contrarium peteret locum, id est, inquam, sibi ipsi secundū situm contraria esset, id quod est ridiculum: ALEX. Quonam pacto id eueniret? I. C. Exemplo te docebo, si ea loci pars, quæ sub Arietis est capite, ei parti contraria est quæ sub Libræ capite est, quomodo Libræ caput locum illum habere potest, & hunc alterum petere? ALEX. Ego verò non intelligo hæc Astronomica Sophismata. Sed, doce me paucis verbis ijsque lucidissimis, An in Cœlorum motibus adsit contrarietas. I. C. Aristoteles negat.

ALEX. Quā ob causam? I. C. Quia motui circumlari nihil est contrarium, quāobrem multò minus sibi ipsi erit contrarius. ALEX. Cum exirem ex Ephæbis iam tum istiusmodi percallebam rationem, sed à te subtiliorem exoptulo. I. C. Attende igitur animum. Duo corpora quæ motu contrario mouentur, in eodem termino suorum, vbi, essent naturaliter, quod est perridiculum, id quod manifestum erit, si quis intelligat, Saturni corpus esse sub Arietis capite primi mobilis, ibi est enim communis ter-

Arist. lib 4.
de cœl. c. 4.

minus qui designari poteſt intellectu duobus vbi, tam Saturni, quàm capitis Arietis, A. L. E. X. Ingenuè fateor ſubtiliora hæc eſſe dogmata, quàm vt à me percipi queãt. Miſſa igitur hæc faciamus, & diſquiramus parumper, ſi tibi ita ſedet in animo, an Cœlum opus habeat centro immobili circa quod voluatur? I. C. Philoſophorũ vulgus aſſirmit. Alex. Scio equidem, nãque terrã inquit iccirco factã immobilem vt circũ eam Cœlũ verteretur. I. C. At enimvero poſſet ipſa nihilo ſeciũs in puncto moueri, non enim eo motu exiret è proprio loco, nihilque propterea flagitij in Cœli rotationem cõmitteretur: Ad hoc, ſi Cœlũ egeret corpore ſuper quo rotari deberet, idẽ ei ab igne præſtaretur, quod illi à terra præſtari ſcribunt, nunquam enim de ſuo loco decederet ignis. præterea Cœlorum rotationes non magis egent terræ ſtabilitatis vt moueantur, quàm terra ipſa indiga puncti illius medij quod centrum vocãt, vt non moueatur, nam etiam tellure amotã nihilo ſeciũs giris illis ſempiternis Cœlum agitaretur cuius motionis (vt ſubtilius loquar) cauſa non eſt puncti immobilitas, ſed huiuſmodi in loco motionis, ſi enim eſſet alibi pũctum, aliubi quoque moueretur: quin ne hic quidem ingenij noſtri vigor obtorpet, Punctum illud nihil eſt, quomodo ergo erit cauſa exiſtentiſ rei? quippe motus res eſt, Ad dam ſubtiliora, non eſſe punctum id principiũ vllõ modo Cœleſtis circinationis, quemadmodum noſtrorum circuloꝝ, ſed è contrario effectã in puncti ſpeciem in no-

stro intellectu, ex illa circuitione ALEX. Ego vero dicerem, Cœlū circumagi non super centro, sed super polis. Nam quod ad centrum attingit, temere Cœlum vagari posset, at non vagatur, non enim horum potius quam aliorum circumuolueretur: Quinimo affirmare audeo, etiam si esset totum in medio vacuum, futurum ut hoc eodem, quo nunc modo vertitur, verteretur, quippe super suis punctis, quos à versatione Græci polos, Latini vertices appellarunt: sed quæ tibi suadet ratio nihil esse polos nisi per imaginationem? I. C. Polus aut est aliquid Cœli, aut extra Cœlū: si extra Cœlum, erit aliquod corpus in se fixum, atque immobile extra punctum, quod centrum terræ vocant. Si est aliquid Cœli, aut est partibile, aut non partibile, si diuidi potest, ergo continui pars mouebitur parte aliâ immobili, id quod est contra continui definitionem traditam à diuino Præceptore. Si est indiuisibile igitur quodcūque ei proximū est, est item indiuisibile, & huic aliud, & alij aliud, quare Cœlum non mouebitur, aut partibilia multa terminabunt vnum impartibile. ALEX. Auerroes quoque scripsit, Cœlum Geometricè quiescere, non verè, quia nulla substantia in orbe est in actu quæ non moueatur. I. C. At ego illi sic obijcerem, per te, ô Auerroes, nullus est polus nisi per imaginationem, quies igitur non reuera sed imaginatione duntaxat, quoniam igitur modo verus fiet motus super

Arist. 4.

Metaph. 1. 8.

Auerro. in 2. l.

Cœli 1. 14.

quiete non vera? & motus naturalis super quiete mathematica? Sane motus sine quiete fieri non potest. ALEX. Idem Auerroes alibi tradidit *Auerro. in 4. Phys. l. 118.* polorum quietem esse transumptiuam. I. C. Nugæ, nam inter partes illas mobiles esse medium neque mobile neque quantum intelligere necesse est, ad quod, & à quo partes illæ terminentur; adolescētulus cum essem, credidi, ibi nihil esse immobile, sed moueri circa punctum eo modo, quo motus incipit à puncto. Sed quid blatero cum meis istis argutiolis, quando Philosophorum Magister scitissimè id pertractauit. ALEX. O vtinam Magistrum Aristotelem non excepisses, quia non dubito quin fortio-
Arist. de mot. anim. c. 4. 5. 6. 7. rem sapientiæ arcem exadificasses. I. C. ha ha ha.

DIALOGVS VI.

De Cæli aternitate.

ALEX.

T Vir optime, & sapientissime, hocine verum est quod de te mihi relatum fuit nudiustertius, tibi nempe, solâ religione persuaderi Cælum aliquando finem habiturum, quia corruptio fit à contrario: Cælo autem nihil est contrarium, sanè non ignis, neque enim nunc ille comburit Cælum: atque eâ-

dem ob causam vniuersam mundi materiam à corruptione, vt audio, vindicas, quia materię nihil est contrarium. I. C. Quid hoc ad te? huius rei veritas sit penes præscripta religionis. Philosophemur si placet. ALEX. Nihil mihi optabilius. Sed vis vt verum fatear, nec mihi philosopho arridet sententia tua de Cœli æternitate. I. C. Age dic sodes quam ob causam? ALEX. Si Cœlum esset æternum, aliquod infinitum esset alio infinito maius, consequens est falsum, ergo & antecedens. I. C. Nego tibi seu potius Algazeli, à quo desumpisti, maioris sequelam. ALEX. At ego probo. Solis enim plures sunt quam Saturni reuolutiones, & vtræque sunt infinitæ ex hypothesi, qua constituis Cœlum esse æternum. I. C. At istud non est sic intelligendum, neque enim tibi concedo Solis reuolutionem esse trigesimam reuolutionis Saturni partem, sed est vna intellectu percipibilis pars suæ infinitatis, quæ tametsi est pars tamen est in infinito, propterea quod est continuata supra omnem numerum, neque infinitum aliud alio infinito maius minusue est, sed motus ipsi plures, aut pauciores in partibus ipsis tantum comparati: perpetuitas autem eadem & vna est in omnibus continuata, neque propterea per suas partes communicata. ALEX. Dij immortales homini homo quid prodest. Algazelis argumentationi vt satisfacerem, quot peruolui libros, quot deuoravi molestias, quot exantlavi labores, quot mihi fuerunt noctes insomnes. Tu vero nunc tribus verbis scitissime

absoluisti. Sed adhuc Philoponi duæ aduersus
 Cœli æternitatem rationes me malè premunt.
 I. C. Quæcunque sint, illas hilari proponas ani-
 mo, nam statim resolutas videbis. ALEX. O uti-
 nam. I. C. Fac cito si quid facis. ALEX. Si æterno
 mundo nulla vnquam fuerunt temporis prin-
 cipia, ergo sunt actu indiuidua infinita. I. C.
 Consecutio negatur, non enim benè nec verè
 sequitur, indiuidua sunt infinita, ergo actu sunt
 infinita: sunt enim infinita successione, non nu-
 meratione præsentis. Finita nunc, infinita verò
propter alia subeuntia. Hoc vero est beneficio
temporis, tempus autem est infinitum benefi-
cio motus nunquam desituri. ALEX. Nec Apol-
 linis Oraculum veriùs potuisset dare respon-
 sum. Sed quæso alteram Herculeam Philoponi
 columnam euerte si potes. I. C. Quò præcla-
 riora sunt facinora, eò libentius excelsi animi
 attendere solent. ALEX. Omne finitum est cor-
 ruptibile, Cælum est finitum, ergo corrumpetur.
 Maior ita probari potest, id quod est fini-
 tum, non est à se, habet igitur principium &
 per consequens finem habebit. Nam omnia
 orta occidunt inquit Hæbreorum Sapiens.
 Item, id quod est finitum, non habet potesta-
 tem nisi finitam, ergo & corruptibile est.

Quòd autē Cælū sit finitū, ideo patet, quia cor-
 pus est, omne autē corpus finitū est: Corporis
 enim superficies, superficiei linea, lineæ pūctum
 terminus est. I. C. Auerroes ita respondet. Quā-
 quam corpus est finitū, tamen in eo potest esse
 priuatio infinita, quia priuatio non pendet à po-

estate, sed actio: sic terra infinitam quietem habet, quia caret forma, quæ inde eam amoueat. Cum igitur absentia motricis in ea formæ sit infinita, priuatio motus in ea erit infinita, hæc autem est quies, ergo terræ quies est infinita; ita quoque Cælum est æuo infinitum, propterea quod in eo est priuatio infinita.

ALEX. Nugæ sunt hæc omnia. I. C. Imò nugacissimæ nugæ, hæc enim ratione Cælum esset infinitum per priuationem & cum infinitas (iam iam præfatus veniam vocibus vtor inuitatis) sit affectus essentiam sequens, Cæli essentia esset priuatio, non autem forma: qui error est maximus, nam tametsi in generatione priuatio antecedit formam, quæ introduci- tur, in re tamen generata posterior est natura, quàm forma ipsa per quam res est. Exempli gratia, Iulius Cæsar non est Aquila, quia est homo, in mea igitur materia humanitas anteuer- tit Aquileitatem: quam ob causam apud Phi- losophiæ decreta scriptum est, affirmationem priorem esse negatione. Cælum ergo si habet infinitam priuationem corruptionis, necesse est vt habeat infinitum habitum, quo fit sem- per hoc quod est, cui propterea nulla corrup- tio euenire possit.

ALEX. Quemadmodum Auerrois responsonem subtilissime confu- tas, ita Philoponi argumento vt satisfaceres exoptarem. I. C. Iam satis tibi & argumento fiet, ilico voti compos eris.

ALEX. O me bea- tum. I. C. Vt igitur istud argumentum diluam, maiorem propositionem, quæ affirmat omne

finitum esse corruptibile, falsam esse assero. Quippe intellectus noster est finitus, non corruptibilis tamen: Itaque neque Cœlum quamvis sit finitum: ratio est, quia uterque habet causam infinitam, quæ quidem causa cum facere non posset infinitum potestate æquale sibi, fecit Æuo infinitum sibi simile. Cœlum igitur finitum magnitudine ac potestate dicendum est, duratione vero infinitum, propterea quod alium Deum Deus facere nequivit, fecisset autem, si fecisset infinitum potestate, idcirco infinitum Æuo fecit, quia sola hæc creatæ rei perfectio euenire poterat. Sed subtilius rem expēdam: Primū principiū non potuit quicquā efficere, quod sui esset aut simile penitus, aut dissimile: Non simile, quia quod fit patitur, quod patitur à potiore, non à simili patitur. Dissimile non potuit, quia actio & agens in ipso non differunt. quamobrem cum Deus sit vnus, mundus fuit vnus & non vnus, cum sit omnia, mundus fuit omnia & non omnia, cum sit æternus, mundus fuit æternus, & non æternus. Quia vnus est, æternus, non enim habet comparem aut cōtrarium: quia non vnus, non æternus, ex contrarijs enim, ac mutua corruptione grassantibus partibus constitutus, eius igitur æternitas in successione, vnitas in continuatione. ALEX. Plus homine sapiens.

DIALOGVS VII.

De Sole, Luna & Astris.

ALEX.

Perlegi quidem his Paschalibus ferijs tuos Astronomicos libros Argentorati elegantissimis typis excussos, in quibus admiranda & diuina sanè de Syderibus enarras: honestissimo tamen addiscendi desiderio excitatus, quasdam difficultates, quæ non nisi tua opera mihi extricari & planæ fieri possunt, nunc coram te, qui maximo omnium consensu bonarum litterarum Dictator es iure merito, elucidandas, dijudicandasque profero. I. C. Perlongè sum ab his laudibus, sed quâto longius & remotius, tanto propius & ocyus properabo ut tibi inseruiam. ALEX. Meritò te amo mi dulcissime Iuli, nam totus quantus es, benignitas & sapiëntia es. I. C. Si quas dicas possiderem dotes, tuis potius quàm meis ornatus incederem virtutibus conspiciendus. Sed age quæso relictis his laudum ambagibus, descendamus in arenam disputationis, propone istas, quas cupis enodari quæstiones, ut saltem nostra ingenia exercere valeamus. ALEX. Sic faciam profecto. I. C. Quandocumque libuerit. ALEX. imò verò nunc sic incipio, & quero, An Sol per se calefaciat, an per accidens, per

^{de}
^{subst. orb. et.}
^{in 4. de Cael.}
 motus, inquam velocitatem. I. C. Hoc affirmat
 Auerroes. ALEX. At & ego etiam. I. C. Ego ve-
 rò minimè; Quinimo, Solem ipsum, si non mo-
 ueretur, maiorem æstum allaturum, imò in-
 cendia concitaturum putauerim. ALEX. Quâ
 ratione id coniectas? I. C. Ex radiorum videli-
 cet fixa mansione in rem stabilē, in eam enim
 vehementius agit, quam in rem mobilem, vt
 luce ipsa clarius videri potest in concavo spe-
 culo, quod quidem si moueatur non concipit
^{ar. in 36. q.}
^{sect. 5.}
 ignem. Imò & ipse Aristoteles inuestigat cur
 stantes in Sole plus calefiant quàm si moueren-
 tur: nihil autem ad id probandum differt, Sol-
 ne, an id quod calefit non moueatur. ALEX.
 Tuæ non possum acquiescere sententiæ, quam-
 diu hæc stabilis erit propositio, motus est causa
 caloris. I. C. Falleris opinione, mi Alexand. nam
 nec omninò nec semper est vera hæc tua pro-
 positio. ALEX. Quâ de re? I. C. In te ipse iudica-
 bis. Multa enim non mota, calida sunt nihilo-
 minus, vt sulphureæ venæ, & minerales quædã,
 quæ Operariorum soleas comminuunt, & pe-
 des sæpissimè exurunt. Multa mota è contra-
 rio, non calida vt Fluij. ALEX. Verum id qui-
 dem est. Sed in Meteor. legi, ignem in
 suo loco à Cœli attritione calidum effici. I. C.
 Non placet istud. Qualitas enim illa caloris à
 propria forma ignis non aliunde proficiscitur.
 Adde quod si esset in igne calor non aliunde
 quàm à motu Cœli, à Cœli quiete esset in ter-
 ra frigus. ALEX. Non dubito nec inficior quin
 essentialis in igne calor à forma sit, accidenta-
 lem

lem tamen addi à Cœli motū haud est inconueniens. I. C. Imò verò est, Nam calor ignis essentialis summus calor est, quippe affectus proprius primi corporis cuius est, per nullum igitur motum calor vllus accedere potest ad illum calorem, qui per se talis est & primò. ALEX. Doctissime. I. C. Perge igitur, quæ recte sollicitat amplius? ALEX. Hæc scilicet. Quam nam ob causam Sol calefaciat aërem, & non Cælū Lunę quod propius est, quodq; utpote inter Solē & aërem positū, prius recipit Solis radios quàm aër ipse. I. C. Quilibet affectus, inquit Peripatetici, receptus in quodlibet corpus, ipsum nō afficit, sed illud dūtaxat, quod aptū natū est affici. ALEX. De secūdis atque etiā tertijs qualitatibus, mihi id quidē compertum est, de primis nō ita. I. C. Imò & de primis verū est.

ALEX. Exemplum proferas quæso. I. C. Pyrimachus lapis nihil ab igne patitur, & (si scriptores vera referunt) nē calefit quidem. Salamandra, ut scribit Olimpiodorus, prunis iniecta extinguit eas, non (ut puto) frigiditate, sed lentore suo, id quod ab alijs quoque fit carnibus. ALEX. Quid propterea concludis? I. C. Cum Aphrodisæo, Lunā acceptis à Sole radijs cōcalfacere, nam & vbi plena est excafactorias habet vires (ut scripsit Philosophus & experimēto didicimus in plenilunijs noctes sub Canicula esse ætuofores) sed ipsā nihilo magis caleferi. ALEX. At quomodo excafacit Luna, si ipsa prius non incalescit? I. C. Quid mirum? Nonne legisti,

Philosophus
Olim. in comment. in Arist. lib. de aff. in ist.

Alex. in prel. Meteoror.

obstupescere piscatoris manū per arundinē à Torpedine, ipsam autē arundinē Torpedo nō stupefaci: quia non est apta pati; recipit tamē stuporis vim: sic Luna Solares excipit radios, quib⁹ tamē nō afficitur. ALEX. negas igitur pati Lunā? I. C. Ut Aristoteli obtēperē, cui⁹ Manes si mihi ignoscerēt, Lunam ineclipsi maximē pati dicerē, cōstat enim in Luna fieri aliam prāterquam in loco mutationem; non est autem, fateor, mutatio per qualitātē prādicamētālē, quia lux in prādicamento non est; mutatur quotidie Luna lucis patiens diminutionem: cum autem diminutio sit in eodem genere cum ablatione & priuatione, sicut pars cum toto, necessariō dicendum est, quemadmodum tollitur à parte Lunare lumen, ita eadem ratione à toto auferri posse. Calorem à Sole exceptum reflectit Luna terris, patitur igitur, quis enim nō dicat pati id quod recipit illud quo carebat? de obscuratione quis dubitat? luminis igitur detrimētum patitur, nisi quis negare audeat haud pati id à quo tollitur illud quod habebat. ALEX. At cur diuinum Cœli animal pati asserere non erubescis? I. C. Quinimo & cœlestes quoque animi patiuntur, hi namque cum Deum intelligunt, perficiuntur, & tametsi non mutantur quia perpetuāt æqualiter intellectionem, propterea tamen quia aliunde accipiunt vnde dependent, dicuntur ab eo sic affici. Sed quæso dic sodes, cur vos Peripareticos non pudet asserere, rotatrices mentes illas sola sui intellectione gyro agitare orbis suos. ALEX. Quid

inde flagitij cōmittitur? I. C. plus patiuntur igitur Cœlestes orbes quam gleba cum descendit.

ALEX. Cur ita concludis? I. C. Per vos nullam habent illi in seipsis potestatem, at hæc habet in se suiipsum imperium, quippe si mouetur, etiam mouet hoc quod mouetur.

ALEX. Hæc quidem non displicet rationatio. Sed cur habet Luna maculas? I. C. Peruulgata est hæc quæstio, in quâ nulla iucunda subtilitas. ALEX. At nihilominus quæso quid alij in hac disceptatione censuerint, referas. I. C.

Quidam præcisè negarunt in ea esse partium deformitatem vllam, sed in nostra visione concipere varietatē: Solis enim splendor (inquiunt) in umbonem illatus, nequaquam potest æqualiter recipi. ALEX. At non eadem utrobique causa est: Nam ex luminis situ, atque distantia ratione luminis constantia variatur in umbone, in Luna non mutatur. I. C. Alij (vt

refert Auerroes) putarunt inter Solem & Lunam, interesse aliquot corpora, quorum obiectu lumen intercipiatur. ALEX. Plausibilis sanè sententia I. C. Facillimè tamen abolebitur & euanescet. Non enim idem semper esset Lunæ aspectus, at est. ALEX. Perge. I. C. Alij diuersissimas agnouerunt in Lunâ partes, quarum propterea quædam minus lucerēt, quia sunt defiores: alij è contra, illas laxiores arbitrantur, atque idcirco minus lumen reflectere, sed potius transmittere. ALEX. At, non ita se res habet, namque in nouilunio Solis radij transmissi aliqua specie pone viderentur, est enim auersa

lib. 2. de
Cel. 49.

lunæ pars in propria umbra sua. I. C. Illud ego demiror, quæ fieri potest ut Cœleste corpus, quod dedita operâ Solaribus radijs excipiendis, reddendisque comparatum est à naturâ, sit ab eâ ad hanc ipsam functionem minus sincerum, atque aptum institutum? ALEX. Mirum æde pol, sed prosequere aliorum opiniones. I. C. Dixerunt nonnulli, terrestre aliquid Lunæ commixtum esse, quod terræ globo capi nequiverit Tellus enim maior extitisset quàm pro rata parte iuris sui, ac propterea cessit in Lunæ partem. ALEX. Istud quidem fabella est, & impia sanè, non enim materiam Cœditor inuenit, quam ex eius natura distribueret, sed eam creauit, & talem, cui naturam, & iura quantitatis, loci, ordinis, societatis attribuit. I. C. Alij asserunt, in Lunæ globo, tanquam in speculo species montium receptas repræsentari. ALEX. Arridebat opinio hæc serenissimo Rodolpho Cæsari qui Italiæ cū duab' adiacentibus (ut Vlpiani sermone utar) Insulis effigie in Lunari disco conspici à se gloriabatur. I. C. Ita illius Mathematicus Ioannes Keplerus refert. ALEX. Pace saluâ tanti Principis opinio hæc inuicunda & falsa mihi videtur, varius enim esset semper Lunæ aspectus; At non est. I. C. Recte quidem, ut supersedeam à Cardani confutationibus. ALEX. Legi in libro 3. ni fallor, de Subtilitate. I. C. Ita est in cap. de Cœlo. ALEX. Progrediamur ad cætera. I. C. Paratus sum. ALEX. Dic mihi igitur cur Astra non lucet? I. C. Quia Solis radijs extinguuntur dixere & existimauere veteres, incertissime tamen, extinguerentur enim etiam no-

leuolp
div 6/10/1008
Yipia in l. si
missa para. iâ
quid ff de
dans. in f.

In dissert. cū
monte syderico
*fol. 14**

tu, quandoquidem semper in eius sunt radijs. Ratio est, quia illustratum medium recipit speciem valentiorē, id est, Solis lumen, quod sit efficacius oculorū obiectum: quocirca minor atque debilior species, quæ est siderū lux, non extincta sibi, sed delata per medium non sentitur. ALEX. Perdoctē, sed cur dum oriuntur astra & occidunt, maiora videtur quàm in Cœli medio? I. C. Quia elati vapores, speciē diffundunt. ALEX. Quidnam hoc efficit? I. C. Aeris densitas tum propinqua, tum remota, nā ubicūque medium sit inter astra & visum. Species ipsa crassior videtur. ALEX. At cur, in medio crassiore dilatatur species atque grādescit? I. C. Sicuti diffunditur aqua solidi corporis obiectione, ita species exiens, atque in actum educta per lucem, vbi in aere tenui nihil occurrit, æqualis sibi prodit; vbi quid sese opponit, crassior quasi retūditur, atque propterea dilatatur, veluti fit in aqua, à cuius deinde superficie pingitur aër eadem quā se in eam intulit quantitate. ALEX. Nihil doctius excipi potest, sed dic, vit eruditissime, cur scintillare videntur astra, non autem Sol neque Luna? I. C. Quia contrarij aeris motus stellarum lumen vti debile quatunt atque dispergunt, id quod etiam in Ventilatio-nibus manifestè conspicitur: Quinimo Lapidēs in imo fontis tremere videntur, ob aquæ motum. Sol autem & Luna ideo scintillas non emittunt, quia robustioribus viribus radios, eiaculātur quam vt aeris motu distrahi possint: quapropter cum stellæ magis scintillantes

apparent , ventorum sunt nuntiaë , medius namque aër qui in sublimi est, dum vehementius agitatur, siderum lumē dispergit, ac proinde scintillare videntur magis. ALEX. Sed Aristot. scripsit, ideo videri sydera tremere, qui avissus in Cœlum fertur. I. C. repugnat hoc suæ ipsius Philosophiæ decretis , in quibus omnino negat visionem fieri per emissionem radiorū ex oculis. ALEX. Ita esto. Sed quæso, perdocte Iuli Cæsar, fac per te erudiar , fac vt concipiam id quod animum meum iam dudum sollicitat & angit. I. C. Quid istuc est?

DIALOG. VIII.

De Igne.

A. N susurrasti mihi , si benemini , Ignē non esse Elementum, enarres , humillime te deprecor , rationes quibus dogma hoc iam per tot sæcula à sapientissimis viris stabilitum impugnas ? si hoc præstas, vt præstare potes, eris mihi semper magnus Apollo. I. C. Non committam vt plus potuisse preces videantur, quàm ius & amicitia, quæ habet omnia cõmunia & literarum necessitudo, quæ viris sapientibus eâ de causa videntur à Deo impertite, vt quod ab eo gratis acceperimus, optimo cuique reponamus non inui-

ti. ALEX. Quemadmodum es omnium bonarū
artiū fœlicissimus alumnus, ita es earum facil-
limus, & liberalissimus administrator. I. C. mis-
sa faciamus ista. Audesne hunc nostrum
ignem Elementi nomenclatura donare? ALEX.
Minimè, Est enim pauperrimus, pabuli-
que indigus, pro quo comparando euagatur,
quoque deficiente & ipse quoque deficit &
premoritur: Elementū autē est opulentissimū
rerum principiū. Præterea ad generationis co-
mitia Elementa accedunt, à quibus nosse ignis
quàm longissimè abest, exterius enim euo-
cat, exsiccat, diuidit, ac qualitates ad sum-
mum deducit, in generatione autem intus om-
nia reuocantur, humido opus est, vt partes in
vnum conglobentur, miscentur qualitates mu-
tuoq; se frāgunt. I. C. Quem igitur statuis ignē
Elementum? ALEX. Qui inter Aerem & Lunæ
Cœlum residet. I. C. At cur oculis non se obji-
cit nostris, si desuper est. & corpus lucidum? ALEX.
ob sui raritatem, quā ob causam nec aer ipse
videtur. I. C. Nuge, nā sydera rara sunt, alioquin
solares radios non exiperēt, & ad terram tran-
mitterēt, prospiciūtur tamen licet sint in maiori
distātia. Aer non videtur non ob sui raritatem,
sed quia medium est ad videndum, quare ex-
tremum esse nequit: insuper luce caret & co-
lore, quare nullam visui sui potest præbere
speciem: ignis autem & propter lucē deberet
conspici in nocte, & propter colorem in die.
ALEX. si rarus non esset. I. C. At enim uero
translucidus cum sit ignis debet emitte-
re ra-

dios, qui propter distantiam ob densitatem in recta linea præbent speciem corporis condensati, sic aër qui rarus est & minus quam ignis pellucidus, etsi propè nos nullum habeat colorem, procul habere videtur tamen: Ratio est quia densatur nõ per compositionem partium, sed per dispositionem, distantia namque multas repræsentat visui partes per longitudinem in linea visuali dispositas ut sit eadem ratio visionis in corpore raro productæ in longum, & eiusdem in eodem corpore condensato, atque in breuitatem coarctato A. L. Perge. I. C. si sursum immoratur ignis, cur quo altiùs ascendit aliquis, cuncta adinuenit frigidiora? Væ nobis si desuper aërem igneum adesset Elementum, toto namque Orbi incendium minitaretur. Namque si facibus, & Cometis ea regio, per quam discurrunt, maximè calefit, quanto magis si vastissimo illo igneo orbe ambiremur? Ad hæc, cur Aërem non accendit? huius sanè humiditas violentissimo, acerrimoque Elemento resistere non posset. Insuper quibus alitur cibus tam vasta moles? forsitan deuorat aeris humidum, ut innuere videtur Hippocrates. Sed nullo sanè pacto id fieri potest, moueret enim se extra locum suum, quinimo vix totus Aër vnicum esset ignis ientaculum. Addam, Naturam nihil frustra operari, vesana autè diceretur, si Elementum aliquod nulli vsui aptum cõdidisset. ALEX. mane paulisper, istud vix de ignis elemento enuntiare potes, cõfert enim ad generandum. I. C. repugnant à te ipso adductæ rationes. Addam

Hip in lib. de
 Casibus in
 vitæ.

insuper ipsum Aristotelem aduersus quem nūc
 disputo, non ab igne sed à cœlesti Solis calore
 generationē deducere, Sol, enim inquit, & ho-
 mo generant hominem. ALEX. At saltem ne-
 cessarium fuit ad ignis nostri productionem. Ar. 2. Ph.
t. 24.
 I. C. Nequaquam, differunt enim, vt inquit
 ipsi Deambulatores, vt corruptibile & incor-
 ruptibile, non potest igitur hæc soboles verè il-
 lius dici patris. ALEX. At, quomodo noster cō-
 paratus est ignis? I. C. Quiete, vel motu. ALEX.
 Quando quiete? I. C. Si concauum speculum
 non moueatur, atque ita Solares radios exci-
 piat, cuius rei demonstrationem clarissimam
 habemus apud Euclidem. ALEX. Memini. Sed
 quomodo per motum ignis producitur? I. C.
 Aëre moto eliso atque attenuato fit calor, qui
 si ulterius procedat, ad ignem trāsit, idque pro-
 pter partium attritionem. Scorpionum ar-
 cus frequenti tensione calorem concipiunt:
 Campanæ exagitatione atque pulsatione
 calefiunt adeo, vt siquid frigidū applice-
 tur, disrumpantur: in nubibus etiam ignis
 producitur, cum ipsarum motu aëris fit elisio,
 vnde fulgura, quibus nostri ignis originem
 Diodorus Siculus adscripsit. Fit autem ce-
 lerius, ac frequentius ignis in corporibus so-
 lidis, quàm in fluidis, cuiusmodi nubes sunt,
 Nam qui inter illa intercedit aër, atque is e-
 tiam fortasse, qui est in eorum superficie, pri-
 mo momento ignescit, distētus enim attenua-
 tur: id quod euenit etiam in sagittæ traiectione,
 cuius cuspis plumbea si fuerit, dum aërem
 diuidit, liquefit, idem namque efficitur rectâ

Plin lib. 36.

productione vnâ longâ, quod breui frequen-
 tique iterata confricatione. Ex duorum e-
 tiam lapidum collisione scintillas erumpere,
 & emicare non modo Pliniano testimonio, sed
 quotidiano, imò & horario omnibus innotef-
 cit experimento, nec mirum, aër enim elisus &
 attenuat° facillimè igitur. Est enim, inquit A-
 uerroes, calor à cœlesti calore in acre diffusus,
 qui motu ad ignis formam deducitur. Ideo la-
 pides sonantes seu tinnientes, quia multū con-
 tinent aëris, aptissimi sunt ad ignis productio-
 nem dummodo non sint fragiles, ita enim es-
 sent ad id operis inhabiles, frusto nāque abeū-
 te, abit obex & obstaculum quo attenuandus
 est aër ad ignescendum. ALEX. Credo equi-
 dem, sed quomodo igitur fluuiatiles silices, cū
 aëris non multum in se contineant, id quod cū
 franguntur apparet ex situ partium minimè
 pustulato, præ cæteris tamen lapidibus copio-
 siorem concipiunt & emittunt ignem. I. C.
 Non defuerunt qui dicerent in silicibus setari
 ignem, qui motu deinde extruditur hinc, atque
 exploditur. Atque ita sensisse videtur lux Poe-
 tarum Virgilius cum cecinit, *Abstrusum in ve-*
nis silicis excuderet ignē & c. alibi *At primum si-*
licis sarvillam excudit Achates. querit pars semina
flamme *Abstrusa in venis silicis.* Hinc apud Iapones
 mos inoleuit vt matrimonij fædera igne ac sili-
 ce auspicarentur, quia ignē authorem vitæ cre-
 dunt, silicem verò eius æternum thesaurum vbi
 nunquam marcescat, nunquam deficiat. ALEX.
 Arridet ne tibi hæc sententia? I. C. Minimè,
 quomodo enim in silice ignis absque alimento

Virg. Georg.
 I.
 æneid I. 6.

vñit, cur lapidem non adurit? si igne, inquam, refertus est silex, cur manus tangentis non excalefacit? Cur in prunas iniectus non accenditur? ALEX. Quid igitur concludendum? I.C. à tuo id petas Aphrodisæo, ipse scripsit non è lapidibus ignem excuti, sed generari per elisionem. Nam aër, qui ibi continetur, attritione in ignem conuertitur, non enim aliud est ignis nisi aer accensus, vt in flamma videre est. ALEX. Alexandri opinioni assentiri mihi videtur Auerroes, cum scribit, ignis exitum è lapide non esse in capitulo translationis, sed alterationis, ac transmutationis. Sed cur præcipuè silex ex omnibus lapidibus plures emittit scintillas? I.C. Quia nonnullos habet angulos, in quibus minimū est aëris, quare percussus minimè resistit, itaque facillime fit tenuis & percōsequēs facillime ignescit.

*Auerroes in
Cæli. l. 56.*

ALEX. De creueram profecto, mi Iuli, nobilissimas de igne quæstiones tibi proponere, à quibus, arbitror, nunc mihi esse abstinendum, quandoquidem illum ab Elementorum familia abdicas, nam prouerbiali sermone, & trito vulgarique Adagio dicitur, contra negantes principia non esse disputandum; Causam tamen eorum quæ hesternæ die mihi prope focum acciderunt, à te sciscitari & scire percipio. I.C. Tuus explorare labor quid optes, mihi iussa capeßere fas est. ALEX. Meus puerulus cum salpetræ in ignem proiecisset, illico ignitum crepitauit. I.C. Aliqui censent huius rei causam esse quia terreum salpetræ est: at non

arridet, nã si propter terrã perstrepat, terra magis obstreperet, nã propter vnũquodque tale, & illud magis, at non instrepat terra, ergo multo minus salpetræ propter terram. Quidam raritati eius hoc adscribunt, sed ijs non assentior. Non enim constrepat fungus, qui rarus est. Nonnulli attribuunt raritati iuncta partium duritiã: sed huic opinioni aduersatur pumicis exemplum qui rarus est, nec tamen strepitans. Aristoteles verò dicit, salem in igne ideo adstrepare, quia humoris plurimũ in se continet, qui ab igne attenuatus spirituosam induit naturam. ALEX. Tuam nunc si placet expecto opinionem. I. C. Audi, & accipias eam. Sal multũ continet aëris, quã de re ignitus aër paruo momento inflatur, & ex minori quantitate maior factus, ijsdem angustijs capi non potest, quare ex aëris complosione fit strepitus vt in tonitru. Id quod etiam in castaneis, laurinis frondibus, atque Iuniperinis euenit, multum enim continent aëris, quare intumescens circumstantem cognatum suum aërem resili-tione atq; impulsione cõfringit. ALEX. Ego vero existimaui semper Iuniperum propter vehementẽ cõcrepare siccitatem. I. C. Errabas toto (vt dicitur) Cœlo, nã quæ siccissima sunt non percrepant, quare puerulus ego multoties animaduerti, exsiccatas Laurinas frondes in igne non crepitare. ALEX. Quam reddis huius rei rationem? I. C. Quia aridorum partes minũs firmiter cohærent, quare nulla vi opus est ad partium disiunctionem, propter spatiorum laxita-

tem: permagna verò potestas requiritur ad vi-
rides infringēdas quia abundāt humore, cuius
propriū est vnire & cohibere: strepitus verò
fit in fractione. Sed perge, quidquid tibi am-
plius occurrerit difficultatis, patefacias. ALEX.
Quandoquidem non grauaris me tuæ doctri-
næ cupidissimum instruere, ignosce si minuta
etiam ista, curiosior fortassis quàm æquum est,
abs te inquiram. I. C. Minutula quidem & par-
ui momenti tibi videntur, sed ista sæpissi-
mè doctiores angunt & torquent, & quamuis
perexigua, animum nihilominus ad altio-
rem contemplationem euehunt. dic igitur. ALEX.
Lebetis, in quo feruebat aqua, fundum frigi-
dum sæpius adinueni, vide quò me curiositas
abducat? I. C. Quid mirum? Naturâ suâ frigi-
dum æs, eam quantum potest retinet frigidita-
tem. ALEX. At quomodo detinet? I. C. Aquæ
frigore adiutus fundus, quæ in ipsos poros sese
inducit. ALEX. Cur ita? I. C. Propterea quod
aquæ pars ea quæ calescit summum petit, frigi-
dior autem flammæ suppositæ vt magis resi-
stat, semper in imo est. Sed perge. ALEX. Auicu-
lam veruculo quodam transfixam sponte ad
ignem conuerti vidimus, atque ita allatam e-
sitauimus. I. C. Profit, sed huius rei cau-
sa fuit paruitas & desiccatio, illa motum,
hæc motus facilitatem induxit: quæ auer-
sa fuit ab igne pars, adhuc suo succo plena, aut
saltem non exsucta admodum propter graui-
tatem decumberet necesse erat; igni vero ex-
posita exustione facta leuior, in abeuntis subi-

retlocum. ALEX. Oscitum dictum. I. C. Sed quæso ne me inuitum diutiùs in igneis istis difficultatibus detineas, ne si propius ad ignem accedam, velut alter Phaëton, alarum ingenio-li mei nisu caloris violentiâ effracto cogar in præcipitium corruere ridendus. ALEX. Hoc vnum igitur ioci causa proponam & acquiescam. I. C. Quid istud est? ALEX. Galenistam quendam cum nudius tertius inuitassem ad prandium, porcina carnem toties à suo Principe admirabili decantatam commendatione apposui. I. C. Nihil palato meo iniucundius. ALEX. Forsitan vt Moisaicis viris in suilli cibi vituperatione placeas. I. C. *Pensate vos.* Verusti Philosophi Hebræorum ceremonias irridebant. A theorum verò responsionem qui ad politicum regimen id referunt, (noxia etenim erat hæbreis, qui Lepra laborabant) detestans, nego Præsijs, Iouem Cretensis in Idæ vallibus pro nutrice suam habuisse. ALEX. An Turcarū laudas superstitionem, qui à porcinae carnis esu abstinere, quòd in Arca Noe ex Elephantis stercore genitâ fuisse suæ blaterant. I. C. Nugæ sunt ista, nihil enim est Elephanto infestius quam sus, eius enim grunitu solo (id quod tela facere nequeunt) in fugam vertitur. ALEX. Sed quam assignas huius rei causam? I. C. Naturalis est quædã antipathia. Sed quo digredimur, quo me protrahis? Quæstionem si vis proponas. ALEX. Ita faciam. Porcelli rostrum d. afflabatur calidum erat, posteaquam perassatum fuit, minus calidum euasit, cætero

corpore magis calido. I.C. Ratio non ignota mihi, quia rostrum ex rara admodum cartilagine cum sit, suapte natura non diu seruat calorem, quamobrem, quandiu ex ventre per os exit calor ad oris & capitis extrema, rostellum calet: exit autem calor ille dum assatur, excoquendo humidum, vbi assatione peracta cessauit vaporis ille comeatus, non amplius calefit rostrum, sed porrò facilè ratione ipsa ventilatur. ALEX. Perdocte quidem. I.C. Sed quæso de Foco ad Aerē progrediamur. Imò potius de aëre eliso & attenuato ex quo fit ignis, qui aër accensus est, quia parum disputando incaluumus, ad aërem frigidum refrigerationis ergo accedamus. ALEX. Quinimo recreandi animi causa loquamur de Comete, & Iride. I.C. Ut placet.

DIALOGVS IX.

De Comete & Iride.

ALEX.

Vando quidem, ita tibi videtur, naturam & causas caudati istius & crinitique spectaculi disquiramus. Et primò quidnam sit Cometes. I.C. Hieronimus Cardanus affirmat esse fixum in Cælo Sydus. ALEX. non hanc laudo sententiã. I.C. Nec ego. Ratio

Card. l. 4. de

subtil. c. d.

luc. Et lum

lib. 1 de ver.
v. 7 cap. 1.

l. 4 de subt.
c. de luc. Z
m.

est, quia, vt inquit ille, mouetur Cometes motu primi mobilis. Item motu planetarum, tùm etiam Septentrionem versus : at hæc syderi fixo conuenire nequeunt : Non est igitur sydus fixum Cometes. Quare alibi ita palinodiam canens, obratiocinatur. *Quod si dicas (eius sunt verba) Cometes stella non est ex inerrantibus, haud dubium est non enim tot varijs motibus moueretur.* ALEX. Forfitam vna ex erraticis stellis Cometes est? I. C. Minimè Apparent enim illæ sæpenumero, hic autem perrarò. ALEX. Alibi etiam scripsit Cardanus syderibus plenum esse Cælum, & si non densis admodum, siccescete autem aëre Cometē oculis fieri obuiū. I. C. Plebei quidem Philosophi est arbitrari, in Planetarū orbibus alias inesse stellas præter corpus planetarum, quæ diuersis locis (vt fit in ludis vel mimicis vel puerilibus) modo appareāt modo abscondantur. Deinde quī fieri potuit, vt aeris siccitate Cometes sub Euclæi principatu apparuerit, sanè ad Septentriones & brumæ tempore, sicuti recitat Aristoteles. ALEX. Quid igitur de Comete sentis? I. C. Cometem esse corpus tam densum, vt illustrari, tam rarum vt transmittere queat radios, id quod etiam videmus in globo vitreo. Compactum est autem corpus illud è vaporibus vi alicuius astri in summam aëris regionem attractis, quorum quidam vaporum natura non sit ardens, sed mixtæ materiæ tanquam fumus, aut fuligo, recipiens Solis radios, atque idcirco visibilis, & transmittens eos, atque

que

que ideò caudata. ALEX. Sed à quo vapor ille per tam longum temporis spatium (veluti sexpenumero sexaginta dierum) in aere sustinetur? I. C. Ab eodem sanè sydere, à quo attractus est, quemadmodum & à Sole nubes suspenduntur, eadem profecto attrahendi & retinendi potestas est; attractionis namque finis & perfectio ipsa retentio videtur. Nam, vt scriptum reliquit Philosophus, eiusdem facultatis est habitum efficere & intendere. *Ar. in 2 Nicomach. s. 3.* Quid immoror? si informem materiam ab ima nostrà regione Sidus attraxit, quare ab se compactam, formatam, libratam, & sibi iam propiorem secum non auerhet? ALEX. At si vapor est in aëris supremam regionem attractus, quare terrarum orbi incendia non minitatur? I. C. Quia globus ille igneus non est, sed à Sole tantum illustratus. ALEX. Iam satis diu torfit animos, & oculos afflixit portentosum istud corpus: Videamus & contemplemur, si placet, varios Iridis colores, quibus variæ oculis nostris inducantur recreationes. Et primò. Cur Iridis arcus pars interior punicea est, superior cœrulea, & subobscurior? I. C. Quia, vt Aristoteles scribit, oculi vis maximè valet in aspectu supremi arcus Iridis interioris, & ideo puniceus videtur. Subobscurior autem color in summo superioris Iridis circulo apparet, quia ibi ob maius interuallum oculi vis defessa est. ALEX. Digna tanto viro sententia. Sed quid nares complicas? I. C. Imò falsa quidem, & non solum falsa, sed & ipsius philosophi placitis è dia-

D

metro pugnans sententia. ALEX. Cur eam falsam arbitraris? I. C. Hæc est mea ratio: si subobscurior color idcirco in summo superioris Iridis circulo conspicitur, quia vis oculi maiori interuallo defatigatur, quomodo in minima distantia quæ est imi circuli, Iride inferiore color idem? minus enim lassatur ad eam delata potestas oculi, quàm ad eiusdem Iridis supremam, atque etiã minus quàm ad imum superioris. ALEX. Recte ædepol. Sed quomodo repugnat Aristotelicæ doctrinæ? I. C. Quia ipsemet nos alibi docuit per emissionem radiorum ab oculo non fieri visionem, non igitur ab oculo firmantur in Iride colores. ALEX. At quid de Iride sensit Cardanus? I. C. Pro lucis scilicet multitudine immutari colorem: idcirco suprema Iridis pars lucida est, quia luci propior, inferior autem pars obscurior, quia remotior. ALEX. Recte ut mihi videtur. I. C. Vtrumque tamen falsum libèter dixerim. Nec enim propter lucis magnitudinẽ colores mutantur, cum idem sit in rebus color ad Solem & ad lucernam, varia tamen est luminis magnitudo, nec supremus Iridis orbis luci, imus obscuritati est proximior: Nam tametsi Cælum Solis altius est, quàm locus Iridis, cum tamen Sol est sub finitore atque ex aduerso creat Iridem, eius radij ab eius centro ad Iridis centrum delati, æque infimum circulum afficient lumine ac supremum, sub eo enim æque sunt. ALEX. Acutissime. Sed quæ tua est sententia? I. C. Non ab oculo, neque à luce sola, sed à luce pro

materiae varietate varios in Iride colores fieri, quare inferior pars caerulea, & nigrior est, quia terrae non parum habet ima nubis pars: media constat ex leuiore materia, quippe aquea, atque ideo viridis: summa pars vero aeris lucidi est, ac propterea fulgida. ALEX. Nihil doctius audiri potest. Sed, amabo, effare mihi, Cur Iris rotundi arcus retineat figuram? I. C. An quia solares radij cum sint perpendiculares, ex parte rotunda reflectuntur, quare Solis imaginem, quae rotunda est, in caua nebula referunt? An quia nubes ipsa rotunda est, quippe vapor est, partium igitur naturam pristinam retinebit, aer autem & aqua, & terra ad centri rationem diriguntur, itaque terra & aqua accedendo, aer recedendo, semper suas curuabunt superficies: quod si nubes a suprema superficie ad axem usque totum illum semicirculum completeret humore, Solis integram semissem representaret, sed quia nubes caua est, ea in parte deficit & lucis & coloris reflectio, in qua deest materia subiecta. ALEX. Subtilissima ratiocinatio. Sed cur Iris matutina portendit pluias, vespertina innubile Caelum? I. C. An quia matutinus arcus nocturni humoris plenior est, atque ideo vas futurae pluias propter vapores crassiores: vespertinus autem ob diurnam siccitatem, serenitatis indicium erit? ALEX. At cur frequentius post imbres succedit Iris? I. C. An quia nubes aquarum crassitudine exoneratae plus habent lucis ad Solis lucem concipiendam.

DIALOGVS X.

De Fulgure, Nive, & Pluvia.

ALEX.

Postquam varijs Iridis coloribus animos & oculos saltem intellectus recreauimus, nunc addiscendi causâ fulgurum, niuium, & pluuiarum, conruscationes, glacies, & inundationes subibimus, securi tamen ab eorum omnium incommoditatibus. Et primò, inquiram, Cur in Fulgure prius videatur lux, quàm Sonus audiatur? I. C. Propter obiecti celeritatem, Pingit enim aërem continuo lux, quæ confestim videtur. ALEX. Cur ita accidit? I. C. Quia lux educens visiles species ipsa sese effundit, easque simul per aërem transectas, in eius extremam superficiem, à qua palpebra contingitur, statuit; aperta palpebra pupillæ species offertur, eique minimo temporis momento coniungitur. At non ita est de sono qui non nisi motu defertur, motus autem omnis in tempore. ALEX. Tam doctè explicas, vt nihil supra. Sed quæso cur fulmen loculo illæso atque dolio, aurum colliquat, atque vinum exugit? I. C. Quia in loculo & dolio propter foraminum laxitatem, ei facilius patet transitus, quapropter illis non inhaerescens, non lædit; in aurum vero & vina

penetrat, & in eis, ob maiorem densi corporis
 resistantiam, immoratur, eaque propter ca-
 liditatis acrimoniam eliquat, aut exugit. ALEX.
 Sed cur fulmine vapescit vinum coloremque
 rufum asciscit, ac genuinus illi sapor aboletur?
 I. C. Ab igneo calore ac vi penetrabili vrenti-
 que fulminis id accidit: quapropter & æstiuis
 caloribus vina acescunt, per magna nãq; calor
 potestas cognatas igneas particulas attrahit.
 ALEX. At quomodo possemus dolia premunire
 ut ea à fulminis vi intacta seruetur, & violento
 motu & cõussione acore ne vitentur? I. C. Ut
 pœnora sint concamerata ac testudini cõstru-
 cta: sic enim vagatur ibi fulmen, nec alicui par-
 ti adhærescit: Apponatur etiam vasis ferri la-
 mina cū sale & silicibus. ALEX. Cur ita? I. C. Quia
 fulmen cum durissimis conflictatur, in eaque
 potissimū vim suam exerit, rara & tenera, intac-
 ta relinquit, quod per ea trãfitus pateat, nec il-
 lis inhærescat. Hinc marini vituli tegmen
 in victum à fulmine Phocam seruasse dicitur,
 quia contextu raro est minusque solido. ALEX.
 Sed Daphnem illam Apollinis amasiã, laurum
 intelligo, quã secretioris amoris potestate
 Deicolæ curant, ne fulminum impetu conster-
 netur? quemadmodum neque columnæ? I. C.
 Non vires id operantur amoris, istud enim
 fabella est, sed quia laurus ob sui rarita-
 tem illi cedit, nec renititur, quare incidens va-
 por non inhæret: multò minus in columnis
 quæ rotundæ tersæque cum sint, ictus labatur
 innoxius necesse est. ALEX. Sed quã de causã,

A iij

nunc dicas fulmini nauales antennæ sunt obnoxia, Carinæ vero & spondæ innoxiae conspicuntur? I. C. Quia altæ illæ sunt, fulmen autem alta petit, nam vapor est fortis mixtionis, qui in altis gignitur, & extrusus è nube, in latus acquirit impetum: at cum iuxta aquas descendit, à suo cōtrario frangitur atque repellitur: Aer enim aquæ proximus, frigidus vapores ex aqua eleuatos in se continet, quapropter aer iste aquæ contiguus merito fulmen, quod igneæ facultatis est, tanquam suum contrarium reiiciet, ideoque & carinas à fulminis transcurso custodiet illæsas. ALEX. Sed à calore ad frigus transitum faciamus, quâ de causa nix sine fulgure & tonitru descendit? I. C. Quia nix congelatio est vaporis non coacti ob sui tenuitatem, aerisque crassitiem, nec enim nimis in altum vapor ille attrahitur, ob imbecilles solares vires; hinc est quod nebulae, quibus nix continetur, densæ non sunt, deest igitur accensus vapor, qui magno impetu eas dilaceret. ALEX. Quare niues, cum sint frigidae, faciunt agros? sanè calor author est fecunditatis. I. C. Ob calorem sub terram hyeme percussam, niuium enim tegmine operto agro, non exalat calor genitalis; & ob pingue humidum, niuibus enim solutis lutum fit. haud parum sanè terræ admixtum niues obtinent, aeris multum, aquæ plurimum, quibus additus à Sole calor finum cōficiat omnium lætaminum excellentissimum. Quamobrem vermiculos quoque in ipsis generari niuibus prodidit Ari-

stoteles. Insuper niues enatis segetibus incubantes, tum suborientium herbarum maleficia tollunt, tum frugum luxuriam prohibent, quæ cum in radices introrsum demittatur, effert sese postea ad spicas habitiores iccirco futuras, atque lætiores. ALEX. Sed verum ne est quod in prouerbio iactatur, omnes herbas quæ in niue oriuntur, amaras esse? I. C. Minime id quidem, neque enim nix amara est, neq; quod fit ex ea lutū, & aer, qui cōtinetur in niue multus, debuit intus prædominari, solitus in mixtorum concretione dulcedinem comparare, si tamen aliquo rationis stabilimento prouerbum illud, seu, vt meliùs dicam, popularis ille error, fulciri atque muniri potest, hoc esse crediderim: nempe quia validiùs obsessus sub niue calor, vbi sese in humidum tabescentis niuis insinuarit, creat aliquid quod sit amarum eo quod amabiliore partes recesserint, sicut à mari, quod ideo amarum est, vt alibi diximus. ALEX. Quam vero ob causam, Alpes & Pyreneos montes inhabitantibus guttur fit turgidum ob potum aquæ è niuibus liquefactæ? I. C. Quia hæc multum terrestris & crudi retinēt, crudum igitur cum repugnet resolutioni, & gutturis musculis & glandibus inhæreat terrestris, quod propter aqueum sese insinuaui, necesse est vt ibi concretum dure scat.

ALEX. Cur in niuosis montibus moriuntur animalia? I. C. Quia assereram ego in iuuentutis limine quando primoribus labris Philosophiæ cupedias degustauerā, calor introrsum

D iij

depulsus à suo contrario, scilicet frigore, consumit atque humidū radicale exurit, ipseque simul deperit. Falsum tamē hoc nostrū iudicium esse testantur eadem corpora quæ è niuibus exempta extenduntur, id quod videmus in leporibus: non est igitur omnino absumptum humidum, sed gelatum, & ineptum factum ad caloris pabulum. Fernelius autem credidit magnā vi frigoris insitum calorem repente extingui. ALEX. Cur autem ij qui niuem esitāt, ardorem sentiunt in faucibus, imò & sæpius obmoriuntur, dissecti verò inueniūtur habere hepar exustum? I. C. An ideo id euenit, quia natiuus calor frigus per sentiens, in recessus interiores aufugit, quare pori obcluduntur, neque fit humorum euaporatio, hinc infirmitas; insuper calor intus coactus, vehementius agit atque demum adurit, sanè frigus cōtractā densatāque cute natiuum calorem erumpentem intro repellit, qui dein intus collectus & coarctatus, multoque pabulo auctus vi maiore excalefacit. ALEX. Cur & quomodo ranis aliquando pluit? vt in agro Mirabelli, quod oppidum est Santonicæ Præturæ, tantum ranarum pluisse legimus, vt cumulatim totæ viæ tegerentur. I. C. E lacunis nubium haustas atque demissas arbitratur Cardanus. ALEX. Eius verba, quæ so, proferas. I. C. *Neque mirum pluere ranas, pisciculos, lapides, nam ranae ac pisces è montium iugis venti impetu transferuntur, transfertur & puluis qui vi ventorum in lapides cogitur. Indicio est non procul à montibus illos cadere, sed vt olim in*

*Fernel l. 4 de
spiritib. et in
calido cap. 8.
ceter. fin.*

*Card lib. d.
subtilit. cap.
de scient.*

Albano monte atque in vallibus è proximis alti-
 busque montium cacuminibus. Refert Georgius A-
 gricola Chelyntij luteam terram cum aqua pluisse
 & in Suevis anno. 1534. Aer inficiebat vestes cruce
 rubra, id contingit puluere cum imbris delato:
 forma vero crucis ob fila quæ crucis formam dum te-
 xuntur referunt, apparuit. Transferunt & ova par-
 uorum animalium, ut etiam ranarum, & piscium,
 quæ inter turbines ventorum, & imbrium procellas
 emittunt animalia, quæ pluere videntur. ALEX.
 Perdoctè quidem. I. C. At duo sunt tamen quæ
 mihi nauscæ pariunt. ALEX. Quænam sunt
 ista? I. C. Illud in primis, lapideam pluuiam effi-
 ci ex puluere hauſto à nubibus atque in lapi-
 des condensato. ALEX. Cur hoc displicet?
 I. C. Nam ferrum similiter pluisse in Taurinis
 restatur authores fide digni; quæ ex fodinâ illud
 sustulit nubes? ALEX. Quid est aliud quod tibi
 non arridebat? I. C. Ranarum ouis in aerem
 sublatis, ranunculæ excludi, quibus pluat. enim.
 uero Mirabelli tantum ranarum pluisse le-
 gimus, ut oppidani neque domo efferre pedem,
 neque ubi vestigiū ponerent haberent,
 quod si totius Aquitanie ranina oua conue-
 cta essent, vix ille ranarum numerus expleri
 potuisset. Sed non exemplis quæ sensuum mā-
 cipia oblectant, sed rationibus Philosophum
 cōuincamus. ALEX. Eas igitur in medium pro-
 feras. I. C. Estne adeo imbecillis Natura, ut ei
 oua substernere opus sit? Quotidiana Cælestis
 Genij fœtura, Natura est, cuius potentiam de-
 clarant plantæ nullis ortæ seminibus. ALEX.

Sed quænam est tua sententia ? I. C. In Aère ranas illas fuisse genitas. ALEX. Cur ita. I. C. Quemadmodū mus non semper è parentum semine, sed à naualibus quisquilijis procedit, sic in aere genuit Naturā ranas, nō ex ovis, sed ex aqua genitali, cœlesti calore cōdensata, & conformata. idem de Lapideis, ac ferreis imbribus dictum volumus. Quid mirum? nonne sulphur in aere generatur? quippe fulmine, quod in aère gignitur, vitiata corpora sulphureum odorem naribus offundūt. ALEX. At cur post huiusmodi portentosos imbres magnæ accidunt sæpenuerò Rebuspub. calamitates? I. C. *Augur*, inquit Cardanus, *Non nisi in magnis ventorum motibus ista contingunt, et venti immodici à caliditate & siccitate graui oriuntur, unde proditioes ostendunt ut etiam in Adagio sit, ventus immodicus, proditio viget. Calida autem & sicca constitutio, quæ imbecilia capita vexat, ea agit in proditioes, seditiones ac cades. Plebs autē plerunque talia habet capita ob paruum experientiã rerum, & intemperantiam. Quocirca contingit illam ad facinora vel illorum pessimos impelli, sed falli etiã contingit, tuncque valuisse supplicationes dijs factas creditum est.* ALEX. Tu quid sentis? I. C. An potiùs (inquimus nos) quia ex ranarum putrefactarū odore lues initia sumit & incremēta: an lapidea ferreaque pluuia horrore ac stupore percutit oppidanorū animos, qui cum inhorrescunt, magnam in corpore spirituum contētionem patiuntur, & quod inde sequitur, non mediocrem in valetudine mutationem, cum

*Caed ubi su-
prafol. 796,*

Augur, inquit Cardanus, Non nisi in magnis ventorum motibus ista contingunt, et venti immodici à caliditate & siccitate graui oriuntur, unde proditioes ostendunt ut etiam in Adagio sit, ventus immodicus, proditio viget. Calida autem & sicca constitutio, quæ imbecilia capita vexat, ea agit in proditioes, seditiones ac cades. Plebs autē plerunque talia habet capita ob paruum experientiã rerum, & intemperantiam. Quocirca contingit illam ad facinora vel illorum pessimos impelli, sed falli etiã contingit, tuncque valuisse supplicationes dijs factas creditum est. ALEX. Tu quid sentis? I. C. An potiùs (inquimus nos) quia ex ranarum putrefactarū odore lues initia sumit & incremēta: an lapidea ferreaque pluuia horrore ac stupore percutit oppidanorū animos, qui cum inhorrescunt, magnam in corpore spirituum contētionem patiuntur, & quod inde sequitur, non mediocrem in valetudine mutationem, cum

verò obstupescunt, spiritus intus reuocantur ad rei admirabilis causam inuestigandam, quare exteriores partes spiritibus destitutæ, obnoxia sunt vel minimis aeris alterationibus, quãtò magis vehementissimis, prout tunc fuisse verisimile ducimus ex validissimâ vaporum mixtione, atque condensatione, quæ ferrum lapidesq; produxerit. ALEX. At difficultas mihi exoritur, nec plebeia illa quidem. I.C. Quenam illa est. ALEX. Sub Noruegiano Cælo pluit sæpe pusillis animalculis, quæ Lemmer vocant incolæ, sunt autem absimilis speciei à reliquis animatibus, quare ex imbribus illis nouæ speciei exordia desumpta videntur. I.C. Quæstio perantiqua est, an nouæ species quæ nunquam extiterint, gigni quæant. ALEX. Quæso dic in hac quæstione aliquid. I.C. Empedocles mundum dicebat imperfectum, quod in eo noui esset quotidie aliquid generati. Peripatetici verò è contrario asserunt, nihil noui generari quod sit species, sed in specie, quæ iam est, indiuiduum. Alij mūdum statuebāt æternum hęc eandem ob causam, quia scilicet semper gignitur, imperfectus est, at nunquam desinet generatio, ergo nunquam absoluetur. ALEX. Nugæ sunt hæc. I.C. inscitia foboles atque supinitatis. Materia namque prima nunquam augetur, non enim fit quicquam illius, sed sub aliam transfertur formam, fit materia prima aliud sed non simpliciter, nõ enim (vt Scolasticorum vtar vocibus) aliud quid, sed aliud quale, nempe facit eam

aliud forma , sed non mutat vt sit aliud quid, non enim esset amplius materia, sed vt aliud sub formâ. ALEX. Id solum igitur discutiendum remanet, an noua forma fieri possit, quæ materiæ sese aptet, hoc enim essentia est , & quam speciem appellamus. I. C. Affirmatiuè ego responderem lubenter , nam si in fimeto muris forma non est , & mus generatur ibi, muris ibi formam esse nouam necesse est , ab aliquo igitur constituta est, nempe à Sole: sanè nihil fit à seipso, igitur pari ratione nouæ species in efficientis potestate esse possunt, quæ potestas non nisi cum patiēs ritè affectum fuerit, ad actum reducitur. ALEX. Quam autem ob causam gutta cum cadit in aëre globosa est? I. C. Quia nequit in aere cum aëre vnum fieri, quò sit vt accipiat illam formam, in quâ extrema æquè distet à medio. Vnitas autem procul dubio in homogeneis excellentius seruatur in globo. ALEX. Cur ita? I. C. Quia nihil diffidet, nihil absistit, nulla inæqualitas, qua parti pars vel desit, vel superfit. ALEX. Ego verò ita dicerem, merito & suo iure sub ea figura partes esse, sub qua totū est à natura cōstitutum, à situ intelligo figuram totius, Elementorum namque loca circularia , tum quia circulari corpore, quod est Cælum, tum quia circa centrū continentur. I. C. Laudo equidem , & merito laudo sententiam tuam. ALEX. Sed illud nunc me angit, Cur gutta fit postea oblōga. I. C. An in ima gutta latior est pars ob pondus, summa in acumen angustatur, quia abscinditur, ne va-

cum detur , non statim separatur à toto;an
sicut simile libenter it ad simile,tanquam pars
ad totum , aut tanquam pars ad cognatā par-
tem, vnionis appetēs, quę entitatis assecla est,
sic non libenter à toto separatur,iccirco tan-
quam inuita sensim atque lentè distrahitur.
An quia fortassis,inferiores guttæ partes plus
terræ,superiores autem plus aeris habent.

DIALOG. XI.

*De Motu & Quiete proie-
ctorum in Aère.*

A E X.

A Pluuia, quæ aer est condensatus,
nunc ad aeris motum transcenda-
mus,& disquiramus,an motus sit
quietis causa, an è cōtra, quies sit
causa motûs? I. C. An dicemus, ad
hanc quæstionem resoluendam , motum
esse quietis effectorem? Sanè lapides in aquæ
superficiem per obliquum iacti , resiliunt:
è situlâ aquâ plena circumacta ne gutta qui-
dem effunditur. Vrceus aquâ repletus, cui
sit fistula imposita, si inuertatur, aqua in fi-
stulam non descendet : quiescit ergo aqua
per motum, motus igitur quietis causa est.
An vero animi gratia asseremus, quietem ef-
se motûs causam , vt allata exempla , si
acutius considerentur , confirmant. ALEX.
Quomodo id fieri potest? I. C. In lapidis histo-
riâ duo sunt motus, vnus deorsum,desilit enim

lapis, alter est sursum, quia subsilit, quare & duo erunt motores, iaciens & repellens, iaciens est mea dextera, repellens est aqua: at aqua non mouetur, quemadmodum ne terra quidem cum iacitur pila: idem motus in terra pilæ, qui in aqua lapidi, profilitio & resilitio: at resilitio motus est, prouenit autem à terra vel aqua, quæ conquiescunt, quies igitur erit causa motus: quod & situlæ probat exemplum, nam tamen si rotatione moueatur situla, non tamen mouetur aer ad ingressum, solidum enim & integrum semper inuenit tanquam eundem, quare transitus tempus breuius est, quam tempus quod ad descensionem requiritur, quare nequit tunc aer in tam pusillo momento subire in locum vnde aqua flueret, non oportet igitur aerem moueri, vt situlam sequatur, semper enim inueniet aerem situla quocumque circumrotabitur, anteuertit ergo mutatio loci motum vtriusque cum aeris tum aquæ, quod si absque aeris motu situla mouetur, quies videtur esse causa motus; quod alio exemplo manifestum est, si enim inuersus vrceus super tabulâ æqualis superficiæ, ipse item oris maximè æqualibus, aqua plenus tradatur, nihil exiit aquæ nisi quantum adhærebit superficiæ, nihilo, inquam, plus exiit aquæ quam si non moueatur, propterea quod recens semper locus est quasi vnus, quia non differt situ à priori, quod si tunc mouetur vrceus & non aer, non dubito asserere quietem esse motus causam. Consecutio non negabitur à Platonis qui

ex aere motum fieri existimant, at aer quiescit in vrcei rotatione, ergo aeris quies est causa motus, Nec à Peripateticis, qui à cessione antecedentis aëris motus causam desumunt. ALEX. Aliquid diuinum hæc sapiunt. Sed illud scire percupio. Lapis à manu proiectus à quo tunc mouetur, cum à manu non tangitur? I. C. Ab instantis aeris (inquit Plato) impulsione. ALEX. At ego Platoni non assentior. I. C. Nec ego profecto, aër enim sequitur rem proiectã, non potest autem sequi, nisi aër, qui lapidẽ antecedit, pellatur: simul igitur fit à lapide impulsio aëris antecedentis, & ab aëre subsequente lapidis: sed non potest subsequens aer pellere lapidem, nisi antecedens à lapide pellatur, quare tanta erit antecedentis resistentia, quanta subsequentis instantia, non igitur mouebitur lapis: imò resistentia potior, ac maior erit, quia est naturalis, quàm instantia quæ est non naturalis. Non est enim motus aëris in rectum naturalis. ALEX. Sed qualis est Platonis racionatio? I. C. Aer, inquit ille, subsequens succedit in lapidis locum ne detur vacuum. ALEX. Id vero concedo. I. C. Ergo mouet. ALEX. Nego, I. C. Recte quidem, satis enim habet si implet ne vacuum detur, hoc autem non mouet, nempe non moueretur aer, in eum subiens locum, nisi moto lapide, quare, semel completo loco, lapis non moueretur, terminatur sanè motus ille completionis superficie lapidis, non igitur pellit.

Auer. in 4.
Phys.

ALEX. Sed quæso quid super hoc Aristoteles cœsivit? I. C. NON, vt Plato, à motu sequētis aëris sed à cessione antecedētis causā accerfit. Aueroes verò ita scripsit, *Causa in motu lapidis post separationem proyicientis non est successio aëris, sed*

Intelligit o- translacio ipsius. Et est hæc sententia Aristotelis, vt Etanum Phis declaratum est in libris cœli, & mundi & in vltimo lib. huius. ALEX. In quo ergo differt à Platone Aristoteles? I. C. Quia ille per compulsionem instantis aëris, hic per cessionem impulsus id fieri arbitratus est. ALEX. Quâ fretus ratione? I. C. Quia pulsus aër à lapide, eadem pellit impulsione eum qui ante se est, tum ille alterum, atque is quartum, quæ in loca subire lapidem necesse est, ne vacuū datur. ALEX. Arridet ne tibi hæc ratio? I. C. Minime, non enim potest antecedens aër velocius moueri, quàm moueatur lapis, à quo semel impulsus est aer ille; nam quomodo moueretur magis, quàm mouēs moueret ipsum? sane magna mihi difficultas est, vt intelligam planè quâ naturâ fultus aër subtrahat sese lapidi, à quo non est per se pulsus. Quod autem nunquam pellatur aer à lapide, ideo patet, succedit enim, inquiunt Peripatetici, ne vacuum detur: at si impelleret, non solum impleret vacuum, sed etiã impelleret plenum. Nec assentior Aueroi, ex mēte Aristotelis dicenti, aeris naturam esse, vt semel motus deinde seipsum moueat, non enim deorsum motus aer, magis deorsum sese mouet, sed reciprocatur & redit. ALEX. Diuersam memini me apud Themistium perlegisse

Intelligit o-
Etanum Phis
s. 82. lib. 2.
de Cœlo. s. 35
& 13 eiusd.
s. 22.

sententiam. I. C. Ea est, manere in lapide pro-
iecto vim à proijciente impressam, quemad-
modum & calorem in aqua. ALEX. Sane & à me
puero excidit olim hoc respōsum, vim impel-
lētis nerui relictā in sagitta. I. C. At quomodo
id fiat, nondū à quoquā audire mihi cōtingit,
nec exēplum à maximo Philosopho Themistio
positum conuenit. ALEX. Quamobrem? I. C.
Quia calor accidens est in aquā generabile ab
eo accidente, quod agit sub forma ignis. At vis
mouens quo pacto exit ex anima mea ut in la-
pide insidens agat? Neutiquam calor ille quod
animæ instrumentum est, generat in lapide ca-
lorem, à quo tandiu moueatur, quādiu in eo
viget. ALEX. Subtiliora hęc esse fateor quā
ut à me percipi queant.

DIALOGVS XII.

De impulsione Bombardæ & Balistæ.

ALEX.

Sed ut impulsio-
num causas proie-
ctorumue latiùs exquiramus, Vn-
de fit impulsus in Tubulis æneis
anthra cotheio salenitro plenis? I. C.

A rarefactione ignis enim rarefacta materia, cū
proxima loca vindicare vult, depellit. ALEX. Nō *Card. l. 2. de*
es nescius Hyeronimū Cardanū magni nominis *subt. c. de eis.*
Philosophū, densitati hui⁹ impulsio-
nis causam

E

adscribere, eâ inductus ratione, Puluis ubi factus est ignis, nō potest eo capi spatio quo dū puluis esset capiebatur, quā ob causam partes eius cum densatur, ergo densationem illam cum partes eius pati nequeant, erumpere. I. C. At enim uero duæ hic sunt rarefactiones: vna quæ causâ est illius condensationis, non enim prope globum ferreum cōdēsaretur, nisi cum prius ad foramen ignescit, mox etiam successiue rarefieret. Altera coniuncta est expulsionem, non enim exiret, nisi diffunderetur. Præterea dēsatio illa est ibi non solum causâ secundaria, sed etiam per accidens, quippe est priuatio proprij naturalis ignis quod est raritas. Quo nam igitur naturæ consilio, priuatio proprietatis ignis efficiet impulsione? fit enim à formâ appetente locum suum. Ad hæc rarefactio motus est, quo rarefacta promouent conterminos suos, densatio vero motus, quo densata suos contrahunt terminos: Impulsio autem est promotio extremi: non recte igitur Cardanus à condensatione motum illum confinxisse mihi videtur. ALEX. Optimè. Sed nunc videamus unde fit impulsione motus in balistis. I. C. à rarefactione inquit nostrates Philosophi: Scaliger, à condensatione, quandoquidem condensatur arcus in balistis ubi retunditur, breuior enim fit, ergo contractior, ea de causâ frangitur aliquando cum tenditur, quia rarefit. ALEX. At rarefactio causâ est propter quam deinde arcus retundatur, atque condensetur. I. C. Sane nullo in genere causæ reponi posse

credidit: non est forma, non materia, quippe accidēs & priuatio dēsitatis, quæ debetur arcui: non finis, finis enim est impulsio: non efficiens nullū enim ens est efficiēs sui cōtrarij, nulla priuatio est efficiēs habitus sui. raritas autē est priuatio dēsitatis. ALEX. At arcus in parte cōcauā interiore cum flectūtur, dēfantur, cum retundūtur, rarefiūt. I. C. Ille vero non it inficias, at maior est (inquit) arcūs ambitus exterior, à cuius amplitudine motus illius inire oporteat rationē. Quare & ab impulsione motū illum fieri negat, habet enim præcedentem causam, nempe attractionem, impellit namque sagittam funis, quia trahit, trahit vero quia trahitur. ALEX. Acutissimè quidem. Sed quæso, cur aliquando frangitur arcus? I. C. Quia nimium rarefcit, iccirco viscida non rumpuntur, quia non dissipantur partes, sed vsque & vsque possunt rarefieri, terrea non item, idē confringuntur, non inflectuntur. ALEX. Quare franguntur arcus si amotā fibulā, sine clauicula, & sine sagittā referētur? I. C. Quia dum habent quod impellunt, minore impetu contrahuntur, cum nihil obiectum est, momentaneo, propter quam motūs violētiam abrumpuntur, id quod in vegetibus quoque virgulis euenit, sensim enim flexæ constant, & sequuntur, si violento nisu & confertis viribus reflectātur, absistūt partes illic. ALEX. At cur dirūpitur etiam funis vbi sine sagitta retenditur? I. C. Non id fit eadem quā arcus causā, sa-

nè non rarefactione, sed arcus vi, qui vtrinque distrahit, & utroque dum nititur redire ad situm suum liberum, non à fune coactum. Vbi verò tenditur arcus, & funis adducitur in fibulam, si rumpatur funis, rarefactioni est adscribendum.

DIALOG. XIII.

De Aëre exsufflato & ventilato.

ALEX.

MEmini legisse, Satyri cuiusdam, ex illis quos Deos delira putavit & adoravit antiquitas, accurissimum diæterium. Cum enim hospitem eundemque Captorem suum aperto ore in manus suas insufflantem videret, scitè quæsiuit ab eo, cur id efficeret? respondit hospes, id quod erat, vt eas scilicet excalefaceret. Obmutuit tunc Satirus: verum enimvero cum paulo post eundem hospitem suum ore restricto in offam sufflantem conspexisset, curiosulus alioquin quæsiuit rursus quâ de causâ? respondit ille, vt frigidior & esui aptior redderet. Apage, ait statim Sylvanus, eiusmodi animalis consortium, in cuius ore latet & frigidum, & calidum, Sed rationem tu reddas cur aer ore lato exsufflatus, calidus est, angusto, frigidus? I. C. An quia (inquit Aristoteles) ex ore aperto multum prodit aeris, qui calidus cum sit, & præpotens, ab externo aëre

de v. sect. 34.
probl. 7.

ambiente , qui frigidus est non patitur: ex oris autem angustijs parum exit aeris , multumque peregrini aëris excitat , quamobrem illius calor suam ob exiguitatem ab externo frigore superatur. ALEX. Perpulchra sententia, I. C. At enim uerò mihi non arridet. ALEX. Quare? I. C. Sanè tubulum in os indas per què si efflaueris, digito quàm proximè ad exitum admoto, frigidum percipies aërem prodeuntem, cum tamen illi nihil aëris extimi fuerit admixtum. ALEX. Ita est, sed quid tu censes? I. C. Ego dicerè aërè ore lato exsufflatū adhuc retinere calorè, quem à pulmone obtinuerat: angustis uero labijs vasto impetu elatus , calidos illos vapores, quibus fuerat à pulmone affectus, cogitur à cōstrictis oris angulis uti crassiores relinquere, & ipse solus egredi, qui cum sit respectu nostri frigidus , admotam manum refrigerat. ALEX. Perplacet sanè. Sed quare motus seu ventilatio æstiuum refrigerat aërem? cum tamen nihilominus ab omnibus acclametur , motum esse caloris causam. I. C. Quia calor ille nimius factus per Solis accessionem, quo aër calidior est, quàm suapte natura erat, discutitur atque dissipatur. ALEX. Sed dic fodes, calefit ne an frigescit aer motu? I. C. Vtrūque. Nam aer qui erat calidus, cum ventilatione disturbatur, rarefcit, quare ab eo multæ partes calidæ auertuntur, hinc frigescit. Partes uero aliæ partibus illis disitis circūstantes cōdensantur, quod & in sagittæ fit traiectione, atque concalescunt: propterea quod multæ aeris

partes in vnum coguntur, atque iccirco multus calor, cuius illæ sunt fundamentum.

ALEX. Sed cur celeriter mota manus, atque in alium reducta locum, aerem sentit frigidum, leniter vero mota calidum? cum tamen in utraque motione sit recentis aeris renouatio. I. C. Quia aer sui naturam non est frigidus, sed nostri corporis calori comparatus, iccirco sentitur frigidus ille, qui nos ambiens nostri contactu non sit concalesfactus, itaque si manus celeriter transferatur, aerem persentiscit frigidum, quia nequit manus in tam pusillo tempore illum calefacere, at leniter mota subsentit calidum, quia leui motu secum hærentem aerem, quem iam suus contactus excalesfecerat, trahit, neque nouum sine illo medio inuenit cui occurrat.

DIALOG. XIV.

De Aëre Corrupto.

ALEX.

Citissime iocatur Cicero in Epist. ad Trebatium nihil esse obscenitatis in rebus, multo minus in verbis. **A**t hic non idem est, nam sæpe aer corrumpitur, verba nunquam, de aeris igitur corruptione securi disputare possumus absque fœtoris maleolentiâ. Quamobrem quæro à te (imi Iuli) corrumpitur aliquando aer, & contagiosus efficitur? I. C. Quia

excalefactus nequit ad suam redire frigiditatē: sanè in angusto carcere conclusi captiui, quibus nulla fenestra est, nullus ianæ hiatus, moriuntur, quia aer vltro citroque tractus, emissus, commeans à pulmonibus calefit, nec in spatio laxiori est quantum sit satis ad incalecendi vicissitudines, atque ad pristinam redeundi frigiditatem; hinc scitissimè Hippocrates assererat, stipatam supellectilem calefieri atque corrumpi. ALEX. Memini, imò hanc ob causam Armelinas, & Sebellinas pelles, quibus in hybernos vsus togas ornare soleo, externa die Australi aure ventilendas exposui. I. C. Aquilonari potius debuisses obijcere. ALEX. Cur ita? I. C. Quia frigida, & sicca tempestas asseruandis rebus accommoda, frigore ac siccitate Cæli obdurescunt tegmina quare pili non defluunt, imò & vermiculos, & tineas, quæ vestimenta depopulantur, & vel corrosione, vel attritu vitiant, exarescere contingit & aboleri in frigida, siccaque aura, quælis est Aquilonaris: secus in humida quemadmodum Australis est. ALEX. Mihi hæc probarentur, nisi compertum esset, & in his brumalibus ferijs frigidissimis iuxta & siccissimis pelles illas adhuc concepisse detrimenta. I. C. Forsitam nocturno tempore lecto imponebas. AL. Ita est, sed quid hoc ad vermiculorum generationem, & ad pilorū defluuium? I. C. Calida, & humida progenerādis sordidis animalculis, idonea sunt, quare æstiuus mēsis^o auraq; subtepida cænacula, cellæ prōtuarie, arcæ cimicib^o, culi-

cib^o, crabronib^o, Vespis, scarabeis, corpora publicibus, pediculis, lētibusque scatent, quæ hiberno tempore minus cōspiciuntur. ALEX. Ita est. Sed quid inde inferis? I. C. Sudor, qui ex repente, madidoque per nocturnam quietem corpore emanabat, atque expirabat, in clamydē assumptus est ita vt tepore quodā à corporis exhalatione imbuta, ac perfusa, corruptionis materiam cōceperit, imò & pilorum pompa destituta quodāmodo fuerit, nā à laxata ob calorem cute pilos defluere accidit. ALEX. Subtilissime, sed habeo adhuc quod obijciam. Illustrissimus Don Petrus de Castro de Villaquiran Hispanus Doctor celeberrimus mihi heri retulit, coemisse Lutetiæ complures Armelinas pelles, è quibus in eodem loco optimè seruatis, vna duntaxat pilorum casum passa est. I. C. Hæc fortassis æstiuo sydere animalī detracta fuit, quare hians, laxaque ob calorem cutis pilos tenacius non amplexabatur, quapropter cito cōciderunt. ALEX. Fœlix qui potes rerum cognoscere causas. Sed quæso enarra alias causas, quæ aëri corruptelam inferunt. I. C. Inquinatur vaporibus aër, qui ex mixtis putrefactis exhalant, vt è cadauerum fœtore in castris aliquando accidisse legimus; licet enim aëris substantia simplex cum sit, putrescere nequeat, variam tamen primis qualitatibus mutationem subit: multa inquinamenta tanquam sparsa morborum semina aliàs ex inferioribus, aliàs è superioribus excipit. Ex inferioribus quidem velut ex stagnis, paludi-

bus vel lacubus inquinatis ac putridis, ex quibus expirans vapor ambientem permixtione labefactat. Ex terra graui & inquinata, ex antris, specubus, aut baratris graues interdū expirationes in aëra tolluntur nobis plurimum infensæ: Animantium, maximè vero serpentium, & hominum non cremata ex bello cadauera, reseruata illorum excrementa, euulsæ stirpes venenatæ, aliæque sordes computrescentes, plerumque aëri graues & exitiales offensas induxerunt: non aliter quam metallorum, sulphuris, arsenici, hydrargirij, aut prunarum fumus coarctatus, non paucos iugulauit. ALEX. At quomodo contingit hæc putrefactio? I. C. Ob mistionis dissolutionem, quæ fit calido innato atque humido euaporantibus, quia ab humiditate partes molliusculæ redditæ sunt, & sublata ab extraneâ caliditate siue ea in aëre sit, siue in circumfuso humido. ALEX. Optimè quidem sed planiùs quæso. I. C. Res vna quæque putrescit, cùm eius temperie sensim dissolutâ proprius natiuusque calor, qui omnia regit & continet, euincitur ac deficit, siue ab ambiente calore dissipatus, siue à frigido aut alienis qualitatibus extinctus: Refrigerato & extincto calore, naturalis & aquæus humor dominatur, vndique redundat & diffluit, quippe nec iam alicunde coercitus nec sicco temperatus. ALEX. At vero Galenus partium aut humorum corporis putrescentium vnam obstructionem causam statuit. I. C. Non differt à nobis: Nam obstructio ca-

loris transpirationem ventilationemque prohibet, prohibitâ ventilatione calor refrigerio destitutus hebescit & extinguitur. Calore demum fracto & debilitato humor euagatur ac diffluit, calorisque vi & dominio destitutus computrescit, cui fere comes est fœtor & graueolentia, Putredine magis ac magis inualefcente proprius calor elanguescit, simulque naturalis humor dissipatur, & partes sicciore euadunt, quasi marcore consumptæ, qui omnis putrefactionis finis existit. Omnia enim quæ putrescunt, tandem in fimum ac cinerem extabescunt. ALEX. At non omnis contagio est putrefactio, quandoquidem acetum, vino, cum immiscetur, cōtagione sua illud corrumpit, nullam autem putrefactionem acetum in se continet, quinimo ei resistit. I.C. In aceto putrefactionem inesse, imo & antecedere dixerim, nam lac putrescere cū incipit, acescit. Fœtor autem in aceto non est, nec enim absolute vinum corrumpitur, sed corruptionem illam generatio aceti consequitur. *Fit enim* (inquit Fracastorius) *dulcibus & aereis particulis abeuntibus, relicto multo terreo subtili adusto cum plurimo aqueo, vel emanat* (inquit Fernel.) *acidus sapor tenui siccâque materiâ, cuius calor insitus putredine exspiravit ut in aceto.* ALEX. At saltem illud obtinero, non omnem putrefactionem contagiosam esse. I.C. Hoc verò à me negatur, quandoquidem ex perpusilla vnius cerasi putredine adhærentes fructus corrumpi & marcescere certum est. Fateor tamen non à qua-

*Frac. in l. 1.
de contag.
cap 9.*

*Fernel. lib 4.
de medendi
Methodo c 3.*

Fit enim (inquit Fracastorius) *dulcibus & aereis particulis abeuntibus, relicto multo terreo subtili adusto cum plurimo aqueo, vel emanat* (inquit Fernel.) *acidus sapor tenui siccâque materiâ, cuius calor insitus putredine exspiravit ut in aceto.* ALEX. At saltem illud obtinero, non omnem putrefactionem contagiosam esse. I.C. Hoc verò à me negatur, quandoquidem ex perpusilla vnius cerasi putredine adhærentes fructus corrumpi & marcescere certum est. Fateor tamen non à qua-

cunque putrefactione contagionis seminaria
produci, quæ valida sint alibi propagari, sed ab
ea duntaxat putrefactione, quæ acumen &
agendi potentiam, nec non lentorem elabora-
tamque mitionem retinet, quare calidæ & sic-
cæ particulæ ex mistorum putrefactione ex-
halâtes contagionis seminaria esse nequeunt,
nam ob siccitatem non cohærescunt: Calidæ
vero humidæque partes, non modo ad putre-
dinem generandam sunt aptissimæ (nam hu-
midum quod tãgit subiectum, emollit, elaxat,
calidũ verò sursum tollit & separat, hinc mix-
ti dissolutio consequitur euaporante conna-
turali calido & humido) sed putrefactis va-
poribus commistæ, contagionem afferunt vt
pomorum exemplum testatur, quia tamen hæc
plurimo aqueo abundant & quod exhalat len-
tum non est, quare non adhærescunt partes, ic-
circo putrescentes fructus afficiunt quidem
proximos, contagionis autem fomitem non
congenerant, id quod abunde præstat fordida
conclusaque putrefactio. ALEX. Quid vocas
fordidam putrefactionem? I. C. Quæ superfic-
ialis non est, sed profunda & totalis. ALEX.
Quid est superficialis? I. C. Quæ superficia-
les tantum emittit vapores calidos & sic-
cos, qui contagiosi non sunt, ob siccita-
tem enim agglutinari nequeunt, cuius-
modi febres sunt linguam arefacientes, ig-
neum enim est quod euaporat. ALEX. Sed
quid appellas profundam putrefactionem?
I. C. Illam quæ penitissimas putrefacti cor-

poris partes pertingit. ALEX. Quæ sunt huius indicia? I.C. Hebetat acrimoniam, obtunditur enim à multo humido quod exhalat : lentorem inducit, quare & pulsus humilior euadit & rarior, non enim audeat natura venas extollere, ne putredini aperiat aditum, quem admodum in sordidis viculis deambulantes, vix halitum per nares trahimus, ut foetori via occludatur. ALEX. Quid conclusam appellas putrefactionem. I.C. È quâ non abeunt quæ exalant, particulae, sed miscetur, ibique conclusæ seruantur. ALEX. Doctissimè, sed putas ne aerem effici contagiosum ab Astris? I.C. Possunt sanè Astra per se calefacere, calefactione autem consequitur per magna vaporum exaquis terrisue eleuatio, qui mox varias inferunt corruptiones, præcipuè vbi Planetae plures & præpotentes in vnum coeunt: vt enim alia siderum cõiunctio imbres, alia serenitatem, alia Austrinam, alia Aquiloniam, aliamue tempestatem mouet, ita sanè fatendum est quandam posse contingere coniunctionem quæ aëri pestilentiam immittat. Si enim astra bene constituta omnium vitam tuentur ac conseruant, cur malè constituta vitæ non incommodent, & quodammodo insidiantur? ALEX. Rectè quidem. Sed illud scire aueo, an luis veneræ originem insolenti siderum constitutioni acceptam referas? I.C. Ego quidem existimaui aliquando, à muliebris vuluæ corruptione, veluti à putridâ omnium sordium cloacâ, originem traxisse. ALEX. At superest adhuc difficultas, qua-

re & quomodo sese in ipsam vuluam immiserit? I. C. Ob scortorum impuritatem, & variorum seminum receptionem, quare non maritas, sed meretrices duntaxat morbo hoc laborare aduertimus. A L E X. Ita quidem est. Sed quomodo ex impuritate Lues hæc? I. C. Quia inquinatur ex diuersis ibidem sordidis putrefactis humoribus vulua, & in venereo complexu sibi adhærens inficit membrum, & per contactum producendo in peni vlcusculum & per vapores, qui ex loco putredinis exhalantes, non in poros tunc agitatione apertos se intromittunt (consistit enim hæc lues non in spiritibus, quare nec per inquinati aeris inspiratione contrahitur, sed in humoribus mucosis, qui lenti procedunt, & non nisi per latam & sibi proximam introeunt ianuam) sed in cauum penis latum atque ibi contiguum intro irrepunt, & venæ cauæ sanguinem arteriæque maioris spiritum labefactant, tuncque venenum propellere euitens hepar, bubo prorumpit in inguine, hinc vasis spermaticis renibusque affectis gonorrhœa se promit, quia virus turpissime velut eructando eijcitur. Cum autem execrandum malum in iecur & in ventriculum inuasit, mox cum iecore sanguis polluitur, quo cunctæ corporis venæ participes fiunt eoque in artus, in musculos, & in cutem disseminato compressum maleficium atque tacitum erumpit, profiliuntque liuidæ, rubetæque pustulæ, Vlcuscula crustosa: biliosis quidem phagedænica, & exedentia: melancholicis cancro-

sa: pituitosis sordidiora: sanguineis crebriora
 & carbunculi effigie. ALEX. Eruditissimè quidē,
 sed cur venenosam hanc appellas luem? I. C.
 Hanc equidem non facio veneni expertem,
 sed rabidi canis morsui comparo, vt enim ille
 demorsu saliuæ quiddam aut humoris eructat,
 in quo vis est veneni, quod intro subiens, spiri-
 tus, sanguinem, humores, partesque omnes la-
 befactat, ita huius venenum ab ea sede, quæ sit
 contagione labefactata, sensim in omne cor-
 pus proreptat, atque sæuit; qui venereo con-
 plexu iungitur cum inquinata, à pudendis luē
 contrahit: Nutrix à qua pollutus infans lac su-
 git, à mammis: condormiens inquinato sudore
 diffluenti à cute & à summis corporis partibus,
 qui effusiose osculo saliuam exceperit, ab ore:
 infans vitiata nutrice altus nunc ab ore,
 nunc ab interioribus: obstetrix quæ infecta
 parturienti opem tulisset, à manu, quæ tandem
 excidit. Huius tamen veneni quia vis est hebe-
 tior, non nisi apertam nudamque partem in-
 uadit. ALEX. Perge quæso. I. C. Alij ab orbe A-
 merico tam preciosam mercem Hispanicis na-
 uigationes aduexisse putant, qua de causa His-
 panicum morbum Germani appellant. ALEX.
 Fracastor. tamē vir doctissimus pernegat, quia
 morbus suapte naturā segnis est, neque facile
 propagatur, eodem vero tempore, quo Augu-
 stissima illa Monarchia detecta est, lues hæc
 grassabatur in Gallia, Hispania, Italia Germa-
 nia & tota ferè Scythia. I. C. At his in locis In-
 dicæ merces iam peruenerant, in quibus con-

tagionis seminaria conseruari idem Fracastor.
 prodidit, exemplum scitissimè adducens vestiũ
 nostrarum, in quibus per multos annos odores
 seruantur ad spiritus recreandos, ita & fœtores
 seruari ad eosdem labefactandos argumentum
 ab oppositis suadet. ALEX. Ita quidem, sed an
 putas ab Astris contraxisse originem? I. C. Fra-
 castor. censuit, è Saturni, Iouis, Martisque cõ-
 gressu in Cancro anno 1504. luem hanc initiũ
 ducere. Fuerunt quidem potentissima sydera,
 simulque diu permanserunt ob Saturni moro-
 sitatem, quare ingens vaporum attractio facta
 est, qui aeri commisti, varieque agitati, sordi-
 dam effecerunt putrefactionem, à qua morbi
 seminaria compacta sunt, analogiam habentia
 ad humores sordidos, quare execrandâ lue la-
 borantium flegma, gummositates, & pustulæ
 sunt ipsissima sordities, hinc fit vt contages
 hæc non facile contrahatur, ob crassitiem in
 quâ seminaria latent quasi coagulata, quo-
 circa cõcalescentia, quæ in coitu maxima est,
 indigent vt agglutinentur, & actu fiant se-
 mina: contracta verò segniter adhuc serpit
 obfrigiditatem, & materiæ crassitiem; car-
 pit demum etiam solida, ob seminariorum
 acuitatem in densa materia cum actu se-
 minaria fiunt in putrefactionis dilatatio-
 ne, quapropter & in caluaria occipiunt pu-
 stulæ germinare, quia ea pars ob humoris cras-
 sitiem sorditiemque quibus alitur ad sordidam
 hanc cõtagem analogia est, vt subriceam illud,
 è sordidâ putrefactione multum humoris exa-

mal

lare, exalatio autem omnis sursum fertur **ALEX.** Perdocte quidem. **I. C.** Averitate tamen remotè: non enim huc vsque vigeret, & quamplurimos initio paucis diebus afflixisset, cum tamen deprehensa sit ab vno quopiam aut admodum paucis Neapoli originem habuisse. **ALEX.** Quid igitur concludendum est? **I. C.** In omnem Europam, Aphricam, Asiam, & extremam Indiam, sensim hanc contagionem irrepisse, ab Indiæ nauigationibus allatam, nec enim ante Americum orbem detectum lues hæc in nostris partibus grassabatur, nec aliàs grassatam authores referunt: Indis autem miseriam illam ab Astris defluxisse peculiarem. **ALEX.** At si ab Astris, cum ingenti clade hominum eualesceret. **I. C.** Concedo, nam & quamplurimos & sine manifesta causa affligit Indos populariter, neque alio modo eos inuadit, quàm nos hic variolæ, quæ fuit causa, vt luem istam Galli facerè magnam variolam nominarint. **ALEX.** Omnem certè hac de re dubitationem velut caliginem dilucida interpretatione discussisti, velim tamen insuper mihi scrupulum ex animo euellas, quem modo infixisti. **I. C.** Qualis ille est? **ALEX.** De variolis, quæ exanthemata nuncupantur, mentionem fecisti, illius morbi causam à te audire percipio. **I. C.** Auicenna credidit, reliquias quasdam mēstrui sanguinis, quo fœtus in vtero alebatur, in pueris & infantibus etiamnum permanere, quæ feruidiore Cœlo, vel austrina tempestate, vna cum reliquo sanguine efferuescentes naturæ

vi propulsæ, foras profiliant, & efflorescant in cute. ALEX. Fracastorium credebam huius sententiæ authorem. I. C. Fautorem rectiùs dixeris, parum tamen veritati in hac re consentaneum arbitror. ALEX. Cur ita? I. C. Quia ex ea ipsa causa mulieres quibus suppressi menses in omne corpus redundant, eidem variolæ obnoxia iacerent, quod nunquam contigisse vidimus, neque in pueris reliquias menstruorum permanere concederet Galenus, qui non à fœdiore illo sanguine mēstruo, sed è purissima materna portione fœtum in vtero alimentum capessere asseuerat. Sed menstrua in fœtus alimentum cedere concedamus, quæ tamen fieri potest, vt post multas febres, post multos morbos superatos tandiu perdurare valeant? Audiuimus sanè sexagenarium senem hisce exanthematis grauissimè conflictari. ALEX. Vnde igitur morbum hunc prouenire arbitraris? I. C. Ex communi quadam causa toti aeri conpersa; Id quod luculenter conuincitur ex eo quod non solum calidiore Cælo, sed & hyeme interdum grassantur. ALEX. At si communis ea est, omnes deberet afficere, cum tamen solos pueros affici vt plurimum videamus. I. C. Hoc ideo fortassis euēnit quia firmiter ætas, & adultior tantulis malis non lacessitur. ALEX. Haud displicet. Sed quæso paucis cardinem illum explices rogitō, cur contagionum causa potissima aer est? I. C. Quia eo ad vitam necessariò vtimur, ipse autem ob sui raritatem, omnes peregrinas qualitates ad-

F

mittit, atque ideo ad putrefactionem procliuis, quare non modo humectando, calefaciendo, exsiccando corruptionem minuitur, sed alibi corruptos vapores ad nos transfert, qui ob validam elaboratamque mixtionem in lentore constitutam, medio in aëte expositi non rarefiunt nec dissoluntur, & ad nos accedentes internam atque internam efficiunt putrefactionem: internam quidem, dum humoribus immiscetur, & ingratos palato nostro reddunt terræ fructus, quapropter à naturâ repugnantur atque ita computrescunt: à putredine autem aer contaminatur. Internam verò dum è paruulis poris, venulis atque arterijs in nostrum corpus introeunt: citissimè autem penetrant, vel propagatione, quando quidem prima seminaria, quæ proximis humoribus, ad quos habent analogiam, insident, consimilia generant, & hæc alia, donec vniuersa corporis moles inficiatur: vel attractione quæ intus fit cum spiratione per anhelitum, tum venarum dilatatione, simul enim cum aëre qui attrahitur, contagionum semina subintrant, nec inde per expirationem facile regredi valent, nam humoribus membrisque adhærescunt, & non pauca etiam spiritibus, qui contrarij speciem refugientes, ad cor tutissimam vitæ arcem confugiunt, atque ita incauti illi atque miseri hostem ad cor introducunt, & illic mors accersitur; Quare scitissimè Hippocrates curationem in duplicem redegit scopum, loci mutationem & exiguæ inspirationis

vsus. Et ego crebris hoc vsurpo sermonibus
aerem contagiosum, ac pestilentē cibo vitioso
ac venenato esse nocentiorē : siquidem ci-
bus vomitu excuti potest, nec non caloris na-
turalis auxilio concoqui: At spiritus, aeraque
pestifera non facilē domari potest, aut confici,
vbi intimos corporis recessus occupauit, nam
cor, & vitales spiritus confestim opprimit.
ALEX. Sed cur aeris contagionem prænuntia-
re creduntur Cometes, igneaq; trabes in aere
visæ: I. C. An quia ab vinctuoso lentoque fo-
mite in supremā aeris statione illa omnia fiunt,
quod vapores è terra ascendentes consimiles
existere præostendit, quare ex putridis exala-
re credendum est, putrefactionem autem con-
tages subsequitur. ALEX. Scitissimè. I. C. At
enimvero iam inquirendo defessum te, res-
pondendo quoque me defessum arbitror, ne
quid igitur putridi ex istis putrefactionū ser-
monibus nobis in sthomaçum irrepat, ad me-
ridiem vsque ieiuni ne persistamus: sumus nos
quemadmodum & reliqui ferè Philosophi, co-
lerici, atque idèo calido, æstuantique ventricu-
lo: iuuenes: frigidi Cæli accolæ, & disputatio-
nibus addicti, quare ne huiusmodi literaria
exercitatione vitales spiritus extenuentur, cor-
porisque vtres flaccescant ac collabantur, ien-
taculum sumamus. ALEX. Non recuso. I. C.
neus pueri afferte nobis passulas Corinthiacas,
nucleos pinos, ligustici citri putamina zaccha-
ro incrustata. Tars. præsto sunt omnia. ALEX.
Hæc ventriculum minus fatigant, nec in per-

ficienda concoctione negotium facessunt, fo-
 uetur appetitus, alacriorque redditur ad pran-
 dium. I. C. Ita sanè est: Cum post aliquot horas
 luculentum ignem elixandis, affandisque car-
 nibus excitare quis meditatur, prius nonnullo
 fomite, aridisque nutrimentis focum instruit,
 ne ignis penitus sopiatur, cumque fuerit oport-
 tunum, vastum ignē in cocturæ vsum excutit;
 sic cum exiguo fomento, ac velut succendicu-
 lo ventriculus paulo ante incaluit, in prandio
 avidius, ac liberalius cibum appetit, ac dilatatis
 venis validius cōcoquit. ALEX. At diutina ine-
 dia vitiosi humores digerūtur à nativo calore,
 dum non laborat in eduliorum concoctione
 iā in somno peracta. I. C. Ita est, sed ad id præ-
 standum, non modo à ientaculo, sed à prandio
 etiam, nec non à cœna aliquando abstinēdum
 est ijs, qui iniectis humoribus affluenter con-
 flictantur; alioquin si ientaculi abstinentia sto-
 macho è vicinis partibus noxios humores at-
 trahere permittit, & paulo post ei prandium
 nos exhibemus, proculdubio illud respuet,
 citoque satiabitur, vtpote quia attractis vndi-
 que prauis humoribus oppletus est. ALEX. Nec
 ipse Hippocrates doctius ratiocinaretur. I. C.
 Mittamus hæc, & postquam sumpsimus non-
 nihil edulij, bibamus. ALEX. Haud sum affue-
 tus diluculo vinum bibere, nam vt à peritissi-
 mo, optimoque medico conterraneo, ac fami-
 liari tuo Constantino Caluano accepi, animi
 vigorem hebetat, mentem obnubilat, ac ner-
 uos afficit. I. C. Tanti viri iudicium non redar-

guam. Parcius sanè matutinis horis bibēdum, non tamen vini vsum prorsus interdicendum, nam & cor exhilarat, collapsas vires reficit, & indigesti fortassis cibi concoctioni sæpenumero opitulatur. ALEX. Bibamus igitur. I. C. Profit. ALEX. Regia sanè mensa vinum dignissimum. I. C. Non Regalis copix, sed philosophicæ paupertatis hic noster apparatus te memorem faciet. ALEX. Paucissima natura manè exigit, tantumque foueri pauxillo alimento postulat, ne calor naturalis conflacescat. Hilaris nunc disceptationem prosequamur. I. C. Libentissime. Heus pueri isthæc intro auferte.

F iij

IVLII
CÆSARIS
 VANINI PHILOSOPHI
 INGENIOSISSIMI
 Liber Secundus.

De Aqua & Terra.
 DIALOGVS XV.

DE AQUAE ELEMENTO

ALEX.

Vadā mihi occurrunt circa Aquæ & Terræ Elementum dubitationes, quas, si tibi libuerit, proponam. I.C. Nihil mihi iucūdius quàm quotidie aliquid addiscētem fieri senem. ALEX. Ab aquā igitur occipiam. I.C. Tui iuris es in proponendo, sed quia tua voluntas non nisi quæ rationi consentanea sunt eligit, scire maximè cuperem, cur aquæ tractationem terræ elementi disputatio-

nibus anteferre velis? ALEX. Quia potiore gaudet prerogatiuâ. I. C. vnde sumis argumētum? ALEX. A magnitudine. I. C. Non infior totam aquæ faciem, quæ comparet, terræ tractu longè esse fufiorem, etiam si Fluuiorum appendices demantur: At ipsa corpora si inter se conferantur, vix, exempli gratiâ, semuncia est aqua ad totius affem terræ. Sub omni namque aqua terram subesse necesse est, non autem sub omni terra aquam. A quæ profunditas non multa, nempe passus raro excedit octoginta, plurimis locis non accedit ad vicenos, paucissimis ad cētenos. Altitudo vero summæ superficiēi terræ super aquæ superficiē multa. Iam res nō agetur modicis passibus, sed cētēsimis, millesimis & leucis, & parasangis, & schœnis: Profecto si soli Caspij montes mittuntur in mare, operibunt quantum vacui patet. Si Carni demittantur in vltimi Adriatici sinum, non solum cōplebunt depressiones, verū etiā in montis faciem extabit curuum aliquid. Cætera pas Adriatici maris eodem fato ab Illiticis agitabitur. ALEX. Non negabis hanc saltem aquæ supra terram commendationem, quia plures producit animantes: Quam numerosa præter immensos terrarum tractus spatiosissimi Oceani gurgites piscium genera proferunt? I. C. Nihil, fateor, mari fœcūdius quod crassioris sit substantiæ ac spiritu calorifico vndique suffusum, attamē illud est certum, etiā pisces iplos plus terræ quàm aquæ habere. ALEX. Id pernego, nam piscium recentia cadauera flui-

tant, quod perpusillum in eis terræ inesse demonstrat I. C. Idem etiam terrestrium cadaueribus accidit, in quibus plus terræ quàm aquæ inesse non inficieris. ALEX. Cur igitur fluitant? I. C. Ob aërem qui in illorum vacuis continetur: ea postquam sub aquis computruerunt multo concepto aëre de putredinis calore sursum enatant, hinc tumor ille ventris immensus totaque cutis inflata conspicitur, id quod ostendit flatum inter peritoneum, & omentum genitum esse. ALEX. At quomodo flatus ille gignitur? I. C. Ex humido cum à calido dissoluitur, calidum autem ex putredine, putredo verò quoniam pingue multum aqueo permistum est. ALEX. Recte ædepol. Sed non es nescius Thalem Milesium, cæterosque Græciæ Sapientes aquã sciam esse primum omnium rerum principium decreuisse. I. C. Inuasit opinio hæc apud Græcos non ex ratione aliqua, sed ex nominis etymologia. ALEX. Quid audio? I. C. Cadmus cum in Græciam simul cum litteris non paucas voces attulisset ὄλυν quoque importauit, quod vocabulum aquam priscis Syris significauit, vnde ὄλυν, & ὄλυν etiam apud Latinos: Quare cum idem verbum apud Siros aquam, apud Græcos materiam designaret, nihil mirum si Græcorum Philosophi aquæ naturã cum materiæ natura vnã existimarunt. ALEX. Cardanus quid censuit? I. C. Aquam esse Elementum non tamen per se necessarium. ALEX. At in tuis Physicis commentarijs perlegi sen-

*algun e la
o s m
r am*

*Card. l. 2. de
subt. cap de
elem.*

tentiam hanc optimè confutatam. I. C. Ita est equidem, esset enim aqua Elementum per accidens necessarium, Ergo non necessarium: Distinguntur namq; essentijs integris contingens & necessarium, sicut per se & per accidens, & ab alio, quæ apud Philosophum sunt primariæ notiones entis: at necessarium est Elementum (inquit Cardanus) non modo ad constituendum, sed etiam ad alendum cõpositum, ergo non est per accidens necessarium, Per se igitur, id quod est contra illius assertionem. ALEX. Qua ratione igitur Cardanus præfulcit sententiam suam? I. C. Hac scilicet, *quia si homines (inquit) sine cibo viuere possent, ut exempli gratiâ, lapides, aqua non esset necessaria.* ALEX. Quinimo esset pernecessaria, non enim aqua solum nutritur homo, sed ea quoque tanquam è materia constat. I. C. Ita quidem & fatalis ipsius Cardani contradictio conuincitur his verbis. *Verum quia non solum viuere sed ali ac generari, crescereque necessarium fuit, aqua creata est.* ALEX. Quid ex hoc inferas aduersus Cardanũ? I. C. Per illũ, materia generabilibus necessaria est, aqua vero constant generabilia vt ex materia, ergo aqua Elementum est & necessarium. Consecutio probatur. Nam ibidem ita definit Elementum, quo res generabiles constituuntur. Ex qua definitione patet aduersus illius assertionẽ, aquam esse Elementum etiam lapidibus necessarium, cõstant enim ex ea tanquam è materia, quare è lapidibus distillatis in magna copia aqueus

humor educitur, & si viuunt, vt ille confinxit, etiam aqua indigebunt, ijsdem enim nutritur viuens, quibus constat, Hinc intelligere etiam potes procul à Philosophi dignitate esse Cardanica verba (*ali nos aqua*) non enim vno nos ali scripsit Philosophorum Dux: ijsdem sane alimur, quibus constamus, & constamus quibus alimur, est enim cibus substantia corporis futura, **ALEX.** Gaudeo te pro aquæ dignitate aduersus Cardanum dimicare, forsitan adstipularis Thaletis opinioni, aquam esse rerum omnium primum Elementum? **I. C.** Minimè, nam vt ratiocinationem, quam iuuenis institui, omittam (ea erat, aquam non esse Elementum, quia non est rerum principiù, sed potius aliùs Elementi effectus, efficitur enim aqua ab aëris concreione) dico nunc mitiùs, vnum idemque esse Elementum aërem & aquam.

*Et dicitur
in part. 1.
de aëre
in h. l. q. 1.
in h. l. q. 2.
in h. l. q. 3.
in h. l. q. 4.
in h. l. q. 5.*

ALEX. Vnde id probas? **I. C.** Heri cum essem in Balneis, aspexi aërem calidum frigidis balnei parietibus hærentem, in guttas densari, nec suum mutatoré habere poterat lapidis frigus apud quod pristinâ deposita forma tam citò aquæ formam indueret, quare sola desirare aër & aqua mihi differre videntur, ALEX. Noua profers, sed putasne Aristotelem Thaletis opinioni, qua asserit aquam omnium rerum esse originem, aliquo modo fauisse? **I. C.** Ab ea tantum absuit vt ne fluminum quidem concesserit haberi principium.

*Ar. in 2. Me.
teor.*

DIALOGVS XVI.

De Fluuiorum Generatione.

ALEX.

QUO VERO quam putas Fluuiorum
 originem? I. C. Salomon ab
 Hæbreis habitus Sapientiæ Deus
 existimauit flumina è mari trahe-
 re initium. ALEX. Quædam Artheu
 hesternâ die sum allocutus (ad conuertendum
 vt dici solet apud rusticanos Apuliæ incolas)
 qui demirabatur quomodo Salomon sapien-
 tissimus dijudicaretur, cum omnes eius con-
 mentarij nec ratiunculæ vmbra præ se ferât,
 sed populares duntaxat sententiolas, & cupidi-
 neos versiculos omni dicendi lepore destitutos.
 Egoverò illum validissimis conuici rationibus,
 à quibus nunc, ne longiùs digrediamur, super-
 sedeo. Sed animi gratiâ, tum vt veritas dispu-
 tando elucescat, aduersus Salomonis opinio-
 nem sic obijci posse crederem. In altissimis
 montium verticibus aquæ sunt, at non à ma-
 ri ad tantam altitudinem posse attrahi suadet
 ratio à libella Aquilegorum petita: ea est, non
 posse aquam motu subuehi altiùs quàm sit
 eius superficies, vnde deriuatur; quam ratio-
 nem te non negaturum spero, qui in tuis A-
 stronomicis scripsisti, Naturam aquæ dedisse

*Argutus
 Excerpt.*

istud priuilegium vt tantum ascendere possit quantum descendere, neque aquæ soli, sed vnicuique graui corpori, modo eius partes queant inter se cedere, & succedere, superior namque pars inferiorem cum vrget sua grauitate reflectitur in superiora motus, id quod manifestè videtur in luto à latere compresso, & in arenæ impresso vestigio, nam ob grauis corporis impositionem ascendunt à latere partes, sicut in medio descendunt. Depressionis causa est, quia ponderi partes subsistere, nequeunt: causa reflectionis & ascensionis est, ne corpus in corpus subeat & penetret. I.C. fateor propositionem hanc, qua dicitur, aquam non posse altiorem subire locum, quam sit eius superficies vnde procedit, veram esse, vbi plus resistitur ab ea portione quæ sursum pellitur, quàm prematur ab illius vi & pondere, quæ vrget. At vbi instantis vis, pondusque maius est, tū rursus impellitur aqua ad eam superficiem quæ altior est, quam superficies à qua descendit: Hoc in organis manifestū est quorum depressione in puteum subsilit aqua per tubos: quod igitur facit lapis, facere etiam potest aquæ magna vis, si ad illius lapidis pondus accesserit. ALEX. At quæso, rem clarius explices. I.C. In mundi machina plurima aquæ pars extra locū suum est. ALEX. Concedo id quidem. I.C. Terra verò multis est peruia specubus eo in loco qui & aquæ debebatur, & à terrâ occupatus est. ALEX. Ita sit,

quid tum postea? I. C. Aqua illa sursum appetēs locum, in terræ caua loca sese inducit, quæ cū sint angusta, nec tantam maris molem capere queant, compressa ea aquæ portio ab extrinsecus incumbente mari, suasque iure loci repente sedes, egredi, quaquâ viâ possit, quærît: hac impulsione fiūt aquarum exilitiones, quas Græci scatebras vocant, ad montium cacumina. ALEX. Audio quidem verba, sed meum non explent animum. I. C. Aliter Salomonis opinionē ab errore vindicare non possum. ALEX. Sed & alia mihi occurrit obiectio. I. C. Quænam illa est? ALEX. Si à mari flumina deriuarēt, nunquam minuerentur. At minuuntur. I. C. Nego id quidem respectu primariæ illius quantitatis, quæ à mari suppedatur, concedo verò respectu eius quæ solutarum niuium aut ingruentium imbrium fit accessione. ALEX. At multi penitus deficiunt Torrentes. I. C. Ijs nullus à mari iuggeritur commeatus, sed à pluuijs solis generantur, quarum frequentia maxima in Æthiopibus Abyssinis. ALEX. Profecto dicere audeo vix tot fluminibus mare sufficere, nam & maxima aquæ pars calore Solis absumitur. I. C. Si quotidianis absumptionibus maxima pars à Sole aboleretur, iam esset mare cum suis etiam fluminibus absumptum. ALEX. At quomodo sufficit mare fluminibus. I. C. Mutua gratiæ depensione, accipit enim quod dat, quod autem à Solis vi exhauritur ab aere mutato reponitur. ALEX. Addam hoc vnum si placet. I. C. Imò mille si velis. ALEX. Si

à mari fluuijs communicaretur aqua, non ita
 pura esset ab omni falsedine. I. C. Hoc per-
 nego: Facile enim est aquæ exuere falsedinem,
 quæ illi accidens est, idque terrestre, Percola-
 tur ergo. ALEX. At quæso absque argumen-
 ti cauillationibus dic ingenuè quid sentis.
 I. C. Sic faciam. detestans in obsequium Chri-
stianæ fidei opinionem de mundi æternitate,
 dicerem sic, si mundus habuit initium, non è
 mari flumina, sed potius è fluuijs mare geni-
tum: fluuios autem congenitos ex aeris con-
cretionem, ex imbribus scilicet & liquefactis ni-
uibus: Imbres autè duobus modis, seu potius
 duobus locis cõtingunt, sub terra, & supra ter-
 ram. Qui sub terra est aer transmutatur in a-
 quam vnde fiunt fontes, à fontibus aquæ ema-
 nant, atque pro modo magnitudine, alueorũ-
 que capacitate & fluuios & lacus efficiunt,
 tum singulares, tum alios vicissim, vt impetus,
 leuitas, fors, locus tulit prodeũtes. ALEX. Aere
 consumpto, seu potius in aquam transforma-
 to eueniret vacuum: nam decuplum aiunt
 ampliorem esse aerem ad aquæ certam ma-
 gnitudinem conficiendam. I. C. Per ter-
 ræ formina ex aere superiori pars quæ-
 dam eò descendit, & subit in locum alte-
 rius iam in imbres transformati. Qui ve-
 rò supra terram exalant vapores, coguntur in
 pluuias, vel si ob illorum tenuitatem, & aeris
 crassitiẽ cogi nequeũt, in niues conuertuntur,
 atque ex his generatur & procedit augmentũ
 fluuiorum, qui vbi vasti sunt, & plures in vnũ

Lugai

coeunt, vastissimū acquirunt imperium, quod mare postea dicitur: Salsescit autem maris aqua, non autem fluuiorum ob rationes quas dicemus. ALEX. Modo de illis te interrogabo. Sed nimis duram sententiā aliquo pacto delinias. I. C. O me beatum si tam facili methodo possem aurum conficere prout opiniones eiusmodi conciliare. ALEX. Etiam Philosophi aurum exoptant? I. C. Aurum est summum ens, à quo cetera dependent entia: sanè pecuniæ respōdent omnia, vt est in Hæbreorum adagijs. Dicamus igitur, maris aquam velut in spongia sub terra vbique exudare, atque ibidē percolari, & siccirco dulcescere: mox à Solis vi ad terræ superficiem eius vapores protrahuntur, atque ibidem ab aere frigido ambiente coguntur in imbres, è quibus riuuli nascuntur, hi opulenter ad humiliora loca defluētes, fluuios efficiunt: cumque vaporum materia non desit, à mari namque abundè subministratur, & exhalationis causa præsto sit, terræ scilicet humiditas, & Solis calor, nec non concretionis efficiens, frigus, inquam, quod in montium cacumine fere semper adest, hinc fit, vt absque vlla intermissione fluuiorum cursus perpetuetur.

DIALOGVS XVII.

De Nili incremento.

ALEX.

T nonne miraculi vicem obtinet quod annuâ experientia videmus manifestum? Nilo scilicet incrementum cōtingere eo præsertim tempore quo cæteris fluuijs imminutio euenire consuevit I.C. Ad niuium dissolutionem, exundationisque causam referunt aliqui. ALEX. Scio. I.C. Inscitissimè tamen, nullæ enim sunt in Æthiopia niues.

sum est
ALEX. Quid igitur? an à pluuijs rationem accersemus? I.C. Negant recentiores, cum enim solstitio nostro imbres sub Capricorno incipiāt abundare, ab illis pluuijs deberet tunc temporis capere incrementum, at non capit nisi post Idus Iunias. ALEX. Rectè. I.C. An cū Cardano asseremus aquis à Sole haustis imbres gigni, sustinerique tandiu, quoad ille proueniat ad solstitium, vbi vero abire incipiat, illos quasi è phiala effundat? ALEX. Nugæ. I.C. Ita quidem. Nam quomodo haurit vel absens, vel abiens à Capricorno; quinimò eius presentiâ scribit idem Cardanus ibi æstatem fieri, aeremque ficcari, qua de causa tum imbres nulli fiunt: eius autem verba hæc sunt. *Cum reuersus sit*

ad æquinoctium autumnale processerit, imbres sterum, & aquas haurit è terra, & fluminibus, sed non demittit ad Nilis fontes, quoniam eò sol vadit æstatemque faciès, & siccans aerem. Quare igitur cum abscedit à Cancro, non suspendit aquas haustas ab Ægypto? quæ per similes pluuias per brumam in eas terras demittantur, quæ enim bruma nobis, solstitium illis est, & eadem situs proportio fontium sub Capricorno & sub Cancro. ALEX. At quomodo fieri potest, ut à Sole sublata aqua stato trium mensium spatio in nubibus suspendantur, quæ postea perpetuis totidem diebus in pluuias demittendæ sint? I. C. Nullo, ut arbitror, sed prosequamur. An asseremus trahi tum plurimum ab ipso Sole, atque iccirco multos imbres eo tempore cõcreari, ac proinde Nilum excrefcere? ALEX. Istud non arridet. I. C. Nec mihi, haud enim pluit vel Ægypto vel Syenitis, neque tunc, neque aliàs, sed in Trogloditica, circiter decem partibus à Cancri circulo, idque non cõtinerter, nec diu, sed velut apud nos æstatis tempore, cum repentinæ exoriuntur tempestates; Cæterum is humor neutiquam cum Nilo cõmunicatur, neque enim sunt perennes fluij, sed non multum post completionem ab humo aridâ epotantur, & compertum est nullos in Nilum subire fluuios: licet enim Ptolemæus duos excipiat, Astapum, qui Æthiopum linguâ aquam tenebrarum significat, & Astaboram quem à Coloâ palude productum nominat, Plinius tamen, Solinus, & Cardanus, Nilum

vnum cum ijs putant. ALEX. Legi equidem. I. C. An cum Alexandro Aphrod. Etheljs ventis causam huius incrementi adscribemus? eos enim asserit illis regionibus esse pluvios, sicut Austri nobis sunt imbriferi: Quamobrem arbitratus est non ibi colligi nubes, sed eò hinc impelli è quibus imbres fiant. ALEX. Mulierculæ insomnium, non philosophi ratiocinatio mihi videtur. I. C. Ita profecto. Nam increfcere cum incipiat Nilus à die decima quinta Calen. Iulias in Ægypto, necesse est aliquot ante dies in superiori pluiffe regione: At non solum ante eum diem non flant Etesia, sed ne illo quidem. Aristoteles cum post solstitium spirare prodidisset, diem non designavit. Sed Plinius è gravissimis authoribus præscripsit, quare in libro duodecimo inquit, decimo octavo Calendas Augusti Etesiarum prodromi flatus incipiunt, qui cù quadraginta dies spirant, quinto Calendas Septembris desinere bene scripsit, & si parum sibi constans mox Etesiarum finem deduxerit ad sextum decimum Calendas Octobris. In secundo libro ait pridie nonas Iulias prodromos incipere, quippe dies octo ante caniculæ exortum, qui dies est quintus decimus ad Calendas Augusti & flare quadraginta dies; Igitur si Etesiarum flatibus conflarentur nubes, atque ex ijs imbres crearentur, toto penè plueret Augusto mense, quo tamen tempore minuitur Nilus. ALEX. Proh dii immortales quot pellegisti authores. I. C. An asseremus quo tempore Sol nobis æsta-

tem efficit, in loco ubi, Nilus exoritur, hyemē incipere, ut Strabo demonstrat, quare sunt Solis absentia largiores imbres, atque diuturniores, quemadmodum & in nostro Cælo, cum abest author siccitatis: turgida igitur aquarum tempestas cōplet amnis alueum superiorē præsencia Solis antea extenuatum, isque ubi eas amplius capere nequit præter iustam copiam affluentes, secundo cursu in deuexa Ægypti loca dimittit. Statim vero esse atque ordinariam inundationem, mirum non est, cum certus etiam sit dies æstus sub Canicula, Nimbi sub Orione, pluuię sub succulis. ALEX. Perpulchrè. I. C. An asseremus cum Scaligero, in Atlante & Lybræ montibus esse niues, è quarum liquefactione Nilus augetur? ALEX. At quomodo in ipsa hyemis summa vi niues ibi colliquescunt? I. C. A pluuijs dicere cogimur. Quid si alicui Syderi Nili incrementum adscriberemus? Sane pro monstro non habebunt sapientes, qui non sunt nescij in Plenilunijs maris aquas mirum in modum intumescere.

Et

DIALOG. XVIII.

De Maris Eternitate.

A L E X.

Erumenimuerò cum Fluuij omnes, atque etiam ipse fluuiorum Rex Eridanus.

In mare deducant fessas erroribus undas.

*Card. lib. de
sub. c. de ol.
fol. 266.*

Vt inquit Sulmonensis Poëta, sequamur eos ad mare vsque & videamus, An Mare sit æternum? I. C. Cardanus affirmat. A L E X. Quam ob causam? I. C. *Quamquàm (inquit) hoc mare loco quo nunciacet, æternum non sit, cum tamen è mari mare fiat æternum esse ac fuisse necessarium est continuitate aquarum.* A L E X. Perridicula ratiuncula I. C. Etiam perplebeio, non modò subtilissimo, qualem se profiteretur, philosopho indigna: Æternum vult esse mare aquarû, non loci cõtinuatione: quomodo fieri potest, vt locatum sit continuum, locus non item. Ego sanè credebam, si aquæ sint continuæ, earum item locum vnum iccirco esse quia illæ aquæ vna sint aqua: neque continuitas facit æternitatem, esset enim omne vnum, & continuum æternum, ergo & lapis: nam quod ait, è mari mare fieri, haud satis est, nam quærendum restat, illud, ex quo fit hoc, à quo fiat? Neque diui-

ho tollet æternitatem : Materia namque pri-
 ma in tot portiunculas dissecta , non iccirco
 æternitatem amittit ; Quapropter mare etiam
 si diuisum in partes esset non ideo tamen fieret
 non æternum. ALEX. Habesne aliam Cardani
 rationem? I. C. Maximè. ALEX. Quænam illa
 est? I. C. *si mare (inquit Cardanus) initium ha-*
buit, ab initio dulce, aut salsum erat: non salsum fuit,
cum tantum salis non potuerit immisceri, ut aquam
corrumpere. sincera enim omnia facta esse existiman-
dum est, nam quæ nascuntur, ut lacus & flumina sa-
pore carent. Quod si sapore caruit ab initio successu
vero temporis factum est salsum, (alsugo atates habet,
at non habet, neq, enim nunc falsius est quã olim fuit,
nunquã igitur mare factum est, itaque neque mūdus.
 ALEX. argumentum hoc sane validissimum
 est. I. C. imò nihil concludit prorsus aduersus
 eū qui dixerit mare fuisse ab initio salsum , im-
 becillis enim est ratio, quã obijcit, omnia sci-
 licet pura facta esse ab initio, nam si extitit fal-
 sitas inter alia entia, alicui enti in fuisse necesse
 est. Si qua terra falsa fuit tunc, quod Cardanus
 non negat, nonne potuit & aqua esse? multo
 minus militat argumentum aduersus nos, qui
 credimus mare fuisse dulce cum fieret, nam
 & dulce nunc etiam in imò est, ut aiunt, à re- *falsu*
 pore igitur additam falsedinē propter tenuio-
 rum partium ablationem , & habere etiam
 ætatem (ut eius barbaris voci bus utar)
 falsuginem non inficimur, ergo falsedo in-
 intēditur, cōcedo, aliam enim alijs in locis fal-
 sedinem esse manifestum est, ergo & tempo-
 G iij

ribus alijs aliã esse par ratio est. Accidēs enim est non à forma, sed ab accidenti mistione.

Lemni. l. 3 de
occult. nat.
meor. fol. 320

Solia,

ALEX. Legi apud Lemnium, in Zelãdia Oceani aquas sallescere magis in æstate, quod vbiq̃ fieri credo, ex vstione enim fit salitas, eius igitur accessu intendi par est. Quid tu igitur sentis? I. C. Ingenue fateor sola mihi religione persuaderi, mare habiturum esse finem. ALEX.

Cur ita? I. C. Nam à quã tandem vi tanta aquarum moles aboleri poterit? ALEX. à Sole. I. C. nequaquam, reddit enim quod accipit, quare & si à mari aquas exhauriat, iterum mutua gratiæ dependente eidem restituit. ALEX. Forſitan ab igne? I. C. Sanè non à nostrati, hic enim perpusillus est, & non dubito quin omnes foci, qui sint supra terram ab vnus fluij aquis extingui possint: neque à fabuloso ignis Elemento, non enim à suo loco, qui sursum esse dicitur, dimouebitur, aqua igitur quæ ima perit, ab hoste illo tuta erit. ALEX. At quæso dilucidius tuam, si lubet, explices opinionẽ. I. C. Libētissimè. An & à quibus mare initium habuerit (si mundi inchoationem prædicare fas est Philosopho) libenter responderem, à vastissimis Diluutorum tēpestatibus, necnon à quotidianis imbrium & fluuiorum accessibus, quare & congregationes aquarum maria appellauit diuin⁹ Hebræorū Philosophus: finditur terra exhalatione, quare facto terræ motu cōtingit fōtes & fluuios qui subt⁹ terrã sunt coniugari ALEX. At quomodo ex pluuiialibus & fluuiialib⁹ aquis mare sumpsit exordiū, si ex eis

nunc non accipit incrementum. I. C. Hoc à me negatur, semper enim fit incrementum nouæ substantiæ appositione. ALEX. At si noua substantia à fluuijs & ab imbribus quotidie apponitur, cur in infinitum non excrescit, & supra terram exūdāt? I. C. Quia per subterraneos commeatus reddit fluminibus quod ex ijs accipit, quare grata reciprocatione aquarum fit augmentum & diminutio: quæ verò à pluuijs aquarum copia suggeritur, à Solis vi exauritur, non tamen propterea mare fit pauperius, nam iterum illi à sole restituitur eadem ferè copia, neque ideo direfcit, quio denuò absumitur. In exalationibus etiam permagnum aqua patitur detrimentum, vt cum pluuiarum accessu possit cōpēsari, aqua enim in aerē trāsmutatur, cuius quātitas haud tota in aquā cōuertitur, nec quæ cōuertitur pars integra in mare decedit, sed terrā epotat. ALEX. Arridet mihi profecto hæc sententia. Sed quæso, maris salsedinis causam inuestigemus. I. C. Vt lubet.

DIALOG. XIX.

De Maris Salsedine.

ALEX.

Vā de causā igitur mare salsum est? Ar. in 2 Me-
scor.
 I. C. Aristoteles salsedinis causam intellexit siccæ exhalationis materiam, quæ à terra est, quia in ijs quæ natura fiunt aut generantur idem contingit, quod in exultionibus,

G iij

à quibus ille falsedinem prouenire multis probat exemplis. ALEX. Legi equidem. I. C. Quibus addā ego in calidis animalibus excrementa omnia falsa, quare falsam capri lachrimā ob calorem scripsit Plutarchus. Et Hippocrates asserit cerebrum concalescens saluginosum humorem effundere qui aluū moueat. ALEX. At quomodo fit ab exustione falsum? I. C. Aristoteles non edocet, neque ego tibi nunc debitū exoluam, sed bona fide interea pignori tibi relinquā ingenui candidique animi uerbum hoc, nescio ALEX. Chimici asserūt, omnia calcinata & exusta propiūs ad salis naturam approxima re, quod quidem cum sit terrestre necesse est in dissolutione compositi cæteris leuioribus partibus vi ignis absumptis in cineribus remanere exustis I. C. Nugæ: si ab hac difficultate quis nos meli⁹ explicauerit, nō recuso quin Philosophorū Deus deueneretur. Quare demiror nostrates Philosophos, qui ex humana rerum cognitione animum prædicant immortalem, cum non aduertāt leuissimæ rei cognitionem intellectus nostri esse metam. ALEX. Sed si uerè ab exustione falsedo est, maris aqua igitur quò plus cōcoquitur, eo plus acquirit falsedinis, consequens autem est falsum, ergo & antecedens. Minor ptobatur hac ratione, nam prope litus calidior aqua maris, & adustior, nimirū ex reflexione radiorū à propinquitate fūdi, dulcior tamen est ut ipse fatecur Aristoteles. I. C. Responsio facilis, prope litus à terra percolatur, atque ideo falsedinis partem amit.

Hipp. l. de
Morbis 53.

Ar. in 23 scd
probl. 31.

rit. Quinimo ex aquarum dulcium concursu ad litora, aliquem imbibit mare dulcorem quo falsedo eo loci lenitur. Sed subtilius respondeamus, litoralem aquam scilicet frequentius moueri, & per consequens Solares radios debiliores excipere: Nam ipsemet quærit Philosophus stantes in Sole quare plus calefiant quam si mouerentur: motu vero illam calefieri dicimus, atterit enim aerem, quare consequitur quod euenit ex attritione, calorē scilicet vt supra diximus, & nunc alio comprobemus exemplo. ALEX. Quale illud est? I.C. Ne potu aquæ frigidæ torminibus tententur equi, vbi eos non licet ad fluuium deducere, ad eum vsus famuli è puteis hauriunt aquam, & multis agitationibus vesant in girum, atque etiam verberant, ad hunc enim modum & aerem cōcipit, qui motu attenuatur, & ob id calida fit. Cum igitur litoralis aqua frequenti cursu incalescat, aerescit etiam, videmus enim aquam diu coctam ab igne attenuari & diminui, eoque quoad tota abeat, coctione igitur aerescit, id probatur, quia spumescit, dulcescit igitur, aer enim in mistorum cōpositione dulcedinem affert. ALEX. Tu quid Aristoteli obijceres? I.C. Ipse asserit maris aquam decoctam & refrigeratam vsui esse ad potandum, quia terreum partim subsidet, partim attenuatur, amittit igitur aqua ex coctione falsedinem per Aristotelem: Cum ergo scribat ex coctione fieri falsam, sibi ipsi pugnancia dicere videtur. Præterea asserit maris aquam fieri motu leuio-

*Arist. in 36. q.
sect. 5.*

*Arist. sect 33.
probl 31.*

rem, at motu incalescit, ergo à calefactione etiam leuitas: Non igitur ab eadem caloris causa falsedo, quæ quidem quid graue est, quod leuitati opponitur, quare & alibi decreuit calefactam aquam celerius gelascere, fit ergo tenuior, non igitur falsior, iuxta primæuam illius assertionem. Confirmatur autoritate Hipp. qui ita scribit, sunt aquæ falsæ crudæ, & coqui non possunt, quare vëter magis ab ipsis astringitur quam eliquatur. ALEX. Ego verò sic Aristoteli obijcerem, si coctione maris aqua falsescit, cur per annum integrum positam in pelui aquam pluuiam ad solem nunquam euasisse falsam compertum est? quinimo neque igni excoctam ad consumptionem vsque vltimam salis quicquam reliquisse? I. C. Id non contingit in lebetis aqua ab igne feruefacta, ob aquæ exiguitatē, quæ non crassescit, sed resoluitur, paucissimæ enim terræ partes, quare exvri non possunt, at in culinis diutius excocta iuscula falsa fiunt. ALEX. Cur igitur non falsescunt lacus? I. C. Impedimento est dulcis aquæ successio, quâ semper exustio prohibetur. ALEX. At cur in paludibus non est falsa? I. C. Quia stans putrescit aqua, si enim non putresceret, sicuti mare Caspiū, Spauta, Galilæum, falsa fieret: itaq; in palustribus locis amara fit quia ultra modum aduritur. ALEX. At cur pluuia non sentitur falsa, & in mari falsa fit? I. C. An quia non est exusta sicca illa euaporationis materia, haud sane satis nacta tēporis, & rarior, & in regione frigidior: quinimo subsalsas aquas à nimbis aliquando

Ar. in 1. met.

Hipp. in 1. de
aere aqua, &
loc. in 16.

demissas legimus, nec mirum, nam si indidem sulphur erumpit (sanè à fulmine adhuſtis sulphureus odor emanat) cur non & sal? Sulphuris sanè saporem ad falsuginem vergere quisque percipit. ALEX. De maris autem falsedine Cardanus quid censuit. I. C. In amplissimo terræ gremio salis montes non paucos contineri, sale igitur dissoluto, adiuuante præcipuè quotidiano illo æstu falsas ibi fieri pluias aquas. ALEX. Et coactus fuit hic tuus Præceptor, ni fallor, hanc excogitare fabellam: Nam cum montes illos faciat æternos cum maris falsitate, dare item eis æternitatis causam necessariò debebat. I. C. At non aduertit, salem plurimum perpusillâ aquâ dissolui. Vnde igitur enascentur æterni montes illi atque instaurabiles, quos tanta moles aquarum non absumat? unde reponetur tantumdem quantum contabuerit? Si ab aquâ maris faxei montes exeduntur, quantò magis in maris sinum ex æterno tempore fluentes tot tantæque humoris illius colluiones montem illum salis euerrent? Non nego, sal cogi posse in lapides, & montes, nam vltra experimentum, in litore maris iuxta Tumbes, prouinciam torridæ Australis & in Calabriâ inueniuntur, id etiam ratio suadet, cum enim valde terreum fuerit & pingue, aqua refluenta sensim in lapides ab æris calore cogitur. Sed nego montes illos æternos dici posse, cum ab aquâ facilè dissolui queant. ALEX. Tu verò quid sentis de falsedine illâ? I. C. An dicemus nos ex adusta terræ portio-

Capit. l. secũ-
no de subst. ca.
de elem.

ne aliqua subsalsas fieri pluias aquas in eam
 cadentes , atque iccirco mare salsum creda-
 mus? ALEX. Quam rationem affers? I. C. Expe-
 rimentum suppeditat, videmus enim aquam à
 cinere percolatam subsalsam fieri. Præterea
 putei complures falsi sunt, non quod omnes è
 mari falsedinem adipiscantur: Nam in Africa
 litoribus prope mare dulces sunt, Mediolani
 vero falsi, cum tamen à Ligustico mari longis-
 simè distent, sed ab aridâ exustâque parte ali-
 quâ , quæ aquis fit obuia, quare & prope sul-
 phureos fontes putei falsi omnes effodiuntur.
 ALEX. Occasionem mihi subministras inqui-
 rēdi, Cur in mari dulces inueniuntur fontes , vt
 in Pliniana historiâ scriptum est, & in ora Ligu-
 stica circumsessus marinis aquis fons scatet
 dulcis, in Scotia etiam iuxta Edimburgum ab
 oriente , in mari fons aquæ dulcis exoritur
 quâ bibere solebat Cardanus cum ibi immora-
 batur, vt ipse refert I. C. Quemadmodum in
 terra de rupibus tanquam è fistulis emicant
 aliqui fontes, Ita ex illis pari impetu exilire
 possunt aliqui ad maris superficiem eiusmodi
 subiectis faxis, quorum fidem faciunt scopuli.
 Sicut igitur in Insulis ijsque perpusillis , sic in
 ijs quæ teguntur mari, par enim ratio. An ma-
 ritimam aquam falsedinem exuere dicemus à
 percolatione? pertransiens enim inter arenam
 & cõmissa corpuscula per angusta terræ fora-
 mina discludatur pingue necesse est, & salsum
 igitur quod in pingui residet , nam & oleum
 cui maxima inest pinguedo ex sale resudat.

Card. l. 7. de
 ver. var. c. 6.
 fol. 46.

Præterea saxa & arena dulcia cum sint, ex se ipsis addunt marinis aquis qualitates, quibus illa salis dometur feritas. Plinius refert è lana appesa lateribus nauigiorum dulcem humorem exprimi ; & mare argillosa terra percolatum amittere falsuginem, vt de cereo vasculo nihil dicam. ALEX. Res sanè miranda mihi videtur hæc separatio. I. C. Minimè vero est, nam si separatur ab aqua vinum per transmissionem eius panni quod filtrum vocant, vt nunc hederæ lignū subticeam, quæ Plinius à Catone accepit, Cur non à falsedine dulcis humor separabitur, dum per abditos subterraneosque recessus diuagatur? ALEX. Cur autem superficiales maris aquæ salæ sunt, interiores vero ac subteriores dulces, vt vulgo canunt nautæ, cum tamen in fundo falsiores esse deberent, propter salis grauitatem? I. C. An quia ex philosophorum opinione falsugo propter Solis vim aquæ contigit, quæ igitur aqua maximè semota fuerit ab ea vi, maximè videtur ab ipsa distare falsugine: an quia dulce est in leui, leue autem à Sole absumitur? Otiectio illa à salis grauitate deducta generaliter vera non est, in aqua sanè immota, quam Sol non carpit, residet sal sicuti sæx, at in mari motus confundit, Sol superficiem depopulatur. ALEX. Perdoctè sanè.

DIALOGVS XII.

De Aquarum Strepitu.

ALEX.

Card, l. 2 de
iust. cap. de
etcm fol. 174.

Quid nam efficit aquarum strepitum? I. C. Cardanus putauit illud efficere exitum cum impetu ex angustis locis. ALEX. Haud assentior. I. C. Nec ego, non enim exitus est soni materia, sed aqua: non forma quippe non ponitur in definitione strepitus sed contractio scilicet aëris: non efficiens, sed elisio. Elisio namque soni causa efficiens est, vt patet in grandine. ALEX. Assignauit ille aliam (ni fallor) strepitus causam, casum scilicet ab alto. I. C. Haud recte tamen, nam & nix ab alto nihilominus absque strepitu decidit. ALEX. Sed illud inuestigatione dignum est. Cur casus maiorem faciat elisionem? I. C. Quia ex corporū distātia magnus fit motus in pauco tēpore. Quapropter graue adhuc appetēs descensum, in ipsa offensione confligit. Quod si est debilius eo quod obijcitur, aut spargitur velut aqua, aut frangitur velut testa. ALEX. Quare frangitur? I. C. Quia inter duo corpora interceptus aër resilit, cum tam citò ad latera sese subtrahere non potuit. ALEX. At cur vitrea pila rumpitur? I. C. Non aëre intercepto, sed repul-

sis introrsum partibus à solidiore corpore, quæ cum rigidiores sint, quàm vt flecti, molliores quàm vt resistere queant, à se inuicem diffiliunt: A quæ vero collisio fit aut cum alijs aut cum seipsâ, cum alijs vbi vel ex alto cadēs colliditur vel cum subiectis faxis vel cum aquâ aliâ: cum seipsâ, quibus in locis ob angustias colluctatur: vtroque modo cum seipsam frangit, veluti quando silicibus obiectis, & pugnat & vrget & tundit, & retunditur: quemadmodum contra, non casu, quemadmodum somniabat Cardanus, sed ex inferiore loco imminentes impetens adlatrat scopulos.

An dicemus nos subtilius, non aquarum sed aëris esse strepitū illum, non enim sonus est in tintinnabulo, sed in aëre à tintinnabulo: quare non magis erit strepitus in aquâ ipsâ, quàm in saxorum angustijs, sed vt à faxis elisis in aëre, sic & in aëre ab aquâ.

DIALOG. XXI.

De Aquarum Motu.

ALEX.

Erū enim uero non solū de strepitu, sed etiam de aquarum motu inquiramus. Cur igitur datus est aquæ motus? I. C. Quia, inquit Cardanus, *periculum non leue erat ne ab aëre ac solis radijs nimis consumeretur.* ALEX. No-

Card. l. 2. de
Subr. cap. de
eiz. fol. 160

ætu igitur non necesse fuit motum fieri. I. C. Quinimo in Lunæ quadris quiescit, quo tempore calidior Luna cum sit quàm in nouilunio, magis absumere poterit stātes aquas. Addam, sub Caniculā æstu rapidissimo nequaquam propterea magis moueri aquam, moueretur autem aut moueri deberet, si vera esset Cardani ratio de aquæ depopulatione, quæ ab aëre fieret, nisi illa moueretur. Sed longe aliter sentiunt Sapientes, tantum enim abest, vt motus seruare possit mare ab Aëris absumente vi, vt eam potius augeat ad absumendum, motu enim attenuatur aqua, ergo vapescit magis. ALEX. Subtilissimè, sed perge. I. C. Arbitrantur alij datum esse aquæ motum, ad inhibendam putrefactionem. ALEX. Ita est. I. C. Ego nihilominus non assentior, cum & aqua maris immota non cōputrescat, imo & in sal cōdēsatur, quod putredinem arceret. ALEX. Sed cur aquæ motæ non corrumpūtur? I. C. Quia putrescūt ab externo calore, quem non suscipiunt propter aliam atque aliam aëris mutationē. ALEX. Sed quæso aliorum etiam referas sententias. I. C. Alij, à Dei prouidentia aquis motum inditū esse credunt, vt terrarū tractus pererrantes plurib⁹ mortalib⁹ vsui essent, cōmunicata cōmoditate diuersis locis propter aliā atque aliā anfractuum appulsionem. ALEX. At reclamant Athei, alienum esse à prouidentia institutis, diuitibus non egenis elemosinas elargiri, ita à diuino regimine abhorrere videtur, vt fluuij defluāt ad mare aquarum non indigum, sed superabundans.

dans: Quinimo multoties in nauigātium per-
 niciem, tanè Garigliani fluuij prope Gaetam
 ingressus ad mare, bis mihi cōminatus est ne-
 cem. Et è contra incolas extraundando, tot
 non inuisunt regiones, quo fit vt agri sterile-
 cant, atque inde famis ac pestis detrimentum
 contingat hominibus, quos ad Dei imaginem
 factos esse diuinus Hebræorum Philosophus
 perhibet. I. C. Diluta est à nobis alibi hæc A-
 thæorum obiectiuncula. ALEX. Legi equidem
 & eâ vsus sum ad Athæorum audaciam com-
 primendam. I. C. Alij asserunt, moueri aquas à
 duplici motore: primus est internus, propria
 scilicet forma, grauitas enim decurrere facit
 fluuios, quia extra locum suum sunt, nec pos-
 sunt illi non descendere. Alter externus est,
 cum enim maris motus ex contrarijs motibus
 compositus sit, ipseque in se diuersus, atque
 etiam cessans certis statisque temporibus, si
 esset ab intimo principio, iam mare animal
 esset, vt Agrippa somniauit, sola nãque anima,
 quanquã ne ea quidẽ omnis, multiplex motor
 est: at animal nõ est, extrinsec^o igitur ei accidit
 motus aliquis. ALEX. At quis erit maris extern^o
 motor? I. C. Nobilissimũ aliquod Sydus. ALEX.
 At quomodo sidus mouere potest aquas, si nõ
 tangit eas? I. C. At si motus in ferro fit à magne-
 te sine contactu; quare non sequetur mare cor-
 pus nobilissimi Syderis? AL. Sed quale est hoc
 Sydus? I. C. Solẽ esse cẽsuit Card. Mare Norticiũ,
 inquit, *quod iuxta æquinoctij circulum est, è Boreali
 latere iuxta Parisiã celerrime ex Oriente in Occidentem*

Card. l. 2. de
 subr. c. de E-
 lemẽt. f. 168.

H

fertur, quoniam Sol sibi robustior aquas agit. ALEX. Multi collaudant hanc opinionē. I. C. Ego minimè. Nam si maritimæ aquæ à Sole ducerentur, sub eius cursu id manifestè deprehēderetur, at nihilominus ad Solē nō intumescūt, ad Solis quidem perpendiculum nihilo validiores aut tumidiores, quinimò sub Torridâ vbi solares radij sunt præpotentiores, multis in locis minus celeres aquæ sunt : Ad Boream verò vbi Solis potestas est imbecillior, vehemētissimæ velut ad Terrâ Laboratoris. Præterea si à Sole agerentur aquæ, Æstuum intermissio nunquam fieret, haud enim patitur à Lunâ Sol, at in Lunæ quadris cessat cursus. ALEX. Tuæ subscribo sententiæ. Sed quem statuemus aquarum Rectorem? I. C. Lunam. ALEX. Cur ita cenies? I. C. Quia eius cursum mare sequitur. ALEX. At quomodo id probas? I. C. Quia filēti atque obscura Lunâ, eaque vel medio orbe disiecta vel in cornua falcata, Oceanus quiescit: vbi verò cum Sole cōgreditur, atque innouari incipit, aut in orbem circumducta plena conspicitur, maximi excitantur æstus, fluctusque attollūtur in immensum. AL. Id sane video, sed quomodo id fiat percipere nequeo. I. C. quæ te interturbat ratio? ALEX. hæc potissimùm. Nam sic inquo, Quodcumque fit maius, habet extremorum intercapedinem fusioem, hæc autem vel rarefactione, vel nouæ substantiæ appositione contingit, non est autem tunc noua aquarum generatio, multominus rarefactionem tu dixeris, quomodo igitur augentur? I. C. Suspendun-

tur, tanquam ferrum à magnete, illo tempore quo lunaris syderis vires in maximo lumine continentur, cum vel Soli ex aduerso opposita impletur, vel vbi primum illi coniungitur.

ALEX. At si à Luna maris aquæ ducuntur, cur Oceani recursus duodecima semper hora terminatur, ita vt sex horis currat, totidemque recurrat? I. C. Quia lunæ corpus diurno motu fertur in Occidentem, eodem quoque suum ducein secutus Oceanus decurrit: Quamobrè quandiu nullus obex est, sequitur: vbi litorum obiectu retunditur, inde regredi cogitur; Sex horas igitur secum luna ducit aquas, totidem maris ponderi datae sunt, vt à terra repulsum seipsum premendo rursus in priores sedes incumberet. ALEX. At cur sex horas ducitur à luna mare? I. C. Cum semper extet Cæli dimidium, in duos id quadrantes diuidi necesse est propter Cæli medium, quod ab vtroque finitoris puncto æqualiter distat vtrinque: Nullæ enim aliæ duæ lineæ ad vllam vnum punctum perducuntur inter se æquales, quare necessario diuiditur ibi in duas partes hemispherium, atque hæc est causa quare & ad ipsum & ab ipso scilicet verticali fiant mutationes: Cæteræ namque lineæ omnes ad quoduis punctum à finitore ductæ, inæquales inter se sunt, Si enim aqua sequitur, sequetur vsque ad summum, summum autem Cæli medium, incipit autem à finitiore & in ipso desinit, quia hoc tanto Cælo tegitur terræ tanta pars quantam terminat quaqua

H ij

versum visus. At totum semicælum duodecim cum sit horarum, ad eius dimidium Oceani motus temporis illius dimidium explebit ob incrementum, ad summum illud punctum, alterum dimidium exhauriet ad declinationem. ALEX. Subtilissimè quidem & supra humanum captum, sed duæ mihi occurrunt obiectiones. I. C. Proponas quascunque libuerit, nam illico satisfaciam. ALEX. Si in Oceano æstus esset à Lunæ motu, idem esse deberet in Mediterraneo mari, consequens est falsum, ergo & antecedens. I. C. Maioris sequela falsa est; Nam Luna non solum ab Oriente secum auerit aquas, sed etiam ab Occidente in Mediterraneum euocat, atque ad se trahit, quarum aduentitiarum concursu fiat cumulus ad eius perpendiculum, id quod non fit in Oceano, quia aperto liberoque campo perfruitur, in Mediterraneo nõ item: Quando enim ex Herculeis angustijs efferre sese nequit, instantis maris impulsioni non cedit, sed suapte natura ad fidus conuersa subit aqua. ALEX. Non hoc probabile duxerim. I. C. Imo experimento comprobatur manifesto, nam omnibus innotescit, Mediterranei fluxum secundum Africæ littora penè perpetuum esse. ALEX. At in Gallico & Ligustico mari nullus adest æstus. I. C. Est quidem, non tamen ita facilè perspicitur, prout in Africanis littoribus, hæc enim sunt nostratibus depressiora, ad ea igitur Luna cum sese infert, fit ad Lunam motus ad Orientem, ad eun-

dem pariter cum abscedit. ALEX. Sed iterum quæro cur in Ligustico, Gallico & Hispanico litore nulla apparet accretio, neque decretio? I.C. Imo apparet, nam anno præterito in Massiliensi portu tantillum elationis ac depressionis animaduertimus: Obscurissima ea est propter æquoris latissimam effusionem, à Thirreno ad Gibraltar; hinc in Adriatico est manifesta propter angustias. ALEX. Quæso hæc aliquo exemplo reddas faciliora. I.C. Libenter. Sit Orientis punctum Venetianis, ad Meridianum Calicut. Orientis circulus Burdegalæ visum finiat circiter Hormi Insulam. Sex horis igitur cum peruenit à Calicut ad Meridiem Venetiarum, qui sit exempli gratia Tripolis, tum erit perfectum Venetijs incrementum, quare descendet mare, non solum per offensionem litorum, atque reiectionem, sed quia sequetur Amasiam suam Lunam scilicet, hoc differt ab Oceani motu. Oceanus autem nihilo seciùs ab Oriente fertur in Occidentem, sub torrida, quare ad Lusitana litora, ad Aremorica, ad Liuonica motus coactus est Ursam versus: In sinu verò Arctico secundum litora, quæ Scithiam claudunt, omninò motus est Orientem versus. ALEX. At cur tam varius est in Oceano æstus? I.C. Quia non eodem loco semper Luna oritur, iccirco æstus ab illius cursu inconstantiâ variatur in Oceano. ALEX. His profecto acquiescerem, sed quia Burdegalæ mentionem fecisti, quæso dissolvas difficillimam

H iij

quæstionem illam, cur in Oceano Burdegalensi Garumna septem horis intumescat, & quinque detumescat. Hoc opus, hic labor. I. C. Quia Atlanticus Oceanus accedente Luna ad Meridiem Venetiarum, in Articos sinus sese insinuat, qua protrusione abit aqua sursum versus à litoribus Aremoricis, ad litora quæ inter Tartaros & terram laboratoris trās-Gruntlandiam incuruunt: Itaque non implet Garumnæ quantum capere potest, quoniam partim abit: vbi verò Luna illius cliui cursum, cuius fastigium directò respicit Burdegalam, perfecit, tunc ab Arctico sinu redeuntibus aquis, non solum obsidentur Garumnæ fauces, ne descendat, atque exeat aqua, sed etiam nouis complentur fluctibus, qua impulsione fit, vt ad ordinarium clementi tempus addatur hora illa quæ septima numeratur in accessione, quæ prima debebatur discessioni: Vnde quod reliquum est ad horam duodecimam, qua alterius quadrantis cursus terminatur, in regressu quinque tantum horis expeditur. ALEX. Audiueram ego à doctissimis viris, produci tempus ingressionis, quia resistat Garumna. I. C. Ego verò non assentior, nullus enim locus, nulla meta proposita aut destinata est, ad quam vltimus maris fluctus pertingere iubeatur, sed celeritas tantum minueretur, si ita esset. ALEX. Perplacet. Sed memini audiuisse alios ita subtilissime obratiocinantes, maris molem grauiorem, iccirco diutiùs instare, at vbi sub-

ducit sese, abit celerius. I. C. Non arridet hæc opinio, non enim fit idem in Lusitaniæ fluijs, qui maiori tamen vrgenturagmine. A. I. Cur nescire pudens prauè, quàm discere malo? Verum profecto fatear: hæc de maris æsturationes meas quidem feriunt aures, at non intellectum. I. C. Rem ante oculos ponam. Lunam nobis propinquam existētem, in hoc nostro inferiori orbe maximè in rebus humidis vires suas exercere luculentissimo comprobatur experimento, nam per plebeis omiffis demonstratiunculis, vbi sydus hoc plenum est, auferunt segetes, venæ sanguine, ossaque medullis implentur; Quo fit vt Veneris vsum tunc temporis affluentius absque vlla noxa adolentes exerceant. Præterea cum omnia humore inbuat, factū est, vt carnes, quas famulus meus inconsultò illius radijs aliquando exposuit, contabuerint. Homines etiam aliquos somno, vinoque sopitos, pallorem, capitisque grauedinem contrahere aduertimus, nec non comitiali morbo affici, relexat enim neruos, cerebrum plus satis humectat, menti que vi algifica stuporem infert: Potissimum verò in mari suam Luna potestatem exercet, quippe in plenilunio conchilia turgescunt, cancri pinguescunt, tolluntur ad sydera fluctus: Vt enim Hercules lapis ferrum allicit, ita Sydus hoc terræ proximum, mare attrahit, concitatque

ALEX: Huc vsque nulla mihi est difficultas. sed illa me valdè torquet, quomodo Oceani

H iij

cursus, & recursus ad Lunam referri potest? I. C. Nosti, Solem ex humenti gramine humorem elicere, multamque aquæ copiam ex mari, stagnis, paludibusque absorbere, unde pluviarum origo existit. Scis etiam complures herbas, quæ hinc Heliotropia dicuntur, Solis vi, & calore, qui humorem allicit, circumagi, eiusque iter ab Ortum in Occasum expansis flosculis comitari: ita Lunæ potestate Oceanus modo in hoc, modo in illud litus impellitur, atque in illam decumbit oram, ad quam sydus suum dirigit cursum. Nam ubi Luna exoritur, Oceanus cursum suum deuoluit ad plagas Orientales, atque ita Occidentales deserit: Cùm verò Luna ad Occasum vergit, in Occidentalibus partibus crebescunt fluctus, in Orientalibus detumescunt, idque affluentius, vel parcius pro incremento, defectuque lucis, quam lunares radij exhibent. ALEX. At quomodo mihi compertum erit, quando Luna respicit Ortum, & quando Occasum. I. C. Luna semper auersis à Sole cornibus si crescat, Ortum spectat, si decrescat, Occasum, quæ triduo plerumque in coitu (vt ita ludam) morata, demum lucescit, ac falcata emicat: Singulis verò diebus ab incremento à Sole remotior ad septimum usque augescens medio orbe diuisa spectatur, eaque pars illustratur, quæ soli in Occidentem delato opponitur, illa opaca remanet, quæ Orienti obuersa est: Semper enim Luna crescens Solem Occidentem sequitur. Vbi

verò decrefcit, Solem præcedit, illique præ-
uia est, ac fupra Orizonta antelucanū cōfpici-
tur, ea femper parte illuminata, quæ Solem
refpicit, eoquæ efficitur, vt pars incurua, at-
que in cornua falcata, femper à Sole auerfa
fit, Globofa verò atque in gibbum finuata,
aduerfa, Soli expofita. Quartodecimo die
cum ex diametro Soli oppofita eft, plena per-
ficitur, ipfaque oritur, quando Sol in Occi-
dentem declinat; Propterea fit, vt vndique
illuftratur, Solifque splendorem quaquæ ver-
fum recipiat. Decimo feptimo die cum Sol
exoritur, Luna in Occidentem depreffa con-
fpicitur. Altero & vigefimo die Sole emerfo,
Luna medias ferè Cœli regiones peruagatur,
atque illa pars, quæ ad Solem fertur, lucida
eft, obfcuratis reliquis. Deinceps cum fingulis
diebus fuum curfum profequitur, octauo
& vigefimo die, & horis octo totum figni-
feri circulum abfoluit. ALEX. Hæ Aftronomi-
cæ regulæ ftatim mihi è memoria exci-
dunt. I. C. Vt tibi res exactè innotefcat, non
quæ perlegi, nec quæ fpeculatus fum, fed quæ
dum apud Belgas immorabar, aduertit de ma-
ris æftu ob Lunæ vim, referam. ALEX. Bru-
xellis cum efferem, cauponem meum ad con-
ciones frequentandas adhortabar, Excufa-
uit ille fe dicendo, Homiliftæ femper in ore
habent, legi, nunquam, vidi: quod quidem
fcoma vt in Theologia reiiciendum, ita in
Philofophia admittendum: Quare gratum
mihi feceris, fi quæ tu ipfemet de maris cur-

su, & recurſu vidisti, enarraueris. I. C. Ita faciam. Quo die Lunam nouam conſpexi, quæ ſemper Occidenti incumbit, propterea quod Sol eò inclinatus, cuius fulgore ſplendescere incipit, & quo die Lunam plenam ſum intuiſus, eodem æſtus excitari, diffundique obſeruauit, portuſque primum vicinos ad certam altitudinem impleri, ac deinceps verſus Orientem ad obuia quæque loca deferri, ita vt ſubſequentibus diebus hora vna tardius Oceanus moueri occipiat, quoniam ſyſtus indies ab illo fiat remotius, ac verſus Meridiam, Ortumque elatum, à Sole longius recedat. Exemplo reddam quæſtionem dilucidior. Noua plenaque Luna ea parte illustrata, quæ in Auſtrum reflexa eſt, ſummo æſtu implet portum Caſerum hora vndecima: Metelliburgi tractus hora ſecunda ſeu noctis, ſeu diei, Luna in Occaſum brumalem conuerſa, à quo Africus fiat, & Sol Capricornum ſubit: Bergis ſeſquihora aut duabus ſerius. Antuerpiæ Luna inclinata in Æquinoctialem Occidentem, à quo Zephyri ſpirant, hora propemodum ſexta. Mechliniæ octaua, ſic tamen, vt modo ſegnius, modo properantius mare inſuat aëre tranquillo, vel ventis incitato. Et cùm ſex horarum ſpatio verſus Occaſum fertur, totidem oris refluit, ac ſubſidit, donec Luna Belgicum conſpectum egreſſa, oriatur ijs, qui aduerſum Belgas vrgent veſtigia, atque tunc denuo exæſtuat; Cùm verò Luna mediæ noctis lineam attigerit, indeque

ad illud hemisphærium deuenerit , rursus in se fluctus residunt.

Quare (paucis disputationem absoluam) vt cuique regioni fluxum , refluxumque assignare valeas , obseruandi tibi erunt (mi Alexander) locorum situs , & ad quam Cœli partem spectent , metiendique sunt regionum tractus , atque ijs assurgentis , labentisque sideris cursus accomodandus. Neque Lunæ cornua spectanda tibi sunt , cum ab ea parte nullos obtineat effectus , sed gibbam , deexamque quam Sol illustrat : Illa siquidem pars , quæ Soli , terræque obuersa est , aquam allicit , illosque portus ac stationes maris affluxu implere meditatur , quos è directo splendore suo irradiat. Eò siquidem Oceanus confluit , quo Lunares radij impellerint. ALEX. Quæ magno labore addiscuntur , non libenter amplexor. I. C. Facili negotio hanc de maris æstu disputationem percallebis , si nostræ pro Mosaica , & Christiana Lege Apologiam librum quartum pellegere non grauaberis. Ibi Oceani , Mediterranei , Adriatici , & Erithrei maris refluxum luculentissima oratione absoluere coacti fuimus , vt sacrarum literarum osiores asserentes Mosen in sicco transisse nactum reflexionis occasionem , temerè mentitos esse probaremus , & iam manifestè probauimus , nam ad Sues usque quod intimo in recessu iacet , mare Erithreum operit litus illud , neque vnquam regrediens ita nudat , vt inferiores partes , qua

transierunt Hæbrei, sua decessione aperiat.
 ALEX. Non ego Plinij, nec alterius Philo-
 phi, qui vt Vesuij montis conflagrationem,
 & Nili originem addiscerent, præsentissimo
 vitæ discrimini se exposuerunt, exempla se-
 ctabor, nam me vestigia terrent: Nulli sanè
 retrorsum, sed tuos potius eruditissimo's pel-
 legam libros, vt curiosam de maris motu si-
 tim sedare valeam. Nunc de motu proiecto-
 rum in mari aliquid à te excipere exopto.
 I.C. Non recuso.

DIALOGVS XXII.

De Motu Proiectorum.

ALEX.

Eficam vento plenam sub aqua
 demittere conabar aliquãdo puer
 cum essem, & admirabar à quo
 sursum impelleretur, cum verò
 Philosophiam à limine salutaui,
 aquæ grauitati id adscribebam, quæ suum lo-
 cum à vesica occupatum recuperare appetebat.
 I.C. Non hæc mihi aridet opinio, ahenea
 namque pila aëre plena, si in aquam proijcia-
 tur, exiliet: sin verò solida eodem ex aëre, aut e-
 tiam eius dimidio pilula confletur, fundum
 petet, nec emerget; si aqua doleret, quod à pi-
 la esset suo defraudata loco, atque iccirco su-

biret, & inde pilam in altū eueheret, idem in vtraque pila faceret, at non facit, & commodius poterat longe minore nixu aduersus leuiorem; non igitur pila, aut vesica attollitur, quia subit aqua, sed aqua subit, quia ab aëre pila tollitur, subit autem, ne pila decedente vacuum detur. ALEX. Perdoctē, sed cur inditum calcis globum in aquam, ita vt non totus submegatur, subit aqua nihilominus etiam qua non circumstat. I. C. Subtilissimā proponis difficultatem. A L. Proposui aliās doctissimis viris, à quib⁹ varias, & subtilissimas excepi responsiones, in quarum censu tuam constituere in votis est. I. C. Quæso sodes illorū referas opiniones. ALEX. Aliqui in Patauino Gymnasio dixerūt, paulo laxiores poros inesse cālci, quos vbi aqua attigit, ilico abit inclusus aër, in cuius locum, ne vacuū detur, succedit aqua, & propterea ascendit. I. C. Petere ab illis debebas, cur aquæ accessu effugiat è foraminibus aër? ALEX. Imo & petij, & responderunt, quia ab aqua condensatur, atque in angustias cogitur. I. C. Sic obijcere poteras, aër non nisi à frigido dēfari valet, imbibitur autem in poris aqua non solum quæ frigida est, sed & quæ calida, imò hæc magis, & citius. A L. Forsitan Pisanos Scholares adinuenies subtiliores in respōdendo; illi siquidem asseriebant, ab aquæ pondere expelli aërem, atque arceri. I. C. quomodo id fiat, ignorare me profiteor. A L. In ipsius (aiebant) spongiosi corporis, in quo aër continetur, superiori parte aqua inest, quæ aëris qui-

busdam portiunculis supernatat, aqua igitur descendente, aërem inde propelli accidit I. C. At enimvero cum ad illam peruenerit lineam, quæ superimminentis aquæ terminus est, quid erit mox quod rursus propellere possit aërem? **AL.** Aërem (inquiunt) ab aqua pulsatum alium pellere, atque hunc alium, & sic successiue. **I. C.** At cum totus aër ille conclusus à primo per partem post partem tantum abscessit, quantum est locus, quem aqua occupauit, tum non ultra fiet impulsio partium aëris, sed cessabit: oportet autem assignare aliud quod aërem pellat indefinenter, donec abscedat totus: **ALEX.** Veronenses Philosophi profugari asserunt ab aqua aërem per species contrarias. **I. C.** Alibi reiecimur hanc fictitiam specierum facultatem. Doceri nunc percuperem, quomodo aër, & aqua contraria sunt? ex aëre aquam gigni Naturæ testantur opera. **ALEX.** Bononiensibus Academicis sic effari libuit: Calcem subit aqua sursum tendens extra suum planum, quoniam aër in calcis meatibus existens, in suo loco non est, quare molitur exitum, eoque succedit aqua. **I. C.** At aër non exit nisi ductis parietibus, non cedunt parietes, nisi subeunte aqua, non ingreditur aqua, nisi aëre discedente. Præterea dicant mihi perbelli studiorum matris alumni, quomodo extra locum suum aer est, si tota illa calx in aeris regione est? **ALEX.** Parthenopei scholares mellitissimi, calcem siccam esse testantur, ac propterea repetere quod deest humidum, & attrahere igitur.

I. C. Aristoteles Philosophorum Præceptor è
 siccitate amouet actionem, & pro passiuâ tan-
 tum agnoscit. Galenus quoque Medicorum
 Dux humiditatem cum calore, & frigore tan-
 quam actiuam cū adnumerasset, non apposuit
 siccitatem. Insuper calx est lapis mortuus, at si
 eius forma appetit qualitatis instaurationem,
 iam absumpta non est, cum tamen lapidis, quæ
 prius erat forma, nulla ibi superfit. AL. Tuam
 modo (Vir Subtilissime) subscribas sententiã.
 I. C. In calce aqua calefit, atque exhalat, & pro-
 pterea superiora impetit. Deinde calor ma-
 gno impetu sese subducit propter sui cõtrarij
 vim, quare in eius locum subit aqua: sanè cum
 post pilæ lufum tumescentibus mirum in mo-
 dum venis, brachiũ in peluim aque plenã im-
 mitto, sanguis fursum versum statim refugit: si
 super tabulã olei parum ponas, mox prunam
 in medio imposueris, videbis illud mira cele-
 ritate fuga diffundi, ac dilatari, ne ab hoste cõ-
 sumatur. Quod si hæc tibi non probetur opi-
 nio, addam in calcis meatibus, consumpta ge-
 nuina humiditate, inesse vim quãdam igneam,
 quæ inde egredi ob contrarij metum non au-
 det, quare in partes solidas sese inducit, stipat-
 que se ipsam, & condensatione acuitur, & pro-
 pterea debiliores partes relinquit, in quas su-
 beat aqua necesse est ad vacuum euitandum.
 AL. Tuo quidem ingenio sententia dignissima.
 Sed dic amabõ, Cur in aqua calx incalescit?
 I. C. Quia igneæ portiunculæ (asserbat Præ-
 ceptor meus) ex humidi consumptione in cal-

Ar. in lib. de
 Mist. affect.
 § 13. Cal.

Galen. in
 comm. de cu-
 rands rat.
 per uena sect.

cis gleba remanserunt, dispersæ tamen, atque iccirco ob virium imbecillitatem ad ignescendum minus idoneæ: cum autem aqua ad calcem accesserit, statim illæ, hoste pertimescentes, in abditissimis penetralibus se recipiunt, sui que conseruationem appetentes, hostis aquæ nimirum interitum meditantur, cumque virtus vnita sit fortior, stipant sese, atque ita suam acuunt potentiam, & ignescunt. A L. Perdoctè quidem, sed eius naturæ quæ ab Agricola recitatur, causam mihi explicare ne graueris? I. C. Quæ nã illa est? A L. E. Ad Culmam refert esse aquam cognomento infamam, quæ feruere videtur, frigidissima tamen est. I. C. Quid mirum? ampullatur multo mista flatu: flatus sane quibusdam è specubus emittuntur, à montibus namque aduersis erumpunt. ad littus Bascum, quod non procul Baiona Britanica mare som mouet, locus est, qui ab incolis Capherton dicitur, ibi aliquando mare adeo turgescere adspexi, vt iam iam litus ipsum obrutum iri puerulus meus crederet, deinde mox subsidit, quod à vento subeunte proficisci censui A L. E. scitissimè, sed aliã enodandam tibi propono quæstionem. I. C. Alios nodos dissoluere cuperem, sed fare. A L. E. Puteolis cum essem, accepi, in Auerno lacu tria oua si proijciantur, supernatare duo, submergi tertium, quod ab immundis spiritibus subfurari persuasum est rusticanæ plebeculæ. I. C. Nugæ sunt hæ, & circulatorum deceptiones: duo illa oua quæ supernatarunt,

runt, vetustate exhausta erant, atque ideo
 aëris plurimum continebant, quam ob cau-
 sam & arida ligna prænatant: quod submerge-
 batur ouū recens erat, atque ideo nō satis cō-
 plectebatur aeris, eādem ob rationē nec viride
 natat lignū. ALEX. Verisimile est, sed quid ad hoc?
 noui Philosophum, qui ouum in peluim aqua
 plenam proiecit, & descendit, in alia deposuit
 alterum, & supernatabat: erant autem am-
 bo recentia. I. C. At non eadem erat aqua in
 vtraque pixide, in vna dulcis, in altera sal-
 sa. ALEX. At cur in dulci submergitur, in sal-
 sa non item? I. C. Dulcis propter partium
 tenuitatem sustinere nequit, salsa propter
 crassitiem potest. ALEX. quomodo probas
 falsam aquam grauiorem dulci? I. C. Quia
 plus terræ continet: profecto in lebetis fun-
 do, vbi aqua salsa fuerat, terræ triplo plus
 residere aduerti quam in quo fuerat impo-
 sita fontanea. ALEX. Tuæ sententiæ acquiesco
 I. C. Quid si ego eam reuocem? ALEX. Men-
 dacij non redarguam Astrologos, qui tui or-
 tus Aphetam Lunam esse prædicant. I. C. Pro-
 fecto non amplius dicam quicquam aptum,
 vel ineptum ad sustinendum propter partium
 tenuitatem, vel crassitudinem, nam memini
 in oleo defecatissimo plus extare lignum
 quàm in aqua, olei tamen partes tenuiores, aë-
 ris namque plurimum obtinet, aquæ multum,
 terre exempta face minimum, itaque olei gut-
 ta pannis aspersa latè subit, atque diffunditur,
 aqua non item. ALEX. Vnde igitur aptitudinem

ad sustentandum deduces? I. C. A partium co-
 hæfione: sanè stylus duapondo mucrone de-
 missus in aquam citius descendit, quàm lami-
 na decempondo eandem in aquam secundum
 superficiem imposita: ratio est, quia stylus se-
 parat partes, lamina non: addam aliud exem-
 plum, quod aqua non sustinet, eiusdem aquæ
 glacies sustinebit, non ob partium diffe-
 rentiam, quandoquidem substantia est ea-
 dem, sed ob differentem partium posituram,
 coniunctiores namque sunt. AL. È Mercurij
 potius, quàm Lunæ Cælo tam subtilem sen-
 tentiam descendere crediderim: sed cur Thy-
 ræus lapis, authore Plinio, natat fluitatque
 grandis, comminutus immergitur? I. C.
 An quia aëris ille multum continet, non ut li-
 gna solent in minimis particulis, sed inter ma-
 iusculas, quibus diffitis, simul cum abeütis aë-
 ris leuitate, natadi beneficium amittit, quem-
 admodum & peluis ænea fluitat integra, con-
 cisæ pars quanquam longè sit leuior, mergitur
 tamen. Ratio est, quod aër, qui eius in sinu est,
 nequit tam repentè separari, quàm cito pôdus
 deprimere possit, perstat igitur: si aqua posset
 subire foramine, tum decederet aer, quia pau-
 latim ea res geri queat. ALEX. Acutissimè, sed
 Cur aqua suffocati non confestim emergunt;
 I. C. Corpus vndique humore oppletur, atque
 aquarum pondere degrauatur, hinc sursum e-
 niti nequit, quandoquidem nihil aeris in se
 continet, omnisque spiritus per aquæ gurgi-
 tem excussus est, atque euauit. ALEX. At cur

in septimo, aut nono die emergit? forsitan, quia fellis folliculus disrumpitur? I. C. Minime, sed quia ex eo, reliquisque conceptaculis aquæ madore flaccidis, humores effluunt, quò fit vt corpus attenuata carne fluidum efficiatur, ac pulmo spongię instar fistulosus concepto copioso aere, cadaver subducit, auræque restituit. ALEX. Sed quare submersa virorum copora, supina, atque erecta in Cælum facie, mulierum verò prona, vultuque in fundum Plin. lib. 7. cap. 17. inclinata fluitant, vt Pliniana refert historia. I. C. Pro conceptu, ac gestatione, qua tacitis auctibus intumescit vterus, atque incrementum capessit fætus, & pro laborioso, anxioque partu, quo membra distendi debent & dilatari, mulierem Natura formauit, ideò fecit illam ventricosam, conceptacula, cavitatesque laxiores, magisque patentes ei indidit, quare mulieris venter vberius, & affluentius humore impletur, & per cõsequēs aquarum pondere, & distentione degrauari, deorsumque ferri contingit. vir autem adstricta habet illa, meatus vrinarios angustos, quare non multum humoris imbibit, ideo non inclinato vëtre fluitat, siquidem natura comparatum est, vt graue quodque deorsum, sursum autem leue feratur, quod in vtriculis, & vasculis perspicimus obturatis, quorum pars, quæ aerem continet, sublimis existit, quæ humorem continet, deorsum voluitur: id ipsum & in ovo animaduertere licet, quod in falsuginē iniectū fluitat quidem,

sed pars, cui pondus inest, premitur, at subsidit
 pars aere oppleta, illa s. quæ rupto putamine
 lacunam exhibet, ubi peruetusta sunt, eminet,
 sursumque nititur. ALEX. Diu in maris disce-
 ptationibus peruagati sumus, & quia naustra-
 gos errorum fluctus euitauimus, hylares terrā
 petere audebimus, & primo è mari egressu, In-
 sulas, & Montes, qui ei circumstat contemple-
 mur. I. C. Dabo me tibi in socium. ALEX. Imò
 Ducem.

DIALOGVS. XXIII.

*De Insularum & Montium Gene-
 ratione, necnon de Terræ
 motuum causa.*

ALEX.

Errarum exilitiones, seu potius e-
 mersiones in medio mari, quas
 vocant Insulas, vnde sumunt ori-
 ginem? I. C. An à Maris impetu,
 quo terra à terrā diuisa est, vt de

*Card. de rer.
 var. l. 1 c. 4º*

Siciliā insula nominis Etymō credēdū suadet,
 Sicilia enim quasi secta aut lecta est, sanè ab I-
 taliā disiuicta; quare antea regio illa Triquetra
 dicebatur. ALEX. Ita est. I. C. An asseremus Insu-
 las fabricatas à fluuijs arenarum inuentione vt
 de Acheloo fluuio Herodotus, de Tanay Poli-

bius commemorat. Addamus & nos vniuersam Hollandiam & Zelandiam à Rheno ac Mosa fluuijs aduectas atque exaggeratas, vt ex ipsorum locorum facie cognouimus, aggeribus enim non pauca loca etiam nunc arcentur ab Oceano, & appulsu fluuiorum, quos aggeres *Dam* vocant incolæ, quo sono aliquot opidorū nomina terminari adnotauimus. **ALEX.**

etiam Belgicam nosti linguam? **I. C.** An earum originem referemus ad exhalantes vapores è subterraneis anfractibus qui superiorum terræ portionem aliquam super fluctus extulerunt, vt de Britannia verisimile duxerim, est enim adhuc terra illa limosa fungi instar, quinimo obequitanti mihi contremiscere quodammodo videbatur. Aliter de ea scripsit Cardanus.

Vbi insula, inquit, è scopulis generatur, necesse est vestustate lapides exedi ac velut canescere, velut in Britannia, vidimus enim terrā albā ac velut canā ex lapidibus vetustis factā hāc vocāt gypsum. Quamobrē primū necesse est vt fertilis sit, tum vapore maris, qui vento deductus eam excalet, & impinguat, adest enim salis natura, & in sale humidum pingue. Tum quia lapis putrescens pinguem redit terram, omnem enim humidum quod computruit, iam pingue est, & huic indicio est quod in Gallie partibus frigidioribus lapides albos spargunt in agros quibus loco sunt stercorationis. Excusatos habemus illos Philosophos, qui percipere nequeunt quomodo tam ampla Insula ex scopulis effici potuerit. Teriam candidam nullibi nos in Angliā vidimus. In Scotia fortassis Cardanus conspexit, eam ta-

*De rer. var.
l. I. c. 4.*

men non senectus sed exustio potius sic effecit, Nimirum sunt in ea Angliæ parte sulphureæ venæ non pauca, vt ex lapideorum carbonum, quibus indigenæ luculentos ignes in ædibus extruunt, qui semel, atque iterum extincti, postliminio ignescunt ad moti foco, olfactu deprehendimus: fieri verò exustione candidam mirum non est, absumentur enim ab igneâ vi humidæ partes quæ nigrae videntur, quare tela madefacta subnigra est, vbi Solis perpessa fuerit æstum, candida, vt subriceam ligneam materiam cuius viriditas nigredini affinis ab igne in cineritium colorem resoluitur, & qui calida aquâ faciem lauant, cito canescunt. Qui verò scire auet an lapides terram pinguefaciant, Ligusticum solum interroget, illud respondebit se lapidibus sterilefcere. ALEX. At scire percuperem! quomodo montes generantur? I. C. Aliqui piè delirantes, ex Dilu-
tio-raptam, subductamque terram, deterfos-
que montes ab aquis in mare precipitantibus, prodiderunt. ALEX. Nugæ. Nec enim adeo vecordes sumus, vt ignoremus, si montis altissimi fastigium terræ subuectione nouâ sit æquandum superficie, vniuersam terram suis è sedibus extra suum punctum reuulsam exaustum iri. Sed quid Astronomi super hac re sentiunt? I. C. Moles illas extra terræ planitiem ab Astris attractas. ALEX. Nequaquam, simul enim cum Astrorum motu mouerentur montes, si Astrorum opus essent. I. C. Alij dicunt, terram crebris agitatum motibus,

tanquam corpus vesicas sic montes peperisse. ALEX. Haud displicet. I. C. Mihi verò plurimum: Non enim solida loca terræ motu concutiuntur, cum aërem non concipiant, neque limosa, qualis Ægyptus, quòd rimis careant, neque etiam arenosa quòd perspirent, his tamen in locis montes visuntur.

ALEX. Quid aliud. I. C. Nonnulli, montes definierunt humum esse à ventis congestam.

ALEX. Ridiculè quidem. Vbi enim flat ventus maximè, ibi nulli prorsus sunt montes.

I. C. Ita est profecto. ALEX. Cardanus quid censuit?

I. C. Marinis & fluuiialibus aquis terram demoliri, lapidibus derelictis, mox aquæ in valles cum descendant, montem exurgere. ALEX. Digna sanè Cardano subtilitas. I. C. Imo futilitas potius, nec enim tam sublimem verticem super agros extollerent.

ALEX. Tu igitur quid sentis? I. C. Ego verò concluderem, si Christianus non essem, mundi æternitatem, cum mōtium originem non

inueniam. Dicam tamen, montes à Deo factos ijs in partibus, quæ Cæli dispositionibus

congruebant. ALEX. At cur aliquando terra

concutitur? I. C. An quia, inquit Cardanus, materia quæ vri apta est, writur veluti est sulphur, salnitrum, seu halinitrum & bitumen.

Cum enim hæc accenduntur, nec exitum inueniunt, vt in cuniculis machinisve terram mouent & quatiunt. ALEX. Ratio hæc à Philosophorum plebiscito desumpta est. I. C. Atque ideo futilis, nec enim vbi exurit terra,

semper quatitur, non sanè in Puteolano agro sulphureo: nec vbi cōmouetur, aduritur, ignis enim cum inclusus manere nequeat, in ipsis terræ motibus sibi pararet aditum, sui que vestigium relinqueret aliquod, quod tamen non accidit vnquam. Repugnat etiam sententia hæc ipsius Cardani placitis, asserit enim, & rectè quidem, terræ motum, putrefactionem, quæ sub terra facta est, indicare, sed ab exustione putrefactio nulla infertur, non quia summa putrefactionis sit in humido, vt vulgari iactatur prouerbio, inscitissimè tamen, quæ enim humidum habent communis naturæ cum humore aduentitio non putrescunt, sicut Alnus sub aquis, non enim aqua sub aquâ putrescit, nihil enim inuehitur peregrini, sed quia humida à calore putrescunt externo, quoties internus vincitur aut foras exigitur: At exustio à calore non patitur, neque ab humore (vt vulgi admittamus iam refutatam sententiam) accedens, namque humor aut minor erit, atque iccirco euanescet, aut maior, ac propterea extinguet, atque præueniet putrefactionem.

ALEX. Perdoctè. Sed quæ tua est sententia?

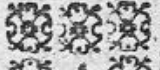
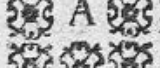
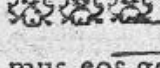
I. C. Ego censeo, terram pati concussionem, aquâ scilicet aut aere vel subeunte, vel exeunte, vnde videntur camporum fluctuationes, & sæpenumero fluminum ad superiora loca recursus, vtpote, quæ terræ motu, vel inclinata, vel toto Alueo vibrata sunt, & mugitus horrendi exaudiuntur. Hinc multæ

sunt exortæ superstitiones apud rudem ple-
beculam, quæ admiranda opera Dæmoni per-
puffilla Naturæ adscribit.

DIALOG. XXIII.

De Gemmarum Genesi, Radice &
Colore, necnon de lapidum
maculis.

ALEX.

 Tenimverò pretiosi lapides unde *Ar in 3. Me-*
generantur? I. C. An cum Philo- *teor.*
 A Philo-
 sopho dicemus ex siccâ exhalatione, quemadmodum meralla ex
humida? an cum Platonis dice- *Plat. in Ti-*
mus eos generari ex ipsis metallis, ex auro *meo.*
sanè excocto prodire Adamantem, scripsit in
Timeo Plato, & sanè si verum est quod tra-
dunt, Adamantes quosdam esse croceos, non
erit absurdum penitus, quod euenit ceræ de
eo cogitare, vt colore deposito fiat candidus.
Et Smaragdi principia ab ære esse tradunt,
nec abest à suspitione ratio, tum quia ærugo
viridis, tum quia eo demum certissimo indi-
tio probatur Smaragdus, si lapidi affricatus, æ-
ris reddat colorem. An à tenuissimo succo,
quem lapides distillant, gemmæ aliqua con-
creantur? Sanè, *quod liquidum est*, inquit

Card. in l. de
subt. 17. c. de
lapidibus.

Fol. 346.

*Card. in l. de
subt. 17. c. de
lapidibus.*

Cardanus, cogitur, tenuē, & parum splendescit,
& frigore indurefcit. ALEX. Aqua igitur con-
gelata gemma est in Cardani Theſauris? I. C.
Aqueam illarum eſſe naturam oſtendit è Cri-
ſtalli ad ignem liquefactione, & Adamantis
mollitiē. ALEX. Quinimo igni eſſe imper-
mutabilē alibi faterur. Sed Gemmæ habent-
ne radices? I. C. Ita cenſet Cardanus, quia
Smaragdus Præſſio innafcitur. Al. Imò corpus
vnum illa ſunt, ſumma tamen pars tenuior,
quia magis excocta. Idem in furno panibus
euenit, fax ipſa in imo, tanquam amurca,
quod & in oleo videmus. Smaragdum miræ
magnitudinis Theophrastus deſcribit ſine ra-
dice vlla, tota ergo maſſa congelata fuit, at-
que ſub formam abiit perfectiorem. Inter-
dum tamen ſunt ſicut cremor lactis & lac,
non nego tamen à lapidibus exalationes,
quaſdam reſudare quæ externâ accretione,
non interiori alimento grandefcunt, ſic ex
nigro lapide quaſi gummi reſudat Turchelia
apud Perſas. ALEX. At cur varium gemmæ
colorem nanciſcuntur? I. C. An dicemus quia
à diuerſâ producuntur exhalatione, fulcæ igitur
à terreo exuſto, candidæ è puro aëreo &
aqueo, virides è copioſo humore, rubeæ à ve-
hementi calore, cæruleæ è rubrâ materiâ
cum vltcrius quàm par eſt excoquitur, va-
riæ denique ex varijs humoribus? An quia è
diuerſis fiunt metallis, Ex Auro (inquit Car-
danus noſter, vbi ſupra) Adamus, Smarag-
duſ, Opalm, ex argento Saphirus, ex ferro Car-

bunculus, Granatus & Amethystus. ALEX. Maculae verò in lapidibus cur aliquando conspiciuntur qui varias animalium effigies referunt? In Pario marmore Sileni effigiem excelsisse Plinius author est. Pirrhi Epirotarum Regis Achates Musas omnes ornatas, necnon Apollinem fidibus ludentem referebat, ut idem Plinius commemorat. Marmoris frustum vidit Preceptor meus, quod Paulum primum heremitam representabat. *Pirites heciny nemoris varias* (ait Cardanus) *refert formas velut marini passeris, Salamandra, Galli, pontificis Barbati, tum etiam beatae Mariae Virginis filium in Vlnis gestantis?* I. C. An cum Lucianistis irridebimus has authorum attestaciones ut confictas fabellas? An ab artificum officinis in Apothecas Naturæ dicemus figuras illas translatas esse? An lusit in his confingendis natura? An ex materiæ necessitate lineæ quædam exortæ sunt, quæ fortuito alicuius animalis ideam referant, ut in Nebulis & plumbo liquefacto, dum in aquam conijcitur: An ubi solitus erat innasce Achates infossa est depicta tabella ex quâ deinde aqueus humor illius attraxit effigiem? An cõsepulti Pauli lineamenta eò loci resudarunt? An super lapidem emiserunt animalia semen? Nigrum lapidem inter Sueciæ montes adinuentum serpentis effigiem edidisse Cardanus testatur; qui autem illum adinuenit asseuerabat plusquam tercentos serpentes ibi coijisse. An cum Chemicis annunciabimus omnia in omnibus? An

Card. de
sub. cap. de
lapid.

Albert. l. 1.
Miser. c. 7.

cum Astronomis à syderum influxionibus causam accersemus? An animalia in lapidem transmutata, vt respondet præceptor meus Pöponati^o, cui adstipulatur Albertus, inquit, Aliquando tempore nostro in mari Danico iuxta ciuitatem Lubecensem inuentus est magnus arboris ramus, in quo erat nidus, & aues perierant in nido conuersa in lapides, erant parum declinantes, quod aliter esse non potuit, nisi quia procellis vel undis euulsa arbor, tempore quo in eâ fuerunt nidus & aues, in aquam cecidit, & postea per virtutem loci, in quo iacebant, in lapidem vniuersa fuere conuersa, & alibi, Cap. ult. e-
insd. libri. Admirabile (inquit) videtur omnibus quod aliquando Lapides inueniuntur intus & extra habentes effigies animalium, extra enim habent lineamenta, & quando franguntur, inueniuntur in eis figura intestinorum, & huius causam dicit Auicenna esse quod animalia secundum se tota aliquando mutantur in Lapides.

DIALOG. XXV.

De Lapidum Vita, Alimento, & Interitu.

ALEX.

T viuunt ne lapides? I. C. Cardanus affirmat. ALEX. Cur ita? I. C. Hæc est eius ratio. Omne mixtum nutritur, at omne quod nutritur viuunt, ergo omne mixtum viuunt. ALEX. Proba quidem argumenta-

tio, sed si maiorem negauerim, falsa enim est, ruet prorsus. I. C. Sic instat, si non nutritur saltem generatur, at quod generatur, ab anima generatur, ergo & generatum animatum est, eiusdem enim generis sunt generans & generatum necessario. ALEX. At minor est manifestè falsa, nam ex aëre generatur aqua, aër autem animæ expers est. Thophsus equidem caret anima secundum Cardanum, generatur tamen, nam aliquando non fuit. I. C. At Solis calor, ait ipse, omnia generat, ille autem anima est, Ergo omnia ab anima generantur, & animata igitur sunt omnia. ALEX. Tu vero Iuli mi quid respondes, quid censes? I. C. Meo iudicio si Solis calor esset anima, anima muris in fimo generati esset Sol, & muscæ anima cum illius muris anima vna esset anima. Consecutio probatur, nam ab vna anima diuersæ animæ non generantur. ALEX. At respondet Cardanus. Si calor non est anima, saltè vbi calor, ibi anima, vbi anima ibi vita, At in lapide est calor, & anima igitur, & per cōsequens vita. I. C. At enim uero in igne calor est, anima tamen nulla: nec in lapidibus calorem inesse dixerim, calor enim non nisi tactu cognoscitur, lapidis verò contactu, nec pilo factus sum vnquam calidior. ALEX. De lapidum vitâ satis, de nutrimento quæramus. Nutriuntur ne lapides, & augentur? I. C. Idem Cardanus affirmat. ALEX. Quare? I. C. Quia per venas (inquit) accedit semper materia. ALEX. Tu, quæso, respondeas, I. C. Libenter. Si semper nutritur lapis, igitur

*hæc iustè
ad nega
anima
ortu ab
vna anima*

semper aliquid decedit, minuitur enim à calore humidum quod depascitur, in cuius locum sufficitur alimentum: Quamobrem vdis vel ficcis tempestatibus idem lapis aut strigosior aut hebetior deprehenderetur, pro pabuli scilicet commeatu aucto, aut subtracto. ô utinam lapilli excrescerent, paruulus enim apud me est Adamas, quare Iacobæo Adamanti, qui Magnæ Britannæ miraculum dicitur, non inuiderem. ALEX. At saltem in suâ fordinâ Lapides crescunt. I. C. Minime. Crescit sane ibi humor per spiritum donec indurescat, atque tunc amplius non augetur, sed antequam duritiem induat, Lapis non est, quare non lapidem, sed lapidis potius matricem augeri dixerim. ALEX. Acutissimè, sed consenescent ne gemmæ? I. C. Maximè (inquit Cardanus) ALEX. Quam ob causam? I. C. Quia pallefcunt. ALEX. Ita est. I. C. At pallet etiam aliquando coraliū, quod non amplius viuit, præcisum enim est à suâ planta, & picturæ quoque inanimes aliquando pallidæ videntur. ALEX. Quæ nam huius rei causa est? I. C. Quia abit color exuctis partibus tenuioribus. ALEX. Quid etiam intereunt forsitan Lapides? I. C. Ita inquit ille. ALEX. Cur id accidit? I. C. Quia ab operatione desistunt, nam Magnes qui trahebat alacriter, temporis successu trahere desijt. AL. Idem est de eo qui apud me est. I. C. At magnes nō trahit per animam, esset enim nobilior nostrâ, hæc (vt aiunt Philosophi) extra corpus actionem habet nullam, illa

vero maximam, quare & si trahere desinat, anima & vita functa dijudicanda non est. ALEX. Cur igitur trahendi facultates cessant aut corruptæ sunt? I. C. Eo modo quo ladani bene olendi, soluuntur enim ab aëre partes quædam, quæ sunt instrumenta formæ. Magnetem qui trahere desierat, vitiatum (ni fallor) ab aeris superficie, nam rubigo quædam illi adhærebat, fregerunt scholares nostri, & in eius interioribus partibus, eadem quæ prius in extimis, extitit vis efficax ad trahendum.

DIALOG. XXVI.

*De Magnetis vi attrahendi ferrum,
& directione ad Polos.*

ALEX.

 Via Magnetis mentionem fecisti, cogor à te nunc quærere, Quare Magnes attrahit ferrum? I. C. Respondet Cardanus, Magnes viuit, ferrum eius pabulum est, iccirco in ferri scobe optimè seruatur. ALEX. Nugæ, si viuit Magnes, cum ferrum affricatum afficiat ita, vt alterum quoque ferrum ab eo trahi possit, animam suam in illum transfudisse manifestum est. Vult enim Cardanus

*Magnetis horum
Capit*

Magnetem trahere per animam, quare in ferro Magnes genuit magnetem, viuet autem ferrum non modo snâ, sed etiam magnetis animâ. I. C. Præterea non ex omni parte Magnes attrahit, ea igitur parte, quâ nō trahit, non viuet, & tamen vnum est mistum vniforme, partim viuet igitur, partim non viuet, vtrumque sub viuentis forma, erit igitur quod non est, quoniam hoc quod est per formam est; neque ferrum Magnetis pabulum est, diutissime enim absque ferro illæsus consistit. Sed insanire coactus sum à Cardano, ferri certam accepi quantitatem, in quâ Magnetem seruauim per menses tres, nec tamen ferri scobem adinueni leuiorem, non igitur Magnes depastus est illam, sed potius grauiorem, quod rubigine factum auctuarium existimaui. ALEX. At seruatur (inquit Cardanus) diu vegetus Magnes in ferri scobe. I. C. Concedo, sed non quia eius pabulū est, sed quia sic eius superficies ab aere non vitatur, quare rubiginem non contrahit. ALEX. Quid igitur Præceptor tuus sentiebat? I. C. Asserebat ille, omne appetens appetere propter sui perfectionem, quare membra trahunt vt nutriantur, & Elementa petunt conuenientes locos ad quietem, sed ferri pabulo non indiget Magnes, absque illo enim seruatur integer, ergo non illud attrahit, sed mouebitur potius ferrum ad Magnetem tanquam ad matricem suam, cuius abditis principijs perficiatur, quemadmodum ad centrum terra, est enim propius veritatem vt ab internâ

virtutē

virtute potius quam ab externa, à qua non t̄-
gitur, moueatur, veluti mouetur catulus ad
mamillam, quomodo mouetur anima ad
beatitudinem ab intimo principio, quod sum-
mi boni appetit fruitionem. Est enim princi-
pium nostrum primi particeps principij, & vl-
timi finis. ALEX. Pijssima opinio iuxta & subti-
lissima. Sed dic mihi quid Fracastorius vir Do-
ctissimus censuit? I. C. Trahi ferrum à Magne-
te, quia cum hoc vnum fit per vtriusque for-
mæ coniunctionem, quia seipsas formæ pro-
pagent, atque promoueant, ita vt etiam egre-
dientes in media intercapedine occurfu mu-
tuo vniantur. ALEX. Sed, quæso, tanti viri au-
des ne sententiam impugnare? I. C. Inquiren-
dæ veritatis causa, dicam, si egredi potest ferri
& Magnetis forma, egredi quoque poterit ho-
minis forma, quare erit generabilis & corru-
ptibilis secundū partem, igitur & secundū to-
tum, non enim more sp̄giæ dilatat sese atque
cōtrahit: Præterea erit in aere hominis forma,
aer igitur erit homo, & duabus formis aeris
materia informabitur, aeris scilicet & homi-
nis: quinimo aer erit formarum egredientium
plenus, & in formam forma penetrans ac trā-
fiens quaqua versus, atque vñdecunque huc
& illuc, aut igitur aer informabitur omnibus
formis simul, neque hac & illa, hæc & illa erit
eius pars, sed in multis eadem, aut formæ ex-
dem erunt & in subiecto & absque subiecto
abstractæ, simul & non abstractæ. ALEX. Tuam
igitur nunc breuibus verbis superaddas opi-

K

nionem. I. C. Ego verò dicerem, accidentis facultate, quæ à Magnete exit, ferream substantiam trahi, sicut odores exire sentimus manifeste atque nos alterare, cuius rei signum est, quod allio si perungatur Magnes, ferrum non attrahet ex Ptolemæi sententia, neque si oleo (addam ego) vel quacunque pingui alia se obliniatur, obtunduntur enim Magnetis spiritus à multo humido & crassitie. ALEX. Tuæ acquiesco sententiæ. At cur in Nautica pixide ferrum Magnete confricatum Septentrioni obuertitur, polumque Arcticum respectat, quocunque etiam contorto clauo nauis impellitur. I. C. Alij dicunt, perpendiculum illud nullo modo trahi, sed illius Cæli vertigine omnia cum perturbentur, ita se constituere, vt quo magis potest quiescat, ea autem est linea ad Polos spectās. ALEX. In eadem opinione ego aliquando fui. I. C. Decipiebaris profecto, nam apud nos illa non perringit vertigo, & tamen eadem ferri circumuersatio conspicitur. ALEX. Rectè, sed aliorum referas opiniones. I. C. Alij igitur asserunt, ferrum illud ad stellas, quæ in Polis sunt se conuertere, quemadmodum Heliotropium ad Solem. ALEX. Minimè id quidem, nam illud flosculis contingit, ob illorum humidos vapores, qui à Sole attrahuntur. I. C. Alij ad minoris Vrsæ caudam vim illam referunt. ALEX. Tu verò quid sentis? I. C. Verum id non esse, Sideris enim illius perpetua circumactio secum quoque ferrum conuer-

teret, quemadmodum à suo sidere Cometem quoque arripi, atque auehi dictum est, quare fixæ affectionis fixam quoque causam oportet esse. ALEX. Ita est. Sed perge. I. C. Aliqui conuersionem illam fieri asserunt à mōtibus ferri & Magnetis, qui sub Polo sunt. ALEX. Minimè, nam qui de subjectis Polo regionibus scribunt, nullos ibi adesse ferreos, & Magneticos montes confirmant. I. C. Etsi aliter Fracastorius sentiat, nō reclamo, conuersionis tamen causam ad eos non referam, quando constat in Ilua Insula adesse Magnetis montes, ex quibus eruitur Magnes omnis quo no-
strates Nautæ vtuntur. Naues cum eò applicant, cum in anchoris sunt, cum discedunt, nullam sentiunt in pixidecula mutationem, nullam ferri ad ipsam insulam conuersionem intuentur. ALEX. Respondebit verò fracastor. Iuanum Magnetem, in sua fodina atque matrice nullas habere vires. I. C. Debilitat responsio hæc Septentrionales montes, pro quibus ipse dimicat. Ego verò cuiusque entis naturalem sedem cuius peregrino situi anteferendam censeo. Præterea à montibus illis, qui sub Polo esse perhibentur, ferrum non attrahi manifestum est, sed Magnetem. Nam ferri cuspis pensilis non vertitur ad Polum, sed Magnete affectum ferrum. Quod autem conuersio illa non fiat à montibus, tum interualla, tum radiorum vis impedita obiectu terræ persuadere possunt. quo per-
tingere queat radius, eò quoque vis esto,

K ij

at non quit ; vt ex hac apparet demonstra-
tione.

A. B. Mons magneticus. C. finis radij. D.
non tangetur, at ibi mouetur. Mouetur e-
nim in aditu sinus Perfici ad Insulam sancti
Thomæ. Alex. Quid igitur concludendum
erit? I. C. Terrarum omnium substantias, fa-
cies, vires à sibi quoque simili pendere vultu,
nam vt ait Aristot. superiora sunt tanquam
forinæ, & Ideæ eorum quæ ab ipsis conti-
nentur, iccirco hæc terræ pars huius rei alia
alius ferax est: Ita ibi Mare, alibi non, mon-
tes, fluuij, campi, prout cum suo quidque
Cælo conuenit. Non ergo à montibus illis
syderiticis, ob radiorum imbecillitatem, sed
ab eâ vi, quæ illorum fabricatrix fuit, euenire
conuersionis modum dixerim, quam ab Vrsæ
cauda non abstulerim, conuenit enim distan-
tia à simili, sed suâ Cæli vi, ab aliquo sydere
consimilem facultatem Illæ aut Idæ Insulæ

Ar. in 4.
Phys.

attributam conseruatamque crediderim. AL.
 At cur præstat in Septentrionibus quàm in
 Illuâ conuersionis efficacia? I. C. Propterea
 quod vniuscuiusque naturæ particularis prin-
 cipium est aliquod in vniuersali rerum paren-
 te naturâ, quod totius cuiuspiam præ se ferat
 rationem, sic à mari & ad mare aquæ omnes
 dicebar Salomon. Sic Elementa habent cer-
 tis spatijs designata loca, in quæ sese confe-
 rant tanquam ad principia sua. Est igitur in
 naturæ partibus sparsa potentia illa sydere-
 tica, cæterarum omnium matrix quasi sit illa
 Cœli pars, quæ Septentrionali puncto illi im-
 minet. Natura igitur propter totius conserua-
 tionem quæ in vnione consistit, superiora &
 nostratia perpetuâ necessitudine cœiungi ap-
 petens, sibi concors atque consentiens, fer-
 rum Magnete oblitum ad eam dirigit Cœli
 partem, quæ illius respondet viribus. ALEX.
 Ego quoque in mutuum consensum, ac con-
 cordiam refero, qua alter alteri similitudi-
 nis ratione, qua perficitur attractio, mirificè
 afficiatur, sic vt Magnes odoretur ferrum in
 montibus Septentrionalibus, ex quibus eru-
 tus est, non secus, quàm vultures cadauera
 maxima locorum distantia, biduo etiam vt
 plerique opinantur, antequam cædes facta sit.
 Quemadmodum rhabarbarum, & scammo-
 nium flauam bilem expurgant, epithimum,
 polipodion, sena humorem melancholicum,
 agaricus pituitam, succinum festucas, ac pa-
 leas allicit. Argentum viuum auro maritari

gaudet: complures herbæ mutuo cõplexu, ac vicinitate delectantur, alia inter se diffident, & alterius contactum respuunt, ita simili affectu, & inclinatione Magnes semper Septentrioni obuersa Polum commostrat. I. C. Effectum rei conspiciamus, causam verò ignoramus. ALEX. Sæt scio, & Agrippæ libellum de scientiarum vanitate non improbo, sed rogo te, mi Iuli, pomarium ingrediamur, vt leuetur aliquatenus huiusce disputationis molestia, aeris insuper amænitas humorũ fuliginem, crassosque spiritus, qui mentem nostram obnubilant attenuãs, vitales spiritus exhilarabit, qui enim paulo ante cohibiti erãt, exiliunt aura placida, ac suavi spiranteque fauonio recreantur. I. C. Profecto vt fumi, ac vapores reseratis ædibus, ostijsque patefactis immisso vndique aëre, atque externis flatibus dissipari solent, ita in nostris corporibus omnes graues alitus, & si qua corpori memphitis inhæret, aut mæror animi discuti contingit, atque euentilari, sed interim, ô pueri, parate nobis prandium.

DIALOGVS XXVII.

De Plantis.

ALEX.

Magnus rosarum hic spirat odor, ad spiritus recreandos aptissimus, sed ego illud demiror, siue vestres scilicet plantas odoratiores esse hortensibus & domesticis, generis tamen eiusdem. I. C. Ita est, quia minus humoris hauriunt è solo tenuiore. ALEX. Cur igitur rosa culta melius olet? I. C. Quia succi opus habet temperationis. ALEX. Contrarium existimaui semper. I. C. Cur ita? ALEX. Quia à plurimis audiueram, si allia prope rosas serantur, eas euadere odoratiores. I. C. Ita quidem est, non quia illorum succum imbibunt, sed quia illorum acrimonia & caliditate insitæ rosæ vires excitantur, atque eliciuntur. ALEX. Perpulchrè quidem. Sed cur hæ rosæ quum diei æstum diutius passæ fuerint, ruborem amittent? I. C. Quia natiuus calor à Cælesti adiutus euehet calorem naturaliter ad certum gradum, ad quem sine illius adiumento peruenire nequit, illo opere perfecto peregrinus calor absumpto humido tenues partes, in quibus calor suas sedes habet, depopulabitur, sic & à cera

K iiij

videmus insolatione colorem tolli, aufertur enim ab ea mel: eaque partes expirant, quarum tenuitate conflat color. ALEX. At cur rosa cortex spinosus est? I.C. An quia est in eo raritas quaedam per quam ascendit humiditas, quæ Solis vi concrefcit. An rosa odorifera cum sit, eius planta terrea est & sicca, odor enim è tenui terreo; At illud terreum siccum per totam plantam diffusum effecisset, vt planta cito exaresceret, expellendus igitur erat, nec conueniens visum est naturæ, vt in folia exciperetur, quia celerrimè excidissent: Ergo per corticem, quem cum sine mucrone scindere non posset futurus humor, in spinas formatus erupit. ALEX. Perdoctè, sed cur spinæ sunt figura pyramidalis? I.C. An à crasso prodeuntes in mucronem attenuantur, propterea quod stipiti circumfusus aer, paulatim eius partes adauget, id quod in plantis ipsis etiam euenit, tenuiori namque cacumine sunt? An verò Pyramidalis figuræ subtiliorem assignabimus rationem. Basis alimento propior est, atque iccirco latior, angustior verò in fine, quia à pabulo remotior, sic & racemorum facies & stirpium ferè omnium talis est. ALEX. At in Piris & cucurbitis secus est, excrescunt enim in extremum magis. I. C. Id accidit propter humoris tenuitatem, atque lubricitatem, nequit enim se continere, sed quo magis potest, defluit. ALEX. Multis est hic hortus ornatus flosculis. Vide, quæso, & contemplare quàm scitè

fese ad Solem flos ille conuertat. I. C. Nugacissimi circulatores Platonici asserunt uenerationis & dulciæ ergo id effici à floribus. Quare Proclus mendaciorum pictor egregius nominat aliquas herbas, quas ait multa iungi necessitudine cum Sole & Luna, quibus etiam hymnos concinunt. Quinimo in his herbularum conuersionibus plausum quendam non incompositum in aerem dari, qui Cælesti respondeat harmoniæ. At. Sed quis vnquam excepit flores cum Sole & Luna colloquentes? I. C. Proclus respondet id latere omnium mortalium aures, quia nulla sensibilis ad sensum proportio intercedat. At. Iam si sensu non percipitur, sed animo tantum, diuina sane res est: eritne ergo plus diuinitatis in flosculis, ut Solem & Lunam deuenerentur, quam in tot Ethnicis, qui gelida saxa, putrida ligna, fœtidorumque Cadauerum cineres colunt, deosculantur, eisque statuunt aras, precesque fundunt. I. C. Addebat ille hymnicines hos flores insipientium animis non innotescere. ALEX. At enim uero si Cælesti concentui occinunt, gradu tantum non specie ab eo differunt, nos autem, quos ille vocat insipientes, hactenus arbitrati sumus hæc omnia nostra terra & illa cœlestia etiam plus quam genere differre, neque vlla rerum series nostris uocibus nostrisque concentibus conuenire posse. Profecto insanire me cogunt hæc Platonica fabella. I. C. Peripareticorum ergo rationes addu-

cam. ALEX. Apage, rectius erit mandare eas Græcorum fidei. I. C. Aliqui dicunt huius floris tenue humidum ad Solis calorem se habere, quemadmodum & corium ad ignem. ALEX. Huic opinioni assentiebatur Præceptor meus. I. C. Non ego, nam rosæ tenuissimum habent humidum, ad Solem autem minime conuertuntur: è contra vuæ genus illud quam iccirco streptum vocât ad Solem conuerti scribit Plinius, de illiustamen humido nihil habeo quod dicam. ALEX. Aliorum igitur sententiam referas. I. C. Afferût aliqui, flores Solis vi exsiccatos superueniente frigore constringi illius occasu: Postquam vero nocturnum humorem imbiberint, succo repletos, ac inflatos à matutino reducis Solis calore adaperiri. ALEX. Arridetne tibi hæc sententia? I. C. Certum est non omnes flores ad Solem sese pandere, sanè non Iridem, sed clauditur. ALEX. Vnde id accidit? I. C. Quia parum obtinet humidum particulis calore digestis abeuntibus, facile clauditur, quia curuatur, curuatur autem, quia rarefactis meatibus necesse est in abeuntium partium vacua loca solidas partes succedere, condensatur ergo superficies, ideo fit breuior & constringitur. ALEX. Subtilissimè. Sed cur alij flores noctis frigore contracti, ad Solis aspectum sese soluant, tationem reddas. I. C. Quia tenue humidum exugitur, Itaque humore suscepto, atque moto remitti in latitudinem contractas partes necesse est. AI. Sed quæso Fracastorij. Sententiam recites, si eam memoria tenes.

I.C. Lubenter is igitur ita scripsit, à stellis nulla *Fracast. de*
attractio fieri potest, nisi quæ à calore per accidens Sympath.
fit, calefactis quibusdam, quæ mox per naturam sur-
sum tollantur, aut fortè circumaguntur cum So-
le, vaporibus, qui in una parte facti sunt, & suc-
cessiue de una in aliam fiunt, recipientibus impe-
tum successiuum, & in orbem, sicut principium à quo
generantur, in orbem fertur, unde accidunt quosdam te-
neros flores, & folia propter humiditatem circum-
uerti cum sole. ALEX. Inuoluunt hæc intellectum
 meum. Si me amas igitur, paucis verbis ho-
 rum omnium, quæ tetigisti, rationem dicas,
 Cur herbæ aliquæ flores suos conuertunt ad
 Solem, aliæ aperto Sole aperiuntur, nonnullæ
 vero cōstringuntur, non pauca solstitio fron-
 des inuertunt. I. C. Satisfaciam quàm breuif-
 simè potero. Afferamus igitur hosce motus
 non à plantarum principijs, sed ab extraneis
 fieri. Cælestis enim ille calor similes sibi par-
 tes, quæ in floribus sitæ sunt, ad se attrahit, &
 languidiores laxat, atque exugit, quasi repetēs
 id quod suum est, viuidiores autem corrobo-
 rat, frondes vero non obuertunt sese, sed ob-
 uertuntur potiùs estus violentiâ, quemadmo-
 dum alia quoque crispantur, alia siccitate in-
 curuescunt. ALEX. Proh dij immortales quàm
 docte, quàm dilucidè hæc explicas, & me do-
 ces. Sed quænam illa plāta est? I. C. Pulegium.
 ALEX. Sciebam equidem, Sed quæso, mi dile-
 ctissime Iuli, dic mihi cur planta hæc emittit
 flores in solstitio æstiuo iuxta & in brumali?
 heic profecto balbutire mihi videtur Philo-
 sophus, nam siccum cum sit pulegium nimiâ

in siccitate germinare haud posse videtur, nam parua etiam siccitas superueniente siccitate fit maior, illæ autem ad generationem conducibiles dijudicantur tempestates, quibus excessus temperantur, at siccitatis excessus, quî potest excessu siccitatis moderari? quod in brumalibus diebus floreat, non miror, quippe aduersis temperatur qualitatibus. At cur in vtrisque extremis eidem plantæ flos erumpit? I. C. An dicam ego pulegij naturam eam esse, vt velit esse quàm siccissimum, itaque in sabuletis lætiùs, in pingui solo degenerat atque marcescit. Siccissimis ergo temporibus floret, talis autem est brumæ cum frigore, tale solstitium cum calore. ALEX. At quare sub aduersis alijs duabus qualitatibus? I. C. An nego tibi, brumæ frigore temperari sed potiùs circumuentum calorem internum obsessione frigoris circumstantis collectum in sese, atque confirmatum effundere solere flores: solstitio verò corroboratum simili cognato expetito calore foras euocari. ALEX. Procul dubio si Theophrastus in viuis esset, rei herbariæ dictaturam tibi libens concederet. I. C. Quid sentis de illa arbore, quam parieti proximam inspicis? semotâ omni arte dissimiles ac inter se diuersos producit fructus. ALEX. Idem de malo medica, scribit Theophrastus, sed rationem scire percuperem. I. C. Quia consumpta certos in fructus priore materia, quasi secundariam manum ex aliâ nouâ nouos alijs idæ fructus in naturæ scenam exponit. Posse vero arborem vnâ diuersos forma fructus edere, ciuf-

dem rationis est, ac si quis quærat, cur sapore diuersos, causa est materiæ dissimilitudo, quæ non æqualiter concoqui potuerit: At cur eodem in fructu partes non sint eadem, causa est succi diuersitas & potestas multiplex. Est enim anima simplex & vna potestate multiplex & multa: Itaque perfectior anima contrariorum etiam motuum author, quemadmodum ergo potestas est generandi corticem, frōdes, ramos, flores, fructus, medullas, tegmina, pulpas, semina, sic varias fructuum formas edere posse absurdum non est. ALEX. Scitissime causam explicas. Sed admirabiliora proferam, ex eodem palmitate racemos nigros, & albos pendentes vidi. Petij à Colonis an insitionis esset opus; negarunt. I. C. Quinimo illud me magis in admirationem rapit quod Theophrastus vidisse se perhibet, in eodem racemo albos & nigros acinos, utrosque tamen maturos. ALEX. At quomodo id fieri potuit? I. C. An cum tanto heroe in re herbaria mutationis causam statuemus in alimento tanquam in agente, & in vite tanquam in patiente? Subtilius tamen ego dicerem, non mutare alimentum, sed mutari ipsum, & fieri corpus. Vulgata est apud omnes Philopii sententia, Cibum in aliti substantiam conuerti, quare sic alibi alimentum definiuimus, id quod futurum est hoc, cuius ratione dicitur alimentum, quare ex alimenti diuersitate colores à viuentibus immutari certum est. de pecoribus, Xanti fluuij nomen testatur, nam Scamædro ei no-

*Arist. in 9.
sect.*

*In 4 de ge-
ner. anim.
t. 1.*

*Lib 5 de
gener. anim.*

men fuerat. *Quin & Aristoteles ipse scripsit* aquarum mutatione colores mutari in animā. *tibus, præterquam in coruo, alibi, inquit, Potissimum propter aquam ex qua capiunt alimentum, eius enim vsus communis est omnibus etiam siccis ipsis ad alendum, & coruos albos, & perdices, & vrsos agnoscit idem. In Suecia lacus est nigras continens aquas, piscesque alens concolores, Incolarum quoque, qui eis vescuntur, color subniger est. Capitis pediculi, honor sit auribus, nigriores, quia succus ibi pinguior, ad cæteras corporis partes albidiores, quia siccus excrementum, In Catello candido pulices dilutiores, in ruffo fului, in nigro nigriores. Quid remota adduco exempla? In his pisculentis 40. diebus capillos meos nigerrimos euasisse animaduerti, ob quotidianum (ni fallor) spinacæ esum: quare medicamentum accepi ad pituitosos & melancolicos humores vi Agarici, & Rheubarbari detergendos. Atque ita aduenientibus paschalibus cibus crines facti sunt dilutiores, sic ex alimentis colores in animantibus contrahuntur, nec mirum, sicut enim animus ex auditu stolidus, sapiens, malus, bonus fit, alitur enim his, sic corpus cibus cum enutriatur, fit ex eis nigrum, album, rubrum, pallidum &c. Sic etiam pro alimentorum varietate colores in vite discriminantur. *ALEX.* Eruditissime quidem, sed difficultas adhuc mihi superest, si nigra vitis ad suos acinos trahit succum nigrum, quomodo ex eadem radice seorsim trahit al-*

bum? I. C. Forſitan radicis partes diſſimiles ſunt, atque ita ceſſat difficultas. ALEX. Quid ſi conformes? I. C. Dicerem, alimentum non ſemper à radicibus ſubmitti, ſed in ramis quoque vigere tum ſuccum, tum etiam ſucci vim mutatricem genitalem, vt patet in ſalignis virgis abiectis, quæ nec deſixæ quidem germinant, id quoque inſitionis comprobatur experimentum: Quippe furculus inſitus etiam alienum trahens ſuccum, nihilo ſeciùs tranſmutat in ſuum. Ratio eſt in principijs vitalibus quæ inſunt in anima, at anima tota eſt in qualibet parte, vt in 2. Amphiteatri libro oſtēdimus aduerſus Hippocratem exiſtimantem, ab omnibus generantis partibus deduci ſemen, ac proinde corpus quod ſemen fabricat, quam ſententiam erroris redarguunt integri homines ex mutilis parētibus geniti. Quare licebit nobis aſſerere, radices non eſſe principium ſpeciei ad formam, ſed indiuidui ad vitam ob alimenti miniſterium, quippe ab eadem radice varios prodire colores & fructus mirum non erit, cum in qualibet viuētis rami parte adſit ſuccus, & vis genitalis ſucci mutatrix. ALEX. Quam doctiſſimè, quam elegantiffime. Sed quia Sol nimis nos excalefacit, propterea quod heſterna die imbribus exoneratæ ſunt nubes, atque ita deletæ: quare ſolijs radijs non ſunt impedimento quominus nos valide feriant, ſub illius Apollinæ arboris ymbra confedeamus. I. C. Iſtud ego non aſpernabor, nam & Laura olim amaſia mea

fuit, & sicuti laurus semper virescit, ita & amor illius in corde meo? ALEX. Ne suspiria, quæso, imo de pectore fundas, quin potius mihi rationem reddas, cur huic plantæ nunquam folia decidant. I. C. Poteras hæc subticere, ne cor meum vulnerares, & de alijs plantis causam inuestigare, eiusdem namque generis sunt, Palma, Citrus, Pinus, Cupressus, Ceratia, Picea, Buxus, Ilex, Mirtus, Cedrus, Iuniperus, Abies, Salina, Aquifolium, Taxus, & Andrachren in Græciâ, Vnedon apud nos. ALEX. Eia igitur quàm potissimum perpetuæ horum omnium viriditatis causam assignas? I. C. An perpetuo foliorum honore vigent iuxta Ioannis Mariæ Genochii Clauaro-Genuensis Philosophorum præstantissimi sententiam, quia cæteris calidiores sunt & sicciores? ALEX. Perplacet. I. C. Mihi non item. ALEX. Quam ob causam? I. C. Nouellæ quidem Amigdalæ non amittunt hyeme frödes, cadunt a dulcis, quæ tamen sicciores sunt, non ergo causa est siccitas: neque caliditas, frigidam prædicant omnes Cupressum, hæc tamen semper viret. ALEX. Alter Philosophus Genuensis Magister Gregorius Spinola Theologus Carmelita obstructioni id ascribit in suis phisicis commentarijs. I. C. Noui virum illum omnibus virtutibus circumfertum, & Galero sane Cardinalitio dignissimum, eius tamen opinione non subscribo, quinimò è contrariò foliorum casum ad obstructionem refero. ALEX. Cur ita? I. C. Quia frigus venularum oras, quibus

bus traducitur alimentum, condensat, atque ideo frondes absistere necesse est. ALEX. Ego verò dicerem, quibus alimentum perpetuo suppeditatur, perpetuam inesse frondem: quæ verò arbores amittunt folia, eas alimenti sentire dispendium. I. C. Assentiri non possum, Nam Taurisani in meo viridario vidi cum puer essem, è malis hyemis sæuitiâ conflictatis ne vnum quidem cadere folium. ALEX. Quid in causa fuisse existimas? I. C. Ipsius succi tenacitatem, quæ suo lentore sibi ipsa sufficit, quemadmodum animalibus quæ sine cibo latent hyberno tempore, sic etiam ipsis in arboribus perpetuū folij intelligendum. Quare laurum retinere hyeme frondes asserimus non tantum quia ad eas tunc attrahit alimentum, sed quia calore, lentoréque suo succum, quominus aboleatur, in pediculis seruat. Utque generali ad omnes illas arbores responsione tibi satisfaciam, dico, euenire illis hoc perpetuæ viriditatis præsidium, formæ beneficio, cuius in fide atque clientela est succi constantia, copia, calor, visciditas & pinguedo: utque crassiori Minerua rem expediam, concludo, non paucis perpetui folij causam esse, quia humor ab arboris matrice ad folium transfusus non intercipitur, alijs causam esse vel crassitiem vel succi talis crassitudinem, ut à frigore neque consumi, neque prohiberi queat. ALEX. Scitissimè. At dum Laurum inspicio, maior mihi suboritur dubitatio. I. C. Quænam illa est? proponas audacter. ALEX.

L

Theophrasti regula est, fœcundas arbores celerius confenescere. I. C. Ita est, Nam diuturni pensi perpetuatione fatiscunt, quia succus qui debetur matribus, abit in sobolem, atque ita vitæ principia euadunt debiliora. Explico, semen in arbore est quid primum & perexcellens, sicut in animalibus genitale semen sanguinis pars est elaboratissima, vt ex finis ipsius ad quem semen apparatus, contemplatione innotescit. Dicitur semen arbor potestate, quapropter cum arbor vna multa ferat femina, multas quoque arbores ferre dicitur, ergo sese vna in multis millibus repræsentando, multum amittat sui necesse est. Sed vt subtilius loquat. Fœcunda arbor duplici fit de causa imbecillior. Prima est quasi formalis, quia cum succo abeunte exhalat multum spirituum, simul igitur etiam est materialis, vtraque interna, si abit materia, & forma, cum id ipsum Arboris nihil aliud præterea sit, necessum est imbecilliozem fieri. Altera est accidentalis in situ partium, quia fit laxior, causis propterea, quæ extrinsecus ingruunt, noxijs opportunior: patet id etiam in animalibus, quæ nimium Veneri indulgent, ea namque parum viuunt, quare non desunt authores qui passerum nullum excedere bimatum existiment; & memoriæ prodita sunt apud Platonem Athletharum nomina, qui, vt valentiores essent, victoriarum spem in libidinis abstinentia collocarunt. Idem euenit plantis, nam fruges & olera postquam fructum suum

tulerunt, eorum operis, atque vitæ idem finis est: at quod his semel fit, arboribus sæpe contingit; Quare Theophrastus arbitratur, arbores post fructificationem quasi interire, sed latere nos, quia non sit vera mors, sed quies, & otium à labore: Idcirco somnū quoque plantis attribuit ANAXAGORAS. ALEX. Eruditissime.

Sed hac ratione Laurus longissimæ vitæ esse deberet, utpote quæ minus sæcunda existit; cur igitur secus euenit, ut parum vivat? I. C. An quia Laurus multos non solum stolones fundit, verumetiam primarios eosque ingentes edit fouetque stipites non paucos? An laurus vitij obnoxia est propter laxitatem, quare aer facilius in ea spatia sese inducit: sub Lunâ magis, quia tunc aer humidior, sub Sole citius, quia extraneus calor validior: Putrescit igitur citò laurus, quia succus internus ab externo vincitur. ALEX. Occasionem nunc mihi subministras interrogandi de arborum fructuumque corruptione, quam quia generatio consequitur, peto à te; unde in fructibus, & arboribus vermiculi congenerantur? I. C. A putredine. ALEX. At quomodo à putredine, si putredo omnis humida in primordijs suis, vermiculos autem è sicco fieri scripsit Theophrast. & experimentum testatur, in vetulis enim, & arefactis arboribus sæpenumero progignuntur. I. C. Id verum est, sed nihilominus ex putredine. ALEX. At quomodo est putredo in sicco? I. C. Quia sicca naturalem amisere succum, peregrinum

admisere, quare ex defectu humoris debiti, & aduentu aeris humidi, id quod arbori naturale non est, putredo fit, & ex putredine vermes. Præterea sicca arbor rari corticis est, quare in ea laxa spatia aer facilius sese induit. Insuper exsiccationis causa feruor loci est, calor autem in quacunque generatione etiam spontanea necessarius est. ALEX. At quomodo ex siccitate vermes, si in Vere, quod valde humidum est, vermium copia conspicitur? I.C. An cum Theophrasto dicam, non in arboris substantia tunc concreari vermes, sed extra. ALEX. At quomodo extra tunc generantur? I.C. a putredine. ALEX. At quæ tunc putredinis causa? I. C. Imbres, inquit ille. ALEX. At si materia putredinis humor est, & imbres sunt humor, quomodo imbres putredinis effectores? imò materia sunt potius. I.C. Dico, materiam esse internum humorem à calore destitutum, calorem destituere, quia ab extranei humoris impressione extinguitur, extraneus humor imber est, est igitur effector imber. ALEX. Perdoctè. I.C. At Pueri nos vocant ad prandium, eamus, si placet, nec enim deerit à prandio differendi commoditas. ALEX. Quæso, prius dic aliquid de plantarum alimento. I. C. Nimis longa quæstio hæc est. Edulia calida mihi placent, his enim lætatur anima, quam cæleste calidum esse dicebat Hippocrates. ALEX. Id solum scire desidero, an plantæ marinis aquis alantur? I. C. Plutarchus id pernegat. ALEX.

Quam ob causam? I. C. Ob crassitiem, qua subire nequeat, ob grauitatem, qua impediatur ascensio, necnon ob vim dessicandi, qua tollitur alimentum, & propter pinguedinem, marinæ autem aquæ pinguedinis argumentum adducit, quòd ardeat. ALEX. Satis doctè, vt mihi videtur. I. C. Ego verò nec pili facio has rationes; prima nulla est; neque enim tam crassa est, quin per plantæ meatus transmitti queat; à grauitate petita ratio perridicula est, nam si à Sole solo tolluntur de mari nebulæ, cur non à Sole, & à plantæ vi? Maris salitate terra grauior est, arborum tamen cacumina multa sunt terra constituta, quæ ab imis petita, attractaque radicibus est. Pituita, sanguis & atra bilis sæpenumero crassa sunt admodum, atque etiam salsa, nihilominus subeunt cerebrum. Tertia ratio asserit, à siccitate tolli alimentum, aliqua in parte concedo, non ex toto, modicum tamen nutrimentum marinis plantis sufficiens est ob siccitatem, nam & terrestres animantes, quæ siccissimæ sunt, paucissimo contentæ sunt alimento, velut Atricanæ feræ, quæ rarissimè bibunt. Est etiam inter illas, quæ nunquam bibit, imò eadem, teste Scaligero, in-
iectâ in os aquâ, statim interit, vt omittam
 Spinam Ægyptiam in sabulo, & excocto, & falso nasci. In siccissimis locis viuere plantas Æthiopia testatur. Quot dulcissimæ ficus sunt in sabulonibus, & arenosis Apuliae montibus? Demum nullus est qui neget, pingue

esse aptum ad alendum. quot reperiuntur pingues arbores, frutices, herbæ, oleo resinâ, lacte abundantes. Sanè ex Platano fieri posse oleum experimento compertum est. ALEX. Censes igitur ali plantas marinis aquis? I. C. Ita equidem. Nam & maritimæ plantæ maris alimento fruuntur, neque in terram translata viuant. Crescit sanè, atque alitur in mari corallus. Prason Marinum, quod est sub aquis admodum proluxum, si transferatur in aruum, longe breuius fit, quinimo nullum prorsus euadit. Pipones è Venetis littoribus grandissimos suauissimosque Pataui esitauimus. ALEX. At enim uero exempla hæc probant, ali plantas in falso, non autem ali falso: ali autem in falso mirum non est, nam in falsa dulcis continetur: Quare alligatis ad nauigiorum latera lanis exprimitur ad bibendum dulcis exhalatio: Tunc sic, in aqua falsa plus aquæ dulcis inest, quàm in terra sine aqua, at in terris, in quibus aqua non est, nutriuntur arbores, ergo tanto fortiùs in aquâ falsa. Hinc inferebat Philosophus, pisces in falso quidem, non ex falso ali, sed ex dulci, quare & dulces sunt, ex ijs namque sumus, ex quibus alimur. I. C. Hæc omnia desumpsisti à meis Phisicis commentarijs, quos adolescentulus dictabam? Quid si autem & falso ali plantas ostendam. ALEX. Huius probationem expecto. I. C. Sed interim si placet a cœnaculum accedamus. Ex ijs (inquis tu) viuimus, ex quibus sumus, at multæ plantæ

falsæ sunt, vt ex Theophrasto, Halimon præcipuè & Edera, quæ suâ connatâ falsugine necant stirpes, ergo & falsis enutrientur. ALEX. Salsæ hæ sunt plantæ, quia succos dulces in falsuginem mutant. I.C. Et si immutant dulces succos in falsedinem, nonne admittent sal si nactæ sint? è quercûs cinere fit sal, non igitur eius alimento repugnabit quod in eius est substantiâ. Ex iisdem sanè aluntur, quibus constant animantes: Sed & plantas aliquot non nisi prope mare, quasi falsedinem appetentes ali posse Theophrastus tradidit, addens, Palmam aggesto sale iuari plurimum: quemadmodum & inter olera, betam, brassicam, rutham, erucam, arethmon ad hortenses parietes frequentibus vrinis forte perfusos lætissima euasisse deprehendimus. Nimirum maris æcolæ sentiunt à maris affinitate beneficium. Androsthenes narrat, in Tylo Insula, rubri maris aquâ arbores fieri nitidiores, eamque ab hortulanis peti solitam post imbres ad irriganda sata. Quid immoror? Quot inueniuntur plantæ falsuginem præ se ferentes, veluti matricaria, tenuifolia, ciceris genus, & lupini. ALEX. Sed dic quæso, cur lupini & ciceres fluuiali aquâ meliùs quàm puteana coquantur? I.C. An quia subtilior illa cum sit, in illorum meatus facilius ingreditur ignis vi, ipsamque vim simul inferens, calore & humectatione teneritudinis causa est? An quia

L. iiij

fluuiatilis aqua plus insolata est ? Sanè scripsit Philosophorum magister, pusillos cucumeres, si terra obruantur, grandescere magis, quia minus aeris calore discoquantur? ALEX. At cur quidam ciceres quò diutius coquuntur, eò fiunt aliquando duriores? I. C. Quia quantum inest humoris aerei consumitur, & aqueum terrestre quod reliquum est, coit ut in ouorum coctione fit. Sed heus pueri effundite aquas ad manus abstergendas. Tu verò Tarfi preces ad Deum dirigas.

DIALOG. XXVIII.

*Alexander, Iulius Cas. & Tarsius
puer à poculis.*

TARS.

*V*enitido precor intuitu
*F*lecte salutiferam faciem
H Fronte serena & irradia,
*N*ominis ut sub honore tui
*H*as epulas liceat capere,
*T*e sine dulce nihil Domine,
*N*ec inuat ore quid appetere,
*P*oculani prius atque cibos
*D*ominicus fauor imbuerit.

ALEX. Pia admodum, & elegans oratiun-

cula. Sed mirum ædepol, quomodo aqua, quæ in sicco nunc decidit, in rotundam sese contraxit figuram. I. C. Huius rei causam reddidit Fracastor. Sed heus tu puer Fracastorij libellum de Simpathia accipe, & quæ folio. 81. verba habentur, perlegas. ALEX. Quid istuc rei est? Monastico more inter prandium lectiones etiam excipiemus? TARS. *In pulvere* Fracast. de
& pennis & alijs siccis aqua non consistit, sed aut *Symph. c. 9.*
elabatur, aut in guttulas rotundatur, rotundatur
autem, quoniam duobus modis aqua situm natura-
lem exquirat, uno modo motu Elementi descenden-
do ad locum proprium quando potest, potest autem
cum super aliquo plano statuitur quod contrarium
non sit, & descensum eius non impediatur ut ferrum
& lapides, & id genus, super quibus coextēditur &
descēdit aquæ quantū potest, alius modus est, quum
non totum extra mouetur, sed partes in toto, quaren-
tes conuenientissimum situm, quod tum fit, cum in-
cidit in subiectum quod propellit undique partes,
quod faciunt multa siccorum per contrariam speciem,
propter quod non motus Elementi sit ad locum suum,
sed partium in toto sese apte locantium, quantum
expedit & bene est, talis autem situs est cum partes
contrarium tangunt secundum minimum quo pos-
sint, & quo magis unitæ sunt, & propinque inui-
cem, quæ omnia maximè præstat orbicularis figura,
quæ & in puncto tangit, & breuissimas habet ad
centrum lineas, propter quod aqua in sicco incidens
conglobatur. ALEX. Barbaræ Fracastorij phrasēs
stomachum mihi fecissent, ni dulcis pueri vox
dulcorasset. I. C. Cardanum nunc de Subtili-

Card. de
subt l. 2. c. de
Mixtis.

tate heus tu puer accipias. TARS. Hic est. I. C. Perlegas in folio ducentesimo nonagesimo octauo. TARS. Excusatum me habeas Domine, nam huius libri lectio Apostolico decreto mihi interdicitur. I. C. Rectè facis, Ego igitur, qui ab Illustrissimo D. meo D. Cardinali Vbal-dino omnium bonarum disciplinarum instru-ctissima Bibliotheca facultatem obtinui, per-legam. *Causa cur in puluere, atque etiam in sicco ro-tunda euadunt, argentum viuum, & aqua est, quoniam refugiunt contactum sicci, at corpus in nul-la parte minore potest corpus aliud tangere; quam in puncto, igitur argentum viuum & aqua conantur siccum in puncto tangere, hoc autem manifeste con-tingit, si rotunda euadant, nam sphaera planum in so-lo puncto tangit; igitur partes aquae & argenti viui dum super puluerulentam tabulam sparguntur ro-tunda euadent.* ALEX. Acuta sanè tã Fracastorij quàm Cardani ratiocinatio. I. C. Falsa tamen nam & gutta cum cadit, in aëre globosa est, at aërem non refugit, non est igitur sicci fuga, si in humido idem fiat. Addam aduersus Carda-num, argentum viuum etiam in aqua conglo-bari, quemadmodum & in plumbi scobe etiã, at à scobe non refugit, imò ex ea quantum po-test colligit, quod nequit, vt censeo, inuitum relinquit, natura enim & sua appetit, & vorat. ALEX. Perdoctè, sed propositum problema quomodo tu dissolueres? I. C. Conglobari aquam in sicco, non quia refugit siccum, sed quia cum sicco iam iniit societatem, quod-quam ipsum habet illi det firmitudinem. Est

autem firmissima rotunda figura, quia continua est & vnilinea. ALEX. Sed linguæ, quæ per tot horas in aëre dearticulando elaborauit, vini mercedem pei soluamus alacriter. I. C. Cur aquæ vinum infundis, non aquam vino? ALEX. Quia mos est patriæ nostræ, forsitan tu patrios mores cum Gallis commutasti? I. C. O vtinã possem omnes, est enim hæc Natio Generosa præ cæteris atque Inuictissima. ALEX. Aquam igitur vino infundis? I. C. Ita. ALEX. Quam ob causam? I. C. Est vini natura leuior, quare fundum non petet, id quod videre licet cum sensim immittitur, non ergo bene miscbitur, sane non vsque ad minimorum contactum: aquæ vinum innatat, at non vino aqua, quare in Calicis fundo imus potus insipidus est: si aqua igitur Gallorum more vino infundatur, natura sua grauitatis necessariò ima petet, & in illa transmissione optime commisceri necesse est. ALEX. Profecto hæc mihi arri det ratio, atque ita in posterum obseruabo. Sed quæso inter pocula & epulas disquiramus, an in vino aqua diluto duæ sint formæ, an vna tantum? I. C. Duas dixit Philosophus, non aliter quam erant in suis totis antequam miscerentur. ALEX. Quomodo hanc comprobas opinionem? I. C. Sunt ibi duæ materiæ, aqua scilicet & vinum, & duæ igitur formæ, nequit enim materia esse absque forma, nec duas materias vna forma informare. ALEX. Existimas ne actu esse illas duas formas? I. C. Ita. ALEX. Actu Mathematicè. I. C. Minimè, non

enim sunt terminis præscriptæ, atque separata, sed sunt actu naturali, quia sua quæque sub propria forma manet. ALEX. Vnde id probas? I. C. Quia vinum ab aqua facile separatur, quod fieri non posset, nisi formæ ipsæ integræ, ipsæ partes sub suis formis actu naturali seruantur. ALEX. Ego existimabam, potentia tantum esse ibi formas illas. I. C. Haud formarum naturæ conuenit, vt cùm actus sint fiant potentia. ALEX. Memini D. Iacobum Aurea nobilem Mathematicum scholarem tuum ingeniosissimum, & magnæ spei adolescentem, retulisse mihi te in hac quæstione aduersus Aristotelem sentire. I. C. Ita est, sed Luna, quæ in mei genitura est aphaera, mutabilem me reddit. ALEX. Imo ingenij vigor, quod ad omnia probanda est aptissimum. Sed quæso quam aduersus Aristotelem adducebas rationem? I. C. Eas perlegere potes in meis commentarijs in Aristotelis libros de Generatione. obiter nunc dicam, absurdum esse in vno continuo plures statuere formas, sunt formæ actus materiæ quisque suæ, quæ materiæ cum sint à naturâ ad operosiorum compositionem institutæ, factum est vt commisceri queant, pariter & formæ igitur commiscentur, id quod confirmat exemplum equæ & asinæ, quorum seminum formas misceri certum est, alioquin mulus non generaretur ex eis. ALEX. Perdifficilis huius quæstionis molestia bibendo leuetur, & profecto hi schiphi vitrei tam candidi sunt, vt ad bibendum inuitent. I. C.

Inl. x. de Generatione exercit. 39.

Loti sunt calido cinere qui quidem caloris impatiens exalat secumque vitri sordes auferit, non secus atque lixiuium quo lintea emaculantur. eandem ob causam, calidam origani vim ad vinum purificandum aptissimam dixit Philosophus. **ALEX.** Quid si hi perdices cicutam comedissent, possent ne nobis officere? **I.C.** Minimè, non enim adeo vehemens est succus eius, quin modico calore ante concepto vis obtundi possit, sane publicus ille nocentissimæ fæcis mortalium minister Critonem admonebat, ne sineret Socratem attentius disputare, propterea quod ex illa mentis agitatione caloris aliquid contraheret: vbi vero ille sumpsit, ortum est primū à pedibus frigus, inde ad crura progressum est, cumque imum ventrem refrigerescere sensisset, debemus, inquit, ô Crito, Gallum Aesculapio, quem persolvere ne neglexeris: quare cum noceat cicuta ob frigus, calore vis eius retunditur, non lædet igitur aues quæ calidissimæ sunt, multo minus ipsarū deuoratores, per ipsarum namque calorem naturalem venentum excoctum est atque transmutatum. **ALEX.** Suauissimum quidem est hoc iusculum, sed quid si Ancilla loco petroselini cicutam apposuisset, quemadmodum miserè accidit Frāncisco Trapolino Pomponatij præceptori. **I.C.** Ah, nimis ne es meticulosus. **ALEX.** Scio quid sum, non quid ero. **I.C.** Tuæ nihilominus valetudini consultum volo. Si times, sume tibi ex acetario rutæ paululum, cuius esu mu-

nita atque armata Mustella intrepidè Basilifcum aggreditur, atque extra cauernas, in quibus delitescit, protractum conterit, quo demortuo, confestim illa se subducit, pastuque rutæ rursus efficitur, ne ex aëris ambientis contagione ac fæditate suffocetur. ALEX. Hebes factus est culter dum hanc vitulinam coxam concidit. I. C. Quid mirum? Calidi est vigorem ferri debilitare. ALEX. Cur ita? I. C. Quia calor soluit & laxat, acies vero in astrictione atque compactione. ALEX. Perpulchra sanè ratio. I. C. Imo ego eam negligo, nam & huius citrij succus, qui nihilominus astringit, ferro stuporem (vt vides) incurit. ALEX. A quo igitur aciei vitium fit? I. C. Sanè à calore non dixerim, nam sicut calor differt partes, sic illæ coguntur frigore, sed à lento calidæ carnis succo, qui lubricam cultri subitionem prohibet. ALEX. Apud Thephrast. legeram, Tiliam calidam esse, iccirco Dalabrarum vim retundere. I. C. Qua ratione calidam dixerit Tiliam plane ignoro. ALEX. Nonne legisti apud historiarum authores, Marcū Antonium, cum exactâ ætate nimiam ob proceritatem incuruesceret, tiliaceis assulis thoracem corrigere solitum, propterea quod calore suo fouerent semen. I. C. Forsitan ei pelles deerant ad calorem vel tuendum, vel etiam augendum? quare non ob calorem expetitam ad Imperatoris fomenta Tiliam suspicio, sed quia mediocris esset inter rigiditatem & lentitudinem, & ideo ad sustinendum absque læsione vlla peridonea. Sed

esto calida tilia, non recte tamen inde inferit Theophrastus, ferrum retundere, nec enim id efficiunt laurus & fraxinus, quæ tamen tilia sunt absque controuersia calidiores. ALEX. Quam igitur ferri hebetandi causam in Tilia agnoscis? I. C. Lentorem. Heus puer Citria illa à pane calido amoueas. ALEX. Cur ita? I. C. Ne computrescant. ALEX. At quomodo id fieri potest? I. C. Perlegas puer Fracastorij libellum in fol. 105. Interim ego Cardani locum adinueniam. TARS. *Idem citrijs accidere insperso in eorum cumulum pane, putandum est: attracta enim in panem humiditate eorum atque illic ceu alieno in loco putrescente, principium reliquo datur, ut computrescat qua de causa flaccescunt ea mala.* I. C. Consentit Cardan^o, sic enim scribit. Citria seu medica mala calore panis putrescunt celeriter, cum à multis longe calidioribus minus ledantur, calidum enim illud, cuius humidum sit, siccare nequit, & ob id putrefacit, ob id par est panis calorem omnia ad putredinem iuuare, sed hæc magis alia minus. ALEX. Quomodo hi cucumeres, pira, & persica seruata sunt in aceto, quo vinum eius parens corrumpitur? I. C. Propter aceti siccitatem id euenit. ALEX. Cur ita? I. C. Quia internum naturalem calorem amplectitur, arcetque quo minus exeat, eademque potentiam externi vim, & inuasionem prohibet. ALEX. Profecto esculenta omnia aceto irrorata mihi gratissima sunt, prohibet enim humores infici, ac putrescere. I. C. Caue ne nimius aceti tibi sit vsus, nam cerebro siccitatem

*Fracast. de
Sympath.
cap. 13.*

infert, & somnum excutit, quapropter aquæ rosaceæ pauxillum admisceri iubeo. ALEX. Cur subrides? I. C. Vereor, ne aceti vsus immodicus, quominus in decoram longitudinem adoleueris, prohibuerit. ALEX. Ioco, an serio hæc dicis? I. C. Tumet ipse diiudices. Depopulatur acetum humorem natium, cuius adminiculo in spectabilem, decentemque proceritatem corpus assurgit. ALEX. Profecto & vires etiam quotidie mihi conflacescere animaduerto. I. C. Quid mirum? carnem, musculos, nernos, ossa solida, & quæ lapidosa sunt duritie acetum corrodit, comminuitque. Cleopatra Ægyptij Regina gemmam aceto immersam ac liquefactam absorbit. Silex aceto septem dierum spatio domitus, digiti attritu in puluerem resoluitur. Hannibal vt Alpes sibi peruias faceret, feruenti aceto saxa dissoluere, ac dissilire coegit. AL. Medice, cura te ipsum, cur lactucam tam auidè comedis? profecto oculis officit, ac caliginem infert, incrassat enim, densatque spiritus visorios, atque humorem crystallinum turbidum efficit. I. C. Noxiam hæc lactucæ vim vino retundo. Cæterum frigidæ, humentisque naturæ cum sit, cerebro quotidianis lugubrationibus ferè exsiccato humiditatem inducit, atque ita somnum etiam conciliat, in venas delata sanguinis feruorem reprimat, atque hepatis cordisque calidam intemperiem mitigat, & Venerem coercet, mihi igitur pudicitiam illæsam tueri cupienti,
 gratissima

gratissima est. ALEX. Risum tenete pueri. Nonne præterita hebdomada cuidam nobili matrimonij capistro alligato, lactucæ esum præscripsisti. I. C. Ita est, nam illius cerebrum ex immoderata Venere siccescere contigerat, quare vigilijs conflictabatur. AL. Sed lactucæ frigiditate semen genitale plus satis diluitur, & ad progignendos liberos fit inefficax. I. C. Atque ideo calorificis herbis eius frigiditatem retundendam consului. ALEX. Hæc bo- uilla caro iucundissima est. I. C. Ego verò ab ea abstineo, crassos namque gignit spiritus, ad Philosophandum parum idoneos, & libentius ad lepusculum hunc degustandum appetitus me allicit. ALEX. Sicca admodum est eius caro & melancholiam fouet. I. C. In tenera eius ætate siccitas non prædominatur, nam multo humido calor obtunditur. deinde Medici mali succo, & saccharo intinctum fieri iussi. ALEX. Hoc tuum mulsum præferam Auerroistarum condimento, sanè Auerroes carnes oleo frictas, aut elixas probabat. I. C. Senex ille Plinianus, foris oleo, intus vino præmuniri se cupiebat. ALEX. Et nos etiam potione corpus refocillemus, & cibum superinfuso liquore maceremus, vt commodius peracta cōcoctione venas subeat; Quàm pulcher est huius vini color. Bibam profecto non raptim, sed sensim, longéque ac productiore liaustu. I. C. Sic palatus diutius percipiet voluptatem, & ventriculus vberius humectabitur, ita enim liquor magis adhæ-

M

rescit, omnesque partes aridas humore imbuit. ALEX. Quæso, mi Iuli, Nectareo hoc liquore spiritus recrees. Profecto tu das epulis accumbere Diuum. I.C. Nec Cretense vinum hoc est, nec Cretenfis puer hinc pocula ministrat; sed quia à te tantoperè commendatur, affluenter bibam. ALEX. Sic tibi magis proderit, modicus siquidem potus nec sitim exinguit, nec calorem reprimi, sed magis audaget. Vt enim carbones fossiles in fabricorum vaporario humentibus scopis subinde irrigati, inflammescunt ardentius, sic pariori potu accenditur, non sopitur bibendi auiditas. I.C. Huius colostræ eius non est tibi salubris. ALEX. Quam ob causam? I.C. Quia in frigido ventriculo, quale tuum est, acescit, & præcordia flatibus distendit. ALEX. At cur mihi adolescentulo, & per consequens calidiore corporis temperamento existenti magnarum ægritudinum seminaria ministravit? I.C. Lac eius est naturæ, vt calore densescat, ac spissetur, quare in æstuanti stomacho promptius coagulatur, aduriturque, atque in nidorosos halitus effumat, capiti que grauedinem affert. Et complures ex coagulato lacte, eoque in grumos concreto strangulatos legimus, spirandi meatu per obortum vomitum intercluso. ALEX. At ego cum colostris ac cremore, alijsque lactarijs me infarciebam, iuxta medicorum consulta, ea vino affatim perfundebam. I.C. In maximum valetudinis detrimentum, vinum etenim

coalescere facit lac, atque in casei consistentiam conglobari, quo cum lædatur stomachus, & repugnantia elaborare, ac cōcoquere nequeat, omnia ad putredinem deurgunt.

ALEX. Mediolanensem hūc caseum degustare aueo, sed ab eo calculum accersiri certum est ob pingue humidum. I.C. Ideo & raphanos comedas, nam calore, & acrimonia calcu-

tum prohibent, calore meatus laxant, & aperiant, acrimonia expultricem vim stimulant: Et albi vini cum limonis succo paululum assumere poteris. Illud lapides in vesica gigni prohibet, nam vesicæ oras aperit, hic congenitos comminuit: Quare & gemmam in limonis succo liquefactam passim authores testantur. ALEX. At quomodo caseum hunc à vermiculis illæsum huc vsque seruasti? I.C. In oleo reposui. ALEX. Imo in oleo corrumpi debebat, nam humiditate, quæ putredinem gignit, abundat. I.C. Olei densitas obsistit aeri, & supernatat ambiens humiditatem seruati corporis interiorem, qua non cedente humiditatibus peregrinis, non fit corruptio. ALEX. At quomodo hæc pyra vsque ad hunc mensem seruasti? recentissima sanè videntur, modo ab arbore decerpta. I.C.

In olla seriatim collocaui, quam operculo accuratè abductam, ac pice ita oblitam, vt nihil vel aeris vel aquæ subingredi possit, in putei profundum æstiuo tempore demersi. AL.

Miror quomodo à putredine illæsa custodiueris. I.C. Cùm ab ambiente aere, omni-

Card. deyer.
var. lib. 6.
cap. 26.

que vitioso halitu sint remotissima, non est qui corrumpi possint. ALEX. Cardani sententia de pomis seruandis anno elapso me fefellit, vereor ne tua etiam me deludat opinio. I.C. Haud memini quæ hac de re Cardanus scripsit. ALEX. Ego referam. *Punica dum adhuc pendente in arbore, demitte in ollam absque fundo, ollam autem demitte rursus sub terram, & terram circa ita congere, ne aer ubi ramo sunt annexa, neque alibi transire possit: sic enim non solum sana, & integra eximuntur quandoque voles, sed maiora. Quid enim absurdum crescere, quod in propria arbore pendet? aut seruati, cum calor natiuus foueat.* I.C. Haud imputrida sic seruari possunt, terra namque vel imbribus liquefacta, vel Sole, seu vento arefacta, peregrinum aerem admittet; sub aqua secus. ALEX. Veritas sit penes experimentum, sed cur tantopere huic blandiris catello? I.C. Quia meam tuetur vitam, non clamando à latronibus, sed excalefaciendo ab ægritudinibus. AL. Quid audio? I.C. Duo sunt, quæ corpus nostrum fulciunt, vitamque conseruant: calor natiuus, & humidum. Hoc illius est pabulum, & fomentum. Huius igitur beneficio, & munere ille subsistit. Ambo spiritu vndique perfuso, & conueno in omne corpus diffunduntur, quod, ubi fuerit illorum præsidio destitutum, collabitur, & ad interitum vergit. Quare sedulo nobis prospiciendum est, ut naturalem calorem, humoremque quam diutissimè conseruemus. AL. Quomodo id præstabimus? I.C. Et hu-

midum, & calidum reponendo, innatum calorem, eiusque pabulum augeri certum est. **AL.** Imo dubium, illa enim augeri posse, nulla mihi ratione probatur. **I. C.** Has igitur à me excipias rationes: Si manet eadem humidi radicalis, ut vocant, quantitas, non est caloris pabulum: si ipsum depascitur calor, nec augetur, non augetur corpus: at corpus augetur, ergo & caloris fomentum quod est humidum. Præterea, si in augmento, aut inter alendum reponitur pars eius partis loco, quæ à calore consumpta est, eaque est cum cæteris partibus vniuoca, erit etiam vniuoca forma, quare etiam accidentia: Calor igitur ipse quoque augetur; Ad hæc, corpore extenuato, atque refrigerato, alimenti accessione calor redintegrascit. **AL.** Concedo. **I. C.** Quæro nunc à te, qui accreuit calor, est ne eiusdem speciei, atque is, cui hic adiunctus est? **ALEX.** Minimè. **I. C.** Erunt itaque duo separati calores actu, quare & duo habeant subiecta necesse est: quapropter & formas duas, nõ enim diuersorum subiectorum vna potest esse forma, sed vnius, igitur duo erunt animalia, non vnum. **AL.** Quid si dicam esse eundem specie calorem? **I. C.** Ergo calor radicalis augetur. **AL.** In contrarium viget robustissima ratio, quam & si tuarum rationum obiectu debilitatam esse fatear, sapienti tamen responsione tolli percuperem. **I. C.** Quò validiora sunt argumenta, eò alacrius ad ea euertenda excelsi animi accendi solent. **AL.** Si naturalis calor,

eiusque pabulum augeri, & si minuatur, tantumdem reponi posset, non fieret generati dissolutio, quæ dicitur mors. I.C. Consecutio negatur. ALEX. Probo, nam quotidianis supplementis reficeretur ita, ut semper esset integer tantus quantus in primordijs fuerat. I.C. Negó, laborat agens natura, & in agendo patitur: quamobrem tametsi animæ vis est eadem, instrumentum, id est calor ipse, multo usu debilitatum non potest, quod ab eo iure naturæ exigitur, perficere pensum; quo fit ut primore ætate vegetior, tum quotidiano agitur opere calor, fiat victus, ac deinde flaccescat. & postremo aboliatur. ALEX. Ita sit, sed quid hoc ad Catellum. I.C. Plurimum, nam & insitum calorem auget, excitatque, quinimo dolorificos sedat affectus: sic in chiragra, ac podagra, omnique atthritide nihil præsentius ad consopios, mitigandosque cruciatus etiam acerbissimos, quam catellus membris affectis adhibitus. AL. Vnde id contingit? I.C. Quia suavi, calentique effluxu naturæ hominis calorem languidum exsuscitat, fœtuque continuo humorem, qui dolores infert, vel attractione ad se rapit, elicitque, vel digerenti vi, ac discussoria incidit, ac dissipat: quare & meo imbecilli ventriculo robur, ac firmitatem catellus hic mecum accubans suo calore conciliat. ALEX. Davidis etiam, membra effata & frigescentia adolescentulæ complexus fouebat. I.C. An scitè fecerit, medici dubitant. AL. Quam ob causam?

I. C. Sunt fœminæ humecta cute, & in nocte sudore perfunduntur, quare refrigerant potius quàm calefaciunt. ALEX. Quid illi igitur sentiunt? I. C. Galeni consilio acquiescendū.

ALEX. Quale illud est? I. C. *Inter ea autem (ait) quæ foris applicantur boni habitus puellus est una sic accubans, ut semper abdomen contingat.* Gal. Ther. lib. 7.

ALEX. Hunc ad usum non nisi pulcherrimum catellum, qui apud me est, tibi offerre possum. I. C. Gratias ago innumeras, sed dic quæso, est ne tota cutis concolor? ALEX. Minimè, sed multis, diuersisque maculis variegata. I. C. Non ergo vsui mihi erit. ALEX. Cur ita? I. C. Ut initio naturæ arborum correspondere debet, ita homini in fouendis membris æqualem per omnia, ac temperatum calorem coaptare cōuenit: Diuersus autem in canino tegmine color indicat caloris, humorisque diuersitatem, & intemperiem. ALEX. Tam acutè res etiam minimas perscrutaris, ut ad sublimarum investigationem maiori impetu pertrahar. I. C. Statim à prandio disceptare, mihi iniucundū est. ALEX. Quam ob rem? I. C. Quia demandati nunc sunt ab anima spiritus ad ciborum concoctionem, quare si ad cerebrum disputationis ergo euocantur, desinent cibos elaborare, & cōcoquere. Hinc Scholaribus, qui pomeridianas frequentant literarias exercitationes, morborum seminaria congenerantur. ALEX. Quid Philosopho exoptabilius, quàm in literis, & pro literis mori? I. C. Pædagogorum hæ sunt persuasiones, quæ vana spe teme-

rariæ credulitatis simpliciores irretiunt animos, & constantes etiam aliquando labefactant. ALEX. Eia per Aristotelis Genium te humillime deprecor, vt disputationibus hæc consumetur dies. I.C. Quem his verbis addere putas animum, profecto mihi adimis. AT. Forfitan Peripatheticos Manes contemnis? I.C. Imò vt sacrosanctum Philosophiæ Numen deueneror, cuius de animalium historia responsa dum perlego, reliquorum authorum, inter quos ego infimum locum obtineo, lugubrationes, quisquiliæ mihi videntur. ALEX. Imo tu principem locum obtines, sed hauriamus de Præceptoris fontibus mihi hætenus ignota dogmata, quæ per mundissimos tui ingenij alueos deducta, meam addiscendi sitim explebunt. I. C. Quæso ne te à mensa subducas, ni prius hymnus pro gratiarum actione decantetur. AL. Nulla Deo gratior oratio, quàm suorum operum contemplatio. TARS. puer.

*Pastis visceribus, ciboque sumpto,
 Quem lex corporis imbecilla poscit,
 Laudem lingua Deo Patri rependat,
 Sic nos muneribus tuis refecti
 Largitor Deus omnium bonorum
 Grates reddimus, & sacramus hymnos.*

IVLII

CÆSARIS

VANINI PHILOSOPHI

INGENIOSISSIMI

Liber Tertius

*De Animalium Generatione &
Affectibus quibusdam*

DIALOGVS. XXIX.

De Semine Genitali.

ALEX.

GVM eximius Peripateticorū Magister exactissimè animalium historiam pertractarit, non ero tibi multis quæstionibus molestus in hac pomeridiana disceptatione. I. C. Ille quidem sexcentos mille Philippicos aureos subministrante Alexandro impendit vt historiam illam describeret; Ego verò pauperculus Philosophus, cui nullus sese vnquam obtulit Mæcenæ, imò ne ro-

gatus quidem multoties, nec impendi obulum. ALEX. Ego profecto adolescentulus patrias opes expendi in vnius animaculi vsum. I. C. Non deerunt qui dicant, te meliorem elegisse partem. Sed quid est, quod a te petis? ALEX. Istud in primis me angit, & iccirco hoc primum a te quaero. Vnde animalibus adueniat forma? I. C. Extrinsicus dicunt aliqui. ALEX. Illud noui. I. C. At non assentior ego. ALEX. Quam ob rem? I. C. Quoniam si ita esset, aut nulla esset generatio, aut omnis generatio esset æquiua. ALEX. Quomodo nulla? I. C. Quia apud Philosophum generatio ita definitur, vt sit transmutatio cuiuscunque transmutabilis totius in totum. ALEX. Quomodo æquiua? I. C. Neque enim formam dedit huic catello semen patris sui, sed materiam tantum: erit igitur Solis filius, sicut & mus, & alia, quorum generatio est fimo aut limo æquiua est; neque similis erit patri suo magis quam culex, ab illo namque materiam sine forma accipit, materia vero eadem est in omnibus. ALEX. Perdocte. I. C. Alij dixerunt, extrinsicus quidem aduenire formam, si ei scilicet fuerit materia præparata. ALEX. tu vero quid sentis? quæ tua est opinio? I. C. hæc omnia non placet. ALEX. Cur ita? I. C. Quia si istud esset verum, & qualitates, & quantitates, & numeros, & ordines, & situs ab aliquo intus apparari atque institui necesse esset, totum denique corpus ipsum fabricari: hæc autem fabrica fit aut a substantia, aut ab accidente. AL. At non a accidente solo fieri potest,

Ar. I. de Gene
ras. 23.

nullum enim accidens agit nisi per vim suæ
 substantiæ, neque cognoscit accidens, illa vero
 virtus tam nobilis templi architecta sapientis-
 sima est. I. C. Ædificabitur igitur à substantia; at
 hæc forma seminis est, forma autem seminis si
 non est anima, bruta res est: at non est res
 bruta, fabricat enim elegantissimè, ergo ani-
 ma est. Insuper anima quid est nisi spiritus? hic
 autem in semine est, spiritu sane nostro infor-
 matum est semen, nam anhelantes illud emit-
 timus, hinc illud ad generaionem idoneum
 dijudicatur quod spumescit quia spirituū co-
 piam in esse ostendit: Quapropter Poætæ Ve-
 nerem Maris spuma genitam confinxerunt.
 ALEX. Quid igitur concludis? I. C. Formas,
 quæ materijs æquiuocis imponuntur, esse in
 agentis potestate, qualis est muris forma, qui
 in naualibus quisquilijs putrefactis enascitur,
 non est enim ea forma in fimi potestate, sed
 in agentis nempe Solis vi sita est. Vniuocæ au-
 tem formæ in materiæ potestate continentur,
 vt in semine equino equi forma; non enim fit
 equus ab equino semine per corruptionem
 sicut è limo putrefacto rana, sed per eius perfe-
 ctionem, non quomodo fit iuuenis ex adoles-
 cente, vir ex iuuenne, sed alio quidem operosio-
 re, sunt enim gradus. ALEX. Quales sunt hi
 gradus? I. C. Primus est ex infante puer. Se-
 cundus ex animali animal, vt fit in eruca &
 bombice; Tertius ex ouo pullus; fracto nam-
 que putamine corruptum nihil, vt in putrefa-
 ctione, intus inuenitur, sed perfectū. Quartus
 modus remotior est, quippe ex semine, quod

Av. 12. Med.
 t. 15. § in 2.
 Phys. t. 12.

nulla facie terminatur, animal fit; vulgo, quia definit esse semen, corrumpi dicitur: sed apud sapientes, quia nihil perit, re vera perficitur, Cum enim esset animal in potētia, fit actu animal, exit autem potentia hæc in actum, adiuta ab alio generante qui extrinsecus est, ut ait Philosophus, atque ita intellexit, à Sole & homine hominem generari: Quinimo addam, in canino semine esse canis animam non modo in potentia, ut loquuntur, propinqua, sed actu, non sensu perceptam per functiones, sed ab intellectu per rationem. ALEX. Quænam ratio illa est? I. C. Audi. Generat arbor cum producit semen, sed non generatur arbor cum à semine pullulat, emortuâ enim amigdalo, si seratur Amigdalum, fit ex eo Amigdalus arbor, Sic canis non gignit cum Catellus enascitur, sed cum semen gignit, quod manifestum est; nam in ipso coitu multi obiere ante seminis ullam penitus in utero dispositionem, aut effectiōnem; si Canis igitur canem generat, cum semen gignit, igitur in canino semine canis anima actu est. ALEX. At si canis anima esset actu in semine, canis semen esset canis. I. C. Concedo, est enim canis imperfectus, carens tantum articulationibus. Canis namque & canis semen sunt unū numero in substantia, solis differunt accidentibus, quòd qualia habet alterum, alterum non habet, quemadmodum triticum in terra productum à semine, non differt ab eo quod erat in spicâ nisi in accidentibus. ALEX. Sentis igitur in tritici semine inesse animā? I. C. Pro-

cul dubio. ALEX. Quando seruatur per annum integrum, quomodo otiosa est efficiens causa? I. C. Egovero pernego eam esse otiosam. Otiosum enim id dicitur quod cum debet aut potest, non agit: At illo tempore feminis anima non habet aliud agere, quam viuificare materiam illam, quod & facit. Fabricare autem non potest, quia extra matricem suam est, nempe extra terræ sinum, sic arboris anima, nihil ædificat hyeme, opus enim habet adiumento. ALEX. Satisfecisti, sed adhuc habeo quod obijciam. I. C. Et ego quod resoluam. ALEX. Si semen est animal, ergo nulla dabitur generatio. I. C. Id quidem concedo, cum enim oritur, seu potius oriri videtur animal, tunc non est generatio, sed formæ tantum promotio ad officia exercenda, est namque actu intus forma canis in canino semine. Sanè extrinsecus non aduenit actualis forma ut probauimus; nec educitur per præparationem materia, quia præparatio fit particulatim, quare formæ pars alia post aliam educeretur, educitio enim motus est, omne autem motum diuisibile est. ALEX. Siste parumper, & audi. Si anima est in semine canino, ergo animarum plenus est canis, quippe & seminum plenus est. I. C. Consecutio negatur, vnam canis habet animam, quæ plurium sufficit generationi; sic in ramis oleæ, in quibus multæ sunt taleæ, vnica tantum anima est. ALEX. Eritne igitur catelli anima canis patris anime pars? I. C. Maximè, ALEX. Diuiditur igitur. I. C. Quid im-

plicat ad materię diuisionem diuidi materialem animam? ALEX. At si diuiditur, igitur animę medietas erit in cane generante. I. C. Imo tota anima, est enim tota in qualibet sui parte, id quod in plātis manifestum est; Addam subtilius, ab anima animam gigni sui promotione, eadem sane ratione, qua in accretionibus inducit sese in alimenti materiam nouā: quemadmodum à lampadis flamma, flammam excipimus, illa nihilo secius integra remanente. ALEX. Subtilissimè profecto ratiocinaris, sed quid Aristototeles super hac re? I. C. Is procul dubio agnouit in semine animam quę sui domiciliij est architecta: In secundo Phil. Semen ponit pro causa efficiente compositi: in primo de generat. animalium, ait potestatem seminis dare formam, veluti lignarius faber dat lecto. In secundo vero, vult seminis vim esse corporis conditricem: In septimo supreme Philosophię inquit, semen est sicut artifex. Habet autem artifex formam in sua potestate, non extrinsecus excipit. In alio contextu, speciei causam in materia esse profitetur, & alibi, motum ad generationem dicit à facultate fieri quę in semine inest, & in lib. 8. in semine statuit principium mouens. ALEX. At enim uero mihi non aridet hæc sentētia, nam vniforme non nisi vnicum opus facere potest: semen autem est vniforme, ergo non nisi vnicam habet actionem. At in animalis formatione plures sunt actiones, non igitur à semine illę proueniunt. I. C. Quid si tibi maiorem in-

s. 80.

s. 5.

s. 7.

s. 9.

s. 28.

s. 31.

s. 12.

ficior propositionem? Solis sanè corpus vni-
forme est, diuersa tamen efficit: anima ipsa vni-
formis est, & simplex, diuersa tamen potest,
imo contraria facit. Sed transeat, nego semen
esse vniforme, vt patet ex ipsa materia vnde ex-
coquitur quippe ex sanguine, sanguis autem
ipse vniiformis non est, quare ab omnibus mē-
bris detergi semen censuit Hippocrates, id
quod licet Philosophus improbet, omnium
tamen membrorum principia in ipso cohi-
bere confiteretur, iccirco mutilum hominem
integri hominis parentem esse. ALEX. Perdo-
ctè, sed adhuc altera eaque per difficilis tibi re-
stat dissoluenda obiectio. I. C. Quam illa
est? ALEX. Si anima fabricaret sibi corpus, in-
digeret instrumento, at nullum est instru-
mentum, non igitur fabricat. Minor probatur hac
ratiocinatione; non à te configurari potest in-
strumentum aliud quàm spiritus: at spiritus est
seminis pars, non erit igitur efficiens instru-
mentum, sed materia. I. C. Maior est falsa, nul-
lo eget anima instrumento ad formandum; si
anima mouet spiritum sine instrumento cum
mouemur, cur non poterit sine instrumento
figurare? si terra ipsa descendit sine instru-
mento, cur animæ tam diuinæ ac potenti temere
instrumentum attribuere audes? Sed paulo
mitiùs procedentes, minorem dicimus esse
falsam, anima namque primis vtitur qualitati-
bus ad qualitates secundas, est namque semen
non solum quid, sed etiam quale: habet igitur
calorem, non à matrice (is enim conseruat

tantum) sed ab animali puta cane, unde emis-
 sum est, eundem inquam calorem numero,
 sed non totum. Hic calor, seu spiritus (idem
 enim est secundum Hippocrat.) diffusus in
 omnes partes, agit in alias feminis partes, à
 quibus & ratione diuersus est, & re separatus,
 sicut ignis qui in partes interiores sese inducit
 luti, quod coquit vt testa fiat. Quid miraris?
 nonne in corpore quoque iam perfecto spiri-
 tus agunt in humores, quorum tamen partes
 sunt, non est igitur (& sic tuæ minoris proba-
 tio corrui) spiritus pars corporis, quæ forma-
 tur, tamen est vna in massa veluti coagulum
 in lacte, sed est in corpore feminis sicut agens
 in patiente, non separatus loco, qui sensu per-
 cipiatur, sed intellectu. Si spiritus innatus
 calorem habet & humorē, & calor humorem
 carpit atque depascitur, & per consequens de-
 struit, quanto commodiùs architectus ille in
 corpus aget quod perficit? ALEX. Gratias ago
 tibi ingentes quod ita quæstionem hanc per-
 tractasti. I. C. Eas persolui mihi cupio gratias,
 vt intelligas me de vegetatiua & sensitiua ani-
 ma locutum esse, non de rationali, quam non
 à semine, sed à Deo infundi credimus. quod

bestia
quod non
humanam
animam
habet
sed
sensitivam
quæ
à
Deo
infunditur
at
canis
ex
sese
ipso
gignit
quare
catelli
semen
meo
semine
præ
excellentiùs
erit?
ALEX.
Quid
quærit
ex
mea
bestia
quæ
magis
potest
humana
anima
illa
educere,
quàm
animam
animam
infundere?
est,
et
rogat

Quid ad te? Sed putas ne ad animalis generationem foemineum semen necessarium esse? I. C. Maximè. ALEX. Cur ita sentis? I. C. Mulier in ipso concubitu semen emittit, quinimo etiam cum nocturnâ Venere in somnis eluditur, sperma ei aculatur. In foeminâ dissectâ, & testiculos vidi, & vasa seminis, vbi magna illius aderat quantitas, quæ iam albescebat. Nunc igitur sic argumentari possum. Semen à Natura ordinatum est ad generandum, at in foeminis apposuit, illud igitur ad generationis usum ordinavit sapientissima illa Magistra, quæ nihil frustra operatur. ALEX. Scitissime dijudicas, sed obiectiones tibi proponam, quas Aristoteles in secundo de Generatione scripsit, & quodammodo aduersus tuam sententiam dictavit. I. C. Quamuis eæ sint Aristotelis, nec pili tamen eas facio, in ijs enim in quibus liberum vniuscuiusque iudicium est, nunquam ero addictus iurare in verba Magistri: Addo quod etiam si mihi amicus sit Aristoteles, magis tamen amica veritas, vt ille ipse inquit aduersus Platonem. ALEX. Animose quidem, sed nunc videbo an eas obiectiones euertere valeas? In omni rerum procreatione est aliquid vt efficiens, aliquid vt materia, quæ quamuis in fruticibus vnum idemque esse videantur, forma tamen, & rationis dignitate, longè latè que distant: in perfectioribus autem animalibus, vt hæ facultates sexibus distinctæ

N

apparent, ita efficientis & patientis, tum naturæ, tum corpora diuersa sunt: quocirca cum sit mas efficiens, fœmina verò patiens, hæc ad procreationem non verum semen, sed materiam duntaxat conferet. I. C. At enimvero ratio hæc meam fouet sententiam, asserit enim vtrumque maris & fœminæ sexum in fruticibus miscuisse naturam, eo quòd sola mascula facultas (licet terra materiam ei conferat) non satis sit, quæ in stirpibus procreationem efficiat. Quod si ita sit in plantis, multo magis in præstantioris ordinis animantibus, necessum fuerit maris ac fœminæ vires coniungi, non iccirco duntaxat, vt fœmina materiam suppeditet, sed vt copulatis, atque confusis amborum viribus, semen vnum ex ambobus procreationi aptum proferatur, quod integris absolutisque viribus præditum tanquam opifex in subiectam materiam incumbat. Illa verò tua verba, quæ communiter vsurpantur in scholis (mas scilicet est efficiens, fœmina patiens) mihi non probantur, nam & ipsum masculum semen non solum ad agendum potentiam habet, sed etiam ad patiendum, quippe in libro de Principijs, de Motu, de Cælo, de Generatione probatum est à Philosopho, omnia naturalia composita esse ex actu & potentia, quare vtrumque in se habebit principium, à formâ quidem agendi, à materia verò patiendi. ALEX. Alia Philosophi ra-

tiō ea est, si fœmina semen gerit fœcundum, cum alterum principium nempe materiam contineat, poterit citra maris congressum, ex seipsa fœtum edere; at consequens est falsum, ergo & antecedens. I. C. Ino sequela maioris propositionis est falsa, est enim fœmineum semen fœcundum, non ita tamen, vt ipsum solum vim habeat efficientem, sed vbi mutuâ substantiæ familiaritate, & amicitia masculino se copulat, ad generandum confert, alioquin nec virile semen diceretur fœcundum, cum ipsum solum non sit generationis efficiens. ALEX. Adducitur & pro Philosopho ratio hæc, multæ sunt mulieres quæ sine vlla coitus voluptate à viri semine concepisse asserunt. I. C. Hypocritarum muliercularum cantiunculæ hæc sunt. ALEX. Sed quid dices ad hæc, in piscium genere cum fœmina oua depofuerit, mas deinde illa consperget, & quæcunque semen istud attigerit, vitam assumunt, reliqua verò irrita, & à maris calore destituta contabescunt. I. C. Hæc ratiocinatio probat quidem masculinum semen ad generationem requiri, non tamen ipsum solum illam efficere: Opponam huic exemplo alterum è diametro pugnans. Sunt quidam pisces qui absque maris semine ex ouis solis generant. ALEX. Nullum mihi est & Galeno, quem multoties perlegi, aliud argumentum, quod pro Aristotelis sententiâ adducam. Per-

cuperem tamen te illius tutelam differendo suscipere. I. C. Quibus ille innixus rationibus femineum semen à generatione seclusit in medium proponam tam acutè, & subtiliter, vt posteritas in solutione sit non parum elaboratura. Arrige igitur aures Pamphile, id est omnium abstrusarum quæstionum curiosule amator Alexander. Vulgatum in scholis esse propositionem illam non ignoras; species non miscentur. ALEX. Quomodo id probas? I. C. Si miscerentur, fieret, vt essentiæ intenderentur & remitterentur, quod est impossibile. ALEX. Quamobrem? I. C. Quia essentia omnis impartibilis est. ALEX. Perge. I. C. Ex duobus entibus per se, non potest vnum ens per se fieri. ALEX. Qualiter probatur hoc à Peripateticis? I. C. In omni generatione fit corruptio, vt loquuntur, à termino à quo, ergo generatio non nisi duabus aut pluribus corruptis substantijs, potest vna fieri, sicut è putridis mistis animal: Ex duabus igitur formis tanquam ex partibus non potest vna forma fieri, sed illis abolitis vna potest introduci in eam materiam quæ illarum formarum fuerit. ALEX. Prosequere tuum argumentum. I. C. Semina sunt rerum principia per se, quia in canino semine est materia, & forma futuri Canis, nec aliud semini additur quam organorum expressio, quæ confusa prius erant, quare canis est id quod erat se-

men, sed non quomodo erat. ALEX. Quid inde concludis ? I. C. Ex duobus feminibus non fit animal. Idque confirmatur hoc argumento. Sicuti forma non potest esse nisi vna vniuscuiusque rei, ita principium continens ipsam formam, non potest esse nisi vnum, at hoc principium est semen, vnum igitur semen. Sanè forma simplex est & indiuisibilis, ex duobus igitur componi nequit, at componeretur, si e matris fœminæque semine prodiret. ALEX. Subtilissimè profecto. I. C. Est & aliud pro Aristotele argumentum. ALEX. Vnde illud deducis ? I. C. A plantarum similitudine, in earum enim semine vnum tantum est generationis principium, idque ex nullâ coitus participatione, quia terra matrix est. ALEX. Legi ni fallor hoc argumentum apud Ludouicum Viuez. Sic enim ille loquitur. *Nec aliter viri semen, & materia fœminæ se habent quam granum seminis stirpis alicuius, & terra substantiâ. Vis enim procreandi hoc genus arboris est in semine, moles autem qua arbor alitur augeturque, ex facultate terra est.* I. C. Quam longissimè abest hæc probatio à mente Aristotelis, qui matricem appellat agrum, Viues autem Materiam fœminæ, at Materia fœminæ non à matrice est, vt à terra humor, sed à venis. ALEX. Quid Viues senserit, parum curo. Attamen si tu velis Peripateticam tueri sententiam, vnum ego duntaxat proponam argu-

mentum, quod vix dissolui posse crediderim. I.C. Eia hilari proponas animo. ALEX. Si à solo virili semine fieret generatio, non posset concreari femella. I. C. Istud verò tibi nego, non enim à sexu sexus fluit, sed forma eadem in utroque, materia verò ipsa in matrice variatur. Cannabis semen & spinachia satum, partim masculas, id est, steriles, partim fœminas, id est, sementiferas edit stirpes, ab vna tamen matre. Planius in Erytinis quos omnino Aristoteles negat habere marem: ex quo mihi planè persuadeo, utrumque sexum in vno sexu cohiberi: de piscibus ijs, quibus nullus est sexus, quid dicendum? in illorum sanè generatione non fit discussio feminis ad hoc vel ad illud, sed promiscua; quare ut neutrum, & utriusque salua purpuræ, ex utriusque anguilla mucro: Ita utrumvis ex altero. ALEX. Acutissimè, sed quia piscium generationis mentionem fecisti, luculentius quæso eam explices. I. C. Libentissimè.

DIALOG. XXX.

De Piscium Generatione.

ALEX.

 IC igitur quo pacto generantur pisces. I. C. Quidam ex putredine, vt de Tinchis & Anguillis apud Naturæ consultos compertum est. Sanè in paludibus vbi nec fluuiorum nec maris accessus vllus, Tinchæ adinueniuntur cōplures. In stagno Magalone ex equino cadauere anguillas innumeras procreatas scribit Rondeletius. Addunt sapientes, ex anguillæ saliuâ alias concreari, quod ad spontaneam generationem referunt. Est enim pinguis admodum, & putredini obnoxia; Nos aliquando in vitrea pixide Soli exposita anguillam seruauimus, & ex crassa ipsius saliuâ Solis calore adiuta vermiculi prodire. ALEX. Laudo curiositatem, & naturæ opera admiror. I. C. Alij ex maris spuma congenerantur, vt Apuæ, seu Aphyæ. ALEX. Forsitan habent putredinem pro parente. I. C. Non magis quam sal habet ipsum mare, in spuma salsa putredo non est. ALEX. Quomodo igitur spuma eos progignit? I. C. Admixtâ pluuiâ,

N iij

multoque aere in spuma concepto Cœli vis
 sese inducit, atque interna fœcundat. Pro-
 pterea obscurissimis, & maximè impijs am-
 bagibus apud prophanum vulgus Trimegi-
 stus profitebatur, Deum esse marem simul &
 fœminam. ALEX. Imò & Turcæ hanc Chri-
 stianis objiciunt calumniam : hinc impius
 Mahumetus negabat Deum habere filium,
 quia non habet vxorem, nec idem est mascu-
 lus & fœmina. I. C. Alij ex arborum frondi-
 bus gignuntur. ALEX. Quid ais? I. C. Arbo-
 ris cuiusdam Inuernæ fluuio imminentis,
 quotquot in eum frondes collapsæ fuerint,
 piscium formam induunt, pisces viuunt de-
 inceps. ALEX. accidit ne istud vi fluuij, an
 ipsius arboris? I. C. Arboris potiùs quàm flu-
 uij crediderim. ALEX. Vnde id diiudicas? I. C.
 Nam quæ frondes in terram cadunt, statim
 facta animalia pennata euolant. ALEX. Admi-
 randa audio. I. C. Quid mirum? vt in terra
 vna planta mutatur in aliam, triticum, & li-
 num in lolium, secale, quam Tipham Theo-
 phrastus appellat, in frumentum, Zea in aue-
 nam, Sisimbrium in mentam, brassica in ra-
 pum, & alia apud Theophrastum : sic & su-
 pra terram plantæ gignunt ex seipsis anima-
 lia. ALEX. E putrefactione id quidem quem-
 admodum in fructibus variæ innascuntur
 bestiolæ, in tritico gurguliones, in nucibus
 vermiculi. I. C. Minimè, sed quasi semi-
 na quædam fouent ad generationem : ex
 oblongiusculis lentisci folliculis volucelli

prodeunt, sicut in Vlmorum quoque ves-
ficellis non absimiles ijs: quapropter Ara-
bes Vlmum appellant arborem cimum; E
 Therebintho culices fiunt, è medulla cardui
 fullonis vermiculus fit, quem ad quartanas re-
 medium prodidit Dioscorides. ALEX. Eruditif-
 simè. Sed putaresne, ô Supreme Philosopho-
 rum Dictator, eum errare qui diceret, fluij
 potiùs quàm arboris vim illam esse, vt frondes
 conuertantur in pisces? I. C. Minime, si enim
 Albertus perhibet apud Gothos esse fontem
 qui omnia in eum immersa conuertit in lapi-
 des, quid vetat asserere, adesse etiam aquã quæ
 frondes conuertat in pisces? Iohannes Maria
 Ginochius familiaris meus dilectissimus om-
 nium bonarum disciplinarum instructissimus
 Doctor narrauit mihi Pataui, vidisse se
 in mense Iulio pluuiialis aquæ guttam, quæ il-
 lico in terram cum cecidisset, conuersa & mu-
 tata fuit in ranam. ALEX. Parum abest quin
 & ego stupore attonitus lapidescam. Sed bono
 animo ero, prosequere quæso alias piscium ge-
 nerationes. I. C. Alij ex femine per genitale
 membrum profuso velut quadrupeda progi-
 gnuntur, vt Balena, Delphinus, Vitulus alijsque
 ingentis molis, multoque referti sanguine, &
 respirationis beneficio fruentes. Eis namque
 dedit natura renes & vesicam, cum enim abun-
 dent sanguine, nec in plumas & squamas ab-
 sumatur, excerni necessario debebat, quare
 renibus & vesica eis fuit opus, sunt au-
 tem in ipsis renes diuisi, quoniam ob virium

ex leuis
4.

Card l. 7. de
rev var. c. 37.
fol. 331.
Scal in Card.
exer. 104. fol.
309.

imbecillitatem, haud aliter posset calor aqueus
humorem cōcoquere & segregare. AL. Balenę
membrum genitale ad 12. cubitorum magni-
tudinem visum à multis Cardanus refert. I. C.
Dignum, vř dicitur, patella operculum. Nã &
Scaliger ait, Balenę vuluã ad octo patere pe-
des. ALEX. Delphinus more humano coit, &
generat, teste Plinio, qui sic scribit. *Ceterum &
alios affectus humanis persimiles Delphin habere
cernitur, adeo ut curam mortuorũ habere credatur,
infirmos gestare etiam, & adultos comitari, nõdum
tamen firmã atate & viribus: concumbere humano
more & lactare filios ipsa cõstructio animalis ac sexũ
insignia edocent. Coniugia quoque inire creduntur,
& una vni adharere societatis quoque & misericor-
dia experimenta dedisse feruntur.* I. C. Fabulosa
hęc sunt, nam acutam ratiocinationem pisci-
bus adesse non credo, ob nimiam organorum
humiditatem. ALEX. Imò asserit Cardanus hu-
midissimos esse sapientes. I. C. In nostro Am-
phitheatro hisce verbis ferulam minitati su-
mus, sed prosequamur. Pisces alij gignunt ex
semine, non tamen penis ministerio, carent
etenim, sed affricari solo: Alij auium more ex
ouis generãtur, vt fluuiatiles fere omnes cele-
briores, quemadmodum est Perca, & Lucius.
Sed triplici cum discrimine, quidam ex femel-
læ ouis & maris semine intus effuso, vt pulli ex
Gallinæ ouo & gallinacei semine. ALEX. Vnde
hoc deprehendis? I. C. Piscium oua igni expo-
suimus, atque eius segregatiuã facultate quid
album prodijt è vitello distinctũ, quod semẽ

semine
vulvæ solo
S
ouis
6

esse arbitrati sumus. Alij pisces nec fricant quidem, sed expulsa oua semine aspergunt te-
 ste philosophorum principe Scaligero. Alij ex
 ouis sine semine generantur, vt Phoxini vulgo
 dicti fregaroli, seu Pardelli à colore, biatula,
 passerres, rupelliones &c.. ALEX. Sed vnde hoc
 conijcis? I.C. Quia licet sint paruuli, ouis ta-
 men repleti adiuueniuntur. ALEX. At quomodo
 ex ouis sine semine gigni queunt? I.C.
 Quid miraris? si ex sola putredine pisces
 aliquos generari supra probauimus, quan-
 to faciliùs ex matris ouis, quibus & aquæ ca-
 lor fortasse loco patris est. Hæc sunt quæ de
 piscium generatione proferre possum. ALEX.
 At quomodo congeniti sunt pisces illi, qui hu-
 manam figuram præ se ferunt, vt ex historia
 Pliniana constat & ex recentioribus variæ cir-
 cumferuntur narrationes, Cardanus sic scribit
 Quæ vero de piscibus humanâ formâ præditis partim
 supra fidem sunt, velut quod Cornelius Amstero-
 damus in oppido Edano Poneranica regionis post se-
 uas maris tempestates eiectam mulierem refert, mu-
 tam & salacissimam, quæ plurimis annis superuixe-
 rit. Nereidem vero vidisse Theodorum Gazam, &
 Trapezuntium muliebri forma pube tenus, reliqua
 locustæ similem, sed tamen scamis obductam, non
 supra fidem est, cumque & lachrymas emitteret red-
 ditam à Gaza mari, fieri potest, neque enim hos ho-
 mines facile mentitos suspicer. Similiter & Episcopi,
 & Monachi & leonis effigiem inter tot veria Dela-
 gi monstra apparuisse, modo res ipsa vt sunt referan-
 tur, nō negauerim. Hæc ille vir sapiētissimus, nec

*Moguer In Hinc vario fuit prolicit
 In Galanis de Thomas ortum cum illa pif
 in ulioribus sub prima Capitali ab Hippas*

In lib. 7. de
rer var. c. 38.
ita sequitur.

valde credulus superstitionib⁹ vt in sui genitu
ra testatur, & alibi. *Quod ad mōstra verò attinet in
Orientali parte Indici maris, borealē quidem appellāt,
iuxta caput sancti Augustini, plures pisces humana
forma inueniūtur.* Addam ego in Thicnim Scy-
thiæ fluuium maximum, qui in arcticum
Oceanum erumpit, & in Colhan fluuium Re-
gni Crachin pisces humana propemodum ef-
figie adesse, vt & Scaliger testatur, & Belgicus
Nauclerus Absterodami mihi retulit. I. C. Nu-
gæ & fabulæ hæc sunt omnia, sed ne respondē-
di onus subterfugere videar, ita dicam. An pis-
cis huius, qui humanam refert ideam, mater
hominem deuorauit, & semen igitur quod in
eo erat: Quare ex illo concepit eique similem
peperit fœtum. An (quod vix credo) humano
semine conspersum edulium aliquod in nau-
gio deuorans piscis, animal genuit ad formam,
quæ in semine continebatur. A cuiusdam mu-
lieris dissecto corpore bestiolas muribus non
absimiles exemptas fuisse Lemnius testatur, id
quod accidisse credidit, quia sorices cum pas-
sim oberrant, cellasque promptuarias depopu-
lātur, aliquando excremento seminali com-
macularunt esculenta, quæ cum à famulis non
abluantur à sordibus, & membranulis non a-
demptis à dominis esitentur, calor natiuus in
materiam elaborandam occupatus, non a-
liam speciem, quàm pro subiectæ materiæ ra-
tione affinxit, itaque infita vis naturæ sui gene-
ris animal efformat, moliturque humida illa
substantia opifici obsequente, ac sequaci, ac

*basia
vixing
de basia
sunt
sunt
sunt
sunt
sunt*

sponte, nulloque animantiū cōgressu ac cōcubitu illam molē homini persimilem enatā dixerim ex humore quem circumfusis aëris calor spiritu, vitaque imbuit: nihil mari fœcūdius quod crassioris sit substantiæ, ac spiritu calorigo vndique suffusum. An piscium oculis dum Venerem perficiebant, obuersata fuit hominis imago, ad cuius ideā concurrantibus vndique humoribus, quos imaginatiua facultas habet obsequentes, fœtum effinxerunt. An asseram, pisces in homines mutatos? sane si vna planta potest in alteram immutari, vt triticum in lolium, brassica in rapum & in sinapim aliaque apud Theophrast. similia pene innumera, *Theoph. 1 de caus. plant. c. 6.* Cur non vnum animal in aliud? si semen a sinu in Equæ Matrice immutatur vt fiat mulus, quid implicat & piscis semen immutari vt fiat homo? Ex animalium historijs constat vnum animal transmutari in aliud immeditate, vt erucam in papilionē, ex verme in volatile animal. Non dicam Auicennæ, Alberti, & Pomponatij testimonio compertum esse auem in lapidem transmutatam, sed vnā cum præceptore meo Bartholomæo Argoto Carmelita viro optimo, & sapientissimo, & in concionibus nostri Seculi phœnice, idem ego vidi Neapoli in celeberrimo Ferdinādi Imperatori Musæo: Ergo longè facilius duo animalia inter se specie distincta transmutari possunt. Sed ne scholastici nostras irrideāt speculationes confirmabimus eas autoritate diui Augustini, cuius Logicam subtilissimam illi profitentur

Ang. sup.
hom. ad. lit.

Ptol. de Astr.
ind. cap. 8. t.
20.

nescio cui Ambrosiano innixi testimonio: an
Diuus Augustinus libros Aristotelis vnquam
perlegerit, Cardanus negat, non ego. Augusti-
nus vult, Magos Pharaonis immutasse virgas
in serpentes vi dæmonum, at idem fatetur ni-
hil operari dæmones nisi applicando actiua
passiuis, ergo agentia sunt naturalia, quæ vir-
gas in serpentes conuertere possunt. At lon-
gè difficilior est ex virgis serpentes efficere,
quàm ex pisce homines, magis enim (inquit
Pomponatius) inter se distant materiæ, sed fa-
ctum est primum naturaliter per diuum Au-
gustinum, ergo & alterum naturaliter potest
feri? An vero ad sydereos influxus monstra
hæc referemus cū Ptolomæo, qui ita scribit,
*Si in humanis signis luminaria deprehensa sunt reli-
quis sic habentibus humana sunt quoque quæ gene-
rantur monstra.* ALEX. His tuis rationibus ma-
gnam facis studijs nostris accessionem. I. C.
Sed tu, quæso mi Alexander, quid de his arbi-
traris? ALEX. Forsitan humanum cadauer piscis
deuorauit, quapropter ex illius substantia con-
genitum semen quid sibi simile generauit,
hominem scilicet, aut quasi hominem. I. C.
Fabella hæc est, mihi ignoscas, cibus enim
in aliti substantiam conuertitur, quare in
piscino semine piscis substantia est, non hu-
mani cadaueris, hoc enim in illius substantiam
iam transmutatum erat: sane si ita esset, perdi-
ces & capones ego gignerem, quippe his sæ-
pissimè vescor. ALEX. Dicam igitur, ex huma-
no semine dulci affricatu in mare proiecto à

Barbaro remige congenitum esse piscem aliquem patris simulachro per similem. I. C. Nugæ, seminis spiritus illico in aere euanescent, & inefficax illud redditur ad generationem: quam ob causam & qui longam habent mentulam, ut plurimum sunt steriles, nisi calidam subagitant iuenculam cuius calore foueatur semen ne elanguescat dum per longos canales traducitur.

DIALOG. XXXI.

De Natura Piscium.

ALEX.

DE Piscium Natura nunc differamus. I. C. Libentissimè. ALEX. Scire percuperem, num Empedoclis secteris opinionem, qui piscium naturam dicebat esse igneam. I. C. Minimè. ALEX. Ego verò maximè. I. C. Quæ te mouent rationes. ALEX. Audi, ad frigidissimum elementum natura illos ablegauit, calidissima igitur erat ipsorum cōcretio, sanè non nisi ad temperandum ipsorum calorem detruhit in aquas. I. C. Antecedens est à veritate alienū, nō enim ut Empedocles somniabat, in sicco creauit Natura pisces, atque in humorem deinde transtulit, haud enim Natura sui est dissimilis, quare cū nunc iisdem in locis, in

quibus generat, & statuat, & alat, & conferuet, idem quoque initio fecisse videtur. Præterea, quomodo mansissent in sicco pisces? profecto nunc sine interitu manere nequeunt, consecutio etiam argumenti longè distat à vero; nam habitudines cōseruari similibus, aere, victu, exercitio, alijsq; & Galenus scripsit, & ratio suadet. AL. Sed quid dices ad hoc? argumentū de generatione ad cōseruationem validissimū est (lex enim eadem cōstituendi, & cōseruādi, cōseruatio nāq; est generationis quasi perpetuatio quædam) at generatio fit contrariorum & concursu & occurſu, & pugna, ergo & cōseruatio etiam fit è contrarijs; at locati locus est cōseruatio, igitur & locus erit locato contrarius: aqua igitur, quæ frigida est & humida, cū sit piscium habitatio, necessario erunt pisces contrariæ naturæ, ac proinde calidi, et sicci I. C. Maior argumenti propositio militat aduersus te, & Empedocle, si enim eadem est generationis, & cōseruationis ratio, & natura genuit pisces in sicco, non debet è sicco transferre in humidum, cōseruationis ergo. minor falsa est, in generatione nāque omnia miscentur, & vnum fit, alioquin non succederet generatio, tertium enim fieri nequit ex duobus actu existentibus, contraria verò quàm maximè distant, & in vnum coalescere nequeunt, non fit igitur ex contrarijs generatio, quare nec mulus nascitur è contrarijs, sed diuersis, equino scilicet, & asinino semine, quæ

quæ ita in utero miscentur, ut unum fiant actu semen, ex quo deinde mulus progignitur. ALEX. Illa verò ratio ad Empedoclis, & Menestoris sententiam comprobendam mihi videtur efficax, quæ à piscium fœcunditate desumitur. Animalia quò fœcundiora, eò calidiora, at pisces sunt fœcundissimi, ergo & calidissimi. I.C. Maior vera non est. Quid Aquila, Accipitri, vulture, ossifrago, aliisque rapacibus infœcundius? calidissimæ tamen illæ sunt, utpote carnioræ & gulosæ, quia caloris copia plus coquunt, ideò plus appetunt. Arboreæ quæ pro fœminis habentur, sunt fœcundiores, sed fœmina acclamatur ab omnibus frigidior in animalibus; ergo per proportionem etiam in plantis. Eadem igitur erit fœcunda, & frigida. Septentrionis accolæ longè sunt Orientalibus fœcundiores. ALEX. At Aristoteles asseruit, igne uti naturam & tanquam materiâ, & tanquam instrumento. Et ex eodem constat, ab antiquis generationem omnem fuisse igni attributam. I.C. Nò ignem in generatione Natura exposcit, (ignis enim euocat omnia; generans intromittit. Exsiccat ignis, ad generationem humido opus est, ut partes inuicem conglutinentur; ignis separat, diuiditque: generatio partium adhesionem requirit eam, ut actu unum fiant) sed moderatum exigit natura calorem. Sunt autem fœcundi pisces, non ob innatum, sed aduentitium calorem, mutua namque attritione concipiunt, quare prætenue humidum, quod in

*Ar inl. de
Myst. affect.*

*Ar l i de
Gener.*

ijs inest, attritu attenuatur magis, & propterea aerefcit, & per consequens incalescit. ALEX. Aliam tibi proponam obiectionem defumptam à plantis calidis, quæ in aquis, & frigidis locis nascuntur: Iuncus odoratus, & Calamus, non hic noster Acorus, id est Aire indigenis, aut Bostuorce, aut zeli Tattarfi, quod sonat herbam Schyticam, sed verus Calamus, qui est arundo, & vocatur ab Arabibus, *Cassab asseri*, à Persis, *Cassab aldevira*, similiter & Ciperus oriuntur in aquis; sunt autem plantæ adeò calidæ, vt frigoribus ita resistent, vt ne gelascant: in frigidis locis proueniunt pinus, abietes, cedri, Iuniperi. Edera sub Septentrionibus frequentissima est, cuius caloris efficaciam spectare licet, nam & niues excutit hyeme, non enim illæ super ea durant, vt omittam illud ederaceæ caliditatis inditiû, flexuositatem, inquam, contorquentur enim ob medullæ calorem, quare & nostras hybernas lugubrationes propè focum patefaciunt, contortæ librorum nostrorum membranulæ, quemadmodum & pueri, qui mihi pocula ministrat, innati caloris copiam præferunt contorti crines. I. C. Concedo plantas calidas nasci in frigidis locis, non tamen inde sequitur, pisces, quia nascuntur in aqua, esse calidos, nascuntur enim in calidis calida, & etiam frigida, sic in frigidis frigida, & calida.

DIALOG. XXXII.

De Piscium Spiratione.

ALEX.

S Cite cupio, an pisces aerem sub aqua spirent? I. C. Negat Aristoteles. ALEX. Quam ob causam?

I. C. Si aer (inquit ille) à piscibus traheretur, bullæ apparerent ad superficiem subeuntes, veluti vbi quis inuitam sub aqua testudinem diutius continet: at non conspiciuntur bullæ, non attrahunt igitur, neque spirant pisces aerem. ALEX. Branchiarum rima adest in piscibus, per quam exceptus ore aer egreditur. I. C. Si per rimam egressus est aer, ostende mihi eum in bullâ. Nam quare non petet locum suum, veluti cum è subterraneis cauernis exit. Si discedere potuit, atque sese ex aquæ complexibus in piscis faucibus expedire, cur quod facilius est iam liber non sese efferat extra illum carcerem ad locum suum? Præterea, ait Philosophus. ALEX. Quæso ab eius supersedeas rationibus, nam legi in historijs, & meis si potes satisfacias obiectis. I. C. Vt veterum Philosophorum deliria sunt ab illo veritatis Hercule tanquam monstra debellata, sic & modernorum

O ij

rum audaciam retundere, atque comprimere ego aggredior. ALEX. Ne irascaris. Animantium vita sine spiratione constare nequit, at pisces sunt animantes, igitur necessariò spirabunt. I. C. Maiorem propositionem Aristoteles pernegat, nam insecta animantes sunt, nò tamen spirant. AL. Quomodo id probat? I. C. Si spirant, quomodo in duas partes diuisa viuunt in vtraque parte? ALEX. Non debebat hoc ab Aristotele quæri, cum dixisset, insecta ob modicum calorem satis habere per transpirationem refrigerationis ab aere circumfuso. I. C. Imò debebat quærere, quoniam necessariam esse spirationem veteres asseuerabant. ALEX. At ego Philosophi obiectioni sic occurro, eorum etiam animantium, quæ spirant, sectæ viuunt partes, vt serpentes. I. C. Hoc facit magis pro sententia Philosophi aduersus Priscos, ipse enim negat, omni vitæ necessariam esse spirationem; quod vt melius percipiatur, altius mihi repetenda res erit. Spirationem quatuor de causis Natura instituit, ob refrigerationem, humectationem, fuliginum expulsionem, & spirituum restaurationem, nempè ad substituendos alios eorum loco, qui consumpti sunt: at aquatilibus aqua eiusmodi vsus præstare sola potest, nò est igitur illis necessaria spiratio aeris. AL. Minoris probationem à te expecto. I. C. Accipias. Aqua spiritus internos excalefactos conuenienti suo frigore temperat, & introrsum attracta cum fuerit, pars quæ iam concalefacta, impu-

raque reddita erat, exit per branchia, vel per fistulas, vel per foramina, atque ita qui remanent spiritus, fumis igneis liberantur, quare & humectatio simul contingit refrigeratio, atque purificatio: noua spirituum generatio piscibus fit ab aqua. ALEX. Proba hoc. I. C. Quemadmodum à cibo conuenienti animans alitur, ita & animantis spiritus à conuenienti materia fiunt: quibus aerei sunt spiritus, ijs aer materia ad reparationem. Piscibus aquei sunt spiritus, hinc obtusos habent sensus, quare aquea substantia eis data est, cuius per fauces ad cor introductæ pars animatur, non ab aere, sed ab illa Cælesti vi, quam viuificum appellant calorem. Sed quia video te subiraſci, admittam tuum argumentum, quod tale erat; Piscis animal est, ergo ei spiratio necessaria. ALEX. Quid ad hoc? I. C. Concedo torum. ALEX. Igitur aere opus habent. I. C. Nego cōsecutionem, non enim ab aere solo frigus, non ab aere solo tenuitas ad spirituum accedens naturam. Vtrumque hoc ab aqua etiam, nec ab igni minus, si in igne sunt animalia, vt quidam Dæmones corporeos statuerunt: aeris spirationem pulmone tantum pœditis animalibus necessariam dixit Philosophus, quam ob causam Delphin & Balena aerem spirare creduntur: mirum tamen est, quomodo Delphin diebus canicularibus sub aquis lateat, vt historici referunt, cum vel tum maximè propter æstum plurima spiratione egere deberet. ALEX. Argumenti nostri retia erūpere dum niteris,

magis es irretitus. I. C. Non puto. ALEX. Cō-
 cessisti pisces admittere aquam per os, redde-
 re per branchias? I. C. Maximè. ALEX. Ergo
 & aerem spirant. I. C. Nego consequentiam.
 ALEX. Probo, nam in aqua aer cōtinetur. I. C.
 Retia hæc muscas forsitan, non Aquilas ca-
 piunt: aer in aqua continetur ita, vt nullo mo-
 do possit in piscium faucibus ab ea aqua sepa-
 rari, atque extendi: nulla est machina, quæ
 percolet ipsum: nullum est prælum quo ex-
 primatur ab aqua aer ille: nullo quallo, nullo
 fisco, aut cribro à recepta aqua separabitur
 aer: quare etiam si cum aqua sit aer, nō tamen
 aerem ab aqua separatum trahunt pisces, sed
 aquam, quemadmodum aer, quem nos hauri-
 mus, non est purus, sed (vt loquuntur) ele-
 mentatus, & per consequens aqua mistus, &
 tamen aquam non trahit homo, sed aerem:
 quod vt rectius percipiatur, quæro à te, an
 aqua, & aer sint duo corpora, vel vnum mi-
 stum? ALEX. Quid hoc facit ad argumenti
 dissolutionem? I. C. Plurimum, nam si sunt
 duo corpora, exhibit aer ad locum suum supe-
 riorem; at non exit, non enim apparent bullæ,
 nō est igitur sub aqua aer: quare qui sub aqua
 sunt pisces, non spirabūt aerem: Si aer & aqua
 sunt vnum mistum, non erumpet aer ex aqua,
 sed ne separabitur quidem in ore piscis; quin
 per branchias, si alterutri egrediendum est, fa-
 cilis transmittet quod tenuius est. Tenuior
 autem aer: aqua igitur remanebit, aer abierit,
 at non abit, peteret namque suum locum su-

periorem, at non petit, quia bullæ non conspiciuntur. ALEX. Quid verba audiam, cum facta videam. Si pisces in vas oris angusti aque semiplenum injiciantur, tanta illis est fruendi aeris innata cupido, ut certatim alius alium supernatare nitatur, proximi ut aeris usuram capiat. I.C. Longè aliter se res habet: tentant illi miseri exitum, igitur quâ vident aqua vacare, sibi rati fore aditum ad loca liberiora, ascendunt ad vacui speciem. Caterum vel minimo aeris momento attracti refugiunt. ALEX. Quinimo ubi aeris beneficio priuantur, statim intereunt. I.C. Nego. ALEX. Probo, si aquæ plena peluis manu vel alio obturetur operculo, pisces qui intus sunt, ilico moriuntur, fraudati aere scilicet. I.C. Assentiri tibi non possum, inclusi enim ego gratia puerili, & per totum diem superstes fuit Aurata Tarentina. Quid miraris? nonne Hirundines in vasis clausis annos integros sine aere viuunt? nonne congelatis annibus per multa millia passuum nullus subtus piscis exanimatur? Quid si concedam in obturatis vasculis interire pisciculos? ALEX. Inde inferam, quoniam aere priuati sunt. I.C. Illationem pernego, nam & ostreae in aere intereunt sine aqua; nec mirum, cum enim nihil penè aliud sint quàm cœcretus humor, absque humore durare nequeunt. ALEX. Quam tu igitur assignas causam piscium interitus in conclusa pixide? I.C. Quia separata ab aere aqua exuit naturam suam necessario: conseruatur enim ab aere non corrupto, quasi

Ar. in l. 4.
 Phys. lib. 2.
 Cel. t. 74. §
 4. et 1. 23.
 35.

à forma superiore, vt à sapientum Dictatore, in sapientiæ tabulis scriptum est. ALEX. Subtilissimè, sed aliam modo attingamus quæstionem. I. C. Aristotelis sententiam à tuis objectionibus vindicasse mihi fat est.

DIALOG. XXXIII.

De Piscium Nutrimento.

ALEX.

Vibus aluntur pisces? I. C. Hoc ipsum mehercle est, quod à te petere iam dudum decreueram.

AL. Ego, aqua sola nutriri pisces dixerim, sanè Apuarum genus hanc comprobat veritatem, quam ob causam Aquarellas nonnulli vocant. Ad hoc, si solo aere victitat Chamæleon, auis Manucodiata, & Canis læuis, quid verat asserere pisces sola aqua vesci? I. C. Vno ali nos Aristoteles negat: alit aqua non vt simplex elementum, sed mixta, quare pluribus ali dicitur, qui aqua vescitur: omitti igitur à te poterat illa particula *sola*. An Apuæ sola (vt tu loqueris) aqua victitent, non disputo, cum nec ego contradicere, nec tu probare possis, nemo sanè nostrum id vidit, sed ab illis ad reliquos pisces argumentum deducere haud debebas.

Ar. in 1. de
 Generat.

eas enim ex maris spuma nasci traditum est, quare & sola maritima aqua ali nemo mirabitur, cum scriptum sit à Philosopho, ijdem nos ali, quibus costamus. Chameleonem in se-
dis vesci iam ex aliorum experimēto didicimus. *Iohannes Landius* (inquit Philosophorum Princeps Scal. l. 15. c. 2. Scaliger) *in ultima Syria cum esset, ait se vidisse v-* os. exerc.
num è quinque, quos emerat Chamæleonibus lingua exere 196 pa-
repentino, momentaneoque iaculatu, muscam, qua 7. 12. 4.
in eius esset pectore, legisse. Manucodiatam solo
aëre victitare tibi persuasum est, ea ni fallor ra-
tione, quia cum volans nunquam visa sit, tam
altè agere creditur, vt hominis fugiat visum,
qua in Regione animalia nulla nota nobis,
quibus ali queat. ALEX. Vnde hanc meam
rationem expiscatus es? I. C. Ab optimo,
Doctissimoque viro Hieronymo Morauio,
illustrissimi Legati Veneti apud magnæ Bri-
tanniæ Regem Saccellano familiari, imò
& confessorio meo per id tempus, quo Lon-
dini comoratus sum: ille quidem in mutua
disceptatione mihi retulit in ea te esse opi-
nionem, cui & ille subscribebat, ego verò non
item, nam in nocte forsitan ima petit, in die
alta ob timorem. Præterea, ad quem usum Ma-
nucodiatæ, & Chamæleonis datum est à Na-
tura rostrum, si solo vescuntur aëre? satius fuif-
set, vt sine osseo mucrone os in summo vertice
haberent. Quadrupes indicus, quem tu alio-
rum more Canem læuem nominasti, non aëre,
sed rore vescitur, ros autem alit, nam tenuis
cum sit humor subit, quare dum attrahitur à

Sole percoquitur, atque ita aliquid sibi comparat non modo ad alimentum, sed etiam ad generationem, quam obrem animalia quoque ex eo progignuntur: Sol calefaciendo agit, ut sit quasi forma humor, qui sola erat materia, Solis namque calor & animat, & animas sua conseruat similitudine, clarius hæc innotescunt è roris definitione à nobis alibi tradita. Ros est pars humidi tenuior à Sole sublata, neque dum in aërem immutata, quam iccirco nocturnum gelu circumuentam cogit in guttas. Sed omittamus hæc, dic sodes, salsa, an dulci aqua nutriuntur pisces. ALEX. Dulci, quæ in salsa continetur, quam ob causam pisces dulces sunt. falsedinem verò à maris aqua exprimi posse iam est à te supra ratione, & experimento comprobatum. I. C. Ego verò sentio ali pisces maritimæ aquæ dulci, salsaque portione, sanè in sulphureis aqueis, vbi nulla inest dulcedo, apud Budam celebrem Pannoniæ urbem pisces ali, Cardanus testatum reliquit. ALEX. At maris aqua sicca admodum est, à vi tamen deficcandi tollitur alimentum; I. C. Nego, spina Ægyptia in sabulo & excocto & falso nascitur & alitur, aliæque plantæ, quas superiori libro recitauimus. Capitones, labeones, & mugiles aluntur limo è quo in stagnis marinis, atque in æstuarijs paululum aliquando cum ego curiosus gustassem, adeo falsum comperi, ut mihi fauces vri viderentur. ALEX. At Hipp. salitas carnes ad alendum parum idoneas censuit, quia sale consumitur humidum,

*Card. l. x de
sibi. cap. de a
nimal. perfect
fol. 381.*

quo nutrimur. C. I. Aliter censuit Cardanus, nam salis pinguedo non parum ad nutritionem confert. ALEX. Siue salsa, siue dulci aqua pisces alantur, mea parum refert: sanè vtraque opinio meam fouet sententiam, sola aqua nutrirī pisces. I. C. Cur addis, *sola*, profecto etiam herbis quæ in maris fundo sunt, nutriuntur, & arena quoque, quia Auratam Tarentinum dissectum lucidissimis arenæ grumulis, differtum vidimus: mortuorum quoque cadauerum maximè piscium piscibus alimētum sunt, cum enim pisces mortui fluitent, nullaque eorum cadauera inueniātur, ab alijs deuorari verisimile est, esu muruo victitare lucios, à nobis deprehensum est, qui minusculos in maiorum vêtre anno elapso Lugduni vidimus ALEX. Experimenta hæc si vera sunt, tuam comprobāt opinionem, meæ verò obratio cinationi adstipulatur id quod vidisse se Rōdeletius testatur, pisces videlicet in pixide per tres annos, seruatōs incolumes solius aquæ alimentum percipientes. I. C. Quis scit, an pueruli miseratione commoti panis micas, vel quid aliud edulij inscio Domino iniiciebāt? ALEX. Subterfugium hoc tuo nō est dignū ingenio. I. C. Dicam sic. An quotidie (vt ille refert) noua cū apponere tur aqua, ex pingui eius portione victū sibi quærebant, præsertim si salsa erat, hæc enim pinguior. ALEX. Quid si dulcis fuerit? I. C. Eius terreo enutriti sunt, aqua enim pura non datur, quare ex eius limo, candōque cibum sumpsisse censeo, sanè tinchæ in luto pinguescūt. An fortassis in ligneo vase inclusi erant pisces?

ALEX. Quid inde? I. C. Lignum in aqua putrescit, cuius putrefactionem vermiculorum generationem subsequi quotidiano constat experimento, vermes igitur piscibus erant pabulum. ALEX. Quid si in vitrea pixide servabatur? I. C. Forsitan crassos humores, & flegmata ibi euomebant, aptissimam sanè ad vermiu effectiorem materiam, quæ Soli exposita, formam ab eo sibi comparauit, atque ita vermes prodire, quos pisces illi depascebantur. an dicemus vitreum vas esse porosum, quare miseri illi captiui attrahere poterant pingue terræ humidum circumstās: profecto ostrea ipsa faxis hærentes, vbi maritimus humor, quo illa alebantur, abierit, vesci creditæ sunt pingui aëre ambiente, quem captant hiātes. An quod verisimilius est complures pransi, & cœnati ad eos inuisendos accedebant, quare horum anhelitus per vasis poros ad pisces transmissi alimenti materiam subministrabant, quemadmodum & circumstantium eduliorum odores idem efficere potuerunt? Democritus quidem solius panis recentis odore per tres insuper dies vixisse fertur. ALEX. Quæ subtilior, quæ nam doctior excogitari responsio poterat. profecto si Athenienses scholæ differentem te semel audiuisent, à suis Dictatoribus in te illā trāstulissent gloriam. I. C. More tuo es in amicis dilaudandis immodicus. ALEX. Virtutis honos sit necesse est. Sed hæc de Piscibus dicta sufficiant, Nunc in gratiam auicularum, quas in prandio esitauimus, de ipsarum generatione

instuatur qæstio. I. C. Ipsæ vero carnes nunc
in nostro corpore corrumpuntur.

DIALOG. XXXIV.

De Avium Generatione.

ALEX.

Vot modis aues congenerantur?
I. C. Quatuor. ALEX. Quis nã pri-
mus est? I. C. Ex ouis. AL. Quibus
ex oui partibus? I. C. Hippocra-
tes Medicorum Præceptor exi-
mius censuit ex oui luteo fieri pullum, ab al-
bumine vero cibum sumere. è contra Peripa-
tericorum Princeps existimavit, ex albo nasci,
& luteo nutrirî, cui opinioni aliquando faue-
bam. ALEX. At quibus persuasus rationibus?
I. C. Quia pullum perfectum vidi absque vl-
lis albi reliquijs totum à vitello circumstante
obfessum. Insuper Anatis indicæ ouum ad So-
lem inspiciens, in summo fastigio eandem
deprehendi nigredinem, quæ in earum rostris
est. ALEX. Habes ne nunc aliquid, quod Aristoteli
objicias? I. C. Maximè, nam in libris de
animalium generatione scripsit hæc verba:
*Ubi ouorum vitella membranæ distinguntur, duo
inde pulli, ubi vero duo vitella non dissepsuntur, sed
vnum sunt continuum, nascuntur monstra corpore
vnico & vno capite, cruribus & alis quaternis.*

Aues ex ouo
L

ALEX. Experimento id verum esse nobis comprobatum est. I. C. Esto. Ego tamen sic Aristoteli obijcio, si albumen vnum, vitella gemina gemellos pullos edunt, ex vitello igitur oritur pullus non ex albumine; at si ex albumine pullus fit, quomodo ex vno albumine fiunt pulli gemini? Præterea si fit pullus ex albumine, nobilius igitur albumen erit quàm vitellum, si vitellum cibus tantum est, quare igitur vitellum in loco nobiliori collocatum est, in medio scilicet, albumen vero pro stipatore, aut munimento habetur. Rectè confutas, sed Cardani nostri sententia quæ fuit: I. C. Ex vitello nasci alas & crura, & albumine reliquum corpus.

Card. l. 12.
da subt. c. de
hom. nat. fol.
660.

ALEX. Libentius ego vulgo assentirer, à vitello pennas fieri, verisimile namque est ex terrestri eius parte illas concreari, & ex tenuiore cibum suppeditari, vel potius Galeni placitis adhærendo, ex luteo carnes, ex candido ossa & nervos. Sanè Galenus profitetur ex menstruo sanguine confici nostras carnes, ex semine ossa, nervos, venas &c. sed quo rationis stabilimento suam Cardanus tuetur opinionem? I. C. Quia pulli, inquit, qui ex ovo, cuius lutea duo sunt, absque sepiente membrana, capite vno, sed quatuor alis, & totidem pedibus nascuntur, arbitraturque prodigium esse, quale olim Mediolani contingit. ALEX. At quomodo ipse nouit gemina ibi fuisse vitella & membranas abfuisse? I. C. Ego vero sic à Cardano quærerè, quomodo duo sunt vitella, si nullo septo herciscuntur? ALEX. Tuâ igitur tunc sententiam nobis proferas. I. C.

Ea est, ex galli semine, quod in ovo est pullum generari, quandoquidem ex ijs duntaxat ovis pulli generantur, quæ gallinacei semen continet, nec adeo debile illud est, ut vitelli & albuminis ope indigeat ad pullum efformandū. ALEX. Sunt qui dicant ex oui putredine generari pullum. I. C. Mentiuntur, fracto namque putamine corruptum nihil intus inuenitur, sed perfectum, corruptum intelligo sicut in putrefactione. ALEX. Est ne alius auium procreandi modus? I. C. Maximè. Apud Belgas sunt Corniculæ, quas monedulas vocant petræas, quod in excavatis petris, non in arboribus nidulentur, vulgo *Stencame*, hæ non, cæterarum alitum more in dorsum insilientes, cōpressoque fæmellæ corpore Venerem perficiunt, sed cōnientibus, fixisque oculis se obtuētur atque ita fæminæ ex maris oculis lachrymas, ac rosidas guttas cōtinuo obtutu elicit, quas absorbet, & sic concipit. ALEX. Mira narras, & non credenda. I. C. Parum abest à vero suspicio. ALEX. Aude sine fabellam hanc veritati cōstituiere asseclam? I. C. Placido animo rationes excipias: seminis materiam è cerebro suppeditari apud non ignobiles Philosophos receptū est: sanè qui aliquam in cerebro offensionem accepit, infæcundus redditur, hinc fit ut ijs venis, & arterijs, quæ pone aures sunt relectis, aut exultis fœcunditas adimatur, ut de Schytis Hipp. prodidit, forma seminis quæ illud efficit ad generationem idoneum, spiritus est per totum corpus diffusus: quapropter spumescens

femen, eo quòd sit spiritib⁹ plenum, efficax ad sobolem dixere sapientes, fieri ergo potest, vt in illarum anium cerebro seminis existens materia, ibidem ab euocatis eò ab imaginatiua facultate, cui omnes inferiores potentia exan-
cillatur, (spiritibus fuerit vt ita loquar) anima-
tum & eorundem concursu, & agitatione
colliquefactum, & propterea ad oculos, qui
cerebro sunt affines defluxit, atque inde fa-
mella auidè eliciens, concepit. ALEX. Acu-
tissima quidem, sed à veritate alienissima
obracionatio, necesse enim est ad hoc vt se-
men fecundum sit vt in testibus aliquandiu
commoretur. I. C. Fecundum profundunt se-
men serpentes, & pisces, quibus tamen sunt à
natura denegati testes. ALEX. Castrati verò nò
generant. I. C. Hoc ideò euenit, quia exectis
testiculis vasa seminis intro se contrahunt, oc-
cludunturque viæ, per quas exire semen non
potest. ALEX. Testes igitur, quibus inter prin-
cipes partes primum locum cōcessit Galenus,
nulli vsui esse tu arbitraris? I. C. Galenus qui
ridiculè cordi testiculos prætulit, poterat eo-
dem suæ philosophiæ periculo anteferre Re-
gem stipatori: testes (inquit Ar.) melioris dun-
taxat vsus gratia conditi sunt. Illi quidem se-
mini materiam non conferunt, vt pote quæ ex
corporis alimento rapta, haustaque est secun-
dum Aristotelis placita: neque formam, licet
enim seminis materia vasorum, testiunque vi
exquisite adeò coquatur, vt crassior, albior-
que euadat, nequaquam tamè semen inde ab-
solutam

Ar. 1. de Gen.
612 c. 4.

solutam fœcunditatis naturam consequi potest, nisi magna vbertate vndique spiritus influant: quare titillatio vehemens tunc corpus vniuersum eximia voluptate afficit. ALEX. Nulla igitur est testium efficientia? I. C. Ea sanè est quòd materiam seminis concoquunt; ac planè in alteram speciem conuertunt, & sic ei formâ quodammodo tribuere videntur. Quinetiam suo illi calore spiritus, quos ex corpore acceperunt diligenter semini commiscet & inferunt: hoc idem opus elaborare, & absoluerè poterit anima in cerebro, potest enim eò illa magistra, & opifex, quæ in qualibet parte tota est, spiritus procreationis ministros euocare: sanè animæ imperiomaterialia inseruire Auicennas ostendit. ALEX. Esto, sed quomodo fœmella ore concipere potest? I. C. Interroga Naturam, ipsa tibi respondebit, eodem modo concipere Galeum, Sepiam, Squillam, locustam, & Polypum pisces. ALEX. Subtiliorem à te expectabam responsionem. I. C. Accipias igitur, fœminam ad generationem actiuè, vt loquuntur, concurrere, locupletissimo constat experimento, semen enim quod non nisi ad procreationem natura ordinauit, in coitu effundit. Fœmineum verò semen generat (vt dici solet) animal, non modo vbi masculino permiscetur, verum etiam vbi viri calore, atque spiritu fuerit elaboratum: quod manifestum fit eorum animalium exemplo, quæ nullo profuso semine, sui corporis calore, & spiritu ge-

nerant, vt infecta ferè omnia, & piscium complures species: nil mirum igitur si Cornicula proprij seminis vi, quod à maris spiritibus per oculos vibratis fouetur, concipit. Virgilius Poëtarum lux ita scribit.

Georg. 5.

*Scilicet ante omnes furor est insignis equarum,
Continuoque auides ubi subdita flamma medullis,
Vere magis (quia vere calor redit ossibus) illa
Ore omnes versa in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptamque leues auras, & sepe sine vllis
Coniugis vento grauida, mirabile dicto
Diffugiunt.*

Si equæ concipere valent ad leues Zephyri auras, cur non & Cornicula auis ad maris spiritus, atque afflatus? Si puella nubilis, cui amatio frui negatum est, illum tacitè fouet gremio; illum mente etiam absentem concipit, ita vt ex crebra imaginatione collectis humoribus, qui conceptui inseruiunt, massam quandam informem concipiat, cur Cornicula ob amatis præsentiam vehemētius cōmota spiritibus ab oculis, qui sunt in amore duces, eiaculatis, adiuumentum præstantibus concipere nequibit? ALEX. Qualisne alius est auium ortus? I.C. Ex putredine. ALEX. Quomodo id probas? I.C. Ipsa Natura teste locupletissima. In Oceano Britannico Auis est anatis facie, Aremorici Cranbrans, Britones Bernachiam vocant, hæc à putredine naufragiorum procreatur, pendetque rostro de

probedine

illis putridis reliquijs, quoad absoluatur, mox perfecta decidit in subiectas aquas, vnde sibi itatim victum quærat, idque vidisse se testatur duobus in locis vir Optimus & Sapien-

Scal. de subst.
ad Cardan.
exer. 59. pa-
ragraf. 2. ¶
in lib. 2. de
Plant. fol 80.
col. 2. in lit.

D.

tissimus Scaliger. ALEX. Vix equidem possum animum inducere, vt istud credam. I. C. Nonne ex naualibus quisquilijs murem generari credis? ALEX. Maximè. I. C. Cur igitur ex iisdem auiculam gigni posse negas? Sanè inter perfecta animalia mus à Philosopho recensetur. At si Sol dat in fimeto animam, vt fiat mus, cur non dabit vt fiat auis? ALEX. Sed concipisne alium modum, quo generentur aues? I. C. Ita, per transmutationem rei alicuius in illas. Francisco Galliarum Regi allata fuit concha cum auicula intus pene perfecta, alarum fastigijs, rostro, pedibus, hærente extremis oris ostraci. Viri docti de re tam mirabili responderunt, ostræum ipsum mutatum in auiculam. Consona est responsio hæc Alberti magni placitis. heus puer adfer huc nobis Alberti libellum de Mineralibus, & opportune hic locus adest; *Frequentissimè in aquis generantur lapides ex eis, expertum est enim in montibus Pyreneis esse loca quadam, in quibus aqua pluviales conuertuntur in lapides, & retinent figuram lignorum, & aliquando nata planta in aquis, & aquoribus illis ita sunt vicina lapidum naturis, vt ad modicum exsiccata in aere lapidum formam assumant, & huius rei signum est lapis, qui dicitur corallus, qui absque dubio ex lignis generatur & plantis, aliquando enim tempore nostro in mari*

Albert. lib. 2.
de Mineralibus
c. 7.

P ij

Danico, iuxta Ciuitatem Lubecensem inuentus est magnus arboris ramus, in quo erat nidus, & aues perierant in nido conuersæ in lapides, erant autem paruum ad rubedinem declinantes, quod aliter esse non potuit, nisi quia procellis vel undis euulsa arbor, tempore quo in ea fuit nidus & aues, in aquam ceciderunt. & postea per virtutem loci, in quo iacebant, in lapidem vniuersa fuere conuersa. Est autem in Gothia fons quidam de quo verisimile traditur, quod omnia que merguntur in ipsum, in lapidem conuertit, ita ut huius rei famâ increbescente ad eum misit Imperator Federicus Chirothecam sigillatam, ut veritatem probaret, quæ cum per aliquot dies medietas corij, & medietas sigilli mersa esset in fonte medietates sigilli & corij conuersæ sunt in lapidem altera medietate corij manente integra. Refertur & veraciter à fide dignis quod gutta, quæ ex impetu casus eiusdem fontis sparguntur super ripam fontis conuertuntur in lapides guttarum eandem habentes quantitatem, cum tamen aqua quæ sic fluit non conuertatur in lapidem, sed continuè fluat. Sed legamus in capite vltimo eiusdem libri. Admirabile omnibus videtur quod aliquando lapides inueniuntur habentes intus, & extra animalium effigies. Extra enim habent lineamenta, & quando franguntur inueniuntur in eis intestinorum figura, & huius causam Auicenna eam dicit esse, quod animalia secundum se tota aliquando mutantur in lapides. ALEX. Nihil dictu facilius, sed profecto factu hæc impossibilia mihi videntur. I. C. Profecto non mihi, nam si influxu syderum, soli Natura, Cœlique am-

bientis qualitate vna planta mutatur in aliam, vt calamentum & sisimbrium in mentam, abscissum in sisimbrium, rapus in brassicam, ocimum in serpillum, petroselini semen in alliaria, cur non & vnum animal in aliud; si vnumquodque animal in cadauer transmatur, quanto facilius in aliud animal. ALEX. Nulla ibi mihi videtur transmutatio, eiusdem enim substantiæ est os & caro in homine viuento, & in cadauere. I. C. Minimè, vna est in viuento forma qua vnum est. Hoc os Iulij Cæsaris viuentis viuens est, & vera hæc est prædicatio, hoc os est viuens Iulij Cæsaris viuentis, vbi ero cadauer, abierit forma, tunc corpus illud non erit id quod nunc est numero, ergo neque partes eius quæ vnum erant per id, per quod illud vnum erat ens, & tale aliquid ens. Sanè viuens, & non viuens differunt ac distant, at caret cadaueris os ea forma, qua erat viuens, ergo non idem est. Quinimo tibi neganti eandem esse materiam in omnibus, nego nunc eandem esse materiam viuentis hominis & cadaueris. Nam si materia Iulij Cæsaris non est materia Equi, quia sunt sub diuersis formis, multominus erit cadaueris materia eadem numero, quæ fuit viuentis, longè enim magis distant, quam materia Cæsaris & Equi. Hæc enim sub propinquiore sunt genere, quippe sub animali, illa sub remotiori, nempe sub corpore. ALEX. Vt tibi facile est omnia probare, ita mihi difficile credere, ad aliam igitur deuenia-

P iij

DIALOG. XXXVI.

De Apum Generatione.

ALEX.

Apenumero dubitavi de Apum generatione, ignorans unde generentur? I. C. Quid super hac re Mantuanus Homerus censuerit, iam tibi notum est. ALEX. Ita quidem, sed versibus ille ludit, non contendit rationibus. I. C. Hic est mos Poetarum. Sed Cardanus Philosophus subtilissimus è melle Apes progigni credidit. ALEX. Profecto non ex melle, quatenus mel est fieri potest generatio, esset enim semen Apis, quod dictu ridiculum est, quare, ut arbitror, de melle putrefacto Cardanus loquitur, atque ita eius adhaere sententiae. I. C. Vtrumque iudicium tuo est indignum ingenio, sic enim ille loquitur, *ex mellis praecipua substantia, qua tenuissima est & sicca ac calida gignuntur apes*; Atque ego sic infero, si è mellis parte optima, non igitur ex putrefacta, neque ex melle putrefacto Apes congignuntur, non enim mel putrescit, sed prohibet putrefactionem, ut ipse Cardanus alibi scribit, *Arborum surculi in melle sepulsi*

Card. l. 9. de
subst. c. de
animal. fol.
503. tit. 7 de
ver. var. t. 28.
fol. 219.

seruantur, quia mellis humidum tenue est dulce ac temperatum, non pingue, non putredini obnoxium; Quæ sententia etsi vera sit, ratio tamen est falsa, pinguia enim rancida fiunt, non putrida; Sanè oleum, lachrimæ & gummi quæ pingua sunt, nō solum non putrescunt, sed etiam summa fide deposita seruant: nec è pinguium genere ego mel eximam, quemadmodum nec ipse Cardanus in secunda editione à pinguium societate illud abdicauit. ALEX. At si non ex melle generantur Apes, vnde igitur illarum ortum deducis? I. C. Ex coitu, quis enim obseruauit intus, esse Apes coitus expertes? ALEX. At quomodo hanc Cardani rationem subterfugies? I. C. Quænam illa est? AL. Formauit natura apes ad ceram, & mel efficiendum; itaque & sollicitæ semper esse debebant ad volandum, flores colligendum, cito redeundum, celeriterque opus perficiendum, quare non oua incubare poterant, absque naturæ finis dispendio. I. C. Hoc verò postremum nego, nam & eas cum ouis volare posse suadet bestiolarum exiguitas, ouorum enim proportio corpori respondebit. Quid mirum nonne volat perpetuò hirundo cum suis ouis inchoatis? Addam ex Aristotele, insectorum oua momento edi atque perfici. ALEX. Ego pudoris ergo venerem apibus adimerem. I. C. Non recuso, non enim coeuntes deprehendi vnquam, attamen appetitum propagationis non abstulerim. AL. Grata mihi foret sententia hæc, si ratione aliqua confirmares. I. C. In

*Arist in 1. de
Gener.*

Erichrinis sexus altera pars sola est, quæ sine mare in sese oua concipiat: in quibusdam neutra, ut in Anguillis, & purpuris, è quarum saluâ, non coitu purpurillæ suboriuntur, ita apes genitale quiddam in cellulis ponere par est, è quo apiculæ progignantur: ex rore & Sole vermiculi generantur in folijs, Papiliones, Aranei, Cinædi, Limaces, Eruca in brassicis, lactucis, vitibus, &c. nec ex putrefactione, nam neque fabas esse putridas, cum in ipsis bestiolæ gignuntur, certum est, quanto commodius lectus ros ille, atque fetus calore parentis genitalis, tanquam ab Architecto in schadonem animabitur?

DIALOG. XXXVII.

De Prima hominis generatione.

ALEX.

Ed missas faciamus Apes, & dic sodes quomodo primus homo formatus sit? I. C. Diodorus Siculus prodidit primum hominem fortuito è limo terræ genitum. ALEX. At si ita est, cur post orbis primordia, quæ à quingentis mille annis Atheus ille deducit, ex huiusmodi procreatione nullus extitit genitus? I. C. Non desunt & alij qui hanc fabellam pro vera historia crediderunt: siderum

enim conuentu afferunt fieri aliquando posse formas quæ in materia ita imponantur, vt homines ad hunc modum nasci queat. A L. Quibus Cœlorum circumactionibus id hæcenus fieri compertum est? Aliquãdo sanè extitisset: forsitan si cum mendacibus Græculis Deucalionis & Pirrhæ saxa admittamus? I. C. Hieronimus tamen Cardanus huic videtur adhære sententiæ, nam in hæc verba prorumpit. *Nec solum tam minuta, sed & maiora animalia e putredine, imo omnia credendum est originem ducere, cum iam de muribus constat, & pisces in aquis recentibus sponte generentur.* A LEX. Egregium sane Cardani argumentum, mus e putredine potest nasci, ergo & homo potest. I. C. At subdit ille. Namque cum putredo præcesserit pingue separatur à cinere, calorque confestim animam infundit illi materiæ aptam. A LEX. Non deest vbique magna putredinis moles, cur igitur nunquam ex putri ortus est bos, vel equus? I. C. Imò ipse quem dixi Diodorus ait, vbi aliqua in parte Nili fluuij lectulus aquis destitutus forte fuerit, ex limosâ illâ materiâ Soli exposita vastissimos prodire animantes. A LEX. Non ego huic mendacio subscriberem. I. C. Alij somniarunt ex Simiarum, porcorum & ranarum putredine genitum primum hominem, ijs enim est in carne, moribusque persimilis. Quidam vero mitiores Athæi, solos Æthiopes ex simiarum genere & semine prodiisse attestantur, quia & color idem in vtrisque conspicitur. A LEX. Mi-

ror profecto cur ex ipsa hominis rectitudine non agnoscant præ excellentiorem in homine quàm in brutis originem. I. C. Imo primæuos homines curuos quemadmodum quadrupedes ambulasse Athæi vociferantur, nam & cū consenscunt fieri vt veluti quadrupedes incedant, industria igitur factum esse asserunt vt pueruli compressis brachijs colligētur. ALEX. Percuperem huius rei experimentum videre, an puer recens natus inter nemora educatus quadrupes euaderet: sed missa hæc faciamus Athæorum deliria & fides sit penes præscripta religionis. Sed cur factus est homo. I. C. Sic olim concionando hanc quæstionem resolui, vt nempe aliquid esset quod intercessione sua summis ima coaptaret. ALEX. Id autem quomodo fit? I. C. Materia prima secundum Auerroistas sola potentia, actus purus solus Deus, prope Deum substantiæ immateriales, prope materiam forma corporeitatis, inter hæc animæ brutæ duæ, vegetans & sentiens, & super has potior intellectus, minor Intelligentijs, Etenim in materia existens immaterialis, sed à materia separabilis separatus per essentiam, non separatus propter informationem. ALEX. Acute ratiocinaris. At ego credebam creatum hominem vt reliquis imperaret animantibus. I. C. Audesne dicere hominem Basilisco imperare? ALEX. Quinimo interficiet homo Basiliscum, nedum illi imperabit. I. C. Et hominem Basiliscus, par igitur imperium. Verum enimvero ibi esse imperium ar-

bitrantur sapientes, vbi seruitus, aut obedientia. At quis hominum vel Basiliscis, vel Apibus, vel hirundinibus vel Balenis, vel Aquilis constituit rempublicam? Profecto si feras capit homo, sæpius capitur ab ipsis. Crocodillus è Nilo sola cauda venatur bibentes, nexibusque implicitos ad se trahit: item flagellis Polipus vrinatores. Denique si interficit homo, interficitur quoque, si vorat, voratur. ALEX. Hæc autem animalium in homines rebellio post peccatum euenit. At cum in illis beatissimis innocentia Elysijs parentes nostri fœlicem degebant vitam, omnia illis obediebant animalia, ô auream ætatem? I.C. Ne ingemiscas, nam & post peccatum ouicula parent homini & ante peccatum serpens præd. ALEX. Dictum puto. I.C. Id ipsum ego volebam dicere, fœlicem Adæ culpam quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem, non enim animantibus solum nunc imperamus, sed & Angelos ipsos pro Pædagogis habemus. Sed quæso hæc doctis Sorbonæ senibus relinquamus, & nostra, si placet, in Philosophicis exerceamus ingenia. ALEX. Non recuso.

Uebulo se delegeba

DIALOG. XXXVIII.

De Infantium ex utero Maculis.

ALEX.

Elebrem illam parumper agitemus quaestionem, Cur aliquando nascatur animates effigie cerasi, mali punici vel alterius fructus aliqua in parte obsignati? I. C. duobus modis id euenit. AL. quis nam primus est. I. C. Si mulier conceptus est aliquid simile animo concipit, quo stratagemate usus est Iacobus, qui passim stratis, obiectisque virgultis quibus cortices ademerat, maximam gregis partem quum se inirent, maculoso tegmine, varioque ac versicolore vellere praestitit, sic picturatas alites, sic equos guttatos perficimus, quare scitissime Plinius ita scripsit, Similitudo in animo, menteque, est reputatio, in qua multa creduntur fortuito polle-
 re, visus, auditus, memoria comprehensa, haustaque sub ipso conceptu imagines, tum subito oborta cuiusque rei cogitatio effingere similitudinem, formasque miscere creditur, hinc alios auorum, alios patrum, plerosque autem cognatorum effigiem ostentare. Ideoque plures in homine, quam in reliquis animalibus differentiae, ac discrimina, quoniam

Plin. l. 7, c. 12.

cogitationū velocitas, animique celeritas, atque ingenij varietas multiformes notas imprimunt, quum cæteris animantibus animi ferè sint immobiles, stabilesque, atque in suo cuique genere similes: quò sit vt mulieris imaginatio alienā formam, atque ascititiam effigiē infanti inducat, nullaque in parte gignentis similem, quare inefficax est argumentum quod in designando parente ex similitudinis ratione sumitur, noui mulierem quæ extra legitimum thorum se alteri prostituit, & infantulum enixa est non adulteri, cuius furtiuo vsa fuerat cōcubitu, sed absentis mariti prorsus similem quia dum coniugalem maculabat thorum, de marito sollicita erat, metuens ne illius aduentu fraus detegeretur. ALEX. At quomodo imaginatio tam varias rerum formas potest infanti imprimere? I. C. Semē ad procreādam sobolem est inefficax, nisi à spiritibus per totū corpus diffusis informetur: qui spiritus cum toti sint ad formandum fingendūque fætum conuersi, ideo vehemens fixaque mulieris cogitatio, visæ vel cōcupitæ rei species vehementer mouet, & versat, & figuram quam assidua imaginatione reuoluit, spiritibus imprimunt, qui sic affecti eiusdē cogitatæ rei figurā semini inducunt, semen autē fœtui. AL. Sed quamobrem, mulieres, ne exoptatæ rei notas pueruli faciem cōmaculent, remotiori corporis parti manum admouent, vel faciem manu abstergunt, atque his modis vel contactæ secretiori parti nota infigitur, vel malū prorsus

auertitur. I. C. Illud euenit, quia tota imaginatio ac facultas naturalis eò cōuerfa est. Hoc vero fit, quia remouentur spiritus à primæui mandati executione. ALEX. At cur à parentibus podagra, lepra, vel calculo laborantibus nascuntur filij eisdem obnoxij infirmitatibus, cum verifimile sit, nequaquam de morbis tūc temporis sollicitos esse progenitores? I. C. An quia semen è præcipuis corporis partibus defluit, omniumque membrorum in se naturam viresque complectitur, quæ igitur vitia vlli parti inhælerint, semen contrahit, ex semine fœtus: sanè ex Catullo didicimus.

Natura sequitur semina quisque sua.

ALEX. Acutissimè, sed ob quam aliam causam huiusmodi notas infanti induci censes? I. C. Si mulier dum illum gestat in vtero, fixius quid simile intuetur, & auidius expetit. ALEX. Multi quidem sic, aiunt, verum quomodo id fieri possit, nondum à quoquam intellexi. I. C. An appetitus mouet animam, quæ vbi res exoptata deficit, ex omnibus corporis partibus proportionale quid suggerit, id quod vnusquisque nostrum in se manifestè deprehendere potest, quoties enim nonnullos fructus ab aliquo esitari conspiciamus, non modò illorum nobis exoritur appetitio, sed mox saliuæ, quæ in ore abundans per appetitum accitur, eiusdem fructus saporem nobis redolere videtur. Quemadmodum etiam cum lepidissimæ A-

masiæ formam vehementissimo concupimus affectu, confestim suggerente anima plurimum spiritus, penis intenditur: ita cum à prægnante res aliqua summopere expetitur, anima statim vt ei inseruiat, omnes corporis partes quasi promptuarias cellulas inuisit, vt si quid appetitui simile est, ei offerat: mouet autem præcipuè sanguinem, è cuius scatebra, atque irrigatione toto gestationis tēpore fœtus cum alimentum capessat, & cibus in aliti substantiam cōuertatur, mirū nō est, si aliqua illius cibi ita dispositi signacula in fœtu remaneant; Quam ob causam infantium notæ vt plurimū rubræ sunt, vt exustionem aliquam in sanguine factam præostendant. Apparet autem & rei concupitæ simulachrum, quia & in sanguine figuram mentiri, vel moliri potius intendit anima. ALEX. Subtilissimè quidem. I. C. Sed addam subtiliora ex Philosophorum Principis deprompta thesauris. Anima, inquit ille, sensitua cum recipiat species omnium sensibilibium est quodammodo sensibilia omnia, quemadmodum intellectiua est omnia intelligibilia, at omne quod est, vel est sensibile vel intelligibile, ergo anima cum vtroque polleat sensu scilicet & intellectu, erit omnia. Est enim, inquit Philosophus, sensus in actu, sensibile in actu, & intellectus in actu, intelligibile in actu. ALEX. Secundum esse spirituale, non reale interpretatur Philosophus, nam in secundo de anima asserit, oculum aspicientem colores, dici spiritualiter coloratum non

realiter. I. C. Ita est, sed nihil prohibet, imo necessarium est, speciem ipsam spirituales realiter producere rem cuius est species, vbi agēs est prapotens, & passiuum recte dispositum.

ALEX. At quomodo id probas? I. C. Ratione, experimento, & Aristotelis testimonio. ALEX.

Quanam est illa ratio? I. C. Species rerū (quas Idæas Platonici vocarunt) in Deo reperiuntur, in Intelligentijs, & in anima nostra. Idea quæ in diuina mente est absque instrumento vlllo (ignoscite Barbaris vocibus viri elegantissimi) Ideati causa esse censetur, produxit enim Deus mundum per solam mundi Idæam, quæ in eius mente erat, hinc Boetius cecinit.

Mundum mente gerens, similique imagine formans.

Idæa rerum inferiorum, quæ est in Intelligentijs, inferiora hæc efficit quidem, sed median-
tibus instrumentis æternis quæ sunt cœlestia corpora, vt dicit Diuinus Aueroes; nullum igitur sequetur absurdum, si idea rerum quæ in mente nostra est, producat aliquando (vbi patiens est bene dispositum) res illas median-
tibus instrumentis corruptilibus quæ sunt spiritus & sanguis. ALEX. Rationem hanc nisi exemplis, & experimento (vt pollicitus es) cōfirmes, non admittam. I. C. Audi, fantasiam quatuor præcipui insequuntur affectus, appetitio, voluptas, dolor & metus. Hi omnes affectus vehementissimi cum sunt, illico corpus immutant, & in eo producant realiter quod imaginatio dictauit. Appetitio Amasiæ cum
in fantasia

in phantasia fuerit, confestim ardores ciet in toto corpore. Quare ex sistoles, & distoles inæqualitate Anthiocum Stratonices amore captum agnouit Erasistratus. Imaginationem calum efficere non inficiabitur ille amans, cui in somnis amata offertur imago, & semen emittit, phantasia namque, vbi Amasię idæa residet, inferioribus potentijs voluntatem suam exequendam delegat. Appetitus nocendi frequenti intuitu fascinat pueros. Gulæ appetitus quid non efficit? Gulones nonnulli epulas quasdam auidè excogitantes, saliuam suam simili quodam sapore inficiunt. De voluptate quid dicam? nonne vehemens vbi fuerit, aliquando necem infert? Mater (inquit Marsilius Ficinus) viso filio à pugna redeunte subito expirauit. Ideo quia matris amantis anima percipiens vnum fieri cum filio amato, ilico spiritus omnes ad illum transmisit, quibus ipsa destituta interiit. Dolor quid possit, nullus ignorat. Sophocles, & Dionysius Sicilia Tyrannus obiere repente, accepto tragicæ victoriæ nuntio. Terrum aliquando spectaculum adeo molestum est quibusdam, vt non solùm visum, sed & gustum etiam inficiat, & nauseam prouocet. Pueri, nonnunquam & grandiores, cùm amaram potionem alicui offerri conspexerint, statim, affectu ab oculis ad gustum transmissio, amaram præsentiant in ore saliuam, quam vehemens mouit imaginatio: ijs etiam nonnunquam huiusmodi cogitatione alius laxatur, & quod in ad;

p

mirationem me rapit, ex aspectu, & auditu solo dentes quibusdam obstupescunt. Quid de misericordia, quæ dolor quidam est, eloquar? Non ne commiserantis imaginatio, eodem prorsus vulnere lædit suum corpus, quo læsum videt extraneum obiectum. Hoc ipsum quod assero, manifestè declarant qui humani cruoris aspectu illico spiritu deficiente collabuntur. Ego equidem noui virum aliquem non infimæ fortis, nec ignobilis fortunæ, qui cum alterius cubitū vulneratum conspiceret, in proprio suo cubito dolorem præsentijt. Quid verò metus? An non sæpe ex altioribus locis in terram despicientes, præ formidine caligamus & contremiscimus? repentino timore pallemus: verecundiâ affecti rubent, subito, & impræuiso metu cor trepidat, arrectæ stant comæ, vox faucibus hæret, deficitque vita, saltem diutini consequuntur morbi. E contrario metus ipse morbos curat, vt singultum & quartanam. Quotiescunque autem concurrunt simul vehementissimus metus cum vehementissima cupiditate, mirabiles profecto effectus progignuntur, vt videre est apud Herodotum. Cū enim Cræsum Regem quidam ex Persis interficere vellet, Cræsi filius antea mutus, propter ingentem tum mortis paternæ timorem, tum loquendi cupiditatem vehementissimos affectus, linguã illicò soluit, ac magnâ exclamans voce, ô vir, inquit, ne interficias Cræsum, sicque vocalis factus est, quem natura mutum prodiderat. Mihi verò

præterita pericula, & timores memoria repenti, alu^s soluitur; nam à formidabili illa specie refugiant spiritus, & sese abdūt in recessus intimos, atque in vnū collecti, fortiores euadunt, & alium mouent. Sunt sanè spiritus nihil aliud quàm calor; calor autem dissoluit & aperit. Sed quid blattero meis ineptijs? Quid omnino possit imaginatio subsequens Aui-cennæ testabitur experimētum. *Istud etiam est, inquit, de mirabilibus animalium, quod gallina quando vincit gallum in pugna, erigit cristam quasi esset gallus, & aliquando nascitur illi cornu in crure, ut gallo. Et in hoc percipi potest obedientia natura quæ præstatur ipsis cogitationibus. Quandoque etiam moritur gallina, vel dimittit pullos, Gallus sit pius erga eos, sicuti si gallina esset; non luxuriat illo tempore, imò se agit molliter, ac si esset gallina. Idem obseruauit Aristoteles, sic enim scribit. Sed ut etiam animalia pro suis effectibus agere, sic pro suis etiam actionibus affici mutarique solent. Partes etiam corporis nonnullæ sæpenumero ratione agendi immutantur, ut in auium genere euenit. Gallina enim cum mares vicerint, cucurriunt, & exemplo marium tentant superuentu coire, cristam etiam cadæque erigitur, ita ut non facile an mares, an femina sint liceat cognoscere, nonnunquam etiam calcaria his nascuntur. Jam verò & mares sunt nonnulli, qui tum forte femina interijt, officio feminae funguntur in pullos, ducendo, fouendo, educando; ita ut ex eo vel cucurriere, vel coire appetant, quin & inde à primo natura ortis ita nonnulli mares effeminati proueniunt; ut neque cucurriant, neque per*

Auic. l. 9. de
anim. 1. de
morib. anim.

Ar l. 9. de
Nat. anim.
c. 38.

Q ij

costum agere velint, sed venerem eorum qui tentent
 superuenire patiantur. ALEX. Subtilissimè hæc
 explicasti non modo ratione & experienciâ,
 sed etiam doctissimorum virorum authorita-
 tibus confirmasti. I. C. Imo & Aristoteles ali-
 bi clariùs hanc tuetur sententiam. *Alterant*
verò (inquit) imaginationes & sensus atque consi-
derationes. Nam sensus, qui alterationes quadam
sunt, à primo insunt, imaginatio & consideratio
vim obtinent rerum, cum species intellecta calidi vel
frigidi suavis aut formidabilis similis quodammodo
rebus sit. Unde fit ut sola consideratione tremor ti-
morque inuadat, quæ omnia affectiones sunt, & al-
terationes, at quæ in corpore alterantur, ea partim
maiora, partim minorâ fiunt. Illud satis constat, vel
modicam in principio transmutationem facere à lon-
ginq̃o magnas multasque differentias, ut claus
quamlibet modice transposito magna efficitur prora
translatio. Præterea huiusmodi variatio fit per calo-
rem frigusue, aut ceteras id genus affectiones; sa-
Etam enim alterationem in corde, etiam in particu-
la, cuius magnitudo percipi nequeat sensu, magna
per corpus diuersitas sequitur, ruborum, pallorum,
tremoris, metusque & eorum quæ his opposita sunt.
Principium itaque motus ut dixi, est petendum &
fugiendum in rebus agendis, quorum consideratio-
nem imaginationemque calor & frigus necessario
consequuntur, nam triste fugiendum, suauè peten-
dum est, quanquam hoc admodum latet, cum in par-
sis contingit. At omnium fere tristium suauium-
que frigus quoddam & calor comites sunt. Decla-
rant hoc confidentia, metus libidines, & cetera af-

Ar in lib. de
 Motu anim.
 cap. 6.

fectiones corporales, cristes suavesque, qua partium
 portionem corporis cum calore, & frigore, partem
 solidum corpus obtinent. Memoria vero atque spes,
 talibus velut imaginibus usa, modo minus, modo
 magis causa ipsorum existunt. Idem Arist. Ima-
 ginationis vires in problematibus latius est
 profecutus. Ex his mirum tibi (ô Alexander)
 non videbitur, quomodo matris imaginatio
 aliquâ possit notâ infantem in utero obfigna-
 re. Quod si hæc nostra tibi non arrident Car-
 danum habeo præ manibus, qui doctissimè ti-
 bi satisfacet. Sed Perlegas tu ipse, nam ego
 fere defessus sum. ALEX. Libenter istud in-
 neris obiero. Cur pueri (inquit) in utero à matre
 desideratarum rerum vestigia in corpore contrahunt?
 vidit hoc Rhodiginus Calius, quem nos audiuimus,
 sed causam non adiecit; hæc autem sic se habet, dum
 fœtus est in utero, pregnantis imaginationi subijci-
 tur, indicio est tales cocipi pueros, qualis fuerit ima-
 ginatio parentis hora congressus, quod tamen nos nō
 admittimus, quamvis Jacobi historia de oculis re-
 luctetur: aliquid tamen facere imaginationem non
 negamus, verum animula fœtu contenta mouetur
 imagine anima matris, inditio est quod solis fœtibus
 grandioribus hoc accidat, & quod illusionibus ani-
 ma mulierum, que absolutum infantem utero ge-
 runt, velut in pueris ipsis, qui in vrceis mirabilia vi-
 dere se existimant haud dubie patet, horum omnium
 causa una est, quoniam menti, & imaginatio ima-
 ginationi annexa est, propterea quoniam animus
 corpori in homine dominatur, & in fœtu iam perfe-
 cto similitudo alimenti, iam imaginatione matris

Sect. 7.

Card in l de
immort. an.
c vi. g 3. fol.
244.Rhodig. Cal.
l. 10. c. 13.

Q iij

violenta defertur cum ipso alimento, ac spiritus in
 fœtus corpus, effingitq; rem similem ei, quam imagi-
 natione conceperat, additque plerumque membris
 exterioribus, quoniam quæ format infantem vitus
 inutile existimat, ac extra ordinem membrorum in-
 tus illud retinere, ergo si propellere nequit, abortitur
 infans. Quam ob causam, & cur non semper talia
 fiunt signa, manifestum est: & cur magno desiderio
 rerum sætus abortiantur, quandoque non satis ex
 his patet, nam in tenui appetentia nihil horum effi-
 citur: in valida autem abortitur, aut vestigium ma-
 net si iam fœtus animum conceperit. Hæc Carda-
 nus, & subtilissimè ille quidem; sed illud abs-
 te scire velim, unde provenit infatiabilis præ-
 gnantium appetentia? I. C. A vitiosis, frigidis
 que humoribus, atque acida pituita, qua ven-
 triculus imbutus est, quapropter & carbones,
 putamina, & cretam avidè concupiscunt,
 quod malum potissimè inualefcit, quò infanti-
 crines erumpere incipiunt, siquidem ob calo-
 ris penuriam humores pituitosi minus coquun-
 tur. ALEX. At cur ubi pregnans inexplibili rei
 alicuius desiderio tenetur, & potiri nequit, fe-
 tum in præsentaneum vitæ discrimen adducit?
 I. C. An quia contracto mœrore mulieris ani-
 mo spiritus vitales imminuuntur, & humores
 fœtui alendo destinati aliò auertuntur, quare
 infans consueto destitutus alimento elanguet
 scit, vel emoritur. ALEX. Ah. I. C. Quid tibi
 venit in mentem? ALEX. Dicam libenter, si tuâ
 mihi polliceris operam. I. C. Ad omnia para-
 tissimum me offendes.

DIALOG. XXXIX.
De Procreatione Masculi, &
feminae.

ALEX.

Obilissimi quidam cōiuges procreandi sexus virilis ardentissimo flagrant desiderio, nec tamen unquam voti cōpotes fieri poterunt, quare illorum, quos munificentissimos experieris, nomine, abs tuæ subtilissimæ Philosophiæ decretis fœcunditatis subsidia peto. I. C. Istarum rerum successus à Deo impetrandus est. A. L. Cùm ille Optimus Maximus naturæ ordine omnia decurrere sinat, nihil vetat extrema præsidia accersere, ac eorum naturæ imbecillitati adminiculari. Deus non irascitur, si steriles agros, & infructuosas arbores cultura, atque industria fœcundas reddimus, multominus si muliebrem vuluam, quæ ager dicta est à Platone, & ab Aristotele, antea sterilem fœcunditate instaurabimus. I. C. Ad liberorum procreationem adiumento sunt primum humor genitalis, qui partim à cerebro, totoque corpore, partim ab hepate sanguinis officina diffunditur. Deinde spiritus per arterias à corde promanans, cuius vi penis erigitur, ac rigescit, cuiusque impulsu materia seminis foras erūpit. His accedit cōcubandi, & generandi appetitus, qui vel ima-

Q. iij

ginatione excitatur, vel ex conspectu, ac contactu venustæ puellæ acceditur. Vt semen fecundū efficiatur, cibi laudabilis succi sunt assumendi, quique probè nutriant, corpusq; vegetum reddant, ac succulentam, cuiusmodi sunt calida, & humida. Perficitur enim (inquit Galenus) seminis substātia ex sincera, excocta que sanguinis superfluitate simul & flatuosa: edulia quibus vis inest augendi, cumulādiq; seminis sunt oua gallinacea, phasiani, turdi, perdices, capi, pipiones, passeruli, amygdala, nuclei pini, yina generosa, dulcia, ac meraca: nonnullis rebus efficacia inest incitandæ, mouendæ que tentiginis, necnō partes genitales erigendi, atque spermatis propellēdi: cuius facultatis sunt calida, quorum vi ebullit semen, & bene concoquitur, ideò albescit, perfectę elaborationis inditium: acria, & salita, quorū acrimonia expultrix vis excitatur ad sperma eiaculandum: & flatuosa, nam spirituum concursu sicula intenditur, & semen animatur, quare spumescēs semen, eo quod sit spiritibus refertū, propagationi sobolis idoneū est. Hæc omnia cōmoda præstat Satyrion, Iringiū, Nasturtiū, Erysimū, Pastinaca, Cinara, Napi, Rapæ, Asparagi, cochleæ marinæ, & pleraq; alia que in hoc apponuntur cōdimento. ℞. Zinziberis, seminis synapi, cepullæ, erucæ, vrticæ, cinamomi an. ʒ. j. piperis lōgi, anisi, gariofil. an. ʒ. j. β. lūbos stin-ci. ambre ʒ. j. fiat puluis, quo formentur cum Zaccharo tabellę; quibus munitus miles strenuè pugnabit, vt enim sclopetæ primū tormētario puluere inferciuntur, ac globis explen-

tur, deinde adiecto efficaci puluisculo ignito funali incenduntur, globumque violento strepitu exturbant, ita in perficienda venere concurrere debet conglobati seminis copia, & flatuosi spiritus vis, qua explodi semen, atque in vteri recessum recondi possit. Præterea ne præfati coniuges speratæ prolis desiderio frustentur, caueant ne concubitus sit frequentior, quàm res exigat, nec quàm expediat, rarior, vtrumque enim sæcunditati æquè noxiū, siquidem è seminis immoderata profusione, vires, & spiritus exhauriuntur. Diutius vero quam par est cohibere, euanidum efficit semen. à prandio, & à cena venerem non exerceant, tunc enim euocati sunt ab anima spiritus ad cibi concoctionem, quare non libenter aliò conuertuntur: à coitu etiã vir supersedeat, dum mulier sordida mensum profuiue coinquinata est, nequit enim semen in vtero contineri, sed influentis sanguinis copia eluitur, quemadmodum meretriculæ quæ crebrius à viris subagitari patiuntur, non concipiunt, quare Medicorum Dux assererat, eas, quæ humidos habent vteros, non concipere, vt enim in palustri, & vliginoso loco plantarum semina suffocantur, nec facillè in stirpem emergunt, ita ex frigidi humoris redundantia (est enim menstruum excretio redundantis sanguinis, qui ob sexus imbecillitatem nec calore concoqui, nec exercitio dissipari potest, quare ex lunari concitatione suo tempore illud erumpere necesse fuit) semina stragulantur, adeò vt muliebris vteri vis nullam speciem emoliri

possit, quare scitissimè diuinus Hæbreorum Princeps altioribus tamen de causis, quæ humanum fugiunt captum, inhibuit, ne mulieri tali vligine coninquinatæ congregi vir præsumeret. Nec ad venerem se quisquam accingat antequam menses se proferant, nequit enim tunc conceptus fieri, quia alimento caret, nec semen adhærescit, nam eo tempore occlusis vasis vulua leuis relinquitur, semè propter læuorem, ac vitream politiem defluit, nec vniri potest, & coalescere. Tempus ad concipiendū tempestiuum est cum desinunt vel incipiunt menstrua, tunc enim ora aperta sunt, *vasa autem vulua* (inquit Galen.) *quæ in partem inferiorem penetrant, ex quibus menses profluunt, cum mulier conceptura est, ora aperit.* Licet autem reliquo purgationis tempore ora hæc ad aperta sint, nō tamen cōcipere potest mulier, quia ob mēstrui impetū semè ab vtero diffluat necesse est, at desinentibus, vel incipientibus menstruis & ora apta sunt, & menstruum non cōfertim, sed paucum, & sensim effluit, quasi humore quo dam rosido insudante, quo irrigatus vterus madescit. Vnde efficitur vt vuluæ semè adhæreat, satisque alimenti è confluentis sanguinis stillicidio consequatur. Insuper vteri qualitas spectanda est, si ob nimiam humiditatem semen tenacius inherescere nequeat (quemadmodum nec in palustris, & vliginosis locis semina persistunt nec in stirpem se proferunt) quæ vuluam minus lubricam, & mucosam efficiunt, adhibenda sunt, vt ramenta eboris, styrax, calamita, cornu cerui-

num, blattæ bizantinæ, semen myrti, galbulæ, nuces cupressi, thus, Mastiche, caryophyllata, pentaphillō, rosæ rubræ &c. horum nonnulla foris admota, quædam intra corpus assumpta, vtero robur conciliant, consumptoque superuacaneo humore, rimosam, hiantemque vuluam constringunt, ac retinendi seminis vim conferunt. Salis vsum in condimentis liberaliter admittant, abstergit enim omnem viginē, vuluāque plus satis vdam, ac madidam exsiccat efficitque, vt genitale semen facilius vtero adhærescat. Aridis autem mulierculis, & quibus vterus torridus est, & terra siticulosa, medicamenta, ac cibi adhibendi, quæ moderatè humectent. ALEX. Nec ipse Hippocrates doctius locutus est vnquam. Sed id mihi nunc explices, quæ nam est captanda opportunitas, vt masculus progigni possit? I. C. Auicenne consilium hoc est, vbi menses defluerint, sitque absterfus vterus, quod quinto ferè die vsu venit, aut septimo, si vir mulieri congregiatur à primo quum est purgata die ad quintum, masculus producitur. ALEX. Quam huius effectus causam adfert? I. C. Nullam. ALEX. Eius igitur sententiam reijcere non verebor. I. C. Siste parumper, meque in Auicennæ fauorem obratiocinantem excipias rogo. ALEX. Nil mihi iucundius accidere potest; vix tamen spero te illam opinionem aliqua ratione comprobaturum. I. C. Audi, Mas (inquit Ar.) generatur quum virile semen muliebri potentius coalescit. ALEX. Scio, sed calor is munus hoc est, atq; beneficiū. I. C. Plus calor is

concipit vterus primis à purgatione diebus
 ALEX. Quomodo id probas? I. C. Quia sordidus humor, cuius copia natiui caloris facultates obtundebantur, accuratè iam expurgatus est. Præterea semen in dextrum vteri sinum dirigitur hepatis, dextrique renis vi attractoria, è quibus etiam sanguis calidus in futuri factus

alimentum ijs diebus deriuatur. ALEX. Cur potius à dextris, quam à sinistris partibus? I. C. Quia hæc aliosæ quum sint, ac frigidæ sanguinisque inopes, statim à purgatis mensibus aliquid conferre nequeunt, quare dexteræ duntaxat partes suas obeunt vires, quarum ratione masculus effingitur. ALEX. Hoc tibi probandum restat. I. C. In quarta parte eius libri quem

Cap. 38r

Physico-Magicum inscripsimus, latissimè probauimus, summa hæc est: si è sinistro rene semen fluat, & in leuam vteri partem inclinet, femella procreatur, nam ob loci frigiditatem atque humiditatem semen perfectè concoqui nequit, quare imbecille & imperfectum producet animal, quale à Philosopho censetur esse femina, quam ob caloris inopiã genitam asserit: si verò è dextro teste semen promanet, & in dextrum vteri sinum deriuetur, marem efficiet. Est enim dextera pars domiciliũ hepatis, quod sanguinis est officina, calor autem in sanguine, semine autem calore elaboratum perficitur, ac proinde perfectum animal nempe masculum proferet. Quapropter si præfati illustrissimi coniuges procreandi maris sunt auidi, hanc sibi præscribi legem patiantur, vt vir

dum coit, sinistrū testē obligatū retineat. mulier autē completo opere in dextrum latus deuoluatur, & in somnū resoluatur, hac enim ratione intro euocātur spiritus & semen maiori nixu elaborabūt: maneat autem capite decliui ac subsidente corpore, ne ab vtero fluat semen ad quod profluuium euitandum consulerem mulieri, vt si dum Veneri perficiendæ insistit, à validis concussionibus abstinere recusat, peracto saltem ludibrio, clementer & placide in dextrum sinum se deuoluat. ALEX. Perdoctè, sed quam anni partem censes ad masculi conceptum elaboratiorem? I. C. Æstatem aliqui putant, propterea quod semen, ac sanguis menstruus ex ambientis aëris qualitate plus caloris concipiant: aliter ego censeo, nam æstiuo tēpore magna fit spirituum, quæ feminis forma sunt, amissio, calor cutem laxat, quare spiritibus patet egressus ad cognatum externum calorem à quo euocantur, quare nec feminis materia perfectè elaboratur, perfectissime autem in hyeme, quo tēpore calidior est vterus, nam calor intus coercetur ob frigiditatem; ne autem ambientis aëris frigiditas feminis spiritus depopuletur, prope focum, vel calido in lecto colluctentur, non quasi pensum concubitus, seu debitum, vt Summistæ vocant, languidè, & oscitanter persoluentes, sed quasi singulare certamen expetentes (sanè dimicant tunc pro æternitate) in Venerem ardentius incalescant, vt cumularè, affatimque conferant spiritus, sic enim semen

perfecti^o elaboratur. Demū Progenitores vehementi maris imaginatione concepta inter amplexus, & suauia, id auide appetere debēt: mulier cogitationes, & oculos in viri vultum dirigat, vir in mulierem galero tamen ornata, vel absentem iuuenem imaginetur, vel absentis simulachrum conspiciat, si nec presentem intueri, nec se coheuntem in speculū inspicere velit, quotidiano nāque experimento comprobatū est, si quid cōiuges animo cōcipiant, aut in obuia queque incōniunter defigant oculos, mentiq; imprimant, conceptis, aut conspectis ideis simile quiddam emoliri, quare illorum effigies in fœtū solent elucere.

DIALOG. XL.

De Monstruosis Partibus.

ALEX.

Vt Natura, quæ Dei facultas, imō Deus ipse cum sit, perfectissime emoliri cuucta deberet, prodigiosos tamen partus, monstruososque fœtus efformat? I. C. Ideo Aristoteles monstrum definiuit quod præter Naturæ sit ordinem. ALEX. At quid præter, & contra naturam dici potest, quando, motus, & quietis, quibus omnia perficiuntur, ipsa Natura principium est? I. C. Vt artifex quamlibet industrius opus fœliciter inchoatum perficere nequit, vbi materia improba est, sic natura

Ar. in 4. de
Gener anim.

A. 2. Ph.

materia nacta inidoneam, omnia vitiose agit,
 ALEX. Quasi vero Natura sit alia, quæ formam
 suppeditet, alia quæ materiam sibi deposcat,
 tanquam Æneas ab armigero Achate, cum
 hostium vi oppressus dicit, *suggere tela mihi*: at
 enimvero existimandum est, materiam faci-
 lius, ac parabilius præsto esse, quàm imponi
 formam, operosior enim hæc. I. C. Ob enor-
 mia scelera, inquit Cardanus, Cœli anima adi-
 rata est, quare parcè, & illiberaliter vim suam
 inferiori Naturæ elargitur, tanti numinis igi-
 tur afflatu destituta periclitatur. ALEX. *Tante*
ne animis Cœlestibus ira? Etiam Philosophi pas-
 sionibus Deum obnoxium credunt? I. C. An
 monstruosos partus (inquit Pōponatus) natu-
 ra effingit, vt futuros magnarū rerum euentus
 hominibus præostendat? monstra sanè dicun-
 tur (ait Augustinus) quia aliquid significando
 demonstrant. ALEX. Suum scilicet fortuitum
 exitum Alexander Aphrodiseus interpetra-
 tur. I. C. Fortuitos non dixerim effectus, quo-
 rum causæ mihi innotescunt. ALEX. Quænam
 igitur sunt monstrorum causæ? I. C. Quemad-
 modum nonnulli famelici nidore culinæ satu-
 rantur, atque alimentorū penuria odoribus re-
 ficiuntur, ita lasciuæ salacesque puellæ, quæ ad-
 modū pruriunt, imaginaria Venere citra virilē
 operam, aliquando concipiunt. ALEX. Quo-
 modo id fit, & quid ad rem? I. C. Ex crebro vi-
 rorum contuitu, contactuque mulier semen
 emittit, quod vbi cum mensuris cōglobatur,
 & coalescit vteri facultate, in sitoque calore

Card. l. 8. de
 rer. var. cap.
 68. circa fi-
 nem.

Pōpon l. 1. de
 factis. cap. 6.

Aug l. 21. de
 Civ. Dei cap.
 8.

Al. in l. de fa-
 to.

Ar. in 2. po-
 test.

adiutum, rudimentum aliquod animantis meditatur. Verum quia virile semen, quod opificis rationem obtinere Philosophi censent, abest, materia, quam mulier suppeditat, alienâ, absurdamque formam adsciscit. Nonnunquam tale quiddam mutua coniugum opera conficitur. ALEX. Quando id euenit? I. C. Cum vir mulierem subigit eo tempore, quo menses defluunt, nam si (quod raro accidit) concurrere tunc semina contingat, monstruosam formam embrioni induunt. ALEX. Quam ob causam? I. C. Quemadmodum in cadis vinaris immisso embolo profluentem liquorem cohibemus, ita viri pessulo in vuluam obducto, sistitur sanguinis fluxus, cuius vligini viri semen commixtum, sordidis conspurcatur inquinamentis, quare, inconcinnam formam, indecentemque figuram materia assequitur. ALEX. Verissimum id est. I. C. Quandoque etiam sapiens fœlices coitus dies obseruat, & primordia vitæ auspiciata semen habet: verum ob vteri leuorem, ac lubricitatem præmaturè delabi contingit, sic vt informe quidem profluat, ac rudimentum futuri fœtus. ALEX. Sed quid dices ad hoc? nuper ouicula prodijt capite vituli marini. I. C. E Iacobæis ouibus responsionem desumam, forsitam tempore concubitus Phocam conspexit? tam efficax sanè imginandi vis est, vt si coeuntes oculos, & cogitationes in rem quampiam defigant, ea vis quæ formationi fœtus insistit, euocatis vndique humoribus, qui ei exancillantur, conspecta membra

bra

bra corpori affigat: noui matronam, quæ ex leporis obtutu, infantem edidit labello supremo bifido, ac bifurcatim dissecto. ALEX. Ac cur aliqui nascuntur geminis membris, quæ redundant, ac superuacanea sunt. I. C. Illorum matres in conceptu, vel gestationis decursu dupla rerum simulachra in animo conceperunt, vel eorum oculis se obtulerunt ex suffusis crassis vaporibus, vel cum distractis diuulsisque spiritibus, qui in pupillæ punctum dirigi debebant, cernendi aciem diffin-di, ac disseccari contigit, quare geminatam illam speciem vna cum humorum confluuiio, qui in eas partes circa quas imaginum conceptus versatur, decumbunt, ad foetum deuoluentes, eius etiam partibus affabrè elaboratis tanquam secundariam operam, vel operi appendices affixerunt: si mulier imaginatæ alterius speciei mēbra emoliri ualeat, ut à te inspectæ ouiculæ belluæ marinæ caput habentis exemplum testatur, cur non eiusdem duplicatas particulas? ALEX. Sed cur nonnulli producuntur animantes, imminutis inutilibus, truncis, decurtatisque membris? I. C. An non satis uberem seminis materiam natura nacta est? an id euenit ex defectu humorum, atque alimenti, fomentique penuria? an naturales facultates in elaborandis articulis sunt inualidæ, suisque viribus minus instructæ? An his omnibus dotibus, ac facultatibus affatim natura insignita erat, utrum tamen consecuta est angustum, splenem induratum, ac

R

callosum, coxendices eminentes, atque introrsus retortas, aliaque obstacula quæ infantem adulescere, atque omnibus suis numeris absolui prohibent. Profecto teneræ corporis partes ob tantas difficultates, & obices dilatare se, oblatoque alimento perfrui nequeunt, sed cohibentur quominus in ventam corporis formam decentesque articulos excrescant. Nam quemadmodum arboris in saxoso solo consistæ radices, vndique diffundere se nõ possunt, sed obstaculo impeditæ retorquentur, atque incurvescunt, repulsæque resiliunt, sic in animantis corpore cum fœtus effingitur, vel vasculi angustia, vel alimenti inopia, aut calli cuiusdam obiectum obstat, quominus membra articulatim, distincteque efformari queant. ALEX. De monstrorum causis apud Aristotelem, & Albertum nonnulla perlegeram, veruntamen quilibet sunt, si cum tuis conferantur subtilitatibus, sed alium mihi ex animo scrupulum euellas, rogo, qui me dies, noctesque stimulat, ac pungit. I.C. Quid est?

DIALOG. XLI.

*De Infantium facie laruato tegmine
obducta.*

ALEX.

Honestissimæ mulieres sunt, quæ
tanquam ex tripode pronuntiāt,
optimi cum ominis præfagio me
in lucem prodijisse. I. C. Quæ
nam fuerunt auspicata tuæ vitæ
primordia? ALEX. Tenui, mollique membra-
na facies mea tanquam larua, aut perforato
tegmine obducta ad primum lucis intuitum
se spectandam exhibuit. I. C. Quid inde? AL.
Magna me dexteritate, ac successu omnia ef-
fecturum vaticinantur. I. C. Delirantium ani-
cularum fabella hæc est. ALEX. Imò apud Il-
lustrissimam Heroïnã Isabellam Lopez de
Noguera matruam tuam, vnicum pulchritu-
dinis speculum, & honestatis exemplar, nec
non apud magnæ existimationis, primique
nominis Philosophos persuasio hæc inole-
uit. I. C. Non autoritatibus, vt legulei so-
lent, sed rationibus Philosophi certant.
ALEX. At quæ nam ratio adduci potest, cur
ego capite galea obducto prodierim? I. C.
Prouida mater Natura, ne attritu infans ali-

R ij

quid incommodi pateretur, gestationis praesidia excogitavit: quare tria molita est inuolucra, quibus in materni uteri lateris foetus obtegatur: exterius vnum, quod à partu statim quia prodit, secundæ dicitur: subsunt huic duæ aliæ membranæ, quarum prior à figura farciminis Allantoides appellatur, ex foemineo semine generata, quæ capiti, clauibus, ac pedibus obtenditur, partibusque eminentibus incumbit, cuius est infantuli effecti formati urinam excipere: postrema à mollitie agnina nuncupata, tenuissima est pellicula, quæ foetum orbiculatim ambit, & complectitur, ab eoque maturescente emanantes sudores, vaporesque absorbet. His in lateribus infans delitescit, donec per umbilicum illi alimentum superit, & calor cordis absque externa respiratione subsistere potest: at grandior factus, alimenti, lucisque avidus, quibus obductus erat velamina dirumpit, & ob adstricta uteri vestibula (ob Euzæ lapsum Christiani inquit, quod Ethnici Philosophi percipere non potuerunt, cum & bruta peccati expertia, eandem pati miseriam aduerterint) acerrimo parturientis cruciatu in vitam producit. ALEX. Acutissima enarratio, sed quid ad propositam quaestionem? I.C. Cum infans magno molimine ex huiusmodi angustijs eluctetur, ipsaque mulier stricti sit oris, atque angustè constituta, postrema illæ membranæ hærent in medijs spatijs, illasque exuias abstergi contingit, non ali-

ter quàm extimam cutem atterimus, vbi per angustam rimam elabimur. Aliquando (vt genitrici tuæ accidisse argumentor) panduntur mulieris portæ, partesque genitales laxæ sunt, atque tunc integumenta illa cum infante profiliunt. ALEX. At cur alia alijs coloribus conspici solent? mihi quidem rubicundum fuit gestamen, atque ideò multa bona auspicabantur: infesta prænuntiant quibus nigricantis coloris galea capiti affixa est. I. C. Ad circumfusos qui vtero innatant humores id referendum est. Ex eis enim coloris varietatem sibi adsciscunt: cum sordida illuie, ac vitiosa vligine vulua imbuta est, quæ cum vtriusque semine coalescit, fusco colore membrana existit, quemadmodum & infantis cutis fuliginoso vndique colore suffusa est. Si verò sanguis, semenque sincerum sit, ac defæcatum, rubescit regmen, floridusque color infantulo subest: idem accidit si vir mulierem subigit antequam menses defluerint, nam humentibus adhuc vdisque locis tanto rubore semen suffunditur, quare infantes gignuntur, genis, buccisque rubentibus, & ei adhærentes pelliculæ roseum colorem nanciscuntur: quod & vsu euenit cum gravidæ vel pudore afficiuntur, vel subira-sci solent, agitato à calore natiuo, raptoque in sublime sanguine; è contra quibus metus incutitur, aut inopinato expauescunt, illæ vultum tetricum, ac subtristem affingunt

R. iij

fœtui, pallidoque colore membranas tingunt.

DIALOG. XLII.

De Hominis Augmento.

ut unius sit unum quo fit

ALEX.

Am satis multa de hominis generatione disseruimus, de augmento nunc pauca. I. C. Vbi accretionē natura molitur, diminutionem tu meditaris. ALEX. Cur receptum est ab omnibus, post trigessimum annum non fieri humano corpori incrementum? est. ne auctrix vis in nobis corrupta? I. C. Minimè, est enim incorruptibilis substantiæ facultas. AL. An otiosa potentia illa est, quia materia deest, vel cum transmutante potestate proportionem non habet? I. C. Nequaquam, enutrimur enim quotidie. ALEX. An desistit auctricis opera, quia finis abest, qui ipsam moueat? finis autem est expletio mensuræ certæ, completa igitur mensura, nihil perficiendum remanet. I. C. Si verum hoc esset, in adulto corpore ablatum os restitueret, maximè cum è cibis materia suppeditetur. Ad hoc cur immortalis (vt credimus) animæ auctrix facultas finem

sibi proposuit angustissimis coarctatum cancellulis? ALEX. Quia infinitum non appetit, Ipsa enim est naturalis, nulla autem natura infinita, appeteret autem, si semper augeret. I. C. Id pernego, semper enim alit, nec tamen infinitum expetit. An dicam ego cessare nunquam auctricis operam, quemadmodum nec altricis, sunt enim eadem: nutritio namque est unio naturalis nutrimenti transmutati, hoc autem intelligi nequit absque incremento. Quinimo nec ipsam informatricem virtutem ab opere vacare dixerim; carnes enim reponit, eisque apponit figuram, non sine pristinae figurae commensu, atque portione, quod manifestè conijcitur in carniū cremo ijs in partibus à quibus aliquid abscissum erat. solidiores autem partes adhuc augeri possent, si possent densari, densari autem valent, si recipere queunt intra se partes peregrinas quæ postea fiant propriae, quemadmodum locis quibusdam, ubi per harmoniam coeunt ossa in ætate iuuenili, posteaquam senium aduenit, ea quæ duo inter ossa interest cartilago, tandem fit os, ita ut duo illa unum fiant. ALEX. Sed cur celerius crescunt femellæ quàm mares. I. C. An quia (inquiunt) rariores sunt, rariores autem facilius excrescunt. ALEX. Hoc accipio. I. C. Illud verò ego pernego, cum enim magis compacta sint carne, rariores esse haud existimo. ALEX. An quia humidiores? I. C. Per-

R iij

obscurum est, namque in femella plus humoris calorem vincet, qui auctor est incrementi. Rectius dicemus, caloris esse satis, eius vim agere in humidum, non in illud quidem nimium, sed fecundum tamen, itaque celeres fieri augmenti progressus. An, inquit Ioannes Baptista Marinus Eques Sabaudici ordinis, Italorum Poetarum Princeps, & familiaris meus vnicè colendus, celerius capessunt femellæ incrementum, quia finem habent propinquiorem propter imperfectionem, opus enim quod in eis natura, intendit, non est adeo perfectus prout in mari, ideo in reminis elaborata citius expeditur. ALEX. Cur igitur masculi prope- rantius in utero absoluuntur? sanè fœminæ quadragesimo secundo, mares autem trigesimo die perficiuntur. I. C. Caloris ratione id euenit, qui in masculo maior cum sit, humorem vt mollem ceram extendit, diffundit, suaque vi fingit. ALEX. Cur vero in æstuosis regionibus homines non excrescunt in procerem staturam? Sanè Maurorum, Indorumque maxima pars vel gracilis, vel breuis, vel vtrumque. I. C. An quia fortassis crescendi duæ sunt causæ, materia perpetuò suppeditata: eaque ad transmutationem idonea: & calor, qui quidem duorum est auctor effectuum, quippe dilatat corpus, quod suscepturum est incrementum, & transmutat id quod accedit. Quæ de re regionis calor non solum nõ addit

vim ad crescendum, sed etiam plerumque adimit, absumit enim materia non parum per resolutionem, Præterea regionis calore assiduo membra durefcūt, dura autem sunt ineptiora ad quantitatis terminos promouendos. Quod si quæ sunt dura dilatentur, & rarefiant, multo egent com meatu ad substituendum: In calido autem Cælo non potest tantum humoris superesse.

DIALOG. XLIII.

De Humana Vita Longitudine.

ALEX.

¶ Ostquam satis disputatum est de hominis incremento, videamus nunc quæso de vitæ illius longitudine. Et primò. Cur dentium raritas ut plurimum vitæ denotat

brevitatem? quemadmodum tradit Aristoteles, & Hippocrates, I. C. An quia, ait ille, rari dentes aut materiæ paucitatem, aut imbecillitatem præ se ferunt? An dicemus nos, raros dentes vitæ potius declarare longitudo-
 nem, signum enim est adeò dura esse mandibularum ossa, ut & aperiri non facile queant, & subeunti materiæ cedere nolint. Profecto annos sex & septuaginta vixit Augustus, qui tamen raros ha-

*Hipp. in. l. 2.
de morbis po-
pularibus pro-
pe fin.*

buit dentes, vt historici referunt. In Tendaiâ Insula iuuenibus secantur dentes ad radicem vsque, vt firmiores atque densiores euadant, quemadmodum & arbôres decacuminatæ crassescunt. ALEX. At cur cadunt in Senecta dentes? I. C. An quemadmodum & capilli ab humoris priuatione? Cadunt tamen aliquando ob nimium humorem, sicuti necantur quoque plantæ, ac putrescunt. An verò ob frigus cadunt? Memini namque mihi in Anglia dentem vnum cecidisse ob frigidæ ceruisiæ potû. ALEX. Rationem adducas. I. C. Frigore auertitur eorum alimentum, spiritus intereunt frigore, decidunt à natura sua neruus, qui in eis plantatus est. Quinimo etiam nimio corrumpuntur calore, quam ob causam puerulis calida esculenta solent denegare curiosulæ matres A. L. Quænam ratio est? I. C. Quia dissoluto à calore humido, facile fit vt eorum compactio soluatur. dentium casum Astronomi Saturno in signo aquæo cobusto adscribunt. ALEX. Cur dētibus præsit Saturnus planè ignoro? I. C. Forsitan quia Lapidem à Ioue suppositum deuorauit? ALEX. Cur linea maior in manu, vbi longa est, vitæ significat diuturnitatē, vbi vero breuis celerem obitum? I. C. An quia natura perfecta omnia operatur, cum ergo ad finem lineam illam non perduxerit, aliquod suberat materiæ impedimentum. Hanc igitur vel imbecillem, vel reluctantem bono temperamento fuisse oportuit. Sed nugæ sunt. Forte fortuito in manibus lineæ illæ oblongæ fuit

cum in vtero occlusis manibus oculos custodiat infans. Sed rectius secundum Hippocratem, ad genua eas habet in vtero fætus. ALEX. At cur in calidâ regione minus viuunt homines quàm in frigidâ? Perpauci senes Neapoli visuntur, complures in Septentrione. I. C. AN quia æstuosus soli status spiritus inflamat, sanguinem & humores ardoribus extorret, bilem auget & exâcuit, quibus ex causis morbi plurimi, hique acuti sulcitantur. Insuper poros reserat & patefacit, corpora laxat & extenuat, & eorum substantiam, calorisque natiui vim dissipat. E contrariò Regio frigida poros incolarum occludit, densat, firmatque corpus, huiusatque natiui caloris substantiam conseruat & auget, appetentiam præstat, concoctionem seruat: qua de re & hyeme salubriores viuimus quàm Æstate. ALEX. Angli tamen parum viuunt qui in cœlo sunt frigidissimo. I. C. Hoc vero nego, Quemadmodum enim ibi Æstares minus feruidæ, ita & hyemes clemētissimæ sunt. Per duos circiter annos illud nos incoluimus solum, nec in media hyeme grauiora perpeffi sumus frigora, quàm si in mēse Nouembri Pataui aut Bononiæ fuiffemus. Calidi nāque vapores qui ab Oceano ad eam deferuntur Regionem, excalesciunt illam: humida tamen est illa regio, atque iccirco illius incolæ varijs obnoxij sunt infirmitatibus, facit enim spiritum tenebricosum, corpus multo humore superacuo onerat, cuius copia natiuus calor infringitur, & debilitata concoctio-

ne, cruditates fiunt ciborum, quorum exuperantia valetudini multum infensa est, tum ea quæ receptacula venasque solum implet, tum etiam quæ vires grauat. Hæc enim quia supra vires est, neque integre coqui, neque in purum sanguinem verti potest, sed cruditates multas cumulat, quæ quum à debili inferiorique natura nequeant domari, corrumpuntur, morbosque pene innumeros generant. de hac re Hippocrates, vbi cibus; inquit, præter naturam copiosior ingestus est, morbum facit. Quinetiam ea cibi exuperantia quæ vasa implet, nondum tamen vires premit, licet tota in optimum succum & in sanguinem faceat, tuta tamen non est, sed maxime lubrica & periculosa, Natium quippe calorem è sensibus, è mentis & animæ functionibus auocat, occupatque in concoctione. Excrementorum flatuumque ingentem facit prouentum, quæ præ copia non facile excludantur. Omnis generis humores congerit, obstructions multitudine accersit, vias contrahit, in angustumque adducit, omnia arte coercet ac continet, vix vt quicquam è corpore dimanet. Hac onustum turgidumque corpus, ingrauescit, atque etiam si infirmum vierumque est, prosternitur, quia vero infarctum compactum ac minime peruium est, nec perflari nec vtilari potest: morbi etiam frigidi, etiam si calidus cibus erat, succrescunt, quemadmodum ab ebrietate cruditas, cachexia, paralisis, apoplexia. extinguitur enim calor nativus, ac suffocatur, non secus

quàm si exiguæ imbecillæque flammæ cõfer-
tim multum olei infundatur. Quumque diu-
tius redundantia infedit, corruptelam de-
mum putredinemque acquirit. Quæ autem
coagmentatione assiduâ in summum iam ex-
creuerit, aut extincto natiuo calore, inopinata
repentinaque morte iugulat aut vasa disrum-
pit. Quo circa hunc habitum recte commo-
nefacit Hippocrates, esse periculosum & sine
mora soluendum. Perniciosa admodum senti-
na est abdomen infaturabile omnium tum
corporis tum animi vitiorum fons & origo.
Non minus acutè quam facetè quis intempe-
rantiam appellet Medicorum nutricem. **ALEX.**
At Germani cur longissimam agunt vitam, cū
tamen Ebrietati vel maximè sint dediti, hæc
autem vires eneruat? **I.C.** An hoc negabi-
mus? sanè vomitum eis inducit ebrietas; im-
modico namque potu ventriculus fluctuans
redundantes humores, quorum copia obrui-
tur, vomitione expellit: vomitio autem est sa-
luberrima, & purgationum omnium præstan-
tissima, noxios quippe humores ex ipsis fon-
tibus synceros elicit & vacuat, omnem, quæ
in ventriculi capacitare, in eiusue tunicis hæ-
ret, illuuiem in primis expurgat è præcordiorū
mēbranulis, è cauis iecoris ac lienis, & ex pan-
chæa quoslibet superuacuos humores syncer-
os elicit, quos plerūq. nullū, etsi vehementis-
simū, illudq. frequens pharmacū in aluum ex-
turbare potest. In ventriculum enim ex his lo-
cis, viæ breues ac expeditæ magis quàm in al-

uum directæ sunt, per quas facilis est vomitio. Sed vt ingenuè fatear, ebrietati de vitæ meæ lōgitudine non fiderem. Nam quemadmodum calx ad Arboris radicem conspersa, fructum accelerat, arborem vero perimit, ita vinum & calida omnia alimenta fuscitato calore spiritus facultatesque erigunt, mortem vero maturant. dum enim corporis calorem adaugent, substantiam imminuunt, dumque innati calidi spiritus & calor halitu fouetur, eius substantiam, quæ humidum est primigenium, dissipat exorbetque: quare vitam faciunt alacriorem ac vegetiorem, sed breuiorem tamen.

DIALOGVS XLIIII.

regulum subeum
De Visione.

ALEX.

Alex. Am satis multa de hominis generatione & incremento diximus, imò ea omnia subtilissimè explicuisti: Nunc te rogitō vt de hominis Sensibus, qui & brutis competunt, aliquid edoceas. I. C. Non recuso. ALEX. cum penè omnes Philosophi dicant Elementa esse sensuum effectricia, cuiam eorum visum adscribemus? I. C. Plato quidem & Galenus attribuunt igni. ALEX. Quam ob cau-

fam? I. C. Quia spiritus splendor (inquiunt illi) in oculis etiam clausis apparet. ALEX. Non est oculorum proprius ille splendor spiritus, sed omnibus vniuersi corporis spiritibus cōmunis. Est enim cœlestis quidam calor in substantia corporis tenuissima. I. C. Addunt etiam optici, visum fieri per emissionem, nec posse aliunde exire radium nisi ab igne? ALEX. Sed an visio fiat per emissionem, adhuc sub iudice lis est. I. C. Ego sanè cum Aristotele & Hippocrate in lib. de locis homi. quem quidem locum Galenus dissimulat, Elemento aquæ visionem tribuerem, aquea namque pars existit illa, in qua species recipitur, quæ species impressa apparet in pupilla intuentis: At non reflecteretur, si igneum subiectum esset; aqua quidem in oculo est illustris quidem nec sine aere, tam solida, vt in ea species consistere possit, tam rara, vt per eam penetrare, ac transmitti quert. In commentarijs nostris super Meteor. Arist. ita olim scripsi: Oculi materiale instrumentum est aqua, ignis vero formale, aut quasi formale propter lucem. ALEX. Verum enimvero altius repetenda res est, inuestigemus quæso, quomodo visio fiat? I. C. An pupillæ radijs vicinus aer verberatus & ad obiectum impulsus, atque impactus visionem facit? ALEX. Ita dixerunt aliqui. I. C. Inscitissime tamen, regrediendo enim non potest impulsio fieri, sed stando aut procedendo, nihilo tamen peius videmus cum retrocedimus. Ad hoc, Aer sub aquas non penetrat, in harum

*Frac. in l. de
sympat.*

tamen fundo res positæ videntur, non igitur
aeris appulsu fit visio. ALEX. Rectè ædepol.
I.C. Fracastorius censuit simulacra quædam
continua successione à corporibus effluere,
quæ appulsa oculis visionem efficiant. ALEX.
Istud equidem legi. I.C. Ego vero huic non
assentior opinioni. ALEX. Quam ob causam?
I.C. In transuersum agentibus vêtis, auferre-
rentur simulachra, at vi ventorum non afe-
runtur. Præterea, quæ à tergo sunt sita videre-
mus. Simulacra enim illa volitantia in girum,
subiecta placidis auris ad pupillam peruenire
possent. Insuper quomodo simulachrum im-
pellit, aut subit, aut secat aerem? Quis motus
ei naturalis, præter naturales duos, sursum &
deorsum? Nisi forsitan dicamus illud habere
motum voluntarium vt ad contrarios sese
compareret motus. At quo detrimento fit ma-
gni corporis paruum simulachrum, vt in pu-
pilla recipi queat? ALEX. Ego arbitror, visionem
ideo fieri, quia radij ab oculo exeunt. I.C. qua
te mouent rationes? ALEX. Prima hæc est, spe-
cillorum vis iuxta posita ad videndum prodest
at non prodesset, si ad oculum radij è corpore
deferrerentur. I. C. Consecutionem nego,
Scripsit enim Philosophus in aere esse propriū
aerem, ita & in oculo esse proprium lumē: scri-
psit etiam Auerr. Lumen Oculi esse veluti
quendam portitorem, qui speciem portat &
trahit ab extimo lumine ad intimum animæ.
Quod in quibusdam animalibus, vbi opus est,
exit, id est, noctu: species autem è longinquo
minor,

Au. in 2. A. n.

*Auer in pa-
raphrasi de
sensu, et sensi-
b.*

minor, è proximo maior apparet. Quare cum in specillis coit & cogitur, in animalis oculū sese inducit maiorem vtpote propinquo-rem. Quare duo refellendi sunt errores, pri- mus est Scoti, qui lucem agnouit pro causa visionis, tum quòd aerem, tum quòd oculum illustret. Scot. in 2.
sens. d. 2. q. AL. Tu quid sentis? I. C. Non esse necessarium, vt lumen extimum ab oculo excipiat, sed sola duntaxat species. Nam in pupillā sua lux est, quæ (vt dicebam) cum extraneā coniungitur. Quinimo oculus in tenebris videbit rem, aut speciem rei, dummodo res sit in aere illustrato. Quare rectius, vt arbitror, alibi scripsi, lux est ratio videndi, quia defert species ad oculum. Alter error est Viuez, qui quidem censuit lucem esse per se visibilem: quæ nihilominus opinio seipsam destruit, vult enim lucem in Diaphano transmeare, & in solidi corporis superficie finiri. At si lux esset per se visibilis, non opus haberet illa terminatione, accidit enim ei occursum corporis solidi, sed in ipsa sua puritate, hoc est in Diaphano videretur: hoc autem est falsum. ALEX. Ita fit, sed quid huic respondes argumento? si patiendo fieret visio, æque viderent omnes. I. C. Sequela negatur, Nam & patiendo tantum fit auditio, non tamen omnes æqualiter audiunt. Aqua recipit aliter species, aliter aer, alio modo glacies, alio atque alio speculum cauum, curuum, & planum, nec alio prorsus modo, quàm patiendo recipiunt: quemadmodum

S

politiores speculorum superficies, aut minus nitidæ, item quibus alia, atque alia materia est, vel intus, vel tergo apposita, expressiores aut obscuriores properè reddunt acceptas imagines, ita in omnibus oculis non eadem fit visio. ALEX. Alteram denuo proponam rationem. I. C. Quænam illa est? AL. Quia Cælum confestim videtur, quod ex eo prouenit (inquit Ptolemæus) quia apertis oculis eorū radij momento temporis ad Cælum vsque pertingunt. I. C. Nugæ ista, nam si ad Cælum vsque radij pertingerent, esset intellectu visus nobilior, intellectus enim recipiendo perficitur. Tum Astra à visu perficerentur, recepta ab eo visione: quinimo Asini oculus esset oculo Solis longè nobilior, à tantulâ namq. pupillâ exiret radius, qui per totū hemispheriū sese extenderet. Solem autem tantuplum (vt ita dicam) finxerunt Mathematici ad terræ quātitatem, quia omnis radius à corpore vnde promanat, quò lōgius in fastigium procedit, eò magis exilis fit, quoad in mucronem desinat. ALEX. Quænam igitur ratio est, quòd Cælum confestim videatur? I. C. Quia lux educens visibiles species, ipsa sese effundit, easque simul per aerem trāsuectas in eius extremam superficiem, à quâ palpebra contingitur, statuit, aperta palpebra, pupillæ species offertur, eique minimo temporis momento coniungitur. aer omnibus speciebus pingitur, quare vbicunque aliqua superficie terminatur, illico species præsto est: quamobrem &

oculus eam videt. ALEX. Quid velles concludere? I. C. Cùm Peripateticis, in oculum subire species, id quod clarissimo comprobat Aristoteles experimento. Solares enim radij per vitreas depictas fenestras transeuntes, qualescunque in eis fuerint colores ad oculum deferunt. Addamus & nos aliud experimentum, Iridem spectantis oculum si quis intueatur, in eius pupilla Iridem videbit, atque in huius pupilla Iridem tertius conspiciet, & in hoc quartus. Audite nunc radiorum emissarij ad Cœlum vsque. Iris in oculo est, non oculus in Iride, illius inquam species, non huius potestas. Iridis exemplum consultò adduximus, vt Aristotelis contumaciam perstringeremus, qui cùm visionem recipiendo, & rectè quidem fieri dixerit, alibi ab oculo scripsit fieri colores in Iride, quod non modo suis aduersus opticos Architectos aduersatur placitis, quorum etiam immemor fuisse videtur, cum docuit visum in Cœlum ferri, qua de causâ videntur sidera tremere, Et alio in loco, transmittit visum per maris meatum, sed manifestæ demonstrationi: si enim colores Iridis ab oculo fingerentur, ab oculo exirent vtique, at in pupilla sitos videmus. ALEX. Miror equidem, cur hanc sustineas opinionem, cum alterius sententiæ fautor acclameris ab omnibus, qui tuos Medicos commentarios perlegerunt? I. C. Currenti calamo illos composui. ALEX. Quæso illos accipias, & perlegamus quæ in hac dis-

ceptatione dictasti. I. C. Vt tibi libuerit.
 ALEX. Ego ero prælector. I. C. Eia age, pro-
 fecto hæc est pagina. ALEX. Consistit quidem
 videndi facultas in oculo, non primariò, sed
 vt in organo. Nam cerebrum, penes quod est
 summa potestas per neruos visorios oculis
 spiritus infundit, quibus videndi facultas per-
 ficitur, læso namque cerebro, etsi nullum in
 oculis consistat incommodū, hebescit tamen
 visus, & oculorum acumen obfuscatur, quod
 ebrijs, deliris, febricitantibus peculiare est.
 Hinc tria deduco: primum, lucos, & strabo-
nes à natura pessimos esse, nam vitium est cir-
ca cerebrum mentis domicilium; secundum,
 quòd ad visionem instaurandam flatulenta
 præscribi debent medicamenta, oua scilicet
 recentia, vina dulcia, vna passæ, amigdalæ dul-
 ces, pistacea, fœniculi semina, castanæ, vel
 elixatæ, vel molliter coctæ. Horum vis ob
 flatus copiam in cerebrum assurgit, ac mi-
 rifice spiritus visorios euanidos reficit, quod
 ipsum etiam præstant alitum cerebella, quæ
 se volatu exercent, vt sunt passeruli, miliarie
 frigilli. Inconsultè faciūt, qui citra delectum,
 nulloque discrimine adhibito Rutam, Cheli-
 donium, vulturum, miluorum, accipitrum fel,
 quæ mordaci sunt, & adurenti facultate, ocu-
 lis adhibent: depopulantur siquidem ac de-
 pascunt spiritus & humores, quibus visio per-
 ficitur. Tertium deduco corollarium, ex va-
 ria cerebri temperie oculorū aciem aliquibus
 exilem, quibusdam acutam esse. Siquidem cui

spiritus copiosus est, & adamussim purus, tersus, nitidus, atque vt speculum perpolitus, is ea quæ minus consistunt, perspicuè videt ac discernit. Vbi enim is humor exactè elaboratus est, tenuis sincerusque ex hoc halitus, seu lucidus spiritus emanat, quo potissimè visio perficitur, ac distantissima perspici queunt. Siquidem cum multus sit, & copiosus animalis spiritus, subtilis, tenuis, ætherius, longissimè producit oculorum aciem, omniaq; acutè cernit, nec facile obtutu continuo, aut fixa intentione defatigatur, quâ vi pollet calidus & humidus, vulgo sanguineus. Cui vero paucus subest spiritus, sed tamen purus nec nebulis obductus, is res quidem propius sitas, clarè videt & dijudicat, certumque delectum habet, ac distantes pauloque remotiùs constitutas minus dilucide perspicit. Pauc^o enim modicusque spiritus facillè dissoluitur, atque euanescit, nec in longinquum prospectum producere potest. Quo fit vt quibus videndi organum lucido quidem, sed modico spiritu imbutum est, minutissimos etiam litterarum apices inoffensè obseruent, ac paulò remotius distitas moles, aut eminentes è mari scopulos minus exactè perspiciant, quod calido & sicco corpori, seu bilioso euenit. Quod verò nonnulli propius admodum tenuiter vident, remota verò nihil prorsus, è spiritu inopiâ, & crassitie prouenit: vbi autem spiritus copiosus existit, & crassus, pauloque densior, diu quidem homo intendit oculorum aciem, & absque

vlla fatigatione fixè, & inconniuenter in res obuias oculos defigit, easque primo obtutu cernit quidem, sed non ad vnguem nec distinctè discernit: nam crassities acutæ visioni officit, quod in frigido & humido habitu, seu pituitoso obseruari potest. Cui vero humidus est, & modicus spiritus animalis, qui videndi instrumento inseruit, is nec exactè propia, nec prorsus remotiora videre potest, nā pauci spiritus cito euanescent, & dissipātur: crassi verò videndi functionem impediunt, cum radij qui ab oculorū lumine promanant, in obiecta non deferantur, nec species rerū, quæ foris in oculū influunt, ab eo concipiātur. Rarus autem spiritus, tenuis, exilis, tenebrosus, qualis est seniculis exhaustis, ac morbo extenuatis, debilem visum efficit, aut propè nullum. Quocirca cōsulte faciunt, qui specillis visui opitulātur, ijs enim omnia maiora apparent, ac spiritus visorij instaurantur, atque in vnū collecti, minus euanescent, aut dissiliunt: reflecti enim, ac retorqueri radios cōtingit, ac spiritus robur cōcipere nouis subinde à cerebro eò se cōferentibus. Hinc fit etiam vt vbi remotiora, oculis dimetiri visum sit conniuentibus ac semiocclusis oculis id perficiamus: ita enim coacti ac cōglobati spiritus longissimè radios diffundūt, hinc vsu venit, vt clauso compressoq; oculorū altero, ac protenso velamento, quod splendorem arcet, atque aerem opacum efficit, intentius ac fixius aciem in obiecta dirigamus; quod in tractandis balistis, scopetis, arcubus obseruare licet: siquidem occluso sinistro oculo spi-

ritus affluentius in dextrum confluūt, visumq; efficiunt intentiorem, ita vt ratione hac sagittarij colliment, & quem intuentur scopum assequantur & cōfigant; Ex quo validum colligitur argumentum per radiōrum emissionem ab oculo fieri visionem. cui & illud est proximum: qui cæcios habent oculos, id est, quorū oculis transparentes subest humor, atque pellucidus, cum exili & debili spiritu, interdum debiliter, & confusè cernunt, non aliam sane ob causam, nisi quia diurna lux illis officiat, ac visionem offuscet, quod in noctuis, nicticorace, vespertilione, felibus, foricibus, muribus, gliribus obseruari potest, quibus lux Meridiana videndi functionē labefactat, nocturnæ tenebræ exacuunt, argumento quod si faces, candelas ac funalia illis noctu obijcias, obcæcantur. Quocirca nautæ, nocturnis nauigationibus, nō adeo intensum Lunæ splendorem exoptant, sed sublustre cœlum, modicisq; ac raris nubibus obductū, sic enim longiùs se porrigit oculorū acies, ac radij à luminoso obiecto minus dissipantur aut euanescent. I. C. Mea hæc dogmata non infringā, scio enim facile collapsura, si quam ad secundum tuum argumentum tradidi respōsionem repeterem. AL. Mihi verò etsi iucunda sit tuorum cōmentariorum lectio, iucundiora tamen quæ à te excipio. I. C. Non meæ facundiæ id adscribendum est, sed quia lectis audita sunt iucundiora, minus enim laboris audiendo capitur, dum enim ego vocem attollo, aut summittō, narratorem

quasi ago, quare & cum tu excipias, duo sumus agentes, & ideo citiùs altiusq. sententiæ subeunt animum, dũ verò perlegis solus es, & in te ipsum agis, ideo magis elaboras. AL. Ita est, sed progrediamur ad vltiora. siue visio fiat per radiorum emissionē ab oculo, vel à rebus in oculum, nō amplius inquirā. Sed nihilominus de radijs ipsis aliquid inuestigādum est, & primum perquirā de radio reflexo, deinde de radio refracto. I. C. Vt cumq. volueris. AL. Illud igitur ego in primis demiror, quomodo radius, si corpus non est, reflectitur? Reflexio enim affectio corporis est apud Philosophū. I. C. An nō est affectio corporis primò, sed dimensionis: flectitur enim linea etiam à Mathematico & ab optico. AL. Istud nō tollit dubitationem: nam tametsi non est corpus, est tamen aliquid corporis. I. C. Noui Philosophū qui nō radium, sed aerem reflecti asseuerabat, quem ego clarissimo cōuici experimento, videmus enim ipsius radij conū manifesta oculis figura in seipsum redire, non aerem igitur, sed radij fastigium in aere. Nō enim mouetur aer in corpus solidum, ita vt reflectatur, sed à Solis corpore radius dimittitur. Sic species quoq. per lucem elicita ex meo corpore, atq; in speculum delata, in oculi mei pupillam reflectitur. Et istud nō est quidem corpus, sed in ipsa reflectione habet corporis analogiā, quē admodum & in motu: fluit enim à corpore ad superficiē. Id quod manifesto videtur, si inter me & speculū tabula interponatur, ablata ea statim ad speculū vsq. portenditur species; ac

manifestius quidē si loco tabulae alterū speculū statuatur. AL. At cur reflectitur radius? I. C. Radius cum sit species producta à corpore lucido, secundū corporis eius vires produci verisimile est, veluti quod proijcitur, secundum dimouentis vires impellitur. Quare tantum transmittet spacij, quantum ad vires illas referri potest. Ideo fit vt parum validus radius terminetur etiam in perspicuo non terminato, si nihil opaci corporis occurrat. Idque propter virium, vt dicebamus, defectum in corpore iaculante. Atque is est radius quem appellant rectum. Quod si prius quam eius vis in illa traiectione exhauriatur, obuiam sese offerat opacum corpus, reflectetur radius secundum eius inuersionis rationem. Sicuti reflectitur corpus ab illiso corpore, quia in ipsum non fit illisi corporis intromissio. Itaque radius illatus si ad perpendicularum inferatur faciens angulos rectos in subtenfa planitie reciprocat in seipsum propter eorundem angulorum rationem. ALEX. Quam obrem? I. C. Quia linea recta est, cuius media non exeunt ab extremis, neque à medio extrema. ALEX. Quid si non inferatur ad perpendicularum? I. C. In angulum flectetur. Quorum omnium vna tantum ratio cum superiore, scilicet repercussio. Retunditur enim in Angulum quasi in vacuum. Hæc ratio Physica est. Alia Mathematica; quia necesse est eā substendi, si anguli recti futuri sunt: At non subtenditur alia, sed eadem, vnde fit angulus alius atque alius semper obtusior, donec ra-

radius
rectus

reflexus

dius suam lineam eandem habeat cum subtensa. Eadem ratio est etiam in linea visibili. ALEX. Ut acutissime de radiorum reflexione disputas, ita & de fractione spero te disceptaturum. I. C. Aiunt frangi radium quoties immisus per Diaphanum inuenit densius aliud Diaphanum sibi occurrens: quod apparet cum ex aere demissus in aquam recipitur. ALEX. Tua verò quæ nam est opinio? I. C. Frangitur ille radius, qui reflexus nominatur. ALEX. Huius dogmatis probationem expecto. I. C. Ea est, quia duo iam radij sunt ad punctum cuspidis angularis: ALEX. Quomodo duo? I. C. Actu, inquam, duo, si ex obliquo inferatur. Si ad perpendicularum, actu quidem vnus, potestate vero duo, quia in se reuertitur. quare non est vna linea, sed duæ: neque ad subtensam duo vtrinque anguli recti: sed obtusus vnus, acuti duo, duo namque sunt radij ad idem subtensi punctum: vnus impactus, alter resiliens. ALEX. De radio, qui fractus dicitur merito hæc enuntiares, duo namque sunt radij: I. C. Imo, vnus est radius. AL. Quinimo duo, in aqua vnus, in aëre alter. I. C. Idem est, partium densitate & raritate à seipso differens, quia partes aquæ sunt crassiores, iccirco partes radiorum longius à se inuicem distant, quapropter (vt subtilius loquar) neque reflexum, neque refractum dixerim in aqua radium, sed fustum, veluti si pistilli cerei caput alterum in subiectum solidum corpus premas, fiet latius, neque aliud tamen erit pistillum, ita spargitur

radius tum ab aqua, tum ab aqueis, quale vitrum, ita vt neque reflectatur, neque liberè transmittatur; quo modo plus spargitur plumbi scobes in terram deiecta, quam in aquas, & in aquas quàm in aerem, propter diuersam corporum subitionem. **ALEX.** At remi species in aqua fracta est. **I. C.** Minimè. Sed eadem ad lineam duæ sunt species, quæ ab aere, & quæ ab aqua: Representatur enim in aere per aquæ superficiem. Non est igitur species vna, sed duæ, vna à Remo in aquam, altera ab ea quæ est in aqua in aerem, quia remi species per semidiametros ad aquæ superficiem egreditur. Centrum enim est trianguli cuspis facti à remo, & à specie, quorum vtriusque extrema in circumferètia sunt. Ergo duæ species ad oculû deferuntur. **ALEX.** Ingenuè fateor non has me percipere subtilitates, satius mihi erit minutiuscula quædam tibi proponere. **I. C.** In his etiam dissoluendis Philosophiæ Magistri aliquando elaborant. **ALEX.** Quam ob rem in cauis speculis radij ab interiore superficie reflectuntur, in phiala verò aquæ plèna ponè: sane videtur aqua crassior aere, at aer ponè phialam est, aqua vero statim ex aduerso. **I. C.** Ratio est, quia phialæ pars anterior curua & inflexa cum sit, radiorum coactionem suo curuamine respuit, atque repellit. At caua posterior iam inspissatos excipit radios, à quâ exeunt pone densi, atque idcirco validi. **ALEX.** Quare conuexum speculum parua reddit, cauum magna, planum mediocria. Videbatur

enim contra à natura cōparari debuisse. Nam cauum oportuit recipere, & constringere: cōuexum renuere & remittere ac dissipare. I. C. Ratio ea mihi videtur, quia curuæ superficiæ centrum incus est, cauæ vero extra. ALEX. Quam ob causam in plano speculo nō equalis faciei, sed minor species refertur, cū tamen speculū tota facie maius sit? I. C. Ratio est, vt in motu proiectorum, qui sub finem lāguidior est, & omnino in quouis motu non naturali. Cōtra naturalis semper seipso fit vegetior, ita species à re exiēs, à luce educta, & quasi iaculata, in fastigiū attenuatur, quod & in sono manifestū est, lāguidior enim atiditur. At. Cur ponē speculū pice posita, conus sit exilior, obducta cerussa latior? I. C. Quia nigrum contrarij habet rationem, idcirco in cauum delati radij, ab extremis in medium contrahuntur, Candidum vero, & lux affines sunt, ideo radij minus absistunt, propter soliditatem atque opacitatem reflectūtur, quia eorum natura est persistere vsque in Diaphano, vbi terminantur reflecti: vnde fiunt coloris species: propter nigredinem auferunt sese tanquam à contrario: propter albedinem verò non amouentur, quia subest proportio. ALEX. Cur non æquē vident omnes in cristallo, cum tamen eosdem colores in pariete per cristallum omnes inspiciant? I. C. Quia non omnibus eodem modo sese infert species, neque vndecumque, neque quacumque trāsmitit, sed aliter alijs propter Diaphani varietatem, siue ab angulis fiat, siue

ab ipsa densitate, quæ nonnihil coloris in se habet, atque is color per translucidi poros non eodem ubicumque modo cum impressa luce coniungitur. Paries autem vniformis est, atque ab ipsa statim superficie reflectit. ALEX. Quare in prismatico tot variæ Ideæ nobis representantur? I. C. Quia eius latera multa cùm sint, necesse est, sicut in optice patet, eandem faciem propter pelluciditatem pro subeuntium laterum varietate variari. Quo fit vt aliquando inuersam speciem sicut in cauo speculo videas. Ratio est, quia ex vno latere excepta recta, in aliud latus inuersa, veluti arbor in aqua redditur: Lateris enim acies est sicut centrum, à quo vtrimque, atque vtroque versum exeunt species altera alteri aduersa. Cum enim in aquam incumbis, aquæ ora, & faciei, & speciei cœtrum est: Itaque inclinatio par pari refertur, cum te attollis, & absistis, tunc faciei, & speciei partes iunguntur imæ, quia ex angulo acuto fit obtusus: quæ est causa cur in prismatico geminæ species videantur: Quippe vnâ ab ipsa re, altera à rei specie, quæ in altero latere impressa est. Interdum verò facies dimidiata apparet, quoniam alterum dimidium in eum lateris locum incidit, in quem recipi non potest, propterea quod prismatis latera plena sunt, neque colligunt in arctum totam faciem veluti curvæ superficies. ALEX. Nihil acutius percipi potest. Sed quia nihil videtur nisi sub ratione coloris, de colore argutam tractationem expecto, & quia omnis bona disceptatio à de-

finitione exordiri debet, Color quid sit pri-
 mum inuestigemus. I.C. Platonici ita defi-
 niunt, vt sit qualitas ex Elementorum mixtio-
 ne, & luce conflata. ALEX. Enimuero de-
 finitio hæc saporique quoque competit ex
 iisdem profecto conficitur sapor, nempe
 etiam ex luce, quatenus lux calefacit. I.C. Ego
 quidem consulerem illis abstinere ab his ver-
 bis (qualitas ex mixtione elementorum) nam
 apud illos omne corpus aut pellucidum est,
 aut coloratum, atque ita terra colorata est, ita-
 que erit in vno Elemento color, non igitur ex
 Elementorum mixtione. ALEX. Aristotelis de-
 finitio tibi ne arridet? I.C. Minimè. Sic enim
 ille definit, color est corporis extremitas, quæ
 definitio duas patitur obiectiones. Prima,
 quia definitio non debet competere, vt Iuris-
 consulti loquuntur, nisi rei definitæ, illa ve-
 rò etiam superficiei conuenit, quæ extremitas
 corporis nuncupatur. Altera, nam in-
 tra corpora, vbi superficies in potentia
 est, nihilo minus color actu est, & actu
 quidem visibilis, licet actu non videatur.
 ALEX. Haud ego percipio quomodo hæc
 inter se cohæreant. I.C. Est actu visibilis, quia
 visibilitas à nulla noua causa producitur, sed
 actus qui est accidentalis, quemadmodum
 actu est homo risiuus, accidit tamen vt ri-
 deat. ALEX. Quid audio? I. C. Admirabilio-
 ra audies. ALEX. Quidnam illud est? I.C. Co-
 lor sua natura visibilis est, etiamsi nunquã vide-
 retur. AL. quomodo id probas? I.C. quia per

Bart. in l. 1
 parag. dolum
 ff. de dole ad.
 in l. omnis de
 iuris ff. 10. de
 reg. vir.

obiecti ablationem potentia nō aufertur, quia
 ab internis principijs essentialibus profluit,
 quemadmodum è contra, per amotionem po-
 testatis non deletur obiectum, ex se enim est
 quod est; esse autem obiectum est promotio
 essentiaē ad proprietatem. Relatio enim hæc à
 natura absoluta pendet, sic obiectū primo est
 aliquid hoc quod est, deinde est obiectū quod
 refertur ad id cuius est obiectū. ALEX. Quam
 igitur definitionem colori constitueres? I.C.
 Esse qualitatem in toto corpore suo subiecto,
 quæ aerem ad visionem efficiendam sua spe-
 cie, quæ à luce educitur, depingit. ALEX. Cur
 apposuisti in toto corpore? I.C. Ut Auerr. qui
 voluit esse tantum actum corporis terminati,
 & Aristotelis qui colorem esse corporis su-
 perficiem censuit errores patefacerem. Nam
 secundum istam opinionem, in medio cor-
 pore, puta Peponis, non esset color. ALEX.
 Cur autem dixisti, quæ à luce educitur? forsi-
 tam lucem coloris formam esse censes. I.C. Ita
 quidem. ALEX. At niger color est, sicut & te-
 nebræ, & omnium maxime visibilis, nigri ta-
 men coloris actum nemo sapiens dixerit lu-
 cem. I.C. Lux neque alba est neque albedo,
 quippe in aere quoque videretur, atque visum
 terminaret, at non videtur nisi propter subie-
 ctum, ac inistionem. Sed lux est actus visibi-
 litatis, qui etiam in nigro esse queat, Non e-
 nim est niger color, vt tenebræ, sed actu quid-
 dam, tenebræ verò priuatio, quæ nec videtur.
 Niger color est habitus, & per se visibilis, ha-
 bēs in se lucem, id est actum visibilitatis. ALEX.

Arist. hinc
 lib. de An.
 Quomodo

Subtilissime, sed colorum diuisiones à te nunc audire percuperem. I. C. Plato omne visibile ad tres reduxit ordines. Visilium, inquit, quædam visui æqualia, quædam maiora, quædam minora. Æqualia sunt perlucida, iccirco transmittunt, nec videntur: maiora sunt quæ visum dissipant; minora quæ congregant vt nigrum, ab his visus non patitur. ALEX. Diuissime. I. C. Piaculum existimarem profecto credere huiusmodi ineptias à diuino viro proficisci. ALEX. Quas vocas ineptias? I. C. Translucida immerito vocat æqualia, quod enim est cuiuspiam æquale, æque in illum agit, atque ab eo patitur. Ex resistantia namque fit actio reciproca, æqualis ab æquali, inæqualis ab inæquali. At translucidum à visu non patitur, neque hic ab illo, non igitur sunt æqualia, sed potius nihil inter se sunt. Quinimo Plato cum visum exire faciat, longe imbecilliora translucida prædicare debebat, per quæ scilicet visum traducet. Patientur namque ab ipso visu. Maiora deinde inquit esse, quæ visum dispergunt, id verum est, ita nãque agunt, vt lædant: at à Platonicis, minora, non maiora vocitanda erant, quippe volunt illi videndi vim actiuam esse & in rem visam agere. Quæadmodum nec illa quæ visum aggregant, erūt minora quàm visus, hic enim ab eis patitur, alioquin non viderentur. ALEX. Postquam Platonis diuisionem de coloribus reiecisti, aliam adducas rogo. I. C. Theophrastus diuisionis rationem inijt à subiecto, atque Elementis assignat

assignat colorum diuersitates, Igni quidem flauum: Terræ, aquæ, aëri, album. ALEX. Imperfecta sanè diuisio: Cùm enim plures sint colores, aut plura subiecta erunt, aut ne illa quidem; at illud dari nequit, neque hoc igitur. I. C. Addam ego aduersus Theophrastum, si quatuor primorum corporum duo tantùm sunt colores, necesse est vel in alio aliquo corpore alios (plures enim sunt) esse, quare cogetur dare quintum Elementum, quod quidem illorum subiectum sit, vel concedere ab illis duobus; nempe albo & flauo colore reliquos effici, quare ex albo & flauo compositus erit niger: atque tunc niger & albus non essent contrarij, neque priuatiuè, vt loquuntur, neque positiuè: Auerrois autem, tum contrarios, tum simplices, tum primos eos agnoscit. ALEX. Acutissimè confutas. I. C. Sed an rectè igni flauum colorem assignauerit, maxime dubito. Ego enim Solem flauum non dicerem à luce, flaua enim esset Luna, sed à radiorum densitate. Cur etiã terræ, aquæ, aëri tribus Elementis, vnum nempe album tribuerit, valde miror: Cùm enim diuersa sint ipsa Elementa, diuersi quoque necessario erunt effectus. ALEX. At quid super hac re censuit Cardanus? I. C. Colores, inquit, tribus constant, ex subiecta primum materia, luce quæ illis admiscetur & medio. Nam visa per vitrum viride viridis videntur. ALEX. Ita est. I. C. Imbecilia ingenia eludere hæc possunt. Sane vitrum medium cum sit, nihil viride facit. Profecto si medium

*Auer in cõm.
de Sensu &
Sensib.*

*Card. l. 9. de
sub. s. de luce
& lun.*

coloris pars esset, aer esset pars coloris, & visibilis igitur. Sanè omnis color visibilis est, at aer non videtur. ALEX. Cur vitrum igitur virens apparet? I. C. Sane vitri huius viriditas pars non est viridantis lauri coloris, quem nunc per vitrum inspicio, sed lauri species trans vitrum existens; at ex coloris imagine verus color effici nequit, sane à re fit imago, non ab imagine res. ALEX. Perge in Cardani opinionibus recitandis. I. C. *Ut in perspicuo corpore, inquit, fit lumen, ita in opaco color.* ALEX. Ipsissima veritas. I. C. Ineptissimam potius ego dixerim similitudinem: A luce enim fit lumen, tanquam à re imago; at in opaco non fit ita color: esset enim in rebus imago color, absente lumine color nullus adesset, adveniēte lumine generaretur. ALEX. Ita quidem sensere veteres. Sanè Aristoteles corporis superficiem dixit esse colorem. Auerroes voluit esse actum duntaxat corporis terminati. Poëtarum Princeps cecinit olim,

Rebus nos abstulit atra colorem.

I. C. Fuerunt hi quidem sensuum mancipia, nam ubi colorem nullum viderunt, nullum ibidem esse suspicabantur: quasi color non sit intra corporis soliditatem, sed in sola superficie, idque presente lumine, quasi dissecto poma color ibi statim cōgeneretur, atque hac ratione color esset color quatenus visibilis, & visibilitas esset coloris essentia, non autem affectus essentiam consequens, quod est perridiculum. ALEX. Imo tu supradixisti lu-

men esse actum coloris. I.C. Non vt fit, sed vt videatur. ALEX. Prosequere Cardani castigationes. I.C. Sic alibi scripsit. *Lux cum debilis redditur, in splendidum colorem transit, quæ si magis debilitatur, in colores nigro propinquiores mutatur. Postea si plus ad colores etiam sine luce prouenit, demum ad nigrum ubi minimum est de luce ultimo cum deficit transit in tenebras.* ALEX.

A multis hæc laudatur opinio. I.C. Merito Ironiæ. quidem, nam asserit, per priuationem lucis que corruptionem colores effici, quare non per formam sed per formæ corruptelam, de potentia in actum reducerentur. Illud autem intelligere non possum, mutari lucem. Mutari enim nequit à coloribus, hos enim secundum Cardanum illa producit, multominus à seipsa, simplex enim est. ALEX. Tuam nunc si placet subiunge sententiam. I.C. Postquam ita iubes, sensui quæ sunt proxima sequar. Quatuor primarij colores videntur in Elementis, albus in sicco, cuius subiectum primum erit terra. id quod in cineribus, & saxis, & arenis Sole, vel igne exustis cõspicitur. Viridis in humido crasso, cuius matrix est aqua, crassescens enim viridescit. Cæruleus in humido tenui, qui fit in aëre, vt manifesto videtur. flauus in calido, ignem enim condensatum statim flauedo sequitur: Densitas enim colorem facit in actu videri, qui erat in potestate principiorum ineptus vt videretur: sic cæruleo & viridi inspissatis nigror fit, vt in nube & in aquarum stantium superficie ani-

maduertere licet, atque ita varijs gradibus, ac nobis ignotis cum luce commissis, alij deinde fiunt compositi. ALEX. Colores autem ipsos quomodo diuideres? I. C. Sex sunt nobiliores, albus, flauus, ruber, viridis, cæruleus, & niger. Albi species, lacteus, niueus, candidus, aqueus, vitreus, marmoreus, papaueratus, eburneus, argenteus, gipsatus, cerussatus. Fieri album ab igne scribit Aristoteles: Quod patet in cera, pilis, & cinere:

Ar. in 7. § 3 q. prop 66. sed nigrum potius ab igne effici, nigricantes febricitantium linguæ testantur: sed Philo-

sophi sententiam admittamus, nobis enim adstipulatur, qui candorem supra statuebamus in sicco. Tametsi ne hoc quidem verum videtur: aqua enim humidissima in suis primordiis apparet alba. Itaque ab aqua etiam creari albedinem gummi indicant, in ea namque si soluantur exalbescunt. Sub flauo aut post ipsum ad fuscedinem vertentes colores

hi sunt, melinus, palearis, pallidus, luteus, galbaneus, buxeus, citrius, croceus, icterus, aureus, ruffus, fuluus, suasus, Hispanus, mutinensis, impluuiatus, æneus, mustelinus, rubiginosus, ferrugineus, pullus, roanus, tanatus, arangiatus, leonatus, cereus, cerinus, castaneus. Plato ex luce & humore, & candore flauum creat: rufescere maris accolas à Sole, & maris salugine prodidit Theophrast. Rubri hi sunt comires, rubidus, rubicundus, rutilus, ruffus, incarnatus, sanguineus, roseus, rosa sicca, scarlatus, gilvus,

spadix, colossinus, higinus, igneus, flammeus, puniceus, vinosus, balaustinus, xerampolinus, violeaceus, purpureus, pauonaceus, seu morellus. Veteres Philosophi colorem hunc à maiore igne fieri, quàm flauorum genera, & sicciore veluti cum flammam flauam in humido, in sicco verò carbones viuos rutilos videmus. Nigra igni addito, punicea euadent, vt carbones, sic & cancrorum crustæ coctæ rubescunt, & Solis æstu malorum frondes: vinosum ex puro nigro, & luce aërea confieri author est Theophrast. Sic Aristot. quoque *Arist. in 2. Met.* ex flamma & nigro puniceum fieri censuit. Ad cæruleum colorem referuntur, Cæsius, Cyaneus, Indicus, Persus, Turchinus, Venetus, Lazul, Cinereus, seu Crillus, alias Bretinus, plumbeus, glaucus, glastinus, silatus, leucophæus, blauus. Cæruleum fecit Plato ex lucido candido, & bene nigro. Ego verò ex rubro & viridi: sane ex rubro succo brasiliij excocto pulcherrimum exire cæruleum experti referunt. Ad viridem autem hi spectant, festucinus, ærugo, herbaceus, prasinus, luridus. Viridis igitur fit apud Platonem ex flauo & nigro. Nigro associantur æter, fuscus, picus, prannius, murinus, brunus. Nigrum fieri cum aer, & aqua ab igne cōsumatur, Theophrast. edocuit: sic parietes, per quos manat aqua, cum mucosam in initio adepti sint viriditatem, nigrescunt, vbi humor ille exaruit. Cæterum in hac Theophrasti sententia mutationem agnosco, nigri subiectum proprium

ac primarium non video. Nam si igni humor tollitur, cui⁹ habitu nigredo subeat, nigricies sanè suberat in potentia. Ergo in actu prius aliquando: Sic in carbonibus absumpto ligni humido, cæterum haud toto: Procedente namque consumptione, quæ nigra facta erant, tandem albescunt, vt carbones, cum soluntur in cineres, & charta: sic rosa ex alba rubra fit: ex rubra rursus exanguis & ex albida. Viridia quædam cum exarescunt, rubida eadunt, vt de quarundam arborum foliis dicebamus. Alia non rubescunt, sed pallefcunt: vtrisque detrahitur humor: iccirco in vicesima prima sectione, nigredinis causam Philosophus dixit humorem. Sic candidissimum saccharum aqua solutum fuscescit. Et in duodequadragesima scribit, humore ablato albedinem apparere: Iccirco oleum insolatum albescere. Theophrast. à nigris quibusdam lapidibus lineas albas duci prodidit. Sicuti contra Plinius animaduertit ab argento, quod est candidissimum, describi nigras. Ratio est, quia lapides illi exustas habent partes tenuiores quæ abscedunt in tractu. Contra argentum partes aliquot aqueas solutiles terræ admistas. Quin lapides nigri quidam tingunt, quidam non: hi ficci: illi habent lentitiam. Quare & alios esse par est, qui non erunt vni-formes, sed è poris emittent album: è pororum parietibus ficcis nihil.

DIALOG. XLV.

De Auditu.

ALEX.

 Mne sensibile sensus potentiam ad actum congenerem excitat, inter quos potissimum gustus, vehementius autem Venus ipsa: at cur sonus nō modo sensus proprium, scilicet auditus potestatem suscitatur, sed intus perturbat hominem, atque ad alias actiones, quæ in auditu non sunt facultate, misericordiam, cædem, venerem, ignauiam, furorem, & tranquillitatem impellit. Sanè Cybeles sonu (vt omittam Corybantas) effeminata monstra ad proprium sanguinem effundendum animabat. I. C. An id euenit propterea quod spiritus, qui in corde agitant tremulum, ac subsultantem aerem, in pectus excipiuntur, & cum affine suo vnum fiunt: atque ita reliqui spiritus in cæteris corporis partibus positi sequuntur, mouentque musculos aut cohibent; prout numerorum lex, vel crebrescit incitatione, vel tenore compositio quiescit, aut lenitudine quietem imitatur. & quemadmodum in fidibus tacta corda vna,

T iij

æque tensa altera contremiscit, ita qui in corde insunt spiritus citantur ad exterioris soni motum, tantò facilius quàm chorda, quanto maior vnio est. quocirca etiam depressus ac marcidus aninus facta extimi aeris subeuntis accessione attollitur: è contra elatus cohibetur, aut etiam de suggestu illo deturbatur atque detrahitur; hinc fit vt plerique, aliud agentes, canentibus occinant: si quis clamet clamandi libido maiorem adstantiũ partem, quæ pudore, aut rationis vi non continetur, incessat. Ideoque in concione si vnus clamorem tollat, illico tota acies idem efficiet. ALEX. Doctissimè, sed cur tibi Musica molesta est? I.C. Forsitan intus aures aliquod latet obstaculum, quod perfractas defert ad animum voces? an integræ eò perueniunt, molestæ tamen sunt, quia Musicam scientiam non assequor: Laboro igitur, quia sine frustror qui cognitio est. ALEX. Cur ingenti sono audito exhorrescimus? I.C. Quia ob vehementes aeris circulationes commouetur organum, virtus dissoluitur, nec fit applicatio, quare confundi animam atque terri accidit. ALEX. Cur sonus plus æquo grauis auribus si inferatur ingratus est? I.C. Quia plus mouet aeris, quam nostri perferat sensus organum: illius igitur partem aliquam vehementiori pulsu cum amplificat, immutat & sæpe interimit. ALEX. Cur valde acutus, & stridulus sonus, iniucundus esse solet?

I. C. An quia applicatio, quasi in angusto facta vim patitur? an quia auriū mēbranula ictu percutitur vehemētiori quā par est, idcirco repēte contrahitur, & cum ea simul & neruulus quidam ad radicem vsque dentium, quem in locum nouus ilico incidens aer, nescio quem circa dentes horrorem efficit. ALEX. Asper sonus cur non plausibilis? I. C. Quia cum per inaequalem feratur superficiem, aeris confundit circulationes, & speciem quasi fractam ad sensum defert, vnde & sensatio simul varia fit, & confusa, ad quam non se applicat animus. ALEX. Vniformis sonus cur importunus? I. C. Quia nihil nouum percipit anima, coacta nihilominus suas vires ad illum intendere. ALEX. Cur cultellorum stridor qui ob acutam soni contentionē auiculas in cācellatis caueolis inclusas cantatum prouocat, familiarem nostrum, quem honoris causa subitico, ad vrinam illico faciendam impellit? I. C. An quia stridor ille horrorem incutit, ex horrore foris tolluntur pili, intus muscoli succutiuntur. ALEX. At cur ob stridorem horrore perfundimur? I. C. An quia calor imbecilius leui de causa quatitur, admissus per aërem sonus mouet aërem, qui intus est, ijs proxima quoque, illis alia suis sedibus conuelluntur.

DIALOG. XLXVI.

De Odoratu.

A L E X.

QUOD Ut Odoratus, qui datus est à naturâ ad cerebrum adiuuandum, spiritusque in eo reficiendos, præstantissimus tibi est ? I. C. Quia visus non excellēs: sic partitur natura dotes. A L E X. At ego id ipsum quaero, cur Odoratus præstantior ijs, quibus visus deterior. I. C. An quia Odoratus, qui proximus est oculis, functiones in sicco sunt constitutæ, oculorum verò facultas in frigido & humido. Hinc venit mihi in mentem subiratam semel mihi fuisse Isabellam Amasiam meam, quòd in quadam cupidinea cantiunculâ sinistram meum oculum illam appellassem. At immeritò eam fuisse conquestam euidentissimis rationibus comprobauit. Est enim sinister oculus dextro lōge nobilior. A L. Quamob causam I. C. Frequens est omnibus in dextrum incubare latus, qua de causâ nocturni vapores ad dextrum oculum confluunt, atque illorum crassitie densiores fiunt visorij spiritus, atque ideo obtusior est dexter ad videndum. Præterea in senectute magis siccescit oculus dexter, nam calor hepatis humores depopulatur &

absorbet, qui visioni adminiculantur: sinister autem humidior est, nec in eo facile vel spiritus extenuantur, aut humores arescunt, ideo ad videndum aptior, ac proinde dextro nobilior. Sed quo me protrahit Amor? ALEX. Est ne verum quod circumfertur: bonus odor à concoctione? I. C. Id quidem non semper verum est. Aqua Sole vel igne calefacta nihil acquirit odoris, Gaiaci lignum olet, cortex non item, hic tamen magis insolatus; radices odoratiores stipitibus, hi tamen melius cocti nēpe super terra, quare vi aeris iuuatur genuinus calor ad coctionem: illæ minus quia sub terra, cuius humiditas à Sole domari facile nequit.

Quid nonne rosa odorata simul & frigida?

ALEX. Sed Aristotel. ait incocta reddere odores fœtidiore, cocta vero suauiores. I. C. Crudorum humorum reliquias vel liquidas, vel alias non male olere certum est, imo vix olere. Quibus impensius fit concoctio, eorum fastidiosa sunt excrementa: & fructus acerbi nihil, maturi bene, putridi male olent, non quia non sunt cocti hi, sed quia extincta, aut superata mediocri coctione, vltiore opera calor intensus addidit id, quod supra odorem illum erat. ALEX. Hanc Aristotelis contumaciam non excusabo, dummodo mihi, dicas an sit aliquod Animal præter hominem, quod capiat ex odore delectationem? I. C. Negauit Aristoteles, magno tamen cum gloria suæ detrimento, Nam alibi scripsit, Pantheræ odorem cæteris animalibus oblecta-

Ar. sect. 4.
prob. 13.

Ar. in sect. 13

Theoph. in
6 de caus.
plant.

mento esse, eãque propter fragrantis odoris vim à cæteris animalibus sequi, quod & Theophrastus confirmat. Deinde, animalia malis odoribus, non iisdem omnia, sed alia alijs fugantur, sulphure muscæ, galbano serpentes, mures nidoze adustæ vngulæ muli. Nihil autem ad perimendos curculiones efficacius quam salstugo in qua allium decoctum sit, si eã irrigentur pauimenta ac parietes, confestim enim aliõ repunt, ac horrea deserunt, odorisque tetri halitu exanimantur. Id ipsum etiam præstant sagapenum, amurca, castorium, sæuina, sulphur, cornu ceruinum, hædera. galbanum, ac graueolentia quæque, quorum suffitum, nec serpentes, nec colubri, nec vespertiones ferunt. Quod indicat omnis eruditionis parens Virgilius.

Disce U odoratam stabulis incendere cedrum.

Galbanoque agitare graui nidoze chelidros.

Eadem ratione Lupi saluctarij nidosos flosculos refugiunt qui etiam hõminum cerebro infesti sunt, capitique grauedinem ac temulẽtiam inducunt. Similiter & Sambuci flores, quorum odor etiam erucas arcet, blattasque ac tineas perimit, quemadmodum absinthiũ, ruta, mentastrum, abrotanum, saturcia, iuglãdis folia, filix, pseudonardus, nigella, coriandrum viride, psyllium anagiris pulices cimicesque interimunt, vel culcitris supposita, aut thoris in aceti scillitici decoctione conspersa. Quamobrem ex aduerso in naturã positum videtur aliqua animalia odoris delitijs capi

oportere. Sic videmus Apes quosdā aspernari, quosdam eligere flores, quorum rorem capient, & quo victitent.

DIALOG. XLVII.

De Gustu.

ALEX.

AD Gustum nunc, si tibi ita videretur, transfiliat oratio: habesne super hoc sensu noui aliquid quod me edoceas? I. C. Istud primum, quod in sensuum albo non adscribo.

ALEX. Quam ob causam? I. C. Quia affectus potius est omnibus sensibus communis, atque conueniens. Gustamus enim cum pulchra videmus, cum iucunda audimus, cum morbidas carnes tangimus, & cum à spiritu titillamur. Præterea cuique sensuum suum est contrarium, at Gustui minimè. Quis enim dixerit in gustu esse maximum dolorem? qui in cæteris sensibus, visu scilicet, auditu, odoratu ac tactu, inesse ac sentiri potest. ALEX. Acuta hæc sunt, Sed quæso, quæ communibus innitens principijs, adolescens dictasti, nunc referas. I. C. Latissimè hæc sunt à nobis explicata in Phisicis commentarijs, quorum compendium hoc est. Gustandi facultas in his maximè neruis, qui ad linguam, ad palatum, ad faucium-

*salto est
nec est
et primum
arguendum
lib. 1. de
Præterea.*

que regionem disperguntur, & spongiosæ eius carnis adminiculo, quâ lingua prædita est, rerum sapes internoscit. ALEX. At quomodo sapor gustadi seipsum afficit: I. C. quia succo, humorique permixtus seu rectius in humore (eius enim qualitas quædam est affectio) constitutus, linguæ admouetur, diffusus enim cum humore gustum incitat, moxque species eius & imago, vi spiritus in primatem sensum inferitur. Quod si forte in duro concretoque corpore vt in sale sapor erit, non ante poterit sensum mouere, quam calore liquefactum & dilapsum diffundatur. Horum omnium ratio ea est, quia siccitati nulla cõmpetit actio, hæc enim solius viuentis est, illa vitam non habet, abiit enim innatum calidum & humidum. ALEX. At qui sunt sapes qui gustum afficiunt? I. C. Acer præcipuè, qui in tenui sicca calidaque materiâ cum consistat, linguam & os acrimonia ferit, atque compungit, simulque calefacit, & interdum quasi exurit, vt piper, piperitrum, euforbium, synapis: Igneæ nãq. nature particeps acer est sapor: quare introsumptus meatus aperit, crallos humores attenuat: extrinsecus corpori insidens, cutem rarefacit, humores elicit, resoluitque. Acidus etiam, cū emanet ex tenui siccaque materiâ (cuius vel calor insitus à putredine expirauit, vt in aceto, vel frigidior intemperies tenuitati ab origine comes est, vt in malis citreis, quibusdam prunis, & cotoneis) gustum penetrat, & tenuitate ferit, sed citra vllum caloris sensum, imo refri-

acer
iust. Juraq.
atque

vidus

gerat. Quare et si in penetrando sit acidum valentius acri, acetum namque vetus aut stillaticium metalla, citrei mali succus margaritas dissoluit, attamen non vt acie foris impositum dissoluit, sed sistit cohibetque fluxiones, & validius quam frigidum astringens, altius enim frigoris vim deducit. AL. Illud à te quæro, cum omnia acida sint actu humida, quomodo putredini, quæ fit ab humido, resistunt? quod tali probatur experimento: fructus vbi ex acidis facti sunt dulces, facilius & celerius computrescunt, vt est apud Theophrastum. Igitur acidum videtur esse contrarium corruptioni, quare febricitantibus acida conceduntur, obijciunt enim sese pro reparatione valetudinis, putrefactioni. I. C. An id efficiunt quia astringendo viam occludunt ingrediendi extraneis quæalitatibus? an quia in acido terræ feruescentis aliquid inest? Sane Galenus illam agnouit in aceto sub illarum partium notionibus, quas tenues esse dixit, quarum beneficio posse subire profiteretur: acidus vero est in vino succus, vbi partes aereæ ex eo euaporarunt, vnde etiam vappa dicitur, quo tempore quiddam igneum terreis in partibus hæsit.

ALEX. Acutè, sed de pingui sapore quid sentis? I. C. Pinguis cum ex tenui, non quidem ignea sed planè aerea materiâ, quæ calore & frigore quodammodo temperata est, nascatur, nec acrimonia nec calore gustum sollicitat, sed linguam, orisque partes lentore quodam oblini: quare sicum pinguem ferè dixerim, glu-

Theoph. in. 3.
lib. de ca. pl.

Pinguis

tinar enim lentore suo: vinum quoque pingue
 est, quapropter & aquis innatat, & ardet.
 ALEX. Sed dic sodes, cum pingue sit humoris,
 eiusque aerei particeps, relaxat, emollit & hu-
 medat: cur igitur putredini, cuius parens est
 humidum, resistit? sanè oleum quod pingue est
 à putredine sibi depositos seruat fructus. I.C.
 Ratio est, quia ob sui densitatem, non cedit
 humido peregrino, quam ob causam Alnum
 sub aquâ non corrûpi, in problematibus scri-
 psi. ALEX. De falso sapore aliquid addiscere
 percuperem. I.C. Salsus sapor non admodum
 calefacit, sed acriter siccando corrodit, vt pa-
 tet in sale & nitro. In mediocri materia confi-
 stit cum calore & siccitate: terrenas namque
 partes, quæ sût in aquæo humido, calor exter-
 nus præalfans, exurens, atque exsiccans, sal-
 sum saporem inducit. Hinc hallucinatus est
 Fernelius, cum falsum oris saporem, à pituita,
 quæ frigidissima est, prouenire asseruit. ALEX.
 Salsæ vires quæ sunt. I.C. Quia moderatus est
 in eo calor, moderatè penetrat. ALEX. At
 quomodo moderatus in eo calor, si à calore
 processit? I.C. Quia non totus manet, sed per-
 mixtione obtunditur, siccitas autem maior
 conquiritur & persistit. Quare valde exsicca-
 do tenues ichores absorbet, corpora conser-
 uat, & à putredine tuetur. Putredo enim ab
 humido, quod à calore consumitur, & à sicci-
 tate perquam aliena est. Eam ob causam im-
 moderatus salis esus, oculorum aciei obest,
 falsi namque vapores ascendentes depascunt
 humidum

Saus

*Fern. l. 2. de
Sympt. c. 3.*

humidum, in quo oculi facultas sita est. ALEX. Quot capita, tot sententiæ. Sed putasne salitas carnes, intelligo etiam pisces, nam carnes habent, magis enutrire? I. C. Id negat Hippocrates: Quia humido. nos alimur, hoc autem magna ex parte à sale consumitur; ut pote quia calidum est & siccum. Addam ego, sal sua acrimonia corrodere carnes & vim expultricem extimulare, quare aluum soluit, & per consequens vires eneruat. Cardanus verò nutrire magis affirmat, ob salis pinguedinem: Pingue autem aptissimum esse ad alendum dixerunt Philosophi. ALEX. Theophrastus autem asserit palmam appetere salem, quia radicis exsiccationem & ex ea refrigerationem quærit. I. C. Qua de causâ Palmæ radices exsiccari velint, percipio, ni fallor, nimio enim feruido humore tabescerent, nisi humor ille abficcaretur: At quomodo sal refrigeret, dubitavi sapius. Quia tamen id tu mihi obijcis, dicam, radices effici sale crassiores, nempe sal exedit, densat atque premit, quare plus trahunt & bibulæ fiunt, ac propterea frigida. Vel sal refrigerat, quia feruidum exedit humorem, atque ita è meatibus excutit. forsitan & sale succus vel quantitate immodicus, vel qualitate incoctus eijcitur. ALEX. nihil doctius, sed pergamus ad cætera. I. C. Austerus sapor qui proprie crudus appellatur, estque immaturis fructibus peculiaris, in mediocri consistit materiâ, quæ terrenæ, & aqueæ particeps est, in qua non calor, sed frigiditas de-

Theoph. l. 3.
de caus. pl. 69

24.

austerus

minatur, quare os & linguam moderate constringit, & quadam asperitate coarctat, hinc ad refrigerandum & fluxiones sistendas austerum medici vsurpant, idque non, vt aliqui putant, ob materiae mediocritatem, sed ob frigiditatem, & siccitatem. ALEX. At quomodo fructus ex austeris fiunt deinde dulces? I.C. Cùm in ipsorum materia naturalis calor prædominari cœperit, frigiditatem euincet; cumque calor vi terrenæ materiae aquea exquisitè permista fuerit, & iam maturatio fiet, depulsâ austeritate in eadem materiâ succedet dulcedo.

ALEX. Aliquid nunc de dulci sapore afferas. I. C. Dulcis sapor à moderato calore fit in mediocri materia, ideo nullâ qualitatis exuperantiâ gustui molestus est, sed suavis atque iucundus animam oblectat: Quare dulcia fercula, & si vltima comedantur, tamen si vomitu cieantur, postrema prodeunt, non solum quia visciditate adhærescunt, sed quia à natura propter dulcedinem appetita retinentur; Quare & puerulus cum essem, vuarum passarum esu lumbricos expugnabam, ad earum enim dulcedinem rapiebantur, & suauioris edulij copia disrumpebantur. ALEX.

De amaro sapore nunc aliquid etiam differamus. I.C. Amari saporis materia crassa est, inquit Cardanus, atque terrena, quam exuperans calor præassauit, & desiccavit, quare omne amarum calidum, & siccum esse affirmat: profectò Aloe amarissimi succi est, & suo calore dilatando venarum aperit ora, & pe-

Lulius

Amarus

*Card. de rer.
var. l. 3. c. 24.*

netrando crassiusculam materiam secum ducit. ALEX. Arridet ne tibi hæc opinio? I. C. Minimè: Nam cum acerbi fructus amari sint, ijdemque Solis vi maturati dulcescant (quia iam abstracta aciditas, & paulatim dissoluta, & demum absorpta est, quapropter dicit Philosophus, origanum musto iniectum efficere vinum dulce, quia partes aquosas ad sese auferat, quemadmodum Sol ab visis) atque ideo dulcedinis tempore sint calidiores, qui antequam maturescerent erant frigidiores, non omnem amaritudinem in calido consistere dixerim, sed in absentia potius, aut in excessu, nam perfecta maturitate, magis ac magis fructus amarescunt, ob nimium calorem videlicet & paucum humorem. ALEX. Non puto fructui maturitatem excedenti fieri calore ulteriore amaritudinis accessionem: Nam passæ, pruni, ficus, ziziphæ, quo diutius à Sole excoquantur, dulciores euadunt. I. C. At in furno plus æquo si coquantur, ijdem fructus amari fiunt. ALEX. At quomodo Aloes exemplo satisfacis, illa quidem amara & calida est; nam oras venularum dilatat. I. C. Etiam ficus calida est, dulcis tamen: Aloé calidior est Esula, & peplio, nec tamē venas aperiant. Non igitur à calore illam Aloé accipit facultatem, quinimo Aloes puluere sisti sanguinem notū est etiam Pharmacopolis, idque propter siccitatem. ALEX. Perge. I. C. Galenus à frigido amarum prodire censuit: Sanè opium amarum est, & pro maximè fri-

gido iactatur. At est quod Galeno obijciam, nam mel coctum amarescit. ALEX. Quam ob causam? I.C. Quia partes eius tenuiores vltiore percoctione absumuntur, terrestres relinquuntur, atque amarescunt. ALEX. At suntne aliæ de amaro opiniones? I.C. Aliqui dixerunt, à cruditate fieri amaritudinem. ALEX. Atque ego ita censeo. I. C. Non ego, nam ablynthium vetus amarius est nouello. ALEX. At enimuerò cum fructus antequam maturescant amari sint, vt glandes, cucumeres, ex incoctione amaritudinem prouenire dixerim: Quare & amygdalū fimi acrimonia fieri ex amara dulcē Scaliger prodidit. I.C. At opponam tibi lupini historiam, hic enim in aqua frigida maceratus, amaritudinis deponit habitum: Si à cruditate esset in lupino amaritudo, aqua frigida lupinum concoqueret. ALEX. Iam satis argutiarum est, ad alios progrediamur sapes. I. C. Acerbus sapor linguam, omnemque gustum constringit, & exasperat, quare refrigerat & exsiccat, eius namque materia planè terrena est & sicca, nec aquæ, nec humoris manifestè particeps, in quâ non calor sed frigus cum siccitate dominatur. Theophrast. censuit fieri acerbitatem à Sole. quod falsum est, haberet enim calorem pro causâ, cuius error in publicis naturæ monumentis deprehenditur, quippe in nostrati Cælo mitiones fiunt fructus solis beneficio: in Septentrione cerasa sunt acidissima, quia Solis munificencia destituuntur: In Angliâ vix semper

Scal l. 1. de
caus. plant. in
Theoph. c. 19.

acerbus

Theoph. in 3.
de plant. c.
12.

acerbæ sunt, propterea quod auræ frigidiusculæ egressum è Leone Solem excipiunt: Maturescit autem vna Autumni caloribus pomeridianis, qui sub eo Cælo sunt & breviores, & dilutiores. Dicendum igitur est, in materiâ sicciore non esse calori tractabilem succum, sed terreum illud magis fieri terreum; à calore igitur nō fit acerbitas, sed à terrestri-
tate, vt ita loquar, quam calor facit. Illam au-

tem sequitur acerbitas tanquam accidens. Acerbus sapor est inter astringentem & acidum; plus autem inest in astringente terræ, plus in acido feruescentiæ illius: ilico post exutum florem astringens est in vite fructus: is vbi adultus fuerit, acerbus, etiam in vino, si ante maturitatem prematur: postremo acidus est succus, vbi in terreis partibus quid igneum adhæsit, euaporatis è vino aereis portiunculis. Inspidus propriè sapor non est, sed saporis priuatio, nulla manifestâ qualitate gustum feriens, vt in cucurbita & citrullo videmus: his materia tametsi crassa quodammodo est; non tamen prorsus terrena & sicca astringens, sed humore quodam etiam profusa, qui tamen vi caloris exquisitè sicco non permiscetur, & quia neque ipsius frigoris vis superat, accidit necessario vt nullo gustu sapor vllus percipiatur. Aliter tamen Cardanus philosophatus est, ait enim, *Sapore carere inspidum saporem vocant. Indicat igitur inspidus sapor frigiditatem predominari, substantiamque illam, seu aquea sit seu terrea, esse crassam, quia*

Card. l. 3 de
rer. nat. c. 14.

in illam nullus calor egit. Ob id igitur Elementa, cum omnia frigida sint, insipida sunt aer, aqua, terra, hæc nostris principijs pulcherrime consentiunt. Ex mixtis autem omnia, in quæ calor nullus egit, vel in quæ Elementa egerunt insipida sunt, ut endiuiæ alba, quod terrâ soleat obrui. Talia igitur omnia, frigida sunt & crassa. In his ergo excellens sensus non est, quia frigiditas nihil operata est ob substantiæ crassitiem. Omnia tamen talia immoderate frigida sunt. Non tamen occidunt quoniam crassa sunt substantiæ; nec aqua Endiuiæ stillatiua aliquem vnquam occidit, cum tamen omnem crassitiem vi distillationis deposuerit, nec mihi ipsi adolescenti obfuit vnquam nec in hyeme acetarium ex Endiuiæ cum potu aquæ frigidæ, crassitiem tamen iam ab aceto deuoratam credebam. ALEX. At cur saporibus Natura cibos condiuit? I.C. Non ad nutriendum, credo, à sapore enim alimentum nullum, potius à substantiâ in qua sapor est, sed vt labori manducationis comes esset voluptas, & vt inuitaretur animal ad vescendum appositus sapor est. ALEX. De gustu quidem tam multa, tamque doctè & dilucidè explicasti, vt fastidiosioribus satis sit, nedum mihi, sed libentissimè nunc de tactus sensu aliquid audirem. I.C. Faxo vt audias.

DIALOG. XLVIII.

De Tactu & Titillatione.

ALEX.

Voluptas (parcite auribus vestris vos o pueri Pudoris alumni, qui in Naturæ dedecus, partes illas nobilissimas, quæ procreationis magistræ sunt & opifices, Pudenda, pudendè quidem, nominatis) voluptas, inquam, quæ in Veneris vsu percipitur an ad tactum referri debet? I. C. Affirmat quidem Fracastor. Inscitissimè tamen, nam si semen tangatur manu, quo in loco tactus sensus est in homine exquisitissimus, nec titillabit tamen nec ullam excitabit voluptatem.

ALEX. Quænam est Fracastorij ratio? I. C. *Miscella*, inquit, *rotunde confecta tactui iucunda est, quare & semen cum sit corpus aquabile, ea æqualitate ciet delectationem.* I. C. Ciuem Veronensem à rotunditate, dulcedinis rationem deducentem non castigabo, nam ab eo multa didici intellectui meo iucundissima. Sed vt verum fatear, ab æqualitate non fieri offensionem credo, cieri autem titillationem, nego, nam scabendi titillatio & pruritus non nisi à re paulo inæqualiore, &

V iij

scabra fieri potest. ALEX. Sed quis tuus sensus de isto sensu? I. C. Ego libenter facerem sextum sensum Veneream voluptatem, quæ fit, non à tactu, licet non sine tactu, sed à spiritu solo: Quare qui multum coiere, ita vt non amplius emittant feminis, percipiunt nihilominus irritò coitu voluptatem. Titillari nos à spiritu solo asserit Aristot. & quilibet in seipso experitur maximè in decimo tertio vitæ anno. è contra, nobis vigilantibus inuoluntariè exit aliquando semen absque vlla delectatione, non igitur à feminis contactu dulcedo, sed à spiritu qui sensum facit titillationis. At Postquam in hanc incidimus disputationem, nonnullas tibi proponam difficultates, quarum prima ea est. Cur rerum omnium suauissimus est concubitus? I. C. An quia, inquit apud Aristotelem, ex toto corpore semen tunc profluit; quibus alioquin non assentior, nam Aristotelis rationibus omissis, sic Hippocratem debellabo. Si de minima quaque corporis particula, vt ille fingit, quippiam seminis decederet, cum nihil possit extare minus minimo, necesse esset vnico concubitu vniuersum corpus in semen quasi liquefactum diffundi. Insuper quælibet feminis portio fecunda est ad generandum Animal integrum, quod intelligi potest ex ijs animalibus, quæ vnico coitu, & ex pauco semine multiplices fœtus procreant: Non potest autem ab vna corporis parte dimanare facultas ad vniuersum corpus efformandum. In homine dissecto

Ar. in probl.
sect. 30.

Ar. sect. 4.
probl. 13.

magnam seminis copiam Lutetiæ vidimus in spermaticis vasculis reconditam. Quare quod incoitu emittitur, necesse est prius congestum & vi præpotente testiū coaceruatum. Addam aliud experimentum. Seminis vasa, quæ multis anfractibus in testes feruntur, sanguinem modice iam albescentem continent, qui tamen nondum testes attingit, cùmque non è testibus ed refluxerit, argumentum est in vasis illis, ex sanguine diutius concepto, semen effici, non è toto corpore in concubitu excerni: quare & qui multum coiere, sanguinem demum emittunt: Si autem ex omnibus corporis partibus, semen in coitu efflueret id à coitu non contingeret. ALEX. At à coitu omnes corporis partes languescunt, ergo ex eis tunc semen emanavit. I.C. Negatur consecutio, in coitu eneruantur, & diminuuntur vires, quia ex vniuerso corpore elapsus est calor, & spiritus qui semen excreuit è testibus, atque viuificauit, quâ de causâ spumescens vi spiritus semen exit: Quocirca rectè prodidit Arist. in semine spumosoque corpore spiritum, in spiritu naturam contineri, quæ proportionibus respondet Elemento stellarum. E contra, vbi sponte in die fluit semen, nec spumâs est, nec corpus debilitat, nisi continuo, vel in magna copia proflueret, tunc enim vires imminueret, quatenus natura accingeretur, cum sit yacui inimica, ad vasa replenda semine, cuius materiam quidem ex vniuerso corpore eligit & euocat. AL. Quomodo id fit?

Ar. in 2. de
Gener. anim. c. 3.

I. C. Vt in liene vis quædam inest ad melâcholi-
cû humorem prolectandû comparata, in reni-
bus alia, quæ vrinam alliciat, ita & testibus vis
quædam inest feminis materiam vnde quaque
attrahendi, quemadmodum iecur ex intestinis
succum rapit per venas mesenterias, sic testes
feminis materiam sugunt à venâ cauâ, quæ
lumbis & renibus assistit, hæc vero ab omni-
bus circumiectis venis grandioribus, hæc à mi-
nutis, quæ partes singulas alunt. Cum igitur
semen excuritur, debiles euadimus, non quia
è cunctis corporis partibus tunc semen pro-
labitur, sed quia ex illis materia ad semen con-
ficiendum attrahitur quod in vasis deinde re-
poni solet, & postremò concubitu explodi: vel
quia multum spiritus à toto corpore profluit
ad semen viuificandum, atque eiaculandû. An
quia, inquit Hippocrates, id quod venere ex-
cernitur robustissimû quid est? At quomodo
tam facile & celeriter amittit natura quæ o-
pus habet ad robur? An è coitu elâguescimus,
quia ex neruorum intensione constat robur,
laxiora autem fiunt in coitu corpora, itaque
tum primum pili oriuntur, & frequentiores
tandê defluunt, & sudor, horrorq; cõsequitur.
ALEX. Arridet, sed perge? I. C. An suauissimè,
inquit ibidem Aristoteles, cocumbimus, quia
quamuis non ex toto corpore, per eam tamen
partem se promit semen, in quam meatus ve-
næque omnes applicentur & coeant. ALEX.
At Eunuchi nihil feminis emittunt, amoris ta-
men delicias, & amasiæ blanditias prægustant,

Hipp in l. de
Genit. in ini-
tio.

Ar. sect. 4.

& in pueris ipsis tentigo est iucundissima absque vlla feminis effusione. I. C. Concedo. Sed est nihilominus in illorum prurigne inclusi spirituosii humoris secessio, quæ titillationem efficit, hæc autem affluenter animal voluptate perfundit, quia venarû oscula simul coeût. Quare ita ego dixerim: genitalis feminis excretionem ingēs comitatur voluptas propter turgidi spiritus eruptionem, neruorumque tentiginem. A. I. An dulcissima res est venus quia fit generationis ergo? I. C. Imò maiora sentit delectamenta, qui nihil de generatione somniat, sanè oblectatur agens in fine potius quam in medijs ad finem: qui igitur ad sobolem procreandam coit, mediocrem percipit voluptatem, cum adhuc absit finis, quem ipse intendit, sobolem inquam: finis autem priuatio tristitiam affert. ALEX. Cur senes in coitu minus quàm viri oblectantur, & hi minus quàm iuuenes, qui adolescentibus etiam cedunt? I. C. An quia meatus, ex quibus semen depromitur, longo vsu obcalluere, hinc imbecilla fit titillatio, maxime in senibus, quorum caro sicca est, in iuuenibus maior voluptas, & propter carnis mollitiem, quæ fit ab humido, quo Venus gaudet, quare ex mari genita fingebatur, & propter meatû titillationē: quare scitissimè maiores nostri ante veneris vsum, balnea voluptariæ vitæ delicias ingrediebantur, vt humido & calido ad sensationē aptius redderent corpus. ALEX. Cur post cursum tentiginem patimur, vt in equis aliquan-

do cōspicitur? I. C. quia multo motu excitatus calor demittit flatus ad ima ventris, flatu autē penis attollitur. Est enim flat⁹ ventus qui prouenit è rarefactis humoribus à calore. Hic est flatus efficiens, illi materia. An quemadmodū cursitatio motu, & calore poros aperiendo crassos humores attenuando excludit, & sudores elicit, ita & semen calore liquefactum fluit, atque ita sicula inflatur & intumescit: est enim semen, vt iam multoties diximus, spumolium, & aereæ naturæ, quare quod spumat & leuis, naturæ est, fœcundum censetur à sapientibus. Quare deceperunt me Præceptores mei cucullati; cum docebant & tradebant semen illud fœcundum quod in aqua proiectum descendit, quia grauitatis est argumentum quod solidiorem in semine redarguit materiam; imo spiritibus destitutam, hi namque leues cum sint, vbi semini insunt, sibi ipsis consimile reddunt. ALEX. At cur ego vbi in somnis nocturnâ Venere agitor, surgo imbecillior? I. C. An qui somniat & emittit, signum est corporis vberioris, quod surgat debilior, signum est seminis crassioris, quæ res maximè valet ad generandum, vtili igitur illo excremento ablato, resoluitur corpus atque lassiusculum fit: qui autem sine noxa emittunt, id argumentum est, naturam non esse spoliatam ea parte quam debuit retinere, sed qua carere potest sine dispendio. ALEX. Cur vbi in nocte aliquis nocturnâ Venere elusus est, postera die nihilominus concubitum

appetit? I. C. An quia Amasixæ imago in nocte representata adhuc in Phantasia residet, quare spiritus excitat; an pars aliqua feminis, ob vis expultricis (quæ ad cor, quasi ad vexillum, redacta ut defectas vires instauret, requiescit) debilitatem, exire nequiuit à meatibus, quare ibi acescit, suaque acrimonâ pruriginem stimulat, quemadmodum in acido lacte, quod, *pusquaro*, nostri rustici vocant, esitando nescio quid titillationis in lingua & palatu experimur. ALEX. Cur ubi à Medicis admonemur, ut sanguinem è venis proximâ luce, chirurgicæ manus extrahant, in somnis Veneris illusionem semè excernimus? I. C. An quia à trîsti illa futuri doloris specie in imaginatione receptâ refugiūt spiritus atque sese abdūt in recessus intimos, vnde fit flatus, & per consequens expulsio feminis. An quia respuēs Natura violentū ictū, quo quomodo potest eum impedire cōnatur: Nouit autem medicas manus abstinere à sanguinis emissionem, quando pollutio præcessit? An quia ob timorem superiores sanguine priuantur partes: Quare calor deorsum demissus, & in vnum collectus, validiorque factus feminis excitare profluum potest. An aduertens Natura sanguinis emissionem corpori necessariam, minus vtilem depromit, tale autem est semen quod excrementum ab Aristotele dicitur. An debilis tunc est ægrotus, quare infirma natura, quod non potest calore suo fouere semen, expellit, ut principibus corporis partibus potius vires

Gal. in l. de
semin. genit

Gal. in 2. Et
14. de offic.
membr.

Card l. 11. de
iur. i. d. se sib
l. 11. len i

suppeditet. ALEX. Cur mulierum maxima pars tardius in coitu soluitur? I. C. An quia (omittamus Galeni rationes) ex Hippocr. sanguis aquosus est, pariter ergo & semen, quod ex sanguine excoqui receptum est apud omnes: qua de causâ Galenus mulieris semen humidius esse tradit, atque frigidius: frigidiora autem tardiora sunt, quia calor est primum Naturæ instrumentum, Natura verò principium motus. At enimvero celerius solui quotidiano experimento comprobatum est, & ratio suadet: Humidius namque cum sit fœminæ semen celerius decurrit: nec frigiditas impedit quo minus fluat, motu namque tunc incallescunt, cumque pusillum fœmina emittat, facilius emissioni assentitur natura, quæ minima non curat. ALEX. Cur pulchram puellâ imaginantibus penis intenditur? I. C. An quia è cerebro iucunda effigies cum animæ offertur, cor, in quo potissimum illa residet, spiritum & calorem ad id membrum transmittit, titillatione in eo per nervos excitata. Calor autem dum ad ipsum tendit, humidum, quod in via est, dissolvit, & in flatum vertit, qui per mentulæ meatus transiens eam intumescere facit. ALEX. Cur præ nimio amore aliquando venerem exercere non possumus? I. C. An quia inquit Cardan. voluntas contrahit spiritus, & ad superiora reuocat, & imaginantem facultatem, à qua maxime iuuatur Venus impedit. Homini enim proprium est non bene operam dare duabus rebus simul. Sed Nugæ ista. Voluntas enim in læti-

tia non contrahit, sed dilatat spiritus, vt aliás
 docebimus. Et si ad superiora reuocat, quo-
 modo imaginatiuam impedit facultatē? For-
 sitan vis imaginatiua in calcaneo sedem ha-
 bet? Ratio ea est, quia ad pulchrum obiectum
 emittimus spiritus, qui cum eo coniun-
 gi cupiunt. Anima namque magis est vbi
amat, quam vbi animat. Nam vbi amat libere
 fertur, vbi animat, necessitate detinetur, qua-
 re debiles efficimur ob spirituum emissionē.
 ALEX. Cur studiosi ad venerem proni sunt?
 I. C. An quia (inquit Mediolanensiu Philoso-
 phorum Deus Cardanus) calidissimi illi sunt,
 atque humidissimi: Calidum autem & humi-
 dum facillimum est ad concubitum. Quare
 (addamus nos) cum ita soleat esse corpus in
 somno potius quam in vigiliá, dormiens cele-
 riter absque vlla agitatione semen emittit, vi-
 gilans non item. ALEX. Perpulchre. I. C. Ma-
 ior nihilominus est falsa. Nam calida & humi-
 da mulier, non tamen sapientissima: explico.
 Idem viri mulierisque calor, in muliere verò
 non apparet dilutus humore multo: in viro
 sentitur, quia siccitate acuitur, quinimo acu-
 tius considerans Scaliger fœminam dixit cali-
 diorem, mammas enim habet, quæ caloris co-
 piam præferunt. Calida igitur mulier: at
 humidissimam eam esse fatentur omnes. Sa-
 pientissima igitur erit ex Cardani sententia,
 qui humidiss. & calidiss. dixit esse sapientes: an
 rectius dicemus, sapientes ad Venerem minus
 idoneos, quare debiles vt plurimum stupidos,

Gal. l. 1. r. 4. de
Med. rat.

atque inertes generant filios : Nam ob speculationem à corde versus cerebrum feruntur spiritus, quibus genitales partes destitutæ languescunt; Quinimo ob studium resoluuntur, exercitatione namque exsiccantur, & pereunt qui humidi erant, quare Galenus asserit, Animæ affectiones exsiccare corpora, atque extenuare, ergo ad coeundum ineptiores se habent Philosophi, humidum namque corpus exquirat Venus, tum propter semen, tum quia humido calor alitur; Calor autem in coitu obtinet principatum. Sed vis dicam quæ sentio. Oculis quidem vulgi videntur sapientes esse libidinosi, quòd Matrimonij capistris ora præbere recusantes, ipsorum concubitus & si rari, damnabiles tamen existimantur, & conspicui sunt, nam ob nominis splendorem, & magnitudinem, omnium oculi in ipsos conuertuntur, non ad laudem, sed ad obrectationem, ut merito Soli à nobis assimilentur, qui non nisi cùm deficit, spectatores habet. ALEX. Cur Maximorum virorum patres plerumque ignorantur? I. C. An quemadmodum heroicæ virtutes supra humanum genus effert Aristoteles, ita heroum generationes altioribus atque minus manifestis causis attributæ sunt? An quia sæpenumero ex illegitimo concubitu nati sunt, sanè spuriū vidi neminem non fortissimū, vel ingeniosissimū : cuius rei ratio ea mihi videtur esse, quod omnia largè & effusè ex paternis lūbis ac visceribus sunt cōsequuti, nec in furto illo ac clandestino cōcubitu, parcè, ieiunè tenuiter

tenuiter, sed affluenter naturæ munera illis infusa sunt: Cùm enim vterque avidè se explere libidine gestiât, ac prodigaliter in amplexus, atque oscula proruat, totisque viribus ac profusè in propaganda sobole incumbat, fit vt omnia, quæ in conceptu necessaria sunt, cumulatè perficiantur, nec quicquam in hoc negotio desideretur: eoque euenit, vt cum nati parentum indolem exprimant, ac multa ab ijs consequantur, incredibilis sit erga eos parentû beneuolètia: ex qua vi etiam emergit in hac sobole alacritas mentisque erectio, tum generosus quidam animi affectus, quò tales indignantur extra decus limitesque Matrimonij se esse prognatos, ac deesse sibi aliquid præ cæteris, quod ad honores ac dignitates publicasque functiones attinet: Quæ res efficit vt se modis omnibus extra contemptum vindicare nitantur, atque illam notam, quam imprudentes quidem impingunt, probitate morum ac vitæ integritate aboleant. ALEX. Quid subrides? I. C. Deridiculum meum cogitabam insomnium. ALEX. Quæso enarra illud ridendi gratia. I. C. O vtinam (hoc erat somnium) extra legitimum, ac connubialem thorum essem procreatus: ita enim progenitores mei in Venerem incaluisent ardentius, ac cumulatim, affatimque generosa femina contulissent, è quibus ego formæ blanditiem, & elegantiam, robustas corporis vires, mentemque innubilam consecutus fuisset; At quia coniugatorum sum soboles, his orbatus

X

sum bonis: Sanè pater meus inclinata ætate, vbi iuuenilis ardor deferbuit, matrimonio se addicauit: Flaccidæ erant illi septuagenario vires, spiritus exiles, facultates naturales imminutæ, ac proinde modicis viribus semen imbutum erat, & languidè excussum: concubitus enim perfoluebat (vt loquuntur) debitum, non (vt pro æternitate dimicantem decet) fortitudinis rationes excitans, certamen inijs robustus: quare minus virium; minusque roboris obtinui: quòd si excelsus nunc mihi est animus, grata forma, corpusque paucis obnoxium infirmitatibus, inde euenit, quòd pater meus etsi senex, blandus tamen atque hylaris erat, eiusque ob senium frigescentia membra (irrident Philosophi hæc Christianorum connubia) adolescentula vxor complexu fouebat. Quinimò moderatè vino contalefactus ad Veneris comædiam peragendam se accinxit amœnissimo illo anni tempore, quo se omnes naturæ vires exserunt. ALEX. Hæc per Deos immortales non vinolentorum somnia, sed cogitata sapientum videntur, sed efficias, vt postrema quæ protulisti verba, melius obaudiam. I. C. Vernis mensibus procreationi operam pater meus scitissimè impendit. Siquidem ea anni pars equis etiam effœtis hinnitum extorquet. ALEX. Nos verò Christiano-Catholici imbecilliores tunc sumus ob quadragesimale ieiunium. I. C. Imò tunc carnis stimulus vehementius nos angit: quippe Venus flatu, & ca-

lore excitatur, femine perficitur. Huius materiam abundè suppeditant amygdala, nuclei pini, pistacia, vuæ passæ & corinthiacæ, vina dulcia, vt supersedeam è preciosissimis pisculentis cibarijs, quibus Magnates perfruuntur. Flatus copiam subministrant herbæ, & legumina, quibus tunc vescimur. Caloris suppetias conferunt aromata, vulgo *species*, quæ esculentis copiosè insperguntur. Pascimur etiam tunc temporis testaceis, ostreis, gammaris, locustis, cancris, cochlæis, conchisque marinis, quæ ob caliditatem, mordacemque naturam libidinem concitant: eandem ob causam salita, quibus affatim vtimur, lumbos incitant, mouentque tentiginem. Quam ob rem Ægyptij (Plutarcho teste) à sale omnibusque salitis abstinerunt, quod à sale Venerem irritari crederent. ob salis esum mulieres etiam tentigo tunc infestat, & ad concipiendum aptiores reddit. ALEX. Quomodo id probas? I.C. Ratione, & exemplis. ALEX. Quæ nam illa ratio est? I.C. Sal abstergit omnem viginem, vuluamque plus satis madidam exsiccat, quare semen tenaciter adhærescit, veluti & palustrium agrorum sterilitatem sale coloni expugnant. ALEX. Exempla modo proferas? I.C. Non defuerunt Philosophi (vt Plutarchus refert) qui mures citra virilem operam concipere assererent, si crebro salem lingant. An hoc verum sit, ignorare me profiteor; illud scio salem fœcunditati auxiliari, nam immensa foricum copia in ma-

rinis nauibus enasci solet, & salinarias mulieres multarum prolium feraces esse aduerti in meis peregrinationibus. ALEX. Tuæ subscribo sententiæ: sed quæso illud me doceas, cur virguncularum color, vbi vri, ac prurire incipiunt, giluus, & mustelinus est; quinimo animi deliquio, atque vteri strangulatione acerbissimè infestantur: vbi connubio destinantur, blandæ, & amabiles euadunt. I. C. Causa in promptu est, vitiati seminis suppressio: nam semen retentum corrumpitur, veluti & lac: corruptum vbi fuerit, virus contrahit, & veneni qualitatem asciscit, idè scæua excitantur nubilibus puellis, viduisque pruriginosis symptomata: at vbi semen subdito virili pessulo elicitur, efflorescunt, roseumque colorem nanciscuntur. ALEX. at cur crebra fundunt suspiria, cordisque tremor, & palpitatio eis aduenit? I. C. Quia expultrix facultas ad excretionem turgentis humoris incitatur. ALEX. Legi in quodam libello Germanico Idiomate conscripto, quot afferat corpori beneficia moderatus Veneris vsus: attamen author ille, indignus qui nominetur, è ineptiæ miser recidit, vt afferat, non magis piaculum esse è spermaticis vasis semen quolibet modo excernere, ac depromere, quàm è capillacea coma crines abscindere, vel vnguiculas arrodere; paria enim hæc excrementa sunt. I. C. Has ego detestor voces non modo vt Christianus, sed vt Philosophus, nam quid diuinum inesse semini osten-

dit finis, propter quem Natura condidit, & ipsiusmet actio, quæ in diuini Templi Architectura versatur. Omitto hîc errores, in quos lapsus est Cardanus, eidem putrido innitens fundamento, *Est etiam (inquit) illud considerandum, partem illam, ob quam maximè generi studendum esset, scilicet memoriam inter homines, necessario interrumpi vel euanescere: qua subitæ quid reliquum iam est tui in filio, nedum in pronepotibus: velut enim ex pomo hoc vel illo generus esset, parum plus attinet, cum excrementum diuersum ex diuerso etiam cibo generetur, ut hic qualitatem quidem glandium, hic frumenti, aliis vini retineat: unde etiam tam dissimiles veterinî fratres sunt, etiam si ex eodem patre geniti fuerint. Quominus mirum sit Reges quosdam & priuatos ob gloriam filios occidisse. Audite nunc Cardani manes, & si nihil à morte superesse olim ille affirmauit. Si tam vile excrementum est semen, vt fratres irrideat quòd mutuo se diligant, quia ab eiusdem sentinæ diuerso tamen excremento pullularunt, cur in Moysen duorum fratrum semina commisci permittentem debacchari ausus est? Ridemus (dixit) merito Lycurgum, quod instituerit, à sene virabilem posse uxorem iuueni quem maximè probaret, substitui ad propagandum genus, ut qui nascatur pro mariti filio habeatur. At Moyses iussit, ut cum primus frater mortuus esset, proximus illi relictam uxorem duceret, procreatique filij prioris fratris haberentur. Igitur inter Moysen, & Lycur-*

Card. l. 2. de
Sapientia fo.
55 ed. No-
rimberg.

Ibid. fol. 53.

*sed cum op
filium esse
satis
Le. in uis*

mijs ego respondi, iustissimis de causis prohiberi coniugium inter affines, nam aliter in maximum Reipublicæ detrimentum familiæ non coniungerentur, & complures innuptæ virgines remanerent. Moyses id concessit Hebræo populo, nam angustis Regni finibus continebatur; extranei verò Incolæ Idololatræ erant, ac propterea ambimutuum coniugium respuebant. Insuper Hebræi facilè vxores repudiabant, cui malo Moses vt obuiaret (nam repudium permittit tantum ad duritiam cordis) affinium coniunctionem plenus Deo meditatus est, vt & coniugalis amor, & sanguinis simul ratio à contracto matrimonij fœdere derimendo eos auocaret: quàm damnabilis fuerit apud Ethnicos incestuosus concubitus, abundè historici testantur, quos vt omittam, Ciceronem hîc appello, cui tale crimen à maleuolis fuit obiectum, is ita loquitur, *omnibus enim ex animi perturbationibus est profecto nulla vehementior, vt si iam ip'a illa accusare noles, Stupra dico, & corruptelas, & adulteria: incesta denique, quorum omnium accusabilis est turpitudine*: Dicebatur autem incestus, idest, non castum, vitium igitur erat, sanè castitas virtus est: Virtutis autem carentia, crimen est, alij tamen incestum deducunt à casto Veneris cingulo, quo amor maritalis in legitimis nuptijs conciliari putabatur, vt incestus dicatur concubitus illegitimus, cui cingulum illud iustarum nuptiarum insigne

hor loco putar.

Cic 4. Tuscul.

non adhibetur. Quid barbari Persarum ac-
colæ factitant, rationale institutum non ar-
guit, nec probat apud eos, qui fabulosa Per-
sicae Religionis rudimenta perlegerunt. Sic
ego sacrilegas illius Athei voces, nefarias
obtrectationes, ac sermones inquinatissimos
comprimere, retundere, ac habetare haud
sum veritus apud exteros, & si vitæ pericu-
lum imminebat. I. C. Hoc profecto Car-
danus vix crederet, qui Atheos contrariae
sententiæ fautoribus mortem non minitari cen-
suit. *Nunc demum* (inquit ille) *videamus, an for-*
san ad bene, beateque viuendū animæ immortalita-
tem credere plurimū conferat, atque ut video, nec in
hoc utilis est hac opinio: quinimo ut apud Ciceronem,
Laertiumque Diogenem multo sanctius iura, fi-
dem ac pietatem colebant Epicurei inter homines,
quam Stoici, vel Platonici: atque huius causam
fuisse reor, quod, ut Galenus docebat, homo sit
consuetudine bonus, vel malus. At verò his qui
sanctitatem vitæ minime profitentur, nemo fidit:
quamobrem fide maiore uti coguntur, talisque se a-
puud homines præstare, ut non videantur ea profes-
sione deteriores: unde etiam euenit, ut his temporibus
paucis ænatorum fidem æquiparent, cum tamen illi
reliquo vitæ genere sint perditissimi. Quinetiam apud
Iudeos, cum Phariseorum secta resurrectionem, nedū
animorum fateretur immortalitatem, perpetuo Chri-
stum insectabatur: Saducæi, qui animi interitum fa-
tebantur, vix semel, aut bis illum, nec moleste admo-
dum tentauerunt: inde si Plinij, & Senecæ vitam,
non verba comparaueris, inuenias Plinium cum sua

Cardan. de
imm. anim.
c. 2. fol. 33.

animorum mortalitate tanto superare Senecam probitate merum, quanto verbi Seneca religiosissimus Plinium vincit. Colebāt Epicuri honestatem, pupillorum hereditates officiose tractabant, filios defunctorum amicorum proprijs pecunijs fovebant: apud omnes optimi viri prater Deorum cultum, quos esse firme negabant, habebātur: ad hanc etiam spem mali occasionem arripiunt, boni multa perperam patiuntur, leges mitiores statuuntur, sic fit, ut hæc opinio etiam iacturam rebus humanis afferat; sed nec ad fortitudinem conducere videtur, nam nō Cassio Brutus fortior fuit, & si vera fateri volumus, crudeliora etiam fuere facta Bruti, quàm Cassij, nam ille Rhodios infensissimos longè melius habuit, quàm Brutus amicos quibus præerat civitates. Quid tandem? Brutus stercus patriam ab Epicureo Cassio servatam, Antonio prater leges incolumi præstito, evertit. ALEX. mitta mas has Cardani ineptias, quas in tua Apologia pro Mosaica, & Christiana Religione sapiētissimè iuxta & Catholicissimè cōfutaisti. I. C. Occurrūt ne tibi aliæ in hac quæstione disoluēdæ difficultates? sed quid subrides? ALEX. Famulæ meæ stultitiam admiror simul & irrideo. I. C. Quid illa paupercula cōmisit criminis? ALEX. sponsum formosum recusavit, quia mentum non vndique pilis suffultum habebat, & delyrans illa claudo homuncioni nupsit. I. C. Maritæ huius honestatem, & sapientiam admiror, ALEX. Quid ais: an quandoque bonus dormitat Homerus? I. C. Si impudica dicitur mulier, quæ viri sui absentiam exoptat, nōne castissima ancilla tua vocitabitur, quæ pe-

dibus, cruribusque vitiatis hominem in maritum sponte duxit, quem totos dies domi sediturum praeuidebat. ALEX. Sed qua in re eius admiraris sapientiam? I. C. Quia barbatulo viro noluit nubere, à desiccatione pilus, desiccatio à calore est, quare pilorum inopia, caloris pauperiem significat, calidos autem operarios Venus requirit, quapropter Soli munificentissimo caloris largitori generatio tribuitur. Forsitan illa in somnis, ita obraciocinata est: castrati cantores sunt imberbes, quare ex toto ad partem arguens sub paucula barba vitium latere conijcio, satius erit claudicantem maritum accipere, nam ex hoc genitales partes inusitatae magnitudinis habere, maximique libidini deditum esse deprehendo, alimenti namque materia, quae inualido pedi destinanda erat, superne retinetur, & in partes genitales refunditur, & magna pars in semen elaboratur, cuius vis & copia tentiginem mouet atque obscenis partibus pruriginem excitat: sic videmus tortas arbores viuere diutius, propterea quod vegetiore radice nitantur, succum enim ab ea intercipiunt, iccirco non corrumpi eas superfluo atque aduentitio certum est, quemadmodum palustribus rectis accidit. ALEX. Acutissime disputas, sed ex animo euellas quos modo infigisti scrupulos. cur testium auulsio barbam nasci prohibet? I. C. An ex caloris diminutione id contingit? Est enim pilus, vt dixi, à desiccatione, desiccatio à calore. Praeterea ex caloris imbecillitate materia molitur duricie,

inde sequitur menti glabricies, hinc constipatur, & contrahitur cutis, quapropter pilis exitus denegatur. AL. At cur Eunuchi non fiunt calui? I. C. Quia tollitur Veneris vsus, iccirco succus non subtrahitur, quam ob rem & castrati Arietes cornua maiora gerunt; E contra libidinosi cito caluescunt, nam superiores partes parum sanguinis obtinentes coitus refrigerat, pili igitur alimento destituuntur, remoto alimento, pili necesse est vt decidant. ALEX. Cur Testium auulsio tuetur hominem à podagra vt scribit Hipp? I. C. An quia venus non exercetur: Sanè coitu calor debilitatur, laxatur corpus, inanitur, fit defluxio cerebro debilitato, in laxitate recipitur humor, qui propter caloris exiguitatem, & materiae pertinaciam & crudus est & resolui nequit. ALEX. Cur autem capi, qui castrati sunt podagra multis modis afficiuntur? I. C. An quia pusillus eis calor, edacitas multa. ALEX. Cur spadones vocem reddunt acutiorem? I. C. Quia humor in eis abundat, qui ex ipsorum pinguedine, præcipuè in pectore, nam veluti foeminae mammæ habent prægrandes, facile deprehenditur, quare fauces & canalem, quem vocant asperum, crassum reddit & per consequens angustiore, spiritus autem eò acutiùs sonat, quò per angustiora extruditur, id quod è tibiæ foraminibus deprehendere licet, & ratio illa suadet, virtus vnita fortior.

Hipp. se A. 4.
aphor. 29.

DIALOG. XLIX.

De Hominis Affectibus.

ALEX.

Vnq̄ mihi superest vt de homi-
 nis affectibus te interrogem, &
 primo à te quæro, Cur præ gau-
 dio aliquando lachrymas fundi-
 mus? I. C. Quia spiritus vasto im-
 petu prodeunt, atque ita humores colliquefa-
 ciunt. ALEX. Cur præ lætitia nonnulli obierūt?
 I. C. An quia spiritus ad cerebri membranam
 cūm ferantur, magno nisu inde liquorem ex-
 primunt. ALEX. At cur eò feruntur spiritus.
 I. C. Vt lætam speciem ibi impressam cōtem-
 plentur? AN periere, quia profusum insolens-
 que gaudium spiritum caloremque tam ve-
 hemēter è corde in summa corporis effundit,
 dissipatque, vt id caloris benefico profus de-
 stitutum, vel syncope, vel morte repētina cor-
 ruat. ALEX. Cur in lætitia profiliunt spiritus?
 I. C. Causa est, quia similia vnionem maximè
 appetunt, quod enim non est vnum, non est
 quidem: Ita id quod est à suo simili separatū,
 & illud defraudare, & ipsum ab illo essentia
 quasi complemento defraudari videtur: Qua-
 re vnum esse appetunt, hoc enim est eorum es-
 se verum: iccirco spiritus exeunt, & ideo amās

eupiens vnum esse cum re amata, appetit corporum coniunctionem, effecitque vt duo spiritus osculorum coniunctione fiant vnus: Quare amoris fundamentum cum putarent ene sapientes, Basium Græca voce donarunt.

ALEX. Cur in lætitiâ ridemus? I. C. An quia spiritus latè se propagant, hinc dilatâtur musculi, qui à lateribus buccæ sunt, faciuntque illum oris motum, qui risus dicitur. ALEX. At cur in contemptu subridemus? I. C. Quia est ira subadumbrata, qua spiritus effunduntur.

ALEX. At cur ij qui in præcordijs vulnerati sunt, ridibûdi perire dicuntur? I. C. An quia, vt dixi, risus fit à dilatatione diaphragmatis, ex qua ditatio quoque musculorum, qui circa buccas sunt, per consensum fit. ALEX. Cur in titillatione, quam Italicum vulgus, paulo corruptiori nomine vocat *teftigationē*, ridere solemus. I. C.

An quia, inquit Fracastorius, ex primo cōtactu, leui preffione quidā veluti horror accidit, qui ad diaphragma & cor pertingens, repentinam contractionem, & suspensionem animæ facit: mox subito etiam dimissis nervis illis, subito etiam cessat horripilatio, & cor ad propriam naturam redit, quod cum delectatione & gaudio fit, & dilatatione: est autem tam

subitus vterque motus, vt simul penè sine suspensio animæ & dilatatio: quod in risu quoq. cōtingit, propter quod & hic quoque proportionale quiddā cōtingit non sine molestia quadā. Est (inquit Iul. Cæsar) titillatio dissipatio spirituum in partibus laxioribus, quo motu subsiliunt sensorie partes, in laxis enim facilius fit spirituum subsilitio,

Fracast. de Symph. c. 20.

at l'organe non est le diaphragme & le coeur

sed mallé

at l'organe non est le diaphragme & le coeur

sed mallé

& quas ad partes neruorum extrema pertinent, in ijs enim sensus præstantissimus.

ALEX. At quare nemo seipsum titillat?

I. C. Quoniam inquit idem, subita quedam horripilatio est, quod titillare dicimus, subita autem fit titillatio & repentina, quum anima imparata, &

non aduertente contactus fit, at sese tangente aliquo, semper parata & aduertens anima est. Eximio quidem Philosopho assentiri percuperẽ, nequeo

tamen, non solum enim ego obseruans & diu etiã, tactus promoueor, sed antequã tãgar sola imaginatione. Ratio huius rei ea mihi esse videtur, quia nemo sibi est extraneus, itaque nõ

æque patimur, & certe etiam ex attrectatione nostrã non nihil motus exoritur. ALEX. Cur in

mæstitia expallescimus? & frigesimus in externis partibus? I. C. Quia spiritus intro retrahitur. ALEX. At cur ita accidit? I. C. Quia tristẽ

illã speciem in phantasia impressam fugiunt, atque in recessus intimos se inducunt. ALEX. At si intus spiritus colliguntur, cur tristitia

cor refrigerat, cõcoctionem labefactat, & pulsus paruus, tardus, rarus & imbecillis euadit.

I. C. Quia spiritus, inquit Fernel, in cor solum recurrunt, tanquam ad arcem, quare cor vehementius premitur, & strangulato calore penè obruitur. Laxa sanè sententia, nam caloris contractio concoctionis causa est, vt Hipp. docuit & experimentum suadet, Vẽtres enim hyeme calidiores. Ego vero dicerem quòd ideo concoctio deprauatur, quia spiritus alio

Fern. l. 1. de
morb. caus. c.
184

intenduntur, & ad concoctionis ministerium inepti fiunt, crassescunt enim atque obscurantur, quapropter neque penetrant, neque viuidi sunt, sed torpent circa speciē quæ tristitiæ causa est. AL. Cur in mœstitiâ lachrymatur? I. C. An quia spiritus contrahuntur, atque ita densatur cutis, exprimitur humor & fluit lachryma. ALEX. Cur lachrimanti diuersus est oris habitus? I. C. Ob spirituum constrictionem. ALEX. Cur in eiulatu vox varia? I. C. Ob spirituum intus coarctorum, atque ebullientium concursum, & quasi conflictationem. ALEX. Cur in mœstitiâ somnus arceatur? I. C. Contracto calore somnus prohibetur, inquit Cardan. sed decipitur, nam caloris cōtractio somni causa est apud Philosophum. Ego vero sic dicerem. somnus aufertur propter imaginatiuæ agitationem circa speciē quæ mœroris causa est: conflictamur etiā vigilijs propterea quod consumitur humidum cuius fit resolutio contentiore animi motu, qui perpetuo circa rem ynam oberrat, atque obuoluitur. ALEX. Cur in pudore initio impallescimus, mox erubescimus? I. C. An quia pudor est tristitia quam concipimus, vbi in alterius præsentia inhonorificè diximus, aut fecim⁹ aliquid, vel iam factū nobis exprobat: at in tristitia cor patitur, quare ad illud auxiliij ergo natiuus calor vndiq; diffusus defertur, hinc exteriores partes calore destitutæ pallent, cor autem opem laturum ijs partibus quæ maxime laborant, calorem

qui sanguinem attrahit, ad faciem, quæ pallore confunditur, quasi ferre non possit præsentiam eius qui nostros defectus aspicit, transmittit: quapropter rubemus, quod mihi adolescentulo sæpenumero accidebat, cum maxime paternas obiurgationes prætimerem. At ille vir optimus ingenui animi indicem esse dicebat. ALEX. At cur in metu membra contremiscunt atque expallescent? I. C. Quia introrsum refugiunt spiritus; Hinc externæ partes spiritibus destitutæ, sustinere se nequeunt, & calore introrsum reuocato, plumbeus remanet color. ALEX. At cur in timore spiritus contrahuntur? I. C. An quia futurum malum prævidentes, ad cor tanquam ad arcem tutissimam confugiunt: Idcirco in metu cor maximè palpitatur quod virium additamentum præostendit. ALEX. Cur aliqui præ timore suo fato functi sunt? I. C. An quia timor futuri mali prosternit animum atque verberat: quare spiritus ab illa tristi specie fugientes, in unum contrahuntur, atque ita cor premitur & stragulatur: propterea mihi puerulo confictas manium umbras pertimescenti potum aquæ frigidæ famulus exhibebat: Ita enim cor refrigerabatur, & spiritus ex timoris percussione eò conclusi & abiecti, ad suas functiones exequendas euocabantur. ALEX. Cur ex timore nonnulli canent, vt sub Francisco Gonzaga Mantuano Principe contigisse legimus, affinem suum coniurationis accersitum quem in turri portæ Cæsareæ seruari iussit, repente canices subit. I. C. An

quia

quia præ timore spiritus contrahuntur, propterea externæ partes frigescunt, atque ideo, refrigerato pilorum alimento, succedit humor non naturalis: quemadmodum enim subducto à crinibus nutrimento caluescimus, sic vitiato canescimus. ALEX. Cur irati blasphemant homines & sæpenumero (proh dolor) Deum? I. C. An quia ira appetitus ultionis est vel, ut asserbat Melactō, motus animi mixtus ex tristitia & cupiditate vlciscendi, quare anima ad ultionem se preparat, atq; ideo vndique vires colligit: caloris autem collectio fit circa cor, vbi præcipua est ipsius animæ sedes: hinc aliqui defnierunt iram, sanguinis circa cor accensionem seu ebullitionē; Deinde collecti caloris transmissio fit ad partes quæ nocere possunt: & quia absentes hostes lingua lædit homo, iccirco spiritus exeunt, & ad eam se producunt quasi suppetias ei laturo, vnde iurgijs & imprecationibus inimicum incessunt, sed quia tā leuis vindictæ verecūdatur anima, ne vires ei deesse aliquis suspicetur, in Deum ipsum, quem illatæ iniuriæ authorem esse turpiter credit, debacchatur & furit. ALEX. Vnde probas in ira spiritus è corporis latebris ad externas partes euocari? I. C. præ spirituum, & sanguinis exuperantia turgent manus & lingua etiam: quapropter irati balbutiūt, & sitiūt, eorumq; vultus rubent, & oculi micāt: quare Alexander in India prælio circumuētus, præ audacia, & ira lumen & ignem ex se profunderē visus est. Quid miraris? nonne & Theodorici

Y

pater scintillas ex toto corpore profudisse legitur, vt scintillantes flammæ hinc inde etiam cum sono profilirēt. ALEX. Si Turcica plebs in vno è suis sacerdotibus hæc cōspiceret, in Diuorum numero eum collocaret. I. C. Imo & in belluis hæc aliquando apparent. In historijs proditum est, Tiberij equum ore flammigerasse. ALEX. At cur ij, qui improcero, pusilloque corpore existunt, oblata etiam futili occasione, ilico ad iram concitantur? I. C. An calido sunt corporis habitu, ideoq; citissimè bilis accenditur, quæ propter loci angustiam, minimumque organorum interuallum, mentem cōfestim corripit, atque vt tuguriolum inflamat: eadē ob rationē pusillæ staturæ homines ingenio præ cæteris pollent, nam spiritus coacti, minusque diffusi acrius vires suas exerunt. AL. Afferis, in calido, siccoque corpore bilem statim accendi, ac proinde illius constitutionis homines pronos ad iram: at cur mulier, quæ humidissima est, subito quoque incandescit? I. C. An quia in muliere vbi bilis accenditur, cōfestim (est enim illa molli, laxaque carne) per corpus se diffundit, ac subitam sanguinis circa cor ebullitionem excitat, quæ repente deferuescit, nam humido, quo mulier abundat, reprimitur. ALEX. At cur plebeiz mulieres dum ira corripiuntur, tumultuantur, insanos clamores rabidosque fremitus, velut furijs agitatz, edunt? Patrizæ non item. I. C. Illæ decus, pudorem, existimationem vilem cum habeant, periclitari patiuntur, quare &

rabiosè vociferari, complosisque manibus indecoros gestus efficere non pudet: hæc decoro inferuientes, perturbatos animi motus ratione coercent. ALEX. Moralis hæc ratio est, Physicam ego exigebam. I. C. Et ego nunc reddo. Non te fugit, mulieribus inesse humorum virus, ac colluuiem, quam singulis mensibus ex Lunæ decursu congerunt, atque expurgant. ALEX. Quid hoc ad rem? I. C. Vbi illæ ira concitantur, & ignescunt, tota illa humorum sentina agitata effumat, ac per corpus diffunditur, quare cor & cerebrum fuligine, & fauillis afficit, & per consequens vitales, & animales spiritus, qui ijs deseruiunt partibus, inflamat; hinc fit vt iuniores ob menstrui sanguinis redundantiam irritatæ cū fuerint, promptius iræ flammam concipiant, atque inardescant: aniculæ verò ob menses residues sint pacatiores. ALEX. Quid inde? I. C. Si humores illi sūt iræ fomites, quid mirū Heroinas, quarum temperatos humores cibi qualitas arguit, placatiores esse? è contra, populares mulierculas accensas in violentos affectus erumpere, rabidè adlatrare, fremere, & furere? quando vitiosis humoribus contaminatas esse quotidianus ipsorum cibus vilissimus perhibet. ALEX. Profectò mihi arridet hæc sententia. I. C. Ego, si Christianorum non essem soboles, & alumnus, dicerem, non Dæmonum persuasum homines ad flagitia impelli, sed à viciatis humoribus. ALEX. Vnde hi vitium contrahunt? I. C. A semine & coeun-

Y ij

tium imaginatione, ab educatione, à syderum influxu, aeris intemperie, & à cibis. ALEX. Quomodo à femine? I. C. Semen ex præcipuis (vel vt alij volunt) ex omnibus corporis partibus defluit, omniumque membrorum in se facultates complectitur: quæ igitur vitia vlli genitorum parti inhærescunt, semini insita sint necesse est, ac proinde fœtui, qui ex femine progignitur: quare à podagrosis, leprosisque parentibus orti, consimilibus cōflictantur infirmitatibus. Viguit opinio hæc apud omnes scholas. Aristoteles sic inquit, *Nemini est obscurum, qui ex bonis, & claris parentibus nati sunt, eos consentaneos fieri suis maioribus:* & alibi, *verissimile est probum exprobris euasisse.* Diogenes cum ebrium in foro mercatorio conspexisset, illius (inquit) *patrem ebrium fuisse oportet,* Cicero sic locutus est. *Nemo ex improbo patre probum filium nasci posse existimat.* Hesiod. *Et similem sobolem genitricis patribus edunt.* Et Virg.

Sic canibus casulos similes, sic matribus hados Noram.

Horat. l. 4.
Car. ode. 4.

Horatius sui sæculi Phœnix ita cecinit,
*Fortes creantur fortibus, & bonis.
Est in iuuenis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquila columbanam.*

Iuuen. Sat.
597. 6.

Et Ouidius: *Pyrrhus Achilleides animosus
imagine patris.* Et Iuuenalis,
*Scilicet expectat vt tradat mater honestos,
Sunt alios mores, quàm quos habet?*

Therentianus Chremes cum Softrata Heautontimorumenos ita rixatur,

*Is quod non est consimilis moribus
Convinces facile ex te natum, tui similis est
probe.*

*Nam illi nihil vitij est relictum, quin itidem
sit tibi,*

*Tunc præterea salem, nisi tuo, nulla pareret fi-
lium.*

Et Catulli sententia ea est,

Natura sequitur semina quisque suæ.

Omitto legislatorum autoritates, & plantarum exemplum adducam, hæc seminijs consimiles reddunt fructus.

*L. quisquis
parag. filij C.
ad Iul. Mai.
l. si operarum
iudicio ff. de
oper. liber.*

ALEX. At sæpenumero videmus filios à parentum virtute degenerare. I. C. Creduntur hi sapientum filij, at non sunt: nec enim vxores omnes Liuiam Agusti filiam imitatur, quæ licet impudicissima fuerit, similes tamen marito Agrippæ edebat filios, quia non nisi plena iam nauis vectorem tollebat: quod crimini adscribendum esse, nulla, inquit plerique Philosophi, ratio suadet. ALEX. Quæso efficias, vt planius concipiam, quomodo ex semine morum prauitas deducatur. I. C. Biliosi hominis qualitas feruida est, pariter ergo & semen quod ab illo excernitur, & animal igitur, quod in potentia (vt loquuntur) semen continet, tale erit, quapropter vel leuissima oblata occasione, extempore in illo bilis accenditur ob calidi humoris tenuitatem: excitatis spiritibus, humoribusque ebullientibus mens ho-

Y iij

minis illorum agitatione incalescit, & tanquam subdita face inflammatur, quare furore correptus, ad arma ruit. ALEX. At homini data est ratio, qua immoderatos affectus coerceat. I.C. Ex seminis defectu fiunt aliquando imperfecta organa gignendis spiritibus destinata; hinc spiritus, quibus ad intellectionem vimur, aliquid vitij contrahunt, atque ita homo à sui dignitate desciscit, & in belluam degenerat: aliquando organa & spiritus perfecti sunt, & ad ratiocinandum idonei, sed à peruersis humoribus corpori à semine, vel aliunde infixis obruuntur: vt enim lychni imposito lucernario inferti, minus lucis exhibent, ita mens humana tenebris corporis offusa, minus splendescit. ALEX. Subtilissimè, sed quomodo parentum imaginatio nostrorum morum prauitatis causa est? I.C. Si terrificam Martis, ex gratia, figuram coeuntes intuentur, illam in imaginatiua facultate imprimunt, mox ad eam contemplandam euocantur spiritus, qui cum deinde ad seminis informationem, & eiaculationem ab anima demandentur, receptam in ipsis Martis speciem semini infigent: semen autem foetui, qui deinde hanc ob causam terribilis erit, & cunctis formidabilis: Sanè vehemens prægnantis imaginatio casum efficit, vt luculentè supra probauimus; addo nunc araneorum exemplum, quorum filij patrem interficiunt. ALEX. Quid hoc ad propositum? I.C. Audi. araneus qui famelicus patrem necauit, dum coibat, me-

ditatus est se patrem futurum (quippe generationem tunc peragit , quæ paternitatis est fundamentum) quare verisimile est , & de patris sui , qui ad ipsum filium relationem dicit , interfectione aliquid cogitasse: patricidij imagine in eius residente imaginatiua affecti sunt spiritus , qui cùm sint forma feminis, consimili peruersa specie decolorarunt : quare fœtus inde nascitur paternæ mortis desiderio affectus, atque ita per longissimam seriem araneorum patricidia continuantur. ALEX. Hæc si vera sunt, ingenio pol-
lent aranei. I.C. Fateri id coguntur omnes, qui telas admirabili artificio ab araneis elaboratas conspiciunt : quod in nobis vocatur ratio, in brutis naturæ instinctus à nobis dicitur: quæ omnia quomodo sint intelligenda, Catholicissimè disseruimus in nostra Apologia pro Mosaica, & Christiana Religione aduersus Atheos, vbi Cardani insciam redarguimus in expositione diuini illius eloquij.
Estote prudentes sicut serpentes.

ALEX. Quid educatio, & consuetudo confert ad mores? I.C. Interroga Platonis familiares, ipsi tibi respondebunt, ob assiduam consuetudinem contractos ipsius humeros expressisse, quemadmodum & Aristotelis amici balbutientem eius linguam imitati sunt, & Alexandri Regis affectæ inflexam illius in alteram partem ceruicem, vocisque asperitatem representabant. ALEX. Consuetudinis viæ ad mores efformandos valere plurimum

*Refert hæc
Plut. in li. de
dign. ver.
ami. ab adal.*

Lib. 3. in A-
strol. c. 26. 27.
Ep. 28.

comprobat Alexander de Angelis, numero-
sum adducens authorum exercitum, vt pom-
paticis eius vtar verbis, rationem tamen nul-
lam, hanc igitur à te exoptulo. I. C. An dicam
ego cum Aristotele, animam nostram esse ve-
luti tabulam rasam, in qua nihil sit descriptū,
quare in sui incolatus initio facilè suscipit
quascunque voluerit educator rerum formas,
easque ob assiduam consuetudinem tenacius
retinet, & ad illarum Ideam cunctas moli-
tur actiones. An cum Horatio ludam Me-
thaphoris?

Hor. l. X. Ep.

*Quo semel est imbuta recens seruis abit odorem
Testa diu*

An Peripateticæ disciplinæ metas transiliens,
asseram, amicorum actiones nostris oculis sæ-
penumero fieri obuias, quare illarum species
phantasiæ nostræ tenaciter imprimi, quæ vbi
excitata fuerint, ad similia opera peragenda
nos impellunt: excitantur autem vel à nostris
spiritibus, qui libenter eò ascendunt, tãquam
simile ad simile, seù tanquam pars ad totum,
nam amantis spiritus non modo rei amatae
sunt similes (sanè amor inter dissimilia non
cedit), sed cum ea vnum fieri cupiunt: excitan-
tur etiã species illæ à familiaris spiritibus, qui
enim ab eo exhalât spiritus, & vapores, ad nos fa-
cilè deferri possunt, qui cū analogiã habeât ad
Ideas illas, quæ domini sui repræsantant actio-
nes, eas commouent, & menti obijciunt, hinc
appetitus euenit, appetitus mouet animam.

an quemadmodum ab ægroto homine exhalant aliquando vapores, qui vicinos simili contagione corrumpunt, & perdunt, ita à sceleratissimo familiari efficax vaporum exhalatio emanare potest, quæ in nos proximè adstantes cum ingressa fuerit, spiritibus nostris consimilem perniciem effundet. par utrobique ratio viget, nam vitiorum origo in turbatis spiritibus est, & sanguine, ut melancholicorum testantur scelera: quare flagitiosi hominis sanguis, & spiritus tetri cum sint mæsti, & fuliginosi, si ad nos perueniēt, sanguinē spiritusque nostros commaculabunt: vitiatis spiritibus animæ lumen obruitur, sunt enim ipsius instrumentum ad intellectionem: obnubilata mente, varij, ijque tumultuosi exoriuntur affectus, qui ad pessima perpetranda facinora nos impellunt. ALEX. Perdoctè ædepol, sed quomodo è varijs Syderum positionibus variantur in homine mores? I. C. Meridiana luce clarius est, Cœlestia corpora agere in hæc inferiora. ALEX. In materialia concedo, nego in spiritualia, quemadmodum voluntas est. I. C. Hic ego non dicam, ineptissime spirituale materiali opponi, cum spirituale à spirando dicatur, spiratio autem materiæ expers non sit: nec cum Platone spiritum appellabo materiam calore perfusam, ignem, vel calorem: nec Stoicis assentior, qui spiritum ex splendida, perspicua, non aspectabili tamen substantia constare prodiderunt. Multominus Aristoteli subscribere mihi religio suadet,

qui spiritū aliquādo nominavit calidū, atque naturalē calorē, & in spumoso semine spiritū contineri dixit. non medicorum vestigia sequar, qui ita definiunt spiritum, est spiritus corpus ethereum, caloris, facultatumque sedes & vinculum, primumque obeundæ functionis instrumentū. Neq; Hippocratis adhaereo sententiæ, qui spiritum dixit nuncupari, quia ob materiæ tenuitatem oculorum effugit obtutum, quemadmodum & aer, & ventus spiritus dici consueverunt, quia sub aspectum non cadunt, etsi materia præditi sint. His (inquam) responsionibus prætermisissis, assero, voluntatem nihil operari nisi præuia intellectus consultatione, nihil autem est in intellectu quod prius in sensu non fuerit, sensus autem Cœlestibus corporibus est obnoxius. AL. At quid aëris intemperies ad vitia confert? I. C. Rudis, & impurus aer, qui intro respiratione ducitur, in pulmonem, cuius carnem idè tenuem, mollem, & aëreæ qualitatis fecit natura, recipitur, illicque concoquitur, atque ita paulatim innatam spiritui conditionem adipiscitur. cum autè elaboratus diligenter est spiritus, in sinistrum cordis ventriculum corripitur, ex quo, accedente etiam sanguinis vapore, qui ex dextro ventriculo permanavit, vi cordi insita, eiusque innato spiritu, & ingenti caloris incendio non secus atque in fornace spiritus procreatur vitalis, qui demum in omne corpus per arterias effusus, salutarem impertit toti calorem: quòd si

attractus aër tenebrosus fuerit, consimiles erunt ex eo geniti spiritus : quinimo ex eius cōcoctione torridi fiunt vapores, qui ob crassitiam & tenacitatem haud cordis, & arteriarum pulsatione, pulmonisque expiratione statim reijci valent: quare absurdis imaginationibus mentem diuexant, & ad pessima incitāt.

ALEX. At homo rationis lumine ducitur. I. C. Ut atra, densaque nubes Soli offusa, radios eius intercipit, ac lumen offuscat, sic mæsti spiritus sordidi aëris soboles, tetra fuligine cerebrum obnubilant, quare opprimitur ratio mentisque lux extinguatur, ita ut redundantis melancolici humoris ferociam coercere nequeat, hinc ille liber vagatur, & ad noxias actiones nos excitat. AL. Acute quidem, sed quid alimentum obest morum integritati? I. C. Altius repetenda res est. Alimenti purior, magisque aerea portio concoctione in eam transit tenuiorem sanguinis partem, quæ vaporis quandam speciem exhibet: ea tum à spiritu iecori ingenito vim accipiens, eiusque ubertate perfusa, spiritus fit naturalis. Huius spiritus quantum per venam cauam vnà cum sanguine effertur, & in cor inuehitur, illic denuo caloris vi accuratius elaboratum, attenuatumque, in aëris propè speciem mutatur, atque ex dextro cordis sinu per communes, eosque arctissimos aditus, in sinistrum sinu viam capessit, & permeat, vbi hausto per pulmones aëre temperato, materia quædam fit, cui calor, & vis concessa vitalis spiritum profert vitalem.

per arterias toto corpore diffusum. Quæ portio istius per cervicis arterias in cerebri basin refertur, tertio contextus illius admirabilis anfractu mitigata, mox in cerebri vetriculos, per contextum alium, quem choroidem Medici appellant, confertur, ille exhausto per nares, elaboratoque aere, fomentum, incrementumque recipit, & vi spiritus cerebro ingenti, spiritus fit animalis. Tunc sic infero, si ex alimento fiunt spiritus animales, ergo & ab alimentis morum probitas, & malitia nobis accidit. Consecutio probatur, nam animales spiritus sentiētis animæ instrumenta sunt, sentiens autem intellectuæ instrumentum est, at quodlibet agens iuxta instrumenti naturam operatur; Quare vilissimi homines, vt nautæ, aurigæ, baiuli, vectores &c. Vbi que pessimi sunt, feroces, inhospitales, nullo tanguntur metu, nulla religionis reuerentia, propterea quod crassiori vtuntur cibo, qui crassum sanguinem, densos, ac turbulentos efficit spiritus, quare & in crassatam illi habent conscientiam, mentemque dēfissimis vitijs offuscatam. Crudeles sunt Tartari, quia sanguinem epotant equinum: mites sunt Britanni, quia frigida ceruisia eis potus est; si ira sanguinis accensio est, quid mirum, si frigido accedente liquore mitigatur? ALEX. Imo Anglorū færocitatem historici sugillant. I.C. Gallici forsitan, sed tunc calido se excalesciebant vino, quod ad arma furorem sumministrabat. ALEX. Imo Scoti etiam Anglicanam ferociam

experti sunt. I. C. At carnes tunc quasi crudas
 in magna copia deuorabant: sanguis sanguinem
 adauget, ira verò est sanguinis accensio.
 AL. Imò & nostris temporibus Anglorum
 nautarum barbariem Hispani experti referunt.
 I. C. Non Angli duntaxat, sed totius orbis
 nautæ iracundi sunt, & immanes, quia salitis
 vescuntur edulij: salis calore, & acrimonia
 bilis efferuescit. sed missas faciamus has ineptias,
 quæ ioci ergo in medium adduxi, nec enim
 consulo flagitiosis hominibus, vt radice
 Pontica, salijque medicamentis melancholicos,
 & biliosos humores abstergendos curent,
 sed eos adhortor, vt Christi Domini
 Sacramenta frequentent, quæ ab vna sola
 Apostolica Ecclesia legitimè ministrantur.
 ALEX. Hæc verba animum stimulant meum,
 vt de Religione disseramus. I. C. Satis, imò &
 superabunde est à nobis disputatum in sacro-
 sancti Tridentini Concilij Commentarijs, in
 quibus hæreticorù conatus perfregimus. AL.
 In Bohemia fortè fortuito conueni quendam
 Anabaptistam, qui dicere non est veritas, Catho-
 licorum, & Hæreticorum controuersias
 esse quæstiones de lana Caprina, nam Apo-
 stolico, Nyceno, Constantinopolitano, &
 D. Athanasij symbolo pariter ambo subscri-
 bunt. At ego dixi, quantum distat à veri-
 tate mendacium, tantum à Catholicis hæ-
 retici differunt. I. C. Ita est. sed quia nimia
 disputationis agitatione incaluimus, ac pro-
 pterea caloris vi cute adaperata attenuati,

Hipp. de
Dieta. l. 2.
parag. 21.

Mart. l. 23.

Hipp. l. 3. de
morb. parag.
30.

motu spiritus complures euauerunt, merendam nobis exhibite, ô pueri. TARS. Modò Gallinæ cecinerunt, oua in lucem edidisse suspicor: parabo, si tuæ arridet dominationi. I.C. Imò perplacent, nam *robustum quid habent*, inquit Hipp. *quia generatio est animalis, & alunt, quia hoc est pulli lac.* ALEX. Vt defatigatis opitulantur, quia permagnæ sunt nutritionis, ita iisdem obsunt, nam motu iam excalescentis calorem addunt. I.C. Comedamus igitur non modo croceos vitellos, sed & candidam, (vt ludit Martialis) quæ illos circumfluit, vndam; hanc enim frigefacere scripsit Hipp. ALEX. Ego libens biberem aquam, dummodo addito limonis succo; & zaccharo percoletur.

TARS. Libèter omnia apparabo, sed vestris non interesse disputationibus valdè displicet. ALEX. In tui gratiam ab illis supersedebimus. Quam cupidus addiscendi hic est puer. I.C. cum à me primis Philosophiæ sacris initiaretur, nulli iurauit in verba Magistri, sed Auerrois libros à me oblatos auidè excepit, & in eis perlegendis adè profecit, vt balbutientium Scolasticorum ineptias confutare sit aggressus. Sed ab incepto nunc supersedit opere, vt cuiusdam Moderni Astronomi, qui centum Sanctorum genituras descripsit, petulantiam reprimeret. ALEX. Quotum nunc agit annum? I.C. Decimum sextum. ALEX. Sed eccum puerum. I.C. Gratus nobis est aduentus tuus. Sed quomodo tam cito hæc parasti? TARS.

Partim igneus, partim meus calor oua hæc concoxit. ALEX. Quid ais? TARS. Calidos ~~et~~ imo pectore effundi afflatus, qui oua concalescerunt. Quid miramini? modo vos afferuistis, ab Alexandri ira commoti corpore scintillas prodijisse, cur & à meo corpore, cuius cutis tenerrima est, ignei spiritus profilire nequibunt? ab Æthere quemadmodum Alexandrina, anima mea ducit originem. Maiori hæc vos differentes audiendi desiderio inflammata est, quàm illa temerariæ vltionis. Auicenna assererat ad hominis imaginationem Camelum cadere, & vos eius alumni vix creditis ad meam imaginationem oua concoqui potuisse. ab vniuerso meo corpore, quod humidum & sanguineum pulchra Natura efformauit, calidi emanant vapores, qui non modo oua, sed frigescentis hyberno tempore Philosophi membra excalefacere possent. I. C. Si calida sunt oua, absorbebo. ALEX. An verum Tarsus assererat? I. C. Amanti omnia calida. Nonne Patavi paruula cõtenti togula, hyberna frigore perfregimus? tantus mihi erat addiscendi ardor, ALEX. Ego vero hæc rosacea fercula Zacharo condita assumam, & frigido aquæ motu irrigabo, atque ita Venus mei corporis incola suos agnoscens flosculos oblectabitur. I. C. Postquam corpus disputatione defatigatum his leuauimus oblectamentis, hilares nos ad excelsiora facinora, fata vocant. ALEX. Quo me fata vocant, virtus secuta sequatur.

*Insuper liber quartus
 datus et impressus est ex
 manu et
 responsione
 aliquis aliquibus etiam male
 et Metis
 inflatus.*

IULII.

CÆSARIS

VANINI NOSTRI

SECVLI PHILOSO-

phorum Principis

Liber Quartus

Subtilissimus

De Religione Ethnicorum.

DIALOGVS L.

DE DEO.

ALEX.

Abolutis atque elucidatis his omnibus, de hominis generatione, augmento, sensibus, & quæ ad illa pertinebant, restat nunc, mi Iuli, si ita tibi est animus & voluntas, vt de hominis fine, qui Deus est, petraçtemus; I. C. Negant Philo-
phi

phi Deum esse hominis finem: Non est (aiūt) Deus propter hominem, hac enim ratione homo esset Deo nobilior: Sed Deus est sui ipsius finis, vt illi loquuntur, at acutè parum: Nam neque priñcipium Deus ipse sibi, neque finis est, cùm in eo neque pars, neque motus, neque medium, neque extremum, neque ingressus, neque exitus vllus sit, neque quicquam aliud nisi hoc vnum; Ipse Deus simplex est, nulla igitur in eo distinctio: quã de re nulla erit in eo causarum comparatio. neque homo est, inquit, propter Deum: nullius indigus Deus est. ALEX. Si hominem non creauit Deus propter se, quia nemine egebat summum illud, æternumque ens, igitur propter hominem: homo igitur Dei finis est. I. C. Cùm omne agens à fine moueatur, non potuit homo, qui nondum quicquam erat, ad sui creationem mouere Deum. ALEX. Nullum igitur ad finem homo formatus erit? I. C. Non ego cum Epicureis assero, fortuito genitum hominem, sed iuxta Theologorum placita, à Deo factum vt æternas illi delicias elargiretur. ALEX. Tot, tantisque homo repletur miserijs, vt si Christianæ Religioni, pro cuius tutela sanguinem fundere perciperem, non repugnaret, dicere auderem: si Dæmones dantur, ipsi in hominum corpora transmigrâtes, sceleris pœnas luūt. Sed diuina cum perlego eloquia, Dei erga hominem innumera beneficia agnosco, certaue spe ad æternitatem anhelō. I. C. Perperuitatis desi-

derium cunctis inditum est animantibus, quare in sobole & fama perennitatem expetunt: at veræ æternitatis amor perpaucos allicit: idè vix vnus est, ipseque miserrimus, qui mori desideret: nullius fidei argumentum; ex quo colligere possumus, iuxta Seruatoris nostri promissiones, orbem collabascere, & Iudicij diem accelerare, *Verumtamen* (inquit) *filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra?*

Card. in Pto.
de astror. iud.
l. 2. t. 54. in
fine fol. 378.

ris? ALEX. Cardanus verba illa sic interpretatur. *Cum vero coniunctiones capitum celebrantur in ascendente, & Occidente, significat & ab initio statim, & in fine seculi obseruandam legem iustitiæ, quæ magis etiam circa finem ob Iouis, & Saturni coniunctionem iuxta angulum Occidentis celebratam, hoc est quod dixit, Cum venerit filius hominis, putas-ne inuenturum fidem in terra?* I. C. Forfitan fides iustitiæ opponitur? an iniustum aliquid in Christiana Religione Cardanus aduertit? profectò nihil, sic enim ille locutus

Card. ibid.
fol. 369.

est, Naturaliter lex nostra est lex pietatis, iustitiæ, fidei, simplicitatis, charitatis, optimèque instituta:

& alibi, Christiani Focem iunctum habent cum Sole, illiusque diem colunt Dominicum: Sol autem

Idem in eod.
lib. t. 18.

significat iustitiam & veritatem: Christiana autem lex plus continet veritatis, & simpliciores reddit homines. ALEX. Hæc postrema Cardani verba quidam infælix Atheus, mirum in modum Amsterodami vrgebat, vt Christianorum simplicitatem ostenderet, addens, B. Paulum de Christiana Religione optimè meritum, quia non aliud in votis habebat, quam Christia-

norum animos simplicitate imbuere, quare Sacramentum dixit coniugium, Christi & Ecclesiæ coniunctionem præsignificans: rogatque maritos, ut uxores diligant sicuti Christus dilexit Ecclesiam: Hunc enim ad modum coniuges tam eximiam immaculati conjugalis thori excellentiam secum animo depingentes, eius Ideam menti tenaciter imprimunt, ac proinde spiritibus, spiritus semini, cuius sunt forma, semen ut efficiens fœtui, quare Christiani quodammodo nascuntur: ea sanè est imaginariæ facultatis vis, ut coeuntes ubi quid imaginantur, simile quiddam in fœtu moliantur, quare tot videmus infantes nevis, lentigine, verruculis, cerasis, alijsque maculis obsignatos. I. C. Satanicæ huic calliditati occurrit Ioannes, dum in Spiritu sancto constitutus intonuit, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, non qui ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed qui ex Deo nati sunt.* Præterea credo esse neminem, qui dum Venerem exerceat, Cœlestia meditetur. ALEX. Imò complures (aiebat ille Atheus) nam hæc modo viget apud Christianos consuetudo, ut variæ Diuorum ad cubile appendantur imagunculæ, quas aspiciendo coniuges, similitudinem in mente reponunt, & fœtui affingunt: refert Marcus Damascenus apud Petram sanctam, oppidum in Pisanis confinibus situm, Carolo Bohemiæ Regi & Imperatori oblatam puellam, toto corpore feræ instar hirsutam, & villosam, propterea quod mater dum con-

conciperet, D. Ioannis Baptistæ imaginem,
 quæ ad lectulum erat, conspexit: si Patriarcha
 Iacobus pastor ouium, ipsarum tegmina ver-
 ficolora reddenda curauit hoc artificio, quia
 coeuntium oculis obijciebat virgulta cortice
 denudata, quid mirum si coeuntes homines,
 Sanctorum imagines intuentes, illorum simi-
 litudinem in fœtu effingunt? sane coeuntium
 spiritus ea imagine affecti cum sint, & semen
 quod informant, consimiliter afficient, semen
 autem animal quod continet. I. C. Cacodæ-
 monis (vt dicitur) imposturæ hæ sunt, quæ
 profecto stomachum mihi faceffunt. ALEX.
 Addebat ille stultus. Non præcipit Apostolus
 Gentibus, vt excitatis fortitudinis rationibus
 Veneris certamen ineant, sed vt concubitus
 debitum persoluant: idcirco mariti ne peccati
 reatum incurrant, vxoribus exoptantibus
 gratificantur licet inuiti, & illubentes: pro-
 preerea languidè, & oscitanter incumbunt,
 hinc fit imbecillis spirituum ad semen con-
 cursio, ex quo stupidos nasci contingit libe-
 ros, atque inertes, & per consequens Chri-
 stianæ Religioni, quæ pauperibus spiritu bea-
 titudinem pollicetur, suscipiendæ satis ido-
 neos. At ego negabam illi, imbecilles esse
 Christianorum animos, quinimo omnium
 fortissimos, vt gloriosa Martyrum certamina
 vbique testantur. Ille verò blasphemus refe-
 rebat hæc ad validam imaginatiuæ faculta-
 tem, & honoris cupedias, nec non ad hu-
 morem hipochondriacum. addebat in qua-

Caes.

cunque Religione licet absurdissima, vt Turcarum, Indorum, & nostri sæculi Hæreticorum, adesse infinitum propemodum stultorum numerum, qui pro patriæ Religionis tutela vltro se tormentis obijcerint: & cum plura Indorum exempla ex historicis recitasset, Anglo-Caluinistarum meminit, qui Marianis temporibus pro Calvinismo vitam cum morte commutare non exhorruerunt. Tunc ego Dei zelo inflammatus, appellavi illum Antechristum. I. C. Quid ille? ALEX. Subrisit. cui ego, cur rides? quia fabulosæ sunt (respondit blasphema lingua) quæ de Antechristo narrationes circûferuntur: nam Paulus assererat, iam iam Antechristi aduentum instare, cum tamen mille & sexcenti anni iam præterierint absque vlllo Antechristiani aduentus inditio. Respondebam ego, Diuum Paulum prænuntiasse de Ebione, & Cherinto, qui verè Antechristi dici potuerant, nam Christum Iesum diuinitate spoliare nitebantur: sic & omnes hæretici, à Sacrosancta Romana Ecclesia deficientes, Antechristi cognominantur. I. C. Quid ad hoc stultus? ALEX. Obmutuit paululum, deinde hæc verba protulit. ô admirabilem Christi sapientiam; tunc ego hilaris quod respisceret: sed me fefellit opinio, nam sic obmurmurabat. Christus à Iudæis interrogatus, num lapidibus obruenda esset adultera, non abnegat, quia lex obstabat: neque affirmat, quia crudelis animi præbuisset exemplum, quod complures à sua lege auocare fa-

cilè poterat, sed respondit, *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat*, quare nemo adulteram damnare ausus est: aliàs petierunt Scribæ, an Cæsari tributo soluendo essent obnoxij. Negare veritus est, ne læsæ Maiestatis reus diiudicaretur: affirmare noluit, quia Moisis legem euertebat: ipse autem (more nouitij Principis, qui imbecilles cum sint ei vires, omnes veteres immunitates Regno se conseruaturum pollicetur: at cum fortior euadit, promissis stare recusat) in initio dixerat. Non veni soluere, sed adimplere legem, quam tamen funditus postea clarus nomine euertit. Respondit igitur, *cuius est hæc imago?* At illi, Cæsaris. concludit, *Reddite ergo quæ sunt Cæsari Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Sciscitantibus Phariseis, in qua potestate gentes edoceret, vndique esse angustias aduertit: si dixisset in humana, mendacij redarguebatur, non enim Hebræorum sacris erat initiatus: diuinitus sibi datam authoritatem palàm affirmare non audebat ob metum Iudæorum: igitur subtilissimè ipse petijt, in qua potestate Ioannes baptizaret: quare pari in periculo ipse constituit Phariseos: Deo tribuere Ioannis prædicationem Politica vetabat ratio: seipsum enim, qui ei reluctati erant, ilico condemnassent: neque dicere auebant, Ioannis baptismum fuisse hominis inuentiunculam, nam credulæ plebis iram sibi comparassent. Sapientissima hæc sunt Christi acta, sed quod omnium superat admirationem, illud est de Antechristi

aduentu vaticinari, sic enim optimè consultum est Christianæ legis æternitati. Tunc ego iratus dixi, quid fingis? quid somnias? Audi, (inquit ille) vetustæ legis Prophetæ cecinerunt, Messiam futurum virum magnum, omnibus exornatum virtutum dotibus, omni cultu, & veneratione dignissimum; quare occasionem præbebant compluribus fingendi se Messiam, vt illas præexcelsas nominis laudes, quæ omnium titillant animos, consequerentur. At Christus Prophetarum sapientissimus prædixit venturum nouum legislatorem, suæ legi aduersarium, qui erit Deo inuisus, assecta dæmonum, vitiatorum omnium sentina, & orbis desolatio: quare nemo se finget Antechristum, cum non nisi dedecus, & infamiam inde consequi possit: absente Antechristo, Christi lex perennabit. Quas execrandas blasphemias sic ego perstrinxi. At sacri Vates prædixerunt, Messiam contumeliosæ morti fore damnandum, quare non nisi stultus, vel Deus tanto vitæ discrimini se exposuisset: at Christus se exposuit, ergo vel stultus, vel Deus erat: at per te non fuit stultus, imò sapientissimus: Deus igitur. I. C. Scitissimè, sed quid ille? ALEX. Respondit, sapientis est breuissimos iuxta & incertissimos, ac laboriosissimos nostræ vitæ dies contemnere pro æterni nominis gloria apud posteros comparanda. I. C. Nugas has in libello de contemnenda gloria reiecimus; sed obijcere huic Atheo non dicam homini, sed belluæ

Regio mādato cogerentur, quia scabie, & lepra Aegyptios infestabant, Moses illorum exulum Ducem se fecit, multoque eius persuasione auro & argento subfurato lucrifugi abierunt, & post multa itineris pericula superata, ad tutum locum septimo die pervenire: idcirco diem illum Deo consecrandum mandavit Moises, vt suo Imperio supremum Numen fauere ostenderet plebi, quæ sic instructa, in Moisis seruitute facilius continebatur. I. C. Legimus hæc in Iustino, & ipsissima mendacia esse in nostra Apologia demonstrauimus. ALEX. Ego quoque Iustini errores patefeci, ita vt Atheus ille amplius non reclamaret: at Moisen laudabat, quia viuis se in abissum deiicit, vt cum non adinueniretur, in Cælum eleuatum populus crederet: alioquin si Moisis cadauer conspexisset, in Diuorum numero non retulisset. Negauit ego, nam aliorum Patriarcharum cineres erant apud Hebræos, nec propterea in honore sanctitatis esse desierunt. at ille: maiorem super omnes Patriarchas honorem Moises ambiebat, quare de seipso sic Deum locutum esse dicebat. Constitui te Deū Pharaonis; vt igitur Deus haberetur, morti se nō esse obnoxium suis testatum reliquit. Tunc ego Belgici Cæli accolæ Atheos inclamabam: at ille, inquit, imo Cardanus vester idem de Helia censuit, sic enim scribit, *Plinius ad comparandam gloriam in Athna flammæ sponte se consecit, eo consilio, vt vel latens tanquam Deus in Cælum assum-*

*furtum n
fuit, sed van
ego lego n
vixit.*

Iust. l. 3.

*Card. l. 2. de
Sap. fol. 36.*

ptus, velut de Helia ferunt, coleretur: vel ut etiam deprehensus, opinionem, imo admirationem sui ob fortitudinem hominibus relinqueret. Iul. Caf. Quæso mittamus has nugacissimas fabellas. ALEX. Eia de Etnicorum Religione nunc aliqua. I. C. Empedocles arbitratus est, Deū esse quatuor naturas, Heraclitus, Cælum & terram, Thales, Aquam, Anaximenes, Crotoniates Aëra, Socrates, Zenophon, Xenocrates Solem, Lunam, & Sydera. ALEX. Fabulosa hæc sunt, & miror cur tam docti viri tam indocte de Deo senserint: finita namque cum sint hæc omnia, summum principium independens, quod Deus dicitur, esse nequeunt. Sed diuinus Plato quid censuit? I. C. Ille non est veritas asserere mundum esse Deum. ALEX. Quam ob causam vir tam diuinus adeo fœdè dilapsus est? I. C. Cum nihil agnosceret perfectum nisi Deum, & crederet mundum esse perfectissimum, coactus est eundem facere Deum ac mundum. ALEX. Mundum sane perfectum dixerim, nihil enim ei deest, alioquin primum efficiens esset in opere perpetuo imperfecto, quod nesciuerit aut nequiuerit absoluere, quod est ridiculum & impium: esset enim imperfectus ipse, neque posset opus efficere sibi dissimile, quod semper intra pensum esset. I. C. Empedocles agnouit in mundo generationem, ut interea seruetur perpetuitas: Si autem perfectus existeret, nihil in eo fieret noui, hoc enim generatio est. ALEX. Aliquid vero simile præfert hæc Empedoclis ratio. I. C.

Ego nullam vnquam audiui absurdiorem. ALI.
Cur ita? I. C. Esset enim ea ratione mundus
perfectus propter imperfectionem. ALEX.
Quid concludis? I. C. Audi. iuxta Empedoclis
opinionem mundus est imperfectus, quia in
eo perpetuitas per generationem: At perpe-
tuitas est perfectio, constans ratione aternita-
tis, quippe aternitas & continuū vnum idem-
que sunt: Generatio vero est imperfectio,
constat enim ratione motus: Motus autem
tamen si est perfectio mobilis, non tamen sim-
pliciter, sed duntaxat vt mobile est, ideò
motus perficitur per quietem, ALEX. Imò
quies est priuatio motus. I. C. Ea ratione qua
motus est priuatio quietis, & prout alte-
rum alteri succedit. ALEX. At quomodo
quies est perfectio motus? I. C. Quia ea-
dem vis naturalis, quæ mouet ad locum
suum, continet in loco suo. ALI. Quid inde in-
fers? I. C. Si quies est perfectio motus, & gene-
ratio constat ratione motus, ergo finis gene-
rationis quies est: cum eum natura finem adi-
piscitur, non amplius generat: omnia ante fi-
nē, imperfectio, sunt enim propter aliud: Er-
go Mundus erit Empedocli perfectus propter
imperfectionem, Est enim perpetuus per ge-
nerationem, vt asserit: Perpetuitas autem per-
fectio est, generatio vero imperfectio, vt pro-
bauimus. Insuper si mundus est imperfectus
propter generationem, ergo ea cessante erit
perfectus, quod secus est, nam cessante gene-
ratione cessabit etiam perfectio illa perpetui-

tatis, hæc enim interruptionem tollit. ALEX. At succedet (inquit Empedocles) perfectio complementi. I. C. Imò hæc erit imperfectio, Nam cessante generatione destitueretur mundus. Sed ne nostris rationibus intumescant Platonici, nego illis, mundum esse perfectum, nihil enim in eo agnosco, quod aut corruptibile per se non sit, aut corruptionis principium in se non habeat: sane ipsemet Plato Deos ipsos suapte natura corruptibiles, conditoris autem benignitate sempiternos esse attestatur. Si aliquid in mundo perfectum dici potest, cælum est: quam autem Cælo tribuam perfectionem, ignoro, sanè semper mouetur vt perficiatur. AL. At quomodo Cælum motu perficitur? I. C. Multiplici Dei imitatione. mouetur vt agat omnia quæ agi apta sunt, ita Deus omnium opifex; Cælum non mutat locum ita vt ab eo exeat, sic Deus non mouetur, neque ex se exire potest. vt Cælum in seipsum motu recurrit, eodem modo totus in seipso Deus. Cæli superficies nullo extremo corpore terminatur, atque ita infiniti rationem habet, similiter nec Deus vllis circumscribitur limitibus. ALEX. Profecto hoc postremum fauet Platonici. I. C. Illud igitur euertamus: Ens finitum per imaginationem terminatur à non ente, vera enim est hæc assertio. Extra illud ens finitum non est aliquid ipsius entis, vt extra Cælum primum, determinatur enim per intellectus nostri vim, à non corpore. At Deus neque ab ente, neque à

non ente vlllo modo præscribitur, quia nostra est finita comprehensio, est igitur intra ipsum, qui infinitus est. Si semper intra, nunquam aliquid quod sit extra illum, capere poterit. Ergo vere Deus infinitus, mundus non vere, non simpliciter, non à se, sed quadam quasi adulatione, vt ita loquar. Præterea apud ipsum Platonem, mundus genitus est, non igitur perfectissimus, eguit enim primi principij auxilio, vt esset id quod est. ALEX. Sed valde miror cur mundum à Deo genitum Plato dixerit. Quicquid enim gignitur, eiusdem vel speciei, vel generis, vel essentia est cum eo à quo generatur. I. C. Dicam ego. Cùm ipse Plato perlegeret quæ de Dei filio sacri vates prædixerant, neque tres personas in Vnitate comprehendere valeret, ea transtulit ad rem sensu perceptibilem, mundum scilicet. Est autem Dei filius à Deo genitus, intelligens enim seipsum Deus generat ex sese sibi æqualem filium, propterea quod intellectio æqualis est intelligenti, ergo etiam res intellecta. Præterea eum vnum eundemque sibi Deum Deus congeneret, quia generans est immaterialis, & infinitus, indiuisibilis igitur, vnum igitur, non enim ex se potest exire: Hinc inter intelligentem & rem intellectam nullum cùm sit intervallum, & illi sunt æquales inter se, vna voluntas, vnus spiritus procedit ab vtroque, qui vtriusque est etiam illis vnum. ALEX. Tam acutè ratiocinaris, vt ipsos Philosophos, qui Trinitatis mysterium, tanquam aliquid Chi-

pro finē Religionem habebant, sed pro medio ad finem, qui erat Imperij conseruatio & ampliatio, quæ non nisi sub aliquo religionis prætextu haberi potest: pro Republica enim morientibus præmia æterna promittebantur, vt nunc apud Turchas. Homines statuebant adorandos pro Dijs, vt & homines studerent fieri Deos strenuè pro patria belligerando: Heroes namque fortissimos in Diuorum numero referebant: sacrificijs utebantur, vt sanguinis effusio iuuenes ad inimicorum vltionem accenderet: quemadmodum Lacedæmones Deos ponebant armatos, vt iuuentus, nō genu flexa, & illachrymans (imbecillioris animi argumentum) armata Deos comprecaretur. Hi vero, Philosophos inquam, animaduertebant quidem hæc omnia esse fabellas, at tamen ob metum publicæ potestatis filere cogebantur. Aristoteles cum Socratis mortem ab Atheniensi Inquirente inflictam audiret, discessit Athenis, Causam interrogatus, *ne iterum*, respondit, *Athenienses peccent in Philosophiam*. ALEX. At si falsa erat Ethnicorum religio, cur tot tantisque erat referta miraculis, prodigijs atque portentis? I. C. Lucianum interroga, ipse tibi responsum dabit, hæc omnia nihil aliud quàm sacerdotum imposturas fuisse. Ego vero ne reponendi onus superfugere videar, ad naturales causas illa omnia reducam. ALEX. Tu vero si hæc prestiteris, illis omnibus maius miraculum facies. I. C. Tuus explorat e labor, mihi respondere fas est.

DIALOGVS LI.

De Apparitionibus in aëre.

ALEX.

Vr armatos & belligerantes equites in aëre aliquando apparuisse historiarum monumenta testantur? I. C. An potius fabulosas istas iridebimus narratiunculas, à Principibus confictas, vt rusticanæ plebeculæ timorem incuterent. ALEX. At quomodo ista confingi potuere? I. C. An simplici Regum depositione de visu, vt legulei loquuntur, quemadmodum (vt à Nicolao Machiauello relata exempla subtriceam) Numa Pompilius & Romulus, Deos vidisse apud Populum prædicabant, à quibus legum sanctiones accepissent: & Maximini exercitus Dux, vt se suosque milites in Aquileiensi pugna ob ignauiam victos atque fugatos excusaret, vociferabatur à se visum D. Apollinem pro Aquileiensibus fortissime dimicantem. An dormientes subditos Principes curarunt fascinandos? Cenechus Scotorum Rex cum non valeret Alpini patris in bello à Pictis interfecti ultionem subiectis timore perculsis persuadere, Regni Proceres in Aula Regiâ perhumaniter excepit, & hospitio conuiuioque dignatus est:

Sequenti

Sequenti nocte, cum omnia tuta silerent, Aulici quidam Regi fidelissimi ex illius mandato in hospitem cubicula ingrediuntur, baculum ex putrido ligno, quod veluti fax splendebat in tenebris, dextra tenentes, veste ex non disquamato piscino corio, quæ in noctis umbra maxime refulgebat, circumdati, habentes insuper in sinistra bouillum cornu, atque ita vociferantes, Regi parendum est, Picti daturi sunt scelerum pœnas, Scoti victores erunt, Dei nuntij nos sumus; atque ita res feliciter cessit. Namque procures illi summo manè Regem conueniunt, eique testantur vidisse Dei angelos, qui ipsos ad bellum aduersus Pictos exhortabantur. Rex vero pertimescens ne figmentum hoc detegeretur, idem Angelorum spectaculum sibi apparuisse confitetur, eisque interdixit, ne diuinitus monita promulgarent arcana: qua de re à conficta fabella ad bellum inflamatur, & victoriam ex hostibus reportarunt. De cruce autem Beati Andreae quæ Hugoni Pictorū Regi pro Scotis aduersus Athelotanū Anglorū Regem prælianti apparuit, & de vexillo D. Cuthberti quod Egdaro Scotorū Principi aduersus Donaldum dimicanti accidit, succulentissima oratione à nobis disputatum est in libro nono de Vera Sapientia, vbi etiam & de Iacobæo, & Cōstantinianæ vexillo, poteris legere quæ scripsimus.

An verè aliquando spectra illa apparuerunt, Mathematicis tamen regulis compacta, &

Agrip. de oc-
cul Phil. l. i.
c 6 fol. 11.
Card. l. 4 de
subtil. c. de
luc. & lum.
fol. 228.

Ar. in 1. Me-
scot.

in aerem librata, vel per specula, de quibus dif-
ferit Cornelius Agrippa, & Cardanus. Vel af-
cendentibus è terrâ, vel ex aquâ vaporibus, vel
si quis fumo apponat imaginem rimarum ple-
nam, recētibusque delineatam coloribus: va-
pores enim & fumus dum ascendunt, illius
coloratæ figuræ Ideam in altum deferunt, &
in crassiori aere aliquandiu permanet. Quin-
imo Aquila Aesopica non instruit, ipsiusmet
pedibus rei alicuius leuem anectere imagi-
nem, nam in altum deferre & populares ocu-
los stupefactos ad se pertrahere pollicetur. An
ista plausibili Lucianistis ratiocinatione negle-
cta, cum Arist. dicemus, spectra hæc nihil aliud
esse quàm accensos in aera vapores? An inge-
nio nostro molestas Aristotelicæ angustia
metas transgrediētes asseuerabimus, Castrorū
acies in aëre apparuisse, quia aliqua in terrâ ma-
risve parte acies illa erat, cuius imago in aëre
velut in speculo reflexa est, quare flâte Austro
id facilius eueniet, tunc enim aër condensatur
in tenues nubes, in quibus velut in speculo in-
feriorum imagines reflectantur; Hinc Apollo-
nium Thianenum, ex eo quod cerneret ea quæ
in remotissimis regionibus peragebātur, Ne-
cromantistam non dixerim: Inferiora enim
hæc species suas in aërem & ad Cælum vsque
diffundunt, vnde, liceat mihi barbarè loqui &
bene sentire, reiterantur ac reuerberantur in
his inferioribus quemadmodum vnum specu-
lum in alterum.

• An dicemus corpora nostra pro sua magni-

tudine emittere vaporem, qui illorum refert effigiem, quæ in denso aëre complicata à ventis in altum eleuari potest, atque ita humanam imaginem oculis nostris subijciet: Quapropter in Ecclesiasticis Cimiterijs mortuorum figura visæ sunt à nonnullis (si vera referunt) quia à paucis diebus nec in profundo lectulo cum esset sepultum cadauer, vaporem iuxta sui mensuram emisit: idcirco olim, quia cremabantur cadauera, & scitissimè quidem ad aeris corruptionem prohibendam, nihil tale videbatur. A I E X. At quomodo verum dicemus id, quod legimus, defunctorum animas, flammis circumdatas apparuisse, nec non humanas edidisse voces? I. C. Fides sit penes præscripta Religionis, nam & sacrosanctis Gregorianis apparitionibus debitus à nobis exhibetur honos: non enim Atheis assentior qui hæc figmenta à fraterculis sacrificulis excogitata esse existimant, vt à deuotis mulierculis pecuniolas corradere possint. Sed Cardani Philosophi subtilissimi super hac re sententiam in medium adducere decreui. Is igitur hæc verba profert, Refert Misaldus quod à pluribus etiam visum est, quandoque infantis effigiem semouentis ignes hos præbere, qui præter id quod equos terreant, etiam homines perturbant, adeo vt nonnunquam adducant in præcipitia, & fluiuos & paludes, eoque præsertim, quod iuxta Cimiteria patibula templaque soleant videri. Quis, qui naturales causas non norit, non admiretur ignem hunc præcedere sequentes stareque cum stantibus,

Car. l. 14. de rer. var. c. 169. fol. 690.

Et quacunque circumaguntur habere semper hoc ostentum ante oculos quasi equi ductorem atque hominis equo insidentis aurigam? Contingit ut prater id dum crepitant hi ignes, pariant etiam inconditas voces quasdam atque humanis simillimas. Unde credulis quibusdam persuasum est animas defunctorum his ignibus circumdatas expiari, atque purgari, sed non esse propria humanis corporibus hæc, indicat quod etiam in coquinis, & cloacis ubi sordes animalium occisorum expurgantur, talia videri soleant, imponunt tamen talia multis, & terrent non immerito pauidos.

An & rectius dicemus, conspici spectra illa in aëre, quia diuersæ rerum species in phantasia nostra cum sint, non mirum ubi tenuis sit cutis, tenuisque spiritus, cerebrum calidum, & imaginatio valida, si aliqua illarum specierum nostris se obijcit oculis, à quibus, si victoria facultate præsent, facile conspici poterit: Quod Cardano sæpenumero contigisse ex ipsius testimonio, constat. Ita enim loquitur, *Cum volo video quæ volo, oculis non videntis, velut imagines illas, de quibus dixi cum infans essem, me vidisse, sed nunc credo ob occupationes, nec diu nec perfectas, nec omnino semper cum volo, nec tamen nisi velim: Mouentur autem perpetuo, quæ videntur imagines, itaque video lucos, animalia orbes, ac quacunque cupio. Credo causam esse vim virtutis imaginatricis visusque subtilitatem. Et paulo post, Prima, inquit inuenta, quod & alias dixi, & cum Tiberio Cesare communi fuis, nuper experrectus in maximis tenebris omnia*

Card. l. 8. de
rer. var. c. 43.
fol. 410.

Ibid. fol. 412.

lustrabam, ac si dies clara esset: sed breui tamen dies illa mihi subtrahebatur. Nunc etiam aliquid video, sed tamen non discerno. Causa est cerebri caliditas, spirituum tenuitas ac substantia oculi, & vis calida imaginantis virtutis. Et iterum paulò post, Recitat Aristot. 3. Meteor. cap. 4. fuisse hominem qui suam semper imaginem ante se velut in speculo videret, id, si ille non finxit ostentationis causa, & lenitate Græca, certe ob solam visus imbecillitatem accidere non potuit, sed accedente ad hanc etiam summâ anterioris cerebri caliditate, spiritusque visui tenuitate, efflati quoque vaporis crassitie, ut sic tanquam in speculo reflecteretur.

An & subtilius asseremus, à sola imaginatione spectra hæc efformari? Nec mirum, si namque mulier in actu Venereo, & dum prægnans est, conceptam rei alicuius imaginem fœtui imprimere valet, cur nequibimus nos vehementissimo desiderio concupitæ rei effigiem in nobis ipsis obsignare? Quapropter vapores, qui à nobis ita affectis exeunt, figurati erunt imagine illâ, quæ iam nobis infixæ est: Ijdem autem vapores quam ipsi retinent speciem effingere in aere crasso valent: Similitudo verò illa poterit per aliquod temporis spatium subsistere, si aer sit spissior, ut post imbres, nec non moueri de vno loco ad alium, ventorum nimirum agitatione. An cum Pomponatio nostri seculi Philosophorum Principe asseremus, visiones has admirabiles confici à supernis mentibus

in intrinsecas concedet, ut diuinus
uogauit, Iustitia est.

374

Iulij Caesaris Vanini

*Auer. in l.
de diuinat.
somm.*

immaterialibus Cœlorum motricibus, homines quos ipse fideliter custodiunt, ita instruendo, dirigendoque, ut futuros eis euentus præostendant: sane nunquam hæc apparuisse legimus apud historicos, quin cædes, vel fames, vel pestis, vel Regum, legumque subsecute fuerint mutationes. Si enim (inquit Diuinus Præceptor in aureo opusculo de incantationibus) in somnijs Intelligentiæ aliquando nos edocent, ut comprobatur Auerr. representantes sensibus nostris imagines, non modo ad extra, sed etiam intrinsecus per spiritus transmissos, cur non valebunt, & in vigilia eadem orbium temperatrices pro mortalium regimine, quod eis à prima causa demandatum est, figuras aliquas atque Ideas, in suis cœlestibus corporibus, quæ sicut pelles extenduntur, depingere, ut in illis futuros euentus perlegamus? si egroto (ait ille) Æsculapium pro valetudine deprecanti immissa est ab Intelligentijs Æsculapij imago salubrem ei herbam præostendens, quid vetat quo minus idem eger, intelligentiarum fauore adiutus, consimilis herbe & Æsculapij imaginem in aere conspiciere possit? Contemnentur hæ nostræ subtilitates à perditissimis nebulonibus, qui sanctitatem in ore habent, otio supinitate, aut flagitiosa licentia marcentes, scientias curiositatis titulo despiciantur. ALEX. At quam ob causam post Iulij Cesaris obitum tergemini Soles apparuerunt, quod Quinto Minutio, & Q. Martio. CC. Marco Antonio L. Plæco,

Et Claud. Princ. CC. etiam contigisse in historijs proditum est. I. C. An quia Solares radij tam crassos in aëra vapores sustulerunt, ut in ipsis tanquam in solidiori materia Solis imago recepta conservataque fuerit: Propterea sapientissimi vates Reipublicæ imminentes calamitates scitissime & veridicè prædixerunt, nam subsequutæ illæ sunt, quia Solis lumen densâ obsessum caligine, imbecilles caloris suppetias terræ subministrat, quare fructus non maturescunt, hinc sterilitates, & pestilentia; Præterea varia illa, densaque vaporum copia in vastissimos imbres resolvitur, iccirco alvei intumescunt, disrumpuntur aggeres, inuia redduntur itinera, & mæstæ segetes computrescunt: quare famem cædis pestilentiaque auctricem atque altricem subsequi necesse est. A I E X. At quid in causa fuit, ut Carolo magno augustissimo Principe Imperante, meridie Sol defecent, triduo postquam Lunæ Ecclipsis facta fuisset, ut in illius vita legimus? I. C. An propter attractos à Sole vapores adeo spissos, ut visus interciperetur. A L. At quæso dic sodes, cur maximâ ex parte Solis conspectus adimitur à nubibus? quæ in nocte non sunt impedimento, quominus Lunæ globus appareat. I. C. Quia Sol condensat attractione aerem, à quo donec eum discusserit, tegitur. Luna verò non attrahit, sed laxat, mediocris enim, aut etiam pusillus calor eius est, quapropter diffusus aer Lunæ speciem liberius admittit. A I E X. A T

cur videtur aliquando Solis lumen croceum? an lugubres dies in Regum obitu apud superos celebrantur? I. C. Minimè, sed ob deliquium id euenit. ALEX. Cur Solis lumen in deliquio croceum? I. C. Quia (inquit Cardanus) lumen paucum est, & ob id croceum. ALEX. At quomodo paruum esse potest Solis lumen? quid ei ablatum est? I. C. Profecto nihil: non enim ille patitur, sed priuatur oculus noster. Deinde qua ratione paruum lumen transeat in croceum, plane ignoro: non enim fulgoris detractioe, sed fulci aut crassi admixtione fieri croceum conspiciamus in Aurora, quæ non à tenui luce, vt Cardanus existimat; est enim tunc prope Sol; sed à vaporum crassitudine, & varietate croceum colorem adipiscitur: exalant tunc enim vapores aurei, lutei, crocei, rutili pro materiæ quisque ratione: id quod anno elapso certissimo mihi comprobatum est experimento, cum prope Niciam perditissimorum nebulonum sentinam, & indignam sane quæ inuictissimi Sabaudici Principis Imperio subijciatur Augustissimo, in agresti casula ob latronum metum pernoctarem: quo in loco per totam insomnem noctem siderum lumine vsus sum ad præcauendas insidias: in Aurora tenuis caligo oculis nostris exorta est, non alio sane modo quam vbi repentinæ Soli nubes obducuntur. Eius rei causam existimaui, quod siderum lumen, cuius vi sub eam vsque horam vsus fueram ad videndum, à Solaribus radijs

Card. l. 4 de
subt. c. de
luc. & lum.
fol. 219.

extingueretur. Sed non arridebat mihi hæc ratiocinatio, non enim Solis lumen poterat fiderum lumini vim facere sinē maiori potestate, atque ita mihi illuxisset: quare in eam descendi sententiam, ut crederem, non in aere, sed in oculo factam esse mutationem ad obscuritatem: qui cum sublustri nocturno lumine ad visionem vteretur, superuentu maioris lucis hebescere cæpit: Illam tamen causam veriozem existimaui, quod vapores eo in loco vbi nos eramus, attollebantur, quorum consistentia propter pelluciditatem non apparuit, propter crassiusculam naturam medium effecit ad visionem ineptius. sed ad questionem propositam. ALEX. Quare in Ecclipsi Solis lumen croceum videtur? I. C. Ita dicendum puto, magnum lumen totum subire ærem, & sese in eum insinuare, atque in suam naturam fulgidam transformare. Paruum lumen vinci à partibus aeris, qui tamen pellucidus est, in longiori tamen tractu speciem habet densitatis propter longinquarum partium subitionem in linea visuali: Quodam igitur modo videtur coloratus, quocirca cum à paruo lumine non mutetur, ut ab eo splendoris aliquid recipit, ita ei adiungit, & quasi admittit densitatis aliquid, quo fit ut croceum videatur.

ALEX. Acutissimè, sed cur post Cometis apparitionem è Principibus aliquis suo fato fungitur? I. C. An quia Cometes siccitate ut

plurimum concreatur, est enim vapor à calido sydere attractus & illustratus, quare regiones, quas ille peragrat, vehemēter incalecūt: ficcis autem temporibus Principes moriuntur vt potè cibus odoratis, vinis præpotentibus, & curis confecti, atque vigilijs. An quia Cometes res exilis cum sit, vbi conspicitur, ærem tenuissimum esse oportet, quare æstiuali tempore quam hyemali frequentius visuntur: Aer autem tenuis vapores, ex quib⁹ fit pluuia, retinere nequit, quare succedit ficitas, & sterilitas, hinc multos emori necessum est, præcipuè principes, qui senes vt plurimum cum sint, & Veneri indulgentes, vel leuissimæ morborum causæ sunt obnoxij: Vel inter complures qui moriuntur, ipsi propter dignitatem magis conspicui sunt, & eorum interitus citius animaduertitur, quàm lucernarij Philophi. An quia ob aeris tenuitatem mutantur humores in bilem, omne enim valde tenue siccum est, quare homines concitantur ad seditiones, & ad bella, quæ vel cruentam Regibus mortem inferunt, vel morbos eis minitantur ob curas & molestias, quibus è subditorum rebellione afficiuntur. An quia supremæ mētes immateriales cœlorum motrices Regum præcipuè curam gerunt: quare vt ab hostilibus insidijs caueant, per Cometem fidiissimum nuntium eos admonent. An cum Lucianistis dicemus falsum assumi in propositione problematis: Sanè multi sunt à nobis Come-

ta visi, quos nulla vnquam subsequuta est in
tota Europa Regum peritias: è contra com-
plures Principes mortui sunt absque vlllo Co-
metes indicio. An Cometes vbi apparet ter-
ret Principes ob commune de ipsorum mor-
te iudicium: ideòq; tristi illa cogitatione sibi-
metipsis mortem accersunt.

DIALOG. LII.

De Oraculis.

ALEX.

T quid de Oraculis censes? Lapi-
deæ Deorum statuæ responsa da-
bant, futura prædicebant, quæ in
remotissimis terræ partibus age-
bantur, manifestabant, vt histori-

corum monumeta testantur. I. C. A Dæmone
hæc omnia facta esse, pro certo habetur apud
Christianos: Attamen quia nullum extat Ec-
clesiæ decretum, non est veritus Magister
meus Pomponatius il inficiari. ALEX. Quæ il-
lum mouet ratio? I. C. Quia responsa
edebentur circa singulares actiones, quæ nul-
lomodò Dæmoni innotescunt. ALEX. Imò
cognoscit Dæmon, vt inquit aliqui, per
suam essentiam. I. C. Minimè inquit ille, qui
enim ita cognoscit, aut est causa rei co-
gnitæ aut effectus: Sic Auerr. dixit Deum esse

*future hor Caesar**Sonius et falsissim**Ungar sacer, i magis**ad intellig. gentia, a**antea regi**ita sibi**indivariu**noy, consti**falsus est*

causam omnium, quia per suam essentiam omnia intelligit. Et author de causis, & Albertus affirmant, inferiorem Intelligentiam intelligere superiorem, quoniam effectus est superioris. At neutrum dici potest de Dæmone, non enim est horum inferiorum effectus, ut patet: neque causa, creandi namque potestatem à Dæmone Theologi merito abdicant. AL. Non desunt qui Dæmonē per alterius essentiam cognoscere asseuerēt. I. C. fictio hæc est & merum somnium. Haud enim res materialis intellectus forma esse potest. ALEX. At essentiarum rerum sunt immateriales. I. C. Non ego hoc admittam, qui inter esse & existere nullum agnosco discrimen. Quis nisi mētis inops negaret existere id quod est & esse quod existit? ALEX. Communis omnium opinio est, Dæmonem intelligere singularia per species, vel congenitas, vel de nouo receptas. I. C. Neutro modo. Sane non per congenitas: nam vel per speciem vniuersalem, vel per particularem indiuidua cognosceret: utraque conclusio falsissima est. Si per vniuersalem, vel per speciem hominis distincte cognosceret singulos homines, quod quidem est impossibile, nam si ita esset, Dæmon infinities infinita cognosceret: cognosceret enim vnico intuitu vniuscuiusque speciei indiuidua omnia non solum præsentia, sed & præterita & futura. Vel per speciem vniuersalem aliqua duntaxat singularia cognosceret, quod non est verisimile, vniuersalis namque species æque om-

*causatur
reprobatur*

*Car. vanini
hinc vniuers
ita.*

nium est representatiua. ALEX. Forſitan ſpecies illa representat ſingularia tātum quæ exiſtunt. I. C. Ad hunc modum neque præterita neque futura Dæmon in ſtatua idoli prædixiſſet, niſi quis conſingat Dæmones ratiocinari. Præterea vt ſic cogitatio Dæmonis de Titio non eſſet quid abſolutum, ſed reſpectiuum, quare inciperet & deſineret eſſe in illo quemadmodum incipit & deſinit eſſe in me æqualitas & ſimilitudo. Atque ita Dæmonem cognoſcere Titium, idem eſſet, ac ſi Titius fieret mihi æqualis nulla facta in me mutatione, quæ comparatio non poteſt procedere, nam per æqualitatem reale nihil additur quantitati: At intelligēti rem aliquam aduenit aliquid; Quare concludo, à Dæmone non cognoſci ſingularia per ſpeciem vniuerſalem. ALEX. Quid ſi per ſpecies ſingulares? per ſpecies inquam vniuſcuiuſque rei quam intelligit. I. C. Nequaquam, Nam vel omnium ſingularium ſpecies habet congenitas, vel aliquorum duntaxat. Primum eſt abſurdum, nam actu infinita diſtinctè ab vno quoque Dæmone intelligerentur, quod fieri nequit. Præterea in eodē ſubiecto eſſent infinita eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ & abſolutæ. Addam, nullum fere ex antiquis exiſtimari, ſpeciem ſingularis materialis eſſe in noſtro intellectu, quanto minus in ipſis Intelligentijs. Secundum eſt ridiculum, non ſolum quia (vt dixi) ſpecies ſingularis representata eſſet in intellectu immaterialium, ſed quia nulla veriſimilis ſubeſt ratio, cur hu-

Nugæ

ret, vt inquit Philosophus, mutatio namque effectus infert nouitatem causæ à qua dependet; sunt enim correlatiua: iccirco per cælestia corpora, vbi hominibus, maximè Principibus, ad quorum exemplum orbis componitur, pericula imminet, responsa dat & in somnis, & in oraculis, & in brutis, vt illos commonefaciat: cum pulsus esset à Regno Tarquinius, canis humanas edidit voces, serpēs adlatrauit. an tequam Augustus crearetur Imperator, bos in Romæ suburbij sic colonum est allocutus. Quid me stimulis vrges, non frumenta, sed homines cito deficiēt. C. Volumnio, & Seruio Sulpicio Conss. Bos humanū sermonem protulit. apud Homerum equus, cui nomen erat Xantus, testatus est, Patroclum non ignauia sed fato occubuisse. Marco Lepido, & Q. Catulo Conss. in villa Galeni Romano idiomate Gallus locutus est: ante Cæsaris obitum (vt C. Epidius inquit) etiam arbores locutæ sunt, quæ omnia opera non nisi intelligentiæ adscribi possunt. Intelligentia igitur Cæli motrix, quæ propriè in loco non est, vt inquit Ar. fuit & in Idoli statua, & sicut Tibicen per Tubam edit sonum: ita intelligentia per os Idoli vocem edere potuit, & futura prædicere. Si namque à syderibus vis indita est Sylenitæ & Ar. 6, phys
 Quiritiæ Lapidibus, vt futurorum prædictionem conferre possint, vt inquit Albertus, cur ipsamet intelligentia cum suo Cælesti corpore idem in Idoli statua operari nequibit: si po-

tuit id Dæmon efficere secundum aliorū opinionem, cur non & intelligentia? sanè plus virtutis non est in Dæmone, quàm in intelligentia, ad hoc scilicet, vt in oraculo esse possit illudque mouere. ALEX. Subtilia audio, sed quæ meum non expleant animum. Quomodo intelligentiæ curent hæc inferiora percipere nequeo, cum hæc non intelligant. I. C. Hoc pernego, ALEX. At resistunt à te adductæ rationes aduersus Dæmonum cognitionē. I. C. Nequaquam, Intelligunt enim in seipsis intelligentiæ hæc inferiora, quoniam ipsorum causæ sunt: Sane Deus medio instrumento cælorum, quorum Duces sunt intelligentiæ, nostratia produxit, non enim licebat purū ab impuro tangi: Quare vt artifex non nisi per cognitionem producit opus, ita intelligentiæ cælorum motrices per cognitionem hæc nostratia architectatæ sunt. ideo diuinus Auerrois immaterialium scientiam à nostra differre asserit, quoniam illorum scientia res operatur, nostra vero à rebus efficitur: Est igitur in intelligentijs nostri cognitio, & cura igitur, quæ eis à prima causa demandata est. ALEX. At mihi nunc maior exoritur dubitatio. Nam si à cælestibus corporibus id factitatum est, cur non vbique & semper? eadem nunc sunt cælestia corpora quæ tunc fuerant, cur non igitur effectus idem, si causa eadem viget? I. C. Plutarchus multis verbis hanc dissoluit quæstionem in libro cur oracula esse desierūt, vaticinandi

*hoc iudicium
est usquequum
aut i. i. i.
si probulo
intranque est*

vaticinandi enim vim adscribit Sybillæ & oraculo: Sybillæ, quia à seipsa disposita erat ad vaticinationē, idque propter spirituū agitationem in corpore, qui varias rerum imagines repræsentant: Oraculo, quia eo loci exhalabant vapores, qui variis mentem impellebant ad facta canēda, quemadmodum & vini vapores ad cantandum nos excitant: cū igitur desierunt hi vapores, & oracula cessare ceperunt.

ALEX. Hanc opinionem in tuo Amphitheatro optime confutasti. Sed scire aueo quid Aristoteles responderet. I. C. Forsitan ita: omne progenitū in vnaquaque specie, incrementum suscipit, statos habet dies, & tandem abit in corruptionem, quam cū noua generatio consequatur, necesse est præcedere dispositiones, atque illius dispositionibus esse contrarias: nisi enim dispositiones generationis superarent dispositiones corruptionis, non fieret generatio, cum nihil generetur, nisi adæquate ad sint in materia dispositiones, quemadmodum nihil corrumpitur, nisi & corrumpantur dispositiones subiecti conseruatrices: Quæ regula non modo vera est in particularibus hominibus, sed in Urbibus, Regnis, & Religionibus, vt innuere videtur Aristoteles & probatur non solum ratione hac vulgari & trita: Omnia orta occidunt, & aucta senescūt, sed quotidianis experimentis, vt historicos per legens videbit cuiusque Dominij & Religionis principium & finem, qui non sensu tam aperte percipitur, vt in plantis, quia vt nobis

Bb

liora sunt indiuidua, ita magis subsistunt; qua-
 re sic Plato scripsit. Verum cum omne quod geni-
 tum est corruptioni sit obnoxium, talis etiam con-
 stitutio semper manere non poterit sed soluetur. So-
 lutio vero hæc est non solum circa plantas, sed terre-
 na etiam animalia; fertilitas, & sterilitas anima-
 corporumque contingit, quando reuolutiones singu-
 lis circularum consunxerint ambitus, his quidem
 quæ breuioris sunt cui, ambitus breuiores, contrarijs
 contrarios. Illi verò quos ad Ciuitatis gubernatio-
 nem educauistis, quamuis sapientes fuerint, nihilo
 magis vestri generis, vel sæcundam vel sterilem ge-
 nerationem, ratione unâ cum sensu assequantur, sed
 latebit eos oportunitas generandi, & plerumque cū
 opportunum fuerit gignendis filijs operam dabunt.
 Est autem ei quod diuinitus generandum est, circui-
 tus, quem numerus continet perfectus. Ex his licebit
 cōcludere, & oracula incepisse & desijisse; quæ-
 admodum omne indiuiduum generabile, &
 corruptibile: verum quia corruptionem inse-
 quitur generatio, quæ ad illam contrarias ha-
 bet dispositiones, ideo ad vnius legis cessatio-
 nem alia succedit lex contraria penitus. Quid
 in Gentili lege Iouis nomine illustrius, & san-
 ctius? Quale nunc nomen vile magis & exe-
 crandum? Cū igitur Ethnicorum Religio-
 nis senectus accessit, & corruptio instabat,
 primò corrumpi debebant illius legis disposi-
 tiones: hæ autem erant oracula, quæ propterea
 desierunt, atque illico in eius locum alia sub-
 rogata est legis forma vetustæ è diametro
 opposita: Verum quia haud facile homi-

nes de vna Religione ad aliam pertranseunt, idè in nouæ legis aduentu admiranda opera fiunt: Sanè nulla est lex quæ sui ortus miracula non deprædicet; Quare à cœlestibus corporibus vnus è sancti animalibus homo eligitur, cui confertur potestas admirabilia operandi, & maximè curandi languores: nam quæ in herbis, lapidibus, & animalibus omnibus præcipuæ virtutes consperæ sunt, quasi in vnum colligunt, & vni tribuunt, vt alter Dens habeatur: idcirco vbi nouæ legis initijs quis resistere audet, statim ab intelligentijs terretur in somnis & in vigilijs tetræ apparitionibus, atque ita cœlestia corpora pro mortalium beneficio Religiones ædificant; Quapropter cū Cœlorū influxus cessabit, lex labefactari tunc incipiet donec in nihilum redigatur, *Nec enim nos latere debet, inquit Albertus, quod sicut virtutes naturales perdurant in quodam tempore, & non ultra; ita est etiam de virtutibus imaginum, non enim influit aliqua virtus de Cælo, nisi in quodam tempore periodi, sicut diximus in fine perigenceos, & postea cassa & inutilis remanet imago frigida & mortua. Et hæc est causa quare quedam imagines non operantur hoc tempore quod fecerunt tempore antiquo: idè distinguntur in Astronomia diuersi anni imaginum cœli, & Planetarum, & quarundam Stellarum dicuntur esse anni maiores, medij, & minores, in quibus explicant suos effectus, vel fortiores, vel imbecilliores, vel mediocres. Et Cardanus cōplurium legislatorum genituras descripsit, in qui-*

Bb ij

Capitulum
abun-
stantia

388

Iulij Casaris Vanini

bus persuadere nititur, Religiones opus esse Stellarum. Addatur & alia ratio secundum Philosophos, nam iuxta eorum opinionem maximè Platonis & Aristotelis, mundus est æternus, neque infinita secundum speciem esse possunt, neq; vnquam fuerunt, nec erunt, quoniam ex his corruptibilibus nihil secundum indiuiduum potest perennari. Ea de causa qui nunc sunt in vsu ritus, centies milies fuerunt, totiesque renascentur, quoties ceciderunt, nihilque est quod simile non fuerit, & cui simile non erit aliquando: denique nihil est, aut erit, quod non fuit, nihil fuit quod non erit; Qua de re cùm continua, & æterna sit talis vicissitudo, habet causam æternam: in nullam autem aliam causam reduci potest, nisi in cælestia corpora, Deum & Intelligentias, ergo à corporibus cælestibus, quibus ex Dei mandato intelligentiæ præsumt, leges originem ducunt, incrementa, & interitū: Plutarchus sic scribit. *Non est fortasse mirandum per infinitum tempus alibi aliter fortuna influente res humanas in eundem casum sæpius deferri. Sive enim quod subiacentium rerum multitudo terminata non est abundantem & facilem habet fortuna ad similitudines edendas materiam, sive quod ex quibusdam terminatis numeris series rerum connecta existit: ita enim necessarium est ex earum discursu & circumuolutione sæpe eadem euenire & emergere in lucem qua euenerant. Ad maiorem huius rei probationem, si quis & antiquas & recentes historias attentè perlegat, agnoscat cor-*

pora cœlestia de Regibus, de Regnis, de Ciuitatibus, & vt vno verbo omnia comprehendā, de magnis rebus nimis esse sollicita : quare vbi illis immutatio imminet, imò vbi remotissima est, in Cœlo, in Elementis, in plantis, in brutis, & in hominibus diuersa nobis signa & prodigia obijciunt. A Capys tempore vsque ad Iulij Cæsaris imperium mille fere anni effluerunt : In Capys tamen sepulchro reperia est tabula ænea, in qua scriptum erat, Iul. Cæs. In Senatu fore interficiendum : huic mirabili quidem exemplo possem multa etiam subtexere admiranda magis, nisi historiam ordiri viderer. Hoc vnum asseram, Reges à Deo constitui, Regibus cœlestia corpora opitulari. Cogitet aliquis, quā hominis industria Romulus ex pastore ad sceptrum tam citò peruenit ? Quò hominum artificio Roma tam breui tempore mundi caput facta fuerit, optimè considerans, manifestò videbit Deorum procuratione accidisse : Quid dicemus de Cyro? de Hyerone? de Habide? postquam Iustinum legerimus? ego sanè obstupesco. quapropter cum Deus & corpora cœlestia maiorem de legibus & Religionibus, quam de Regibus, & eorum Regnis sollicitudinem habeant, sunt enim diuturniores & nobiliores, non mirum si pro mortalium beneficio (nullum autem Religione præstantius, Hæc enim & si falsa sit, dummodo vera credatur, animorum ferociam domat, libidines coercet, subditos Principi obsequentes efficit) ab ipsis corpori

La solida
 vultu
 et filij
 et futu
 epi.

bus cœlestibus constituentur legislatores, & diuinæ voluntatis prænantij, qui Dei filij merito nūcupari possunt. vniuersi ordinem, Cœlestium corporum potentiam, Deique providentiã contēplati animo, si oculis non potest, ista nec dissona neque naturę ordini repugnãtia videbūtur. Rimetur aliquis rerū diuersitatem, in mineris, in plantis, in brutis, & in hominibus aliquid boni, aliquid verò mali adinueniet: Regna quoque ipsa ex optimis institutis ad pessima declinant, modò vnã, modò aliam legem aliã turpissimã, nunc sacratissimã deuenerãtur: has enim vicissitudines vniuersi perfectio exoptulat. Quælibet Religio in sui ortu & interitu, non in medio miracula ostētat, cuius rei ratio illa est: quia in longissimis temporis interuallis potentissimæ intercedunt Planetarum cōiunctiones, quo tempore nouam Religionē institui ac proinde cessare veterē clarissimis experimētis Astronomi comprobant, & ego validissima ratione: Ea est, quia ex magnis siderum coniunctionibus inferiora hæc summam cum nanciscantur potestatem, admiranda opera proferunt. Insuper hominum voluntates tunc immutantur: phantasia, qua intellectus voluntatis consiliarius vtitur, cœlo subiicitur: Quare vir sapiens sacros æterni nominis honores appetens cum hæc futura præuidet, Prophetam à Deo missum se prædicat: quæque necessaria cœlestium corporum vi miracula fiunt, confictæ sui ipsius omnipotentiæ adscribit, atque ita de-

lusa plebecula illum admiratur & adorat: sanè ea miracula vocitatur, quæ post lōgissimas cœlorū cicuitions accedūt, non quæ naturæ vires exuperāt. Sic igitur ad quæstionē propositā responderi potest: desierunt oracula quia incaperunt. Nam iuxta præcedentes suppositiones, quicquid incipit, desinit. Desinere autem non potest, nisi dispositiones contrariæ adueniant, veluti non corrumpitur sanguis menstruus, nisi introducantur dispositiones hominis formatrices, quæ prioribus aduersantur: sic post oracula aduenit lex illis opposita; apud posteros oraculorū lex etiā vigebit: ita sanguis mēstruus corrūpitur & generatur homo, sub cuius forma ille delitescit, & tandem vegetiori spiritu, ac vita imbutus, palam se prodit. est tempus infinitum ratione motus, quem subministrare numquam deerit æternus motor: at infinita secūdum speciem esse non possunt, igitur quæ interierunt, à cœlorum circūctionibus postliminio in vitam reuocabuntur secundum speciem, non secundum indiuiduum, vt Plato somniauit. Subtilissimæ Philosophiæ nostræ rudimenta pariunt hæc præclara facinora: at in Christianæ fidei obsequiū ea libens detestor, imò tacite detestatus sum, antequā ioci ergo excogitarem ALEX. Quid igitur de Oraculis censes? I. C. Sacerdotum imposturas fuisse. ALEX. At quomodo fraus non detegebatur? I. C. Ob publicæ potestatis formidinē allatrare Philosophi non audebāt. Gra-

Bb iij

*utrum
vnde utrum
de fove
Kassian*

tias tamē Luciano debem⁹, qui illorū Nebulō-
nū figmēta posteris patefecit. ALEX. Quæso ali-
qua ex eius libris enarra. I. C. Luciani opera in
meo Musæo sunt, ad te deferenda curabo, tu-
que metipse solus pellegere poteris. AL. Gra-
tias tibi ago ingentes.

DIALOG. LIII.

De Sybillis.

ALEX.

F Inita oraculorum disquisitione,
Videamus, quomodo Sybillæ,
futuros rerum euentus prædice-
bant? I. C. An è corporum cœle-
stium, quibus tanquam instru-
mentis ad mundi regimen Deus vitur, inspe-
ctione, atque contemplatione? Ita quidem
Aruspex Spuria admonuit Caium Cæsarem,
vt caueret periculum, quod non ultra Idus
Martias proferreretur. Iulius Marathus ante-
quam nasceretur Augustu Cæsar ita vaticina-
tus est: natura citò pariet Regem popu-
lo Romano. Sic Publius Nigidius accepta
eiusdem Augusti genesi, orbis Dominum na-
tum esse affirmavit. Sic etiam Scribonius Ti-
berio Regna prædixit. Sic idem Mathemati-
cus eidem Tiberio denūtiavit Galbam aliquan-
do imperaturum, cum tamen Galba ex Ænea-
dum familia non esset. Eadem ratione Seleu-
cus Astronomus Othoni Cæsari, super-
stite Nerone, promisit Imperium. Sic Ge-

nethliaci cognitâ Vitellij Natiuitate, infelicitissimum eius exitum antenuntiarunt. Iosephus fama magnus apud Hæbreos vespasianū dixit Romæ imperaturum. Sic denique, & non aliunde Asclerion Mathematicus suam & Domitiani Cæsaris necem auguratus est. In finitos prope alios ex Plutarcho, Liuiio, Iustino, Valerio Maximo, & alijs grauissimis authoribus in medium adducere possem, quos silentio prætereo. An ipsimet vates & sybillæ sub ea natæ erant constellatione, quæ confert facultatem Vaticinandi. ALEX.

Quid fingis? I. C. Experimentis & ratione probabo. ALEX. Quis hæc vnquam expertus est?

I. C. In Saguntinorum excidio per Annibalem factò, puer vix natus futura prædixit. Hali habēragel ex syderibus, veneris scilicet, Iouis

martisque coniunctione, in octauo libræ gradu, vna cum Mercurio, qui solus in tali gradu fines habebat, nuntiauit natum esse puerū qui cœlesti circūfultus fauore futura nūciaret. boves aliquando & alia animalia in sequentia antenuntiasse in vita Marcelli Plut. refert. ALEX.

Quomodo Ratione id suades? I. C. cū Deo Cœlorū motricibus intelligētis mūdi gubernacula demandarit, vt alibi probauimus, illarum est hæc inferiora curare, maxime hominem, ad quem tanquam ad finem omnia adeo ordinata dixit Philosophus. Ex hominibus autem præcipue Reges curant, & Principes, ad ipsorum namque exemplum regitur orbis. Hinc Iacobus faber Stapulensis asserit, in Ægipto

*Insuper
in falsu
de amon
de Cris
et Arabib
in datum*

appropinquate ortu vel interitu Regum, fere
 semper prodigia apparuisse: Quare apud Ca-
 tholicos etiam hæc viget opinio, Principi-
 bus duos datos esse custodes Angelos; ita-
 que eos commonefacere debent de futuris e-
 uentibus: Cumque dicat Philosophus homi-
 nem præ cæteris animalibus plures habere o-
 perationes, atque ideo multis indigere: nam
 ipsemet Aristot. & Plat. in Politicis asserunt,
 diuersas secundum speciem operationes me-
 lius à diuersis artificibus, quam ab vno solo
 perfici, ideo operæ precium erat, vt nonnullis
 præclarissimis viris eam conferrent pote-
 statem qua futuros rerum euentus Reipu-
 blicæ denunciarent: hoc autem cœlestibus
 corporibus factu facillimum est: si enim illa
 herbis, & lapidibus quibusdam futura præsen-
 tiendi facultatem impertiunt, vt ex grauissi-
 morum virorum testimonio & experimento
 Albertus comprobat, quanto facilius homini
 qui cum sit medium inter æterna & cor-
 ruptibilia, aptior est ad similes cœlestes im-
 pressionem excipiendas. Confirmatur: Nam
 Plato in Menone ait, Poëtas nasci, cuius rei fi-
 gnum est, quoniam multoties quæ dicunt ig-
 norant. Idem in Phædro asserit, vates, sybillas
 & Augures à furore duci, mente commotos, &
 ecstasi correptos appellans. In Ione, poësim
 dicit rem sacram esse, Dei nuntios Poëtas ap-
 pellat, & non nisi Deo plenos canere asserit. Al.
 Vera hæc sunt, nam & Ouidius scripsit.

*Est Deus in nobis, agitante calescimus illo
Sedibus Aethæres spiritus ille venit,*

Non tamen digna ut à Platone recitentur, qui à Republica Poëtas expellendos consulit. Sed quæso illud nos contemplemur, quomodo Cœlestia corpora possunt vates instruere? I. C. An vatis phantasmata cōmouendo, futurarū rerū species in eius intellectu effinger? *hæc Prophe-
tiam vatis
apud hōs*
Quid miraris? si Sol dat muris formā in fimento, quantò faciliùs futuri euentus speciem in vatis fantasia? sanè materialis cū sit, æque Cælo subijcitur ac sterquilinium. Si traditum est apud historicos, in somnis futura reuelata compluribus, quod non nisi ad Cælorum motrices Dei ministras referri potest: cur in vigilia idem in vate efficere nō valebunt? An vate utetur intelligentia tanquam instrumento, & quemadmodū tubicē per Tubam editū sonū, sic intelligētia per os vatis: quare multa canūt aliquādo, quæ nec ipsi intelligunt, veluti Psittaci: Sanè intelligentia neque est corpus, neque virtus in corpore ut octauo Phisicorum dicitur: Quare propriè neque est in loco, neque in subiecto: quid igitur prohibet ipsam intelligentiam vati assistere? Præterea quid amplius habet Angelus, vel Dæmon in vate mouendo, quàm intelligentia? Certè hi qui aliter de intelligētijs & cœlestibus corporibus loquuntur, videntur eas existimare esse viros vel fœminas, quæ loco determinentur, & multa simul exercere nequeant, cum tamen in vno Solis corpore omnia opera lustret Solis

Intelligentia. An vatesijs abundant humoribus qui conferunt ad vaticinandum? Qua de causa Aristot. Philosophorum Deus arbitratus est omnes vates esse melancholicos; At hæc facultas non ab ipso vate ad actum deducitur, sed à cœlesti sidere: quapropter Sybilla non semper responsa dabat, sed cum melancholia se disponebat ad diuinos afflatus recipiendos: Sunt enim actiones in patiente bene disposito, & cum cœlestia corpora benigne aspiciant vatem, ea tunc plena Deo dicebatur, quare Poëta Princeps de Cumæa Sybilla italoquitur.

-- Non vultus, non color vnus,

Non compta mansere coma, sed pectus anhelum,

Et rabie fera corda tument, maiorque videri

Nec mortale sonans, afflata est numine quando

Fam propinquiore Dei.

Et paulo post.

At Phœbi nondum patiens immanis in antro

Bacchatur vates, magnum si pectore possit

Excussisse Deum: tanto magis ille fatigat

Os rabidum fera corda Domans, fingitque pre-
mendo.

Alioquin Sybillæ non vaticinabantur, aut non vera proferebāt, id quod ex ipsarum indispositione, & ex diuersitate situs Cœlestium corporum proueniebat, non ex ira Deorum, vt plebecula existimabat. Quod si hæc tibi fortassis non arridet opinio, Cardani adducam sententiam. Is censuit, vnā in omnibus animantibus esse animam, quæ pro materiæ dif-

*Quia anima, ex parte est in Coniuncta
my. de anima. Est et iustitia et falsitas
ad ueritatem.*

positione plus & minus alicui se commu-
nicat, atque exinde varios scientiæ vel
ignorantiæ ordines animalia sortiuntur. Cur
propheta, inquit ille, & qui de futuris apertè
verissima doceans, qualis admirabilis fuit
Esaias? Mens ipsa cum nullo modo corpori im-
miscetur, belluas facit: cum mediocriter, homines: civo
autem copiosus effunditur spiritus, non repugnante
vi corporeâ, propheta euadit. Propterea nemo prophe-
phara eruditus est, quoniam mens illa pura, Doctri-
nâ non indiget, nec in omnibus regionibus Propheta
apparet, Nam iuxta polos impossibile est ut nascan-
tur, corpus enim eorum qui illic habitât, densum est,
ideoq; repugnat tâta mētis sinceritati, at verò imbel-
le, & tenue corpus factū esse homini ob excellentiam
anima, declarat Plato in Timæo dicēs. Potuerat Deus
solidū hominis corpus concinnare, ut nocumēco forin-
secus occurrenti minus foret obnoxiiū, sed mollius effi-
cere præcepit, quo esset contēplationi paratius, Ergo
in Palestina tantum floruerunt propheta. Ea enim re-
gio perquam temperata est, atque omnium cæli regio-
num amœnissima. Hi vero tales nec timidi sunt nec
iracundi, affectus enim hi necessario corporis validio-
ris sunt, unde & iracundos longius æuum protra-
here videmus. Sed & hi in cibo moderati sunt, nam-
que victus plenior corpus obesum reddit, plures autē
illorum propter id etiam in desertis locis habitauerunt,
ob id etiam expertes sunt venenis, ea enim corpus &
mentem concutit. Declaratum est autem tales ab
omni mentis concussione vacare oportere: progenitores
verò non impios illorum esse necesse est. Talibus enim
pravi humores insunt, unde sanis vasculi ge-

Cardan. de
anim. immor-
tal. fol. 297.

neratio impeditur: Mentem autem illam, quæ sic mouet palam est ex vniuersalium cognitione, non singularium procedere, quibus postmodum simul iunctis, efficitur singularis cuiusdam notitia, cui hæc omnia insunt, unde accidit, ut non nisi post euentum, oraculum illorum intelligatur, tunc vero ad vnguem omnia expleta cernere fas est. Velut enim in somnijs dictum iam est ex Auerri sententiâ generales apparent futurorum conationes, quibus ad singularium coniecturam peruenimus, sic vigilantibus in Prophetis: fortius enim mentem mens communis mouet, quam per somnum cælum imaginationem, præsertim cum corpus ut dixi paratum habeat: lucidos autem imopulos ab his moueri necessariû est, quia mens communis multorum commouet mentem, ob id assentiuntur plebei maxime homines, necesse est enim ut pars toti, & productum producenti pareat, ut lumen Soli, aut lux ipsa. Propterea nec cur illis pareant satis nouerunt, sed naturali impetu ad hæc mouentur. Ergo tantum à bellua homo quantum ab homine Prophetâ distat: hic autem quasi medius est inter separatam mentem, & hominem. Mens separata vniuersalis mentis, & propheta, rursus medium est, media etiam mens illa communis, inter ultimâ celestium intelligentiam & singularem. Auicenna verò arbitratur quod talis vis habeat virtutem admirabiles res agendi, ut ob hoc à populari consensu omnium aliquid maius cæteris hominibus obtinere credatur: ostendunt autem dicta prophetarum in vniuersali mentem illam nostrum originem singularia sub generali modo intelligere, atque hoc idem animus noster habet postquam fuerit separatus. Cur autem

multis contingat ut mortem amicorum aut affinium absentium sentiant : hoc ideo evenit quia lux illa vrisque coniuncta est. Propterea non nisi in coniunctis animis accidit, tum maximè in matre ac filijs & fratribus si nobis valde chari sint : atque ideo illis contingit, quod Cristallo si solis radijs exponatur, namque dum amouetur Cristallus, motum quendam efficere videtur in radijs etsi non faciat : hora igitur illa cum lucem corpus relinquit, si proxima valde sensibilis fuerit, & corporeis vinculis explicata, sentiet mutationem illam, quæ cum leuissima sit facilius per somnum percipitur : nam & reliqua leuia, ut etiam exigui dolores in somno grauissima esse videntur, quoniam virtus animæ omnibus exterroribus explicata negotijs, totam sentit alterationem, non igitur omnibus, sed multis hoc contingit atque etiam ob hoc non nisi ipso temporis momento, quo obeunt, sic autem commota mens simulachrum ex imaginatione suscitatur vel videntis, aut audiendis vocem, aut in somno etiam speciem eius, qui moritur videre se existimantis : ob id igitur in magnis cladibus sic multos affici necesse est, unde concursus & diuinatio. Cur autem hoc hic magis quam alibi contingat, in precedenti dubitatione ostensum est. Palam etiam fit non omnes eiusdem loci accolæ hoc presentire, non enim omnes mentem habent à corpore sic liberam, nec omnes propinquos : quare non ex cælo hæc præstigia fieri possunt, vereque esse, nam omnes eas sentirent, videtur autem communis illa mens, ac nobis coniuncta, huic causæ non parum conferre. Ex his non obscurum est, Cur maxime per somnum diuinemus. Nam ut diximus, mens minus,

à corporis sensibilibus functionibus detinetur. Ergo si mens valida fuerit, corpus autem inane & languidum, animus optimè expolitus, sensus interiores puri: tunc maximè etiam simulachra ipsarum rerum intueri potest, Nam mens quæ nos illuminat, aut singularia agnoscit, id quod Avicenna fatetur, aut omnibus uniuersalibus cognitis, hoc ipsum singulare agnoscere, quanquam nequeat ostendere, tamen potest. Ex quo etiam maxime apertum est, Cur morituri magis discessum suum prouideant, quam ceteri? Nam tunc iam intellectus separari incipit à corpore, atque à residuo anime, ideoque anima & corpus hanc sentiunt separationem, non ut aliquam rem, sed ut oculus tenebras, ac cæcitatem, aut ut quercus robur ad quod radices dirigit: ipsa etiam mens principio suo herere incipit, ob idque simulachra futurorum exciteat, inde morientium animus diuinior habitus ut ex Cicerone retulimus, mandatque legibus ut suprema voluntates seruentur. ALEX. Acutissimè profecto Cardanus ratiocinatur, sed illud me doceas, quomodo Peripateticorum opinio à Platonis differat circa Sybillarum vaticinia. I. C. Ambo id attribuunt humori melancholico: fanè Ar. trac. de diuinat, inquit, Melancholicos propter humoris vehementiam longè bene coniectare, citoque habitum imaginari, & facillimè Cælestium impressionem suscipere. in Problemat. ait, ex melancholia quosdam diuinos euasisse, & Sybillas à naturali melancholica humorum complexione fuisse diuinatrices attestatur. Quemadmodum & Plato etiam in Menone, in Phædro, & in Ione

ne

ne afferit, cui veritati complures fabellas Platonici addunt. ALEX. Quæso animi gratia illas repetas. I. C. Inquiunt, tantum esse melancholici humoris imperium, vt suo impetu etiam cœlestes Dæmones in humana corpora nonnunquam rapiantur, quorum præsentia & instinctu homines debacchari, & mirabilia inulta effari, omnis testatur antiquitas: idque sub triplici differentia, iuxta triplicem animæ apprehensionem, videlicet imaginatiuam, rationalem & mentalem contingere putant. Dicunt itaque, quando anima melancholico humore impulsâ, nullo cohibete, corporis habenas membrorumque vincula transgressa, tota in imaginationem transfertur, subito efficitur inferiorum Dæmonum habitaculum, à quibus manualium artium sæpè miras accipit rationes. Sic videmus rudissimum aliquem hominem subito in pictorem egregium aut architectum, vel alterius cuiusque artis euadere magistrum. Quando verò eiusmodi dæmones futura nobis portendunt, tunc ostendunt quæ ad elementorum turbationes, temporumque vicissitudines attinent, vt futuram pluuiam, tempestatem, inundationem, terræ motum, mortalitatem, famem, stragem, & eiusmodi: quemadmodum apud Aulum Gellium legimus, Cornelium Sacerdotem, quo tempore Cæsar & Pompeius in Thessalia cōfligebant, Patavij furore correptum, & tempus, & ordinem, & exitum pugnæ prænarrafisse. Quando verò anima tota in rationem con-

Cc

*valuer
d'augon
frabe
Melanch
Bon
d'augon
i' x' x' x'*

uertitur, mediorum dæmonum efficitur domicilium : hinc rerum naturalium humanarumque nanciscitur scientiam atque prudentiam. Sic videmus hominem aliquem subito Philosophum, vel medicum, vel oratorem egregium euadere : ex futuris autem prædicere quæ ad regnorum mutationes & seculorum restitutiones spectant, quemadmodum Sibylla Romanis. Cùm verò anima tota in mentem assurrexerit, tunc sublimium dæmonum receptaculum effecta, ab illis diuinorum arcana ediscit, putà Dei legem, ordines Angelorum, & quæ ad æternam rerum cognitionem, animarumque salutem pertinent. De futuris verò præuidet quæ diuinæ prouidentia adiacent, vt futura prodigia seu miracula, futurum Prophetam, vel legis mutationem. At. Quomodo id probant? I. C. Quia de Christo Sibyllæ ante aduentum eius longo tempore vaticinatae sunt. Sic Virgilius nasciturum Christum iam in propinquo intelligens, Cumanæ Sibyllæ recordatus, cecinit ad Polliionem:

*Ultima Cumai iam venit temporis ætas,
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo,
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies Cælo demittitur alto.*

Et paulò post innuens originalem culpam irritam fore, ait:

*Te dute si qua manent sceleris vestigia nostri
Irrita, perpetuò soluenti formidine terras.*

Subditque inde serpentis occasum, & ligni

mortis, siue ligni scientiæ boni & mali venenum sopitum iri, inquit:

Occidet & serpens, & fallax herba veneni.

Manfurum tamen originalis peccati fomitem innuit, cum dicit:

Pauca tamen suberunt prisca vestigia fraudis.

ALEX. Non desunt authores, qui de Augusto potius hos versus interpretentur. Cæterum mirum non est, si de Messia aliqua Sibyllæ prædixerunt, nam in Prophetiis Hebræorum libris perlegendis versatæ erant. Sed quam aliam ad Sibyllinas Prophetias responsum excogitarunt? I.C. Animus noster, (inquit Apuleius) simplex cum sit & purus, potest sacrorum quorundam auocamento ac delinimento soporari & exterminari ad præsentium obliuionem, ita vt remota corporis memoria, in naturam suam diuinam redigatur, atque sic diuino lumine illustratus, ac furore diuino afflatus, futura rerum prælagire, tum etiam mirabilium quorundam effectuum cum hoc suscipere virtutem. ALEX. At si animus simplex est: quomodo ceremoniolis delinitur, & sopitur? quomodo diuina cogitans, corporis obliuisci potest, si corporeis utitur instrumentis, vt illa meditetur. I.C. At Iamblicus ad Porphyrium sic scripsit: *Sibylla Delphis duplici ratione Deum suscipere solita est. aut enim per senuem spiritum & ignem, qui alicubi ex ore antri prorumpibat: aut ipsa etiam in adytu sedens, super aneam sellam tripodem numini dicatam, & utrobique hoc diuino spiritu acta, vaticinia fundebat: tum*

Cc ij

plurimus ignis ex antro volans, vati undique circumfunditur, eamque suo numine repletam agitat, aut sacra sedi adherens, per quam Deo afflata, protinus ad vaticinia erumpit. Sed & vates fatidica in Branchis, quae in axe consedit, aut virgam manu gestat à numine sibi aliquo concessam, vel pedes interdum Lymbumque undis proluit, vel ignis vaporem ex undis haurit. His omnibus diuino splendore repletur, editaque plena rerum pandit oracula.

ALEX. Fabellæ hæc sunt, quibus ne delirantes quidem aniculæ adstipulentur: probabilior, (ni fallor) eorum sententia est, qui Sibyllas à Dæmone obsessas dicunt. I.C. Medici hanc irrident opinionem. ALEX. Quid de Dæmoniis Hippocrates & Galenus scripserunt, pellegi. Quid Cardanus ignoro. I.C. Habes præ manibus, perlegas.

DIALOG. LIV.

*verba falsa et iniuria
intra pedofyho
idigna.*

De Dæmoniis.

ALEX.

Card. de a-
nimis immor-
tal fol. 304.

Q
A
Q

Æc sunt illius verba. Sed cur Dæmoniis quidam esse videntur? Accidit hoc diuisa luce velut in striatis subtiliter columnis ac fractis speculis: nam in columnis lux diuisa, & in speculis plures representat imagines quæ cum diuersa videantur, accidit eis quod & oculo altero depresso: nam una res due esse videntur,

quoniam oculus eadem rem, & altam & depressam simul esse non posse recte diiudicat, ob id duo existimat, quæ unum sunt nec plura, quia plures esse oculi non possunt. at in anima lux illa cum innumeras patitur diuisiones, ob id mens multiplicata, & spiritus immundi etiam innumeri inesse creduntur, ut non negauerim fucum subesse multis, aliquibus etiam Dæmonem adesse, sed quod frequentius contingit, expono, ob id igitur exorcismis potius quam medicina sanantur, nam anima, fide ut diximus, & imaginatione regitur ac permutatur. Palam enim est, plurimos ex eis verbis non sacris, sed prophanis liberari. Dum verò sic mouentur & halitu fædo caput tentatur, simile quid patientibus comitiali morbo, ob id in mulieribus frequentes, ob uteri corruptiones. Sed cur Dæmoniaci videntur aliqua cognoscere quæ Card. fol. 306 antea nesciebant? facta diuisione, si non colluceant partes, Dæmoniaci fiunt stupidi, & amentes: si verò quasi animus inflectatur, ut de columna striata diximus, in cæteris sunt prudentes, ob imaginum autem multitudinem Dæmoniacos se esse putant. Ergo in eam multiplici imaginum apparentia illud idem accidit, quod in nebularum varietate, & plumbi colliuatione, cum in aquam postmodum projicitur, namque figura diuersa, atque admirabiles animalium, platarum, hominum, instrumentorumque emergunt, aliarumque rerum visu quidem delectabiliū, sed incognitarum: unde cum motus, & iam illis quasi in circulo accedat, varietates penè infinitæ exurgunt: ab hac igitur formarum multitudine & mentis communis auxilio futurorum, & aliorum incognitorum accedit notitia, verum si mens

Cc iij

non coadiuuet, ut plerumque fit, multa dicunt sed
 falsa pleraque: necesse est enim, ut in frequenti talo-
 rum iactu, etiam casu diuinare. Esse autem hunc
 morum, & hanc simulachrorum multitudinem de-
 clarat inquietudo illorum, sermonisque abrupta se-
 ries, & sine sensu ac ratione edita. Porro qui fractam
 habent illam animi specularem leuitatem, cum lu-
 men, nunquam sanitati restituantur: qui autem in-
 flexam, plene sanantur. Conquiescunt autem motio-
 nes hæ, cum motus spirituum sedatur, nam opinio
 quidem manet, sed affectus vexatio tollitur. Hæc
 ille subtilitatis professor. Tu verò quid de
 Phræneticis, vulgo Dæmoniacis dijudicas?
 I. C. Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ me sub-
 ijcio: cæterum illud scio complures (omnes
 dicere vetat Religio) qui à Dæmone oppres-
 si creduntur, solis melancholicis humori-
 bus conflictari: nam melancholiam purgan-
 tibus medicamentis adhibitis conualescunt,
 vt subiceam non nisi melancholicos mor-
 bo huic esse obnoxios, puellas nubiles in-
 numeras, quibus suppressi sunt menses, & vi-
 duas multas, quarum retentum semen cor-
 rumpitur, ac tetros congignit vapores, hinc
 mæsti spiritus, qui cerebrum exasperant. Præ-
 terea non parum ad hæc confert opinio, &
 credulitas: quare in Hispania, & Italia dunta-
 xat Dæmoniaci esse creduntur. in tota Gallia
 vix vnus. in Germania, & Britannia nullus.
 nec ad Cæli temperiem id ego referam, nam
 quo tempore ijs in partibus Catholicismus
 vigeat, innumeros penè *επερυσθησιν* adfuisse

legi, & à sapientissimis viris accepi, quibus adhibuisse fidem non me redarguent, qui norunt in Hispanico & Italico Cœlo nullum Philosophum, nullum Theologum à Dæmone obsessum esse. ALEX. Ita est, sed quid ad hoc? Patavi cùm essem, vidi mulierem à Dæmone oppressam, quæ peregrinas, sibiq; ignotas proferebat voces: at cùm Sacerdos Aqua benedicta eius caput consperfit, confiluit. I.C. Non ego Iustralis aquæ vires inficiabor, quando Alexander Christianorum Doctor & Pontifex & diuinæ voluntatis interpres innumeris eam priuilegijs condecorauit: neque asseram, pauculas duntaxat latinas vuculas ab illa muliercula prolatas, quas consulto didicit, vt sacrilegos tegere possit amores: sed ita Philosophabor. Mens humana omnium rerum scientiam, omnium linguarum notitiam in se complectitur; est enim Cœlestis originis, & diuinitatis particeps: at corporis mole oppressa infitas vires palam non exferit, & veluti ignis cineribus obductus, exsuscitari postulat, ita excitari debent ingenij nostri igniculi, vt densis humoribus discussis elucescant, quare scire nostrum reminisci est apud Platonem. ALEX. Scio, sed quid concludis? I.C. Vbi feruentissima fit humorum ebullitio, vehemens quoque spirituum agitatio subsequitur, quare concitatissimo motu ad cerebrum delati, peregrini idiomatis notitiam, quæ in eo latebat, quodammodo extorquent, non secus quam ex filicis collisione emicantes scintillas elici

videmus. ALEX. Mira narras. I.C. Nonne sub æstiuo sydere quotidianis constat experimentis, æstuosa febre correptos extranei idiomatis voces edere? generosum, meracissimumque vinum affluenter haustum, homines quãlibet stupidos, disertos reddit, quod benè nouit Horatius, cùm scripsit:

Fœcundi calices quem non fecere desertum?

Sic in Traciæ Regione adytus erat Libero facer, ex quo vaticinia & oracula reddi solebãt: at eius templi Antistites, nonnisi vino affatim epoto, res peragebant: acuit sanè mentem vini calor, sopitosque spiritus expergeficit, qui in cerebrum delati, quæ in eius latebris voces delitescunt, in apertum proferunt: quapropter Apostolos varijs linguis loquētes veteres Philosophi cùm exciperent, ebrios temerè dixerunt, vt D. Lucas his testatur verbis. *Alij irridebant eos, dicentes, quia musto pleni sunt.* Pari ratione vbi melancholici morbivis & impetus cerebri sinus implerunt, mentemque ac spiritus cùm vitales, tum animales concitare ceperint, eas proferunt voces, quæ in intimo recessu latitabant. ALEX. Quid hæc ad Sacrosanctæ aquæ asperionem? I.C. Si variarum linguarum elocutio melancholicis accidit, quia (vt probauimus) humorum ferocia tanquam face subdita illorum mens exardescit, atque spirituum concussione ex insita sibi omnium vocum notitia, peregrinas aliquas voces extrudit, quid mirum, si aqua frigida capiti admota morbi feruorem, qui sua vi varias inde

voculas extorquebat, discutit? ALEX. Imò accensa magis tunc apparebat. I. C. Hoc ideo evenit, quia humorum capiti ingruentium discussa ab aqua fuligine, à morbo, mentisque errore vindicata est, & eorum omnium quæ dixerat & fecerat profunda illam capiti obliuio: at cum postea in memoriam nonnulla ei tu reuocasti, ALEX. Ita est. I. C. Suppudescere caput: at omnes in verecundia rubent. ALEX. Non ego Thomæ Morij exemplum imitabor, qui cum Erasimum ignoto habitu acutissimè differentem excepisset, ita dixit, vel Dæmones, vel Erasmus: sed ita de tua sapientia eloquar, vel Deus es, vel Vaninus. I. C. Hic sum.

DIALOGVS LV.

De sacris Ethnicorum Imaginibus.

ALEX.

Utr Deorū Simulachra, quæ humana & pulchra forma pingenda curabant Romani, ut scilicet similitudo & species amorem aspicientibus conciliaret, aliquando sudasse legimus? I. C. Theophrastus has assignat causas: internam patientem materiam scilicet, externam alteram agentem, aëris teporem, tertiam addit huius comitem exti-

*Theoph. de
caus. plant.
i. 5. 6. 5.*

mam humiditatem, quæ illi internæ foras à temporibus euocata occurrit, atque ita vna cū illa fit vt in tumorem coruscat, & in stillas resoluatur, quamobrem sudasse ait imagines, quoties eis adblādiebatur austrina tempestas sua humiditate. Haud tamen omnes, sed quibus modo tenuis succus inerat, vt è Cedris Cupressis & oleis elaboratis, ex qua materia tunc, quòd minus sit corruptioni obnoxia, Diuorum idola cōficiēbantur. Theophrasto adstipulatur Card. *Non minore, inquit, admiratione dignum est, quod statuae sudent, Nam ratio in prōptu est, quum humidum pingue vi caloris expressum, sudoris imaginem præstet, ob id maxime sudent quæ ligno constāt Cedri, oliuæ, vitis, ac cupressi. Contingit autem hoc magis Austris stantibus, quod humor sit copiosior ac tenuior..* ALEX. Acute quidem. sed & eas ligneas statuas illachrymasse pellegi quæ succum omnem, qui intus fuerat, vetustate amiserunt. I. C. An tepidus aer, quem Notus, vel mulierculæ basiolis perspirarunt, imaginibus adhærescens, nactus superficiēi frigus aliquod, in guttas, quas plebs appellat lachrymas, coactus est? An æstiuī sideris, seu candelarum calor rubros simulachri colores colliquefecerunt, atque ita concolor sudor apparuit? An depicti Deunculi cutem beluino, vel humano cruore clam tingendam? vel sanguineam vndam per canaliculos ad Idoli oculos confluendam sacricolæ curarunt? mox templi ianuis apertis occurrens plebecula obstupuit, naturalemque euentus causam

Cardan. de ratione dignum est, quod statuae sudent, Nam ratio in prōptu est, quum humidum pingue vi caloris expressum, sudoris imaginem præstet, ob id maxime sudent quæ ligno constāt Cedri, oliuæ, vitis, ac cupressi.

Contingit autem hoc magis Austris stantibus, quod humor sit copiosior ac tenuior..

ALEX. Acute quidem. sed & eas ligneas statuas illachrymasse pellegi quæ succum omnem, qui intus fuerat, vetustate amiserunt. I. C. An tepidus aer, quem Notus, vel mulierculæ basiolis perspirarunt, imaginibus adhærescens, nactus superficiēi frigus aliquod, in guttas, quas plebs appellat lachrymas, coactus est? An æstiuī sideris, seu candelarum calor rubros simulachri colores colliquefecerunt, atque ita concolor sudor apparuit? An depicti Deunculi cutem beluino, vel humano cruore clam tingendam? vel sanguineam vndam per canaliculos ad Idoli oculos confluendam sacricolæ curarunt? mox templi ianuis apertis occurrens plebecula obstupuit, naturalemque euentus causam

non agnoscens, miraculum dixit. ALEX. Et lapidea etiam symulachra sudasse legimus. I. C. Quid mirum? fluuiales lapides ortus sui appetentes sunt, quemadmodum reliqua omnia naturalia: quamobrem è fluuijs extracti, vbi aerem ex Austrina tempestate humidiorē nanciscebantur, furtim hauriebant, quem postea estus deprehendens, bulliēdo excoquebat, quare redundans humor ampullis euocabatur, ALEX. Georgij Buchanani lex illa est:

Dignus morte perit qui mortuā viuus adorat.

Sed à gentibus lapides putriaque ligna honorificè colebantur, quæ aliud non erant nisi

Vermibus esca, cibus tineis, domus hospita blattis.

Morte igitur digni erāt, cur igitur cōceptis in idolū votis, vitæ discrimen effugiebāt? vt innumeræ ferè pictæ tabellæ templū ingrediētibus testabātur? I. C. Illi nunquā picti erāt, qui Dijs inuocatis periculum non euaserunt. cū in aliquo vitæ discrimine quis versabatur, statim ad Diuos supplicationibus votisque accedebat: Si fortè fortuito voti compos erat, Dijs acceptam gratiam referre voto se teneri arbitrabatur, aliàs voti reus à Pontifice declarabatur: si res pro voto non succedebat, & adhuc vouēs superstes erat, sacerdotes inculcabant, propria scelera obstasse quominus eius oratio à Dijs exaudiretur: at viro pio voto tamen deluso persuadebant, vt Deorum misericordiam agnosceret, qui dilectos in hac vita castigant; si qui deuouerat, perierat, nullus erat, qui ignauiam, vel impietatem Dijs obijceret,

atque his futulibus superstitionibus Sacerdotes populum eludebant. ALEX. At Pyrrhus epirotarum Rex cum è Locris Proserpinæ tesaurum pecunias substulisset, naufragij multatus est calamitate. I. C. Dionisius eiusdem Locrensis Proserpinæ tesaurum compilarat, secundis tamen ventis postmodum nauigauit, atque ita Deos irridendo, socios alloquebatur. *Videte quàm prospera à Dijs immortalibus sacrilegis nauigatio detur.*

DIALOGVS LVI

De Augurijs.

ALEX.

Vid de Priscorum Augurijs, & Auspicijs credendum existimas? I. C. Fabulæ sunt, sacerdotumque illusiones ad laudis & lucraucupium, Ethnicorumque Principium figmenta ad Plebem meru superni Numinis in seruitio detinendam. ALEX. Quæ te mouent rationes ad Auguria vetustate robusta peruertenda? I. C. Fulgidissimum Illustrissimæ, sanctissimæque Dominicanæ Religionis sydus Aquinas Angelicus Doctor nuncupatus, imò & Doctorum Angelus, & Angelorum Doctor (multa, inquit Paulus, per Ecclesiam Dei Principibus, & potestatibus inno-

tescunt) in libello quem de Sortibus inscripsit, Auguriorum ineptias subtilissimis rationibus confutauit, quibus, Tullianas omitto declamationes, nostra hæc addatur. Si Auguria futuros euentus prænuntiant, ergo illorum causæ sunt, vel effectus; sic Astronomi è syderibus sublunarium effectricibus dijudicant. Medici ex effectibus: at Auguria nihil eorū sunt, temerè igitur ad futurorum præcognitionem vsurpantur: ALEX. Fateor auguria non esse per se causas rerum, nec effectus, attamen sunt coeffectus, quia & Augurium, & res quam portendit, ab eadem causa, Luna scilicet dependent. I. C. Quid igitur opus erat Auspicibus, qui ex volatu, pastu, & cantu auium futura diuinerēt? etiam puerulus ex Asini stercore futurum Reipublicæ statum denuntiare poterat, sanè hæc omnia Lunæ sunt coeffectus. ALEX. Urinā igneam dices ne causam, an effectum febris cœlericæ? I. C. Neutrum dicam. ALEX. At quia ambo eadem regnoscunt causam nempe cholericum humorem, iccirco febrem colericam præmonstrat urina ignea: hæc autem ab illa portenditur. I. C. Causæ hæ sunt proximæ quæ immediatè agunt in suos singulares effectus, ideò mutuo se respiciunt, & indicant: at Luna inferiorum causa vniuersalis penè est, & remota. ALEX. Quid sophermata obaudiam, cum firmissimis Historicorum attestationibus aduersentur? Cur non te mouet clarissimis monumentis testata, consignataque antiquitas? An Etruriam, Pamphiliam, Ciliciam,

Phrygiam, Pisidem, Arabiam, Umbriam, Ægyptum, & Babiloniam in excis delirasse putas? Romani ipsi sapientiæ Patres tantam Augurijs fidem præstarunt, ut sine eis nihil pvblice, nec domi, nec militiæ gererent. I. C. Viri illi sapientissimi ad plebis pædagogiam his utebantur superstitionibus. ALEX. Imò nec vrbes condere occipiebant, nisi prius pecudum viscera introspeXissent. I. C. Scitissime, nam si sana erant, Cœli clementiam & soli feracitatem arguebant: macilenta verò & marcida testabantur Cœlum insalubre, & tellurem frugibus infelicem. ALEX. At bellicam rem administrare maiores nostri nisi auspiciato noluerunt: pullis gallinaceis è cauea de promptis esca porrigebatur: si auidè edebant ita ut cibus ore cadens, terram feriret, tunc auspicianti tripudium solistimum nuntiabatur, & fœliciter cessurum quicquid ille animo concepisset: cõtra, omnia infausta portendebantur, si escam non caperent: Quapropter conflictum à Numantinis in Mancinum illatum prædixerunt pulli, qui escam non ceperunt, sed ex cauea euolarunt. L. Papyrio aduersus Sannites dimicanti infelix fuit exitus, quia pulli ab esca abstinerunt. I. C. Nugæ sunt, quæ Philosophorum animos non irretiunt. Nonio victoriam auguranti ex septem Aquilis quæ in Pompeianis castris captæ fuerant, respondit Cicero, *Rectè moneres si aduersus Picas nobis pugnandum foret.* Messolanus Hæbreus cum ad bellum progredere, sacri vates sistere iusserunt

milites, donec ex aue, quæ proximè aderat, augurium captarent: at ille sagitta auem occidit, vatibusque excandescens dixit: *Quid agrè fertis mali Damones? quomodo hac auicula sua inscia salutis nostram predicere poterat?* ALEX. Quomodo respondes exemplis à me suprà relatis? I. C. Res ita se habuit. Imperatores cum ardentissimo bellici certaminis desiderio flagrabant, milites verò præsentissimo vitæ discrimini tergiuersabantur, ut eos ad viriliter beligerandum impellerent, comprobare nitentur, non humano, sed diuino consilio inire certamen: atque ideo inopi victu, longisque ieiunijs pullos domabant, deinde miseros illos famelicos è cauea educebant, qui oblatam offam deuorabant, & præ nimia comedendi celeritate, aliquid ex ore cadere, terramque pauire contingebat. Tunc Aruspices, Pompaticis vestibus circumamicti, Deorum nomine victoriam exercitui pollicebantur, atque ita credulam plebem ad depugnandum inflammabant: nam ut Dijs obsequium præstaret, omnes in hostium perniciem rationes fortitudinis excitabat. è contra, ubi Imperator belli fortunam tentare non audebat, pulis saturis esca offerebatur, cumq; ab illis respueretur, Augures, qui erant à secretis belli consilijs, per Deorum viscera milites obsecrabant, ne hostes congrederentur, nam Dij irati ob exercitus scelera ruinam minitabantur, atque ita omnes tanti Pontificis monitis obtemperantes, à pugna vacabant: ne-

Ioseph. de
antiq.

que Ducis ignavia, sed Fato id tribuebatur. Propterea ubi victi, vel fugati erant, ne excelsi, atque invicti animi magnitudinem, & robur ipsis defuisse quispiam suspicaretur, Aruspiciis responsis reluctantibus dimicasse fingebant, ut Mancinus, & Papyrius, qui maluerunt haberi Deorum contemptores, quam hostibus inferiores. ALEX. Flamminius non paruit auspicijs, itaque perijt cum exercitu. I. C. At anno post Paulus paruit, cecidit tamen cum exercitu in Cannensi pugna. ALEX. At Aruspices ex victimæ extis futuros euentus prædicebant. I. C. Sordidissimos dicerem Deos, si in iecorum, & viscerum sterquilinio sua occultassent consilia. Diuinabant fortassis aliqua ex aliunde petitis coniecturis, et si Aruspiciæ scientiæ temerè id adscriberent. Noui virum ingeniosissimum, qui ex manus inspectione vitæ terminum obnixè petentibus sæpenumerò verè prænuntiat, cum tamen ipse Chiromantiam fabulosam existimet, sed ex metrico arteriarum percussu, & ex vultu vaticinatur. Romanorum figmenta illa erant, ut subditos in omnibus haberent obsequentissimos. Nota est omnibus illius Ducis prudentia, qui ut desides milites ad pugnam excitaret, has in manu inscripsit literas. *Aude, victoria tibi Deorum dono decreta est.* Mox ille immolans victimæ iecur de more apprehendens, literarum notas impressit. Mox belli Proceres ad se accersi iubet, qui characteres illos tanquam à Deo depictos perlegentes, victoriæ

etoria spem conceperunt, eamque, ferro acer-
rimè decertantes, ab hostium manibus extor-
serunt. ALEX. Sed quid ad hæc? Marco Mar-
cello, Claudio, Pyrrho Rege, & Cæsare Im-
peratore immolantibus, summa iecoris pars
victimæ defuit, & iuxta Aruspicum respon-
sa, paulo post suo fato functi sunt. I. C. Non
ante, sed post ipsorum obitum vates prædi-
cabant huiusmodi Auguria præcelsisse. Perit
ab Anibale non modo Marcellus, qui immo-
lans iecoris caput in victima non inuenit, sed
complures alij belli Duces absque vilo Au-
spicino inditio Claudius, & Pyrrhus obiere,
quia ex marcidis victimæ extis perniciosam
contagem contraxerunt: vel quia ipsis persua-
sum erat, augurium illud necem portendere,
ideò mortis timorè perculsi, sibiipsis tristi illa
cogitatione mortem intulerunt. calor enim
vndique per corpus diffusus, præ timore ad
cor tanquam ad arcem se colligit, sui que co-
pia cor suffocat. Quòd Augusto verum Aiu-
spex prædixerit, Astronomicæ scientiæ adscri-
bendum est. Immolauit enim Calen. Martij,
quo die Cæsarem interficiendum ex illius Ge-
nesi Spurina multo antè prædixerat. ALEX. Cæ-
sar cum immolaret illo die, quo primum in
sella aurea sedit, & cum purpurea veste pro-
cessit, in extis bouis opimi cor non fuit. I. C.
Nego excordem fuisse bouem: quomodo
enim sine corde viuere poterat? sed assero,
tum interiisse cor cum immolaretur; vel ali-
quo morbo contactum, bouis exile, & exi-

D a

In lib. 1. de
Diuina.

guum & viuum cor fuisse arbitror. ALEX. At cur Tauri Diis immolati linguam, & pulmonem per diem palpitasse Cicero refert? I. C. Quia calor non dum solutus erat: quippe boui natura vegeto crassior sanguis, qui esset caloris fundamentum, diu conclusus fuit: idem conspicitur in piscibus, quorum pulmo in frustula dissectus, nihilominus viuit. Sturionis intestina in frusta secta, sese mouent. Vranoscopus etiam omni viscere vacuatus, & viuit adhuc & mouetur. Polypus præcisus omnibus suis partibus diu vitam retinet: multorum piscium cor exemptum longo tempore palpitat: id autem mirum non esse suadent vitæ principia quæ in eo sunt: cor quoque bubulum diu viuit postquam auulsum est, & crus etiam ipsum, & fortasse diutius, quàm lacertæ cauda. ALEX. At crus non mouetur, non viuit igitur. I. C. Consecutio negatur, sanè vinctæ arteriæ pars inferior non mouetur, quæ tamen neuiquam emortua est. ALEX. At cur auulsum à boue crus non mouetur, lacertæ cauda maximè? I. C. Quia in boue nerui, ac muscoli dependent à cerebello, in lacertæ cauda vbique motus principium ad est, nam (vt ait Philosophus) est quasi multa animalia. ALEX. Fabellam (vt conijcio) ratione tu comprobare. I. C. Quænam illa est? ALEX. Taurus exectus impleuit vaccam. I. C. Quid mirum? potuit semen in vasis vltimis viuificum contineri. ALEX. Cur efficis, vt fabulæ rationis libellæ respondeant, & sapientissimorum vi

rōrum de Augurijs sententiam reijcis? Mercurius Trismegistus, Plotinus, Iamblicus, ceterique Platonici Augurijs fidem præstârunt. Aristoteles etiam, Theophrastus, Themistius, Plutarchus, Plinius, Porphyrius, Pythagorici, Varronici, & Ægyptij Astronomi vera prædicant auguria: an illi omnes oberrarunt? tu solus sapiſ? I. C. Mercurius ille fabulosus author facilè à me reijcitur, non modo quia Sacerdos fuit, atque ideo testis in causa propria, sed quia asserit Augurifica moueri à Dæmone. At quomodo dari Dæmones ratione ille comprobât? profecto nulla. ALEX. Hoc ipso quod victimæ exta mira edebant portenta. I. C. Fabulosa illa quidem, vt testis est locupletissimus Tullius, quem præ milke Trismegistis literaria Respublica deueneratur. Sed vera sint auspicia: cur potius ad Dæmonem, quam ad Intelligentias Cælorum motrices referenda erunt? ALEX. Quid Porphyrij, Plotini, & Iamblici sententiæ respondes? illi asseriebant, duos adesse cuique hominum custodes. Cacodemon dicebatur vnus, id est malus genius, qui ad pessima scelera hominem extimulat, eique mala omina offert. Calodemon alter, id est bonus genius, qui ad bona nos hortatur, eorumque iam proximam adeptionem felici aliquo augurio præostēdit. I. C. Cum bona & mala indies cunctis adueniant, quotidiana etiam auguria singulis accidere debebāt, cum vix centum ipsaque fabulosa ab historicis referātur. Deinde

D d ij

percipere nequeo, quomodo à bono genio il-
 li custodiebantur, cum tot infortunijs obno-
 xij iacerent: modò ad lapidem pedes offende-
 bant, in foueas & abyssus sæpenuero cade-
 bāt: à sagittis miserè percutiebātur: domus rui-
 na aliquos infestabat: cōplures à serpentibus
 demordebantur: feræ multos deuorabant.
 Heccine boni genij custodia? hæc ne Calodæ-
 monis inculcata tutela? ALEX. Huic præualere
 Cacodæmonem asseriebant. I. C. Consimilem
 errorem quidam Atheus Absterodami tueba-

*omni-
 am-
 el-
 ar-
 u-
 f-
 f-*

tur. Has ille, nescio quo misero, funestoque
 fato compulsus, delirans euomebat blasphemias.
 Ex Bibliorū contextu infertur, Demonem Deo præualere.
 relinente Dei voluntate Adamum, & Etiam totumque Genus humanum ad interitū
 adduxit: cumque malo huic Dei filius occurrere vellet,
 & ipse etiam, Damone Iudicum animos sollicitante,
 ut Christus asserit, Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarū,
 morte turpissima dānatus est. efficacior est (asseribat ille)
 iuxta biblicum codicem diaboli quā Dei voluntas. vult Deus omnes homines
 saluos fieri, per pauci tamen seruantur: vult Dæmon dam-
 nari omnes, innumeri damnantur: ex am-
 ppiissimo terra gremio soli Christiano - Catholici
 qui in Angustissimis Italia, Hispania, non nullarum Gallia,
 Germania, & Polonia prouintiarum limitibus continentur,
 seruari possunt: ab his si auferas Iudeos, occultos
 hereticos, atheos, blasphemos, symoniacos, adulteros,
 masculorum concubitores, qui Regnum Dei non possidebunt,
 vix è mille millibus reprobis vnus electus aderit.
 Sic & in veteri lege to-

tus mundus Dæmoni inserviebat. Soli Hebrei quorum Regni amplitudo Britannia insula minor erat, Deum agnoscebant, sepius ab eius cultu defecerunt, cumque Deum colebant, calamitatibus, & miserijs, à Dæmone inflatis opprimebantur. Hæc ille blasphemus. ALEX. Tu vero quid responderes? I. C. Vix æqualem se Deo facere Dæmon excogitavit, & ilico ad tartara demissus, pœnis coercetur æternis: primæuos parentes elabi Deus permisit, ad dæmonis ignominiam, nam pro hominis, non Dæmonis lapsu medelam paravit, non angelicam, sed humanam naturam Dei filius assumpsit, qui pro homine Deo patri spontè oblatu est; in d̄ ipsemet Dæmon regni sui ruinam à Christi morte infligendam pertimescens, apud Pilati conjugem omnes nervos intēdit, ne mortis reus Christus diiudicaretur, moriēs Christus victor extitit. Dæmō qui in ligno vicerat, in ligno victus est: mundi princeps foras eiect⁹ ad inferos miser se trāstulit, at eò Dei filius descendēs non modo eū vt canem ligavit, quare latratu solo nos ledere valet, sed quæ ibi aderant trophea & spolia resurgens ad superos reportavit. Multi sunt vocati, pauci electi, nemo tamen, licet carnis illecebris deceptus, adinuenitur, qui Deum summum Dominum, & bonorum authorem non existimet: Satanam verò sentinam malorum, vilissimumque mancipium detestetur: complures æternis supplicijs à Deo mancipantur, quia ipsi in interitū lapsi sunt voluntarium, non quia Dæmon ad peccandum coegit: quinimo

Dd iij

ex infinito propemodum reproborum numero Dæmonis miseria dignoscitur, nemo enim ad tartara descendit, qui pænarum augmentum Satanæ non annuntiet. ALEX. Tam acutè aduersus Atheos differis, vt illorum Antagonista iure merito ab omnibus vociteris: errarūt igitur, Platonici, dum Calodæmonem hominis custodem Cacodæmoni aduersario inferiorem constituebant. I. C. Illud scio, nos Christianos ab Angelis custodiri, in quorum venerationem Sanctissimus ouilis Dominici Pastor & (fremant Hugonoti, atque extabescant) Christi vices gerēs in terris Paulus quintus Pontifex Maximus peculiarem lyturgiam à sacerdotibus recitandam instituit. ALEX. At quomodo Aristoteles vir singulari, & diuino penè ingenio auguria vera esse profitetur? I. C. Hoc tibi probandum est. AL. Sic ille loquitur. *Gallina etiam discissa, talia subsepto, quo loco feminis oua adherent, reperta sunt colore luteo tota magnitudine oui perfecti, quod pro ostento augures capiunt.* I. C. At non ipse Philosophus. AL. Imò ipse censuit coruos esse Cædis nuntios verissimos. I. C. Quia odoratus sensus illis est præstantissimus, cadauera à longe perferunt, & audi ad ea decurrunt: quinimo biduo, triduoè ante eò congregantur, vbi futura sunt cadauera, mirum enim in modum corporibus putrefactis delectantur, vnde eos appellare soleo sepulchra animata. AL. At alibi asserit sternutamentum esse augurale signum. I. C. Aliorum refert sententiam, non suam. Neapoli cum es-

*Ar. l. 6. de
hist. anim.
6. c.*

*Lib. 1. de
hist. anim.
cap. 11.*

fem, à Zacharia Olimpio viro in humanioribus literis apprimè versato Alberti de sternutamētis libellum accepi & curiosulus Albertinas regula obseruauit : sed fabulis cucullatus ille me delusit. Infirmis sternutatio cum accidit, augurium est apud medicos, sic Hippocrates dicebat. *Grauedines, & sternutationes in morbis circa pulmonem & antecessisse, & succedere malum est, reliquis autem sternutatio non incommoda est.* A. T. Quid diuinum sternutamētis inesse innuere videtur Aristoteles. I. C. Quatenus procedūt à capite, quod domiciliū est intellectus, quē diuinitatis participē cēsuit. Rectius ego sic dicerem. Sternutationē prodesse capiti non modo Plinij confirmat autoritas scribentis, *Proboscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternutet,* Sed ex sui definitione elucescit, *sternutatio (inquit Hipp.) fit ex capite, per calescente cerebro, aut vacuo quod est in capite per humescente, aër enim qui intus est, foras erumpit: strepitum verò edit quia transitus est ipsi per angustum.* Tunc sic infero: si caput densis humoribus oppressum, sternutatione recreatur: intellectus igitur qui in capite residet, ingenitas facultates efficacius tunc explicabit: ingenij insuper igniculis eo strepitu excitantur, ac propterea verisimile est, inceptum negotium, benè feliciterq; (virtute Duce) ad exitum peruenturum. ALEX. Quid Plinio, Theophrasto, ac Themistio respondes? I. C. Plinius' asseruit auguria nihil significare, sed ex nostra duntaxat imaginationē vires fortiri: quare ad incredulum

In l. de Prae-
notio.

Plin. lib. 28.
c. 8.

Secl. 6 apho.
r. 51.

Plin. l. 28

Dd iij

illa pertinere abnegat : æquam in partem augurium interpretantibus, prospera aduenient, ijs autem qui in malam partem accipiunt, aduersa instant: sic Aquila multis portendit imperium, quibusdam ruinã, vt Deiotaro Sicilia Regi, qui cum Aquilam ad Regia tecta venientem conspiceret, domum ruituram auspicatus est, nec auspicio defuit euentus. AL. At quomodo sola imaginatio hæc efficere potest ? I. C. Theophrastus, & Themistius respondent, cum inconsultè aliquid auguramur, naturali quodam impetu nos moueri, hic autem motus ab intelligentia orbis motrice est, quæ cum sit sapientissima, ad rei veritatem nos deducit. AL. Imò sæpissimè cum ex re aliqua omem sumimus, decipimur. I. C. Ego cum Taurisanum patriã meam nobilissimã & velut in orbis anulo gemmam peterem, mæstum cornicis cantum audiui, atque inde mihi in æstiuis calibus obequitanti auspicatus sum necem: at vana (Deo gratias) auguria ceciderunt. Iohanni Mariæ Ginochio Theologo præclarissimo Germaniam peragrãti, dedi me in focium, cum ab Argentorato discedabamus, vix ascendit nauiculam & coruum aspexit, hinc naufragio auspicato, domum redire volebat; at ego respondi. *Nec naufragus ire recuso.* Fiat immutabilis Dei voluntas, quæ ab æterno mensurabiles nostræ vitæ dies constituit, vt propheta loquitur. atque ita audacio: factus, terrificas Rhœni minas neglexit, & incolumes ambo ad portum peruenimus. Multæ mihi acciderunt ca-

lamitates, nec tamen intelligentia ad Auguria accipienda me mouit vnquā, neq; intelligentiæ inuisum me dicent Philosophi, cū in Natura lege sine crimine vixerim. ALEX. Pythagoricis quomodo responderes? illi crediderunt, non fortuito, nec humano consilio, sed ab ipso Deo Auguria instituta, vt hominibus, quos ille optimus maximus æternis moderatur imperiis, bona & mala denuntiaret, iccirco Auguria Deorum voces nuncupabant.

I. C. Valeant sordidissimi Pythagorici Deunculi, qui in putrida iecorum fentina æternitatis consilia abscondunt. Quanto rectius hic:

Thure Deum placa, vitulum sine crescat aratro.

Mutius Scaeuola inter primarios omnium seculorum Augures Principem locum obtinens, cū in sacrosanctis vestalibus Ædibus aram amplecteretur, præter opinionem, quam de suis Augurijs conceperat, interfectus est. felicissima erant Neronis Auguria, infelix tamen illi fuit exitus. Audite nūc manes Pythagorici (forsitan catelli huius corpus inhabitatis) si Auguria hæc Deorum voces erant, Deos vestros mendaces dicere cogimini, aliter ego vos mendacij redarguam, nam Auguria omnia diuinas voces dicere consueuistis.

A. L. Quid ad Plutarchum? is censuit auguria quæ à sinistro nobis occurrerint, felicitates portendere, quæ à dextris, calamitates. I. C. Quo rationis fulcro hanc fabellam decolorauit; A. L. Censuit Terrena cœlestibus esse op-

posita, & per consequens, quæ è sinistra parte nobis adueniunt, Deos è destra dimittere: quæ verò à dextris nobis occurrant, omina, è sinistris Deos porrigere: Deorum autem dextra fauores poll' gerit, sinistra vindictam minitatur. I. C. Vulgi oculos hæc oblectant picturæ, non sapientum, qui cum agnoscant Deum esse summum, simplex, & æternum ens, negant in eo esse dextrum, vel sinistrum, nam hunc admodum esset corporeus, ex diuersis compositus, finitus, & corruptibilis. ALEX. Varronicorum sententiam quomodo eludes? illi asserunt augurifica moueri à Luna. Est enim propinqua nobis, diuinationisque parès ab Astronomis dicitur. I. C. Nugæ. quid luna cum victimæ extis? ALEX. Forfitan & Lunæ intelligentia homines curat. I. C. ô vtinam, nam ego opibus abudarem: sanè in mei ortu luna erat in medio Cæli: quid immoror in istis ineptijs refellèdis, luna (hæ sunt ipsorum ineptæ, & barbaræ voces) tenente Arietem, si fera domum ingreditur, lites, & calumnias denuntiat: at si canus auditur, gaudium expectandum est. Audite nunc Varronis sectatores, luna existente in eodem Cæli signo eodem tempore erit fœlix, & infœlix argurium. AL. Porphyrius has argumentorum tuorum salebras declinare videtur, asserit enim auguria moueri non à Luna, sed à Dæmone mediante corpore lunæ, quo tanquam instrumento vtitur ad futuros euentus hominibus aperièdos. I. C. His insomijis adstipulatur Agrippa, qui lunæ assignat Dæmoniũ,

& intelligentiam: illud appellat *Hasmodai*, cuius Princeps est (risum tenete pueri) *sched barfchemos* (*chartacham*). Hanc vocat Gabrielem, cuius dominus est (nugæ nugarum nugacissimum) *Malcha Betarjijm hed Bernas schehati*. ALEX. conficta hæc sunt nomina; at multa in his inferioribus operari Dæmonē per cœlestia corpora Augustinus Niphus hoc probat exemplo Quod autem Dæmon stellis utatur *Habenragen* nobis est testis, qui narrat cuiusdam Regis filium natum esse eo die, quo quatuor planetae coniuncti erant eo in signo; quo in illius genitura horoscopabat: eo verò die puerum illum locutum esse, iacturamque patri Regi prædixisse: At consonum non est, puerum sic recenter ortum loqui potuisse, nisi vi demonis, qui ea Celi constellatione ad prædicendum utebatur: forsasse enim demon Mercurialis erat, nam in v. libra gradu, qui tunc horoscopabat, Mercurius præerat, Venus enim Jupiter, Mercurius, & Mars in illo 8. gradu coniuncti fuerunt, nullus tamen eorum, nisi Mercurius in tali gradu fines habebat, quare Dæmon ille Mercurialis fuit. quod si ita est, Dæmon qui nos custodit, utens solo motu lunæ per 12. signa, poterit omnia, atque auguristica mouere omnia in bonum nostrum illa concitando I. C. Vix in animum meum inducere possum, Niphum tanti nominis Philosophum ita ratiocinari: nulla ratio suadet dari Dæmones nec bonos, nec malos, nec subter, nec supra lunam: excusabilior est Pomponat us qui intelligentijs hæc omnia adscribit, & si nulla ratione probari possit, intelligentias dari. Humanus intellectus eas confingit, & ex

Arip. de ocul. Phi.
l. 2. c. 22.

Niph. l. 1. de
Augur. c. 21.

se nomen eis indidit: Ego existimo fabulosum esse pueruli vaticinium, quod Hali Habenzagel pro vero iactat: quoties in eodem signo ijdem Plan etæ coniuncti fuere, nec pueris recens natis loquelam, & prophetiam contulerunt. ALEX. Imo tu in Amphitheatro æternæ providentiæ physicam causam reddidisti, cur puer ille statim ab ortus sui die locutus est. I.C. Multa in eo libro scripta sunt, quibus à me nulla præstatur fides. *Così v'è il mondo.* ALEX. Non miror, nam ego crebris vernaculis hoc vsurpo sermonibus. *Questo mondo è una gabbia de matti.* Principes excipio, & Pontifices. Nam de illis scriptum est. *Cor Regis in manu Domini. Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt.* Hos vero spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. *Qui vos audit* (inquit Christus Apostolis, & successoribus) *me audit.* I.C. Non dixerim Christianos eos, qui hæreticos appellant Christianos Dei filius hæc verba protulit. *Qui Ecclesiam non audit, sit tibi tanquam Ethnicus, & publicanus.* Sed absoluanus hanc de Augurijs disputationem. ALEX. Ægyptiorum duntaxat Astromorum sententia reiicienda est. I.C. Quid hi circulatorum, à quibus circumcisionis institutum accepisse Moysen impius & sacrilegus Diodorus siculus attestari non erubescit, blæterant? A.L. Diodori mendacia in tua apologia optimè confutasti, nam Moyses ex Dei mandato in octavo à nativitate die puerum circumcidendum mandavit, nulla habita con-

sideratione ad Planetarū influxū, quē proculdubio obseruari iussisset, si Astronomorum opus esset circuncisio: nam Haly Abenragel sui sæculi Astronomorum Princeps mandauit, vt circuncisio & baptismus conferantur luna supra venerem eleuata ! I., C. Legi hanc fabelam in 7. par. suæ summæ cap. 33. sed quid Ægyptij de Augurijs ? ALEX. hi affirmant vera esse auguria, quia mens nostra ad augurādum mouetur non à luna, sed ab vno è quinque Planetis erraticis, nec semper, sed cū erraticum sydus in figura Cœli tenet tertiam, vel quartam, vel septimam, vel nonam, vel decimā domum I. C. Pudet me in fabularū confutatione bonas horas conterere.

DIALOG. LVII.

*De Valetudinum Curatione qua sub
Ethnicorum Religione mirabiliter
quibusdam contigit.*

ALEX.

Vetonius vespasiani Cæsaris vitā describens, in Capite de miraculis per eum gestis ita loquitur. Eplebe quidam luminibus orbatus, item alijs debili crure sedentem pro tribunali Vespasianum pariter adierunt, orantes opem valentem.

dinis, demonstratam a serapide per quietem restitu-
 turum oculos si conspisset, confirmaturum cruce, si di-
 gnaretur calce contingere. Cum vix fides esset rem
 villo modo successuram, ideoque neque experiri qui-
 dem auderet, extremo tot hortantibus amicis palam
 pro concione tentavit, nec eventus defuit: aliasque
 curatas infirmitates legimus, ut omittam Pir-
 rhi digitum igne nunquam comburi potuisse:
 Et Marfos seu Pfillos homines (Plutarco teste)
 Serpentum moribus verbis duntaxat mederi
 solitos. I. C. Ad dæmones hæc vulgus refert: At
 fieri id nullo modo potuit; nam ex communi
 Theologorum sententiâ, dæmones non ope-
 rantur nisi actiua passivis applicando. Ab om-
 nibus habentur dæmones sapientes, id est dæ-
 mones dæmones: nam dæmon sapiëntem signi-
 ficat, quæ enim ignorat vulgus adscribit dæ-
 monibus, id est sapientibus, quemadmodum
 & illud invasit, Canonicus regularis, id est re-
 gularis, regularis. Sanè Canon regula dicitur.
 Sed ad rem. Sunt dæmones (inquiunt nostrates
 homilistæ) sapientissimi, & herbarum virtutes
 cognoscunt, cumque omnia materialia ex Dei
 permissione illis obtemperent, quæ adverte-
 rint herbarum medicamina idonea huic infir-
 mo applicant, atque ita ille sanitatem conse-
 quitur. At hoc est quid fictitium, nam illa me-
 dica pharmaca ab aliquo viderentur, sunt enim
 corpora, imo herbæ cum sint, sensu olfactus
 perciperentur. ALEX. Forsitan dæmon fascinat
 ægrum? I. C. Nugæ: fascinatio inducitur, alte-
 rando sensus, hi autem non immutantur nisi à

remateriali: quarevtrumque ægro innotesceret; at secus est. Deinde quomodo illa tã præsto sunt dæmonibus, vt ab oriente fortassis ad occidentẽ illico transferant. Sunt? ne dæmones Pharmacopæi, an Chirugi, qui semper pixides varijs emplastris, ac vnguentis repletas secum deferant? ALEX. Tu igitur quid sentis? I. C. Cum in herbis, mineris, ac lapidibus variæ insint virtutes, quæ vel immediatè per manifestas qualitates corpus afficiunt, quæ calida sunt, excalescunt, quæ frigida, frigescent; vel mediatè quando in vapores resoluuntur, quæ deinde in nos agunt, vt, radix Pontica, vulgo Rheobarbarum, vbi per natium calorem in vapores conuersa fuerit, melancholiam expurgat: vel per occultas proprietates operantur vt magnes ferum attrahit, Adamas resistit: Saphirus fugat Anthraces, & fouet oculos, aliæ que complures sint occultæ mistorum facultates, à Plinio Alberto, & Marsilio Ficino, à doctoribus de simplici medicina scribentibus recitatæ: hinc fit, vt philosophi medicamentorum, quæ tertio modo operantur, cognitionem habentes, insensibili propemodum modo valetudinem ægris cõferant: quare rustici dæmonis familiaris hæc esse opera suspicantur. Quis plebeius, si a pisciculo remora nauim secundis velis incedentem, statim detineri, & remorari conspiceret, dæmonum legionem ibi absconditam esse non assereret? Si obtupescere eum, qui arundinem à Torpedine contactam, digito at-

tigerit, rusticanus aspexerit, non ne statim ob
 dæmonum timorem dominico signaculo se
 præmuniret? Sane Galenus cum ex medicinæ
 scientia multa huiusmodi perficeret, dæmo-
 niacus creditus est: Attamen ipse ex philoso-
 phorum placitis nullos dari dæmones censuit.
 Præterea, quemadmodum in herbis, lapidi-
 bus, & animalibus variæ insunt proprietates
 ad morbos profugandos, ita & vni ex homini-
 bus eadem competere possunt. Homo namq;
 inter cœlestia, & terrena medius est, idcirco
 de vtrisque participat: hinc philosophus virtu-
 tem heroicam attribuit hominibus, qui diui-
 nitatis sunt participes, vitia vero iis, qui bel-
 luis assimilantur: Sic aliqui dicuntur Iouiales,
 Saturnini, aliqui Mercuriales, prout il-
 lorum proprietatibus correspondent, aliqui
 leonibus, nonnulli vulpibus, aut lupis compa-
 rantur. Quare Albertus ex philosophorum
 sententia dicit homines gerere naturam illius
 animalis cui similia membra retinent. Inde
 homo dictus est microcosmos, quoniam tota
 natura tam superiorum quam inferiorum in
 humana comprehensa est. Qui igitur her-
 barum, lapidum, & animalium proprietat-
 um aliquarum, particeps erit, morbos discuti-
 t, atque ita Deus à plebecula acclamabitur.
 sunt apud nos qui Paulina gratia communitos
 se gloriantur: nam a serpentibus demorfos
 confestim curant: facultas hec à Natura omniū
 gentium parente illis indita est, ideoque sub-
 æorum linguâ paruulam serpentis effi-
 g'em

Los
 Luadory
 Sippouia

giem ab ipsa natura impressam ego aliquando
adspexi. Varias inesse hominibus proprie-
tates occultas à Cælo inditas certissimum est.
Albertus narrat, in Germania duos natos esse
pueros, qui hoc sydereo dono circūsepti erant,
vt dum hostijs appropinquarent, illico etsi
clausa, vltro aperirentur: quod licet Albertus
vt verissimum affirmet, nolle credere mihi re-
ligio est, ne miraculum quod Petro accidisse
credimus, quodammodo imminui videatur.
Sed quid vetat asserere, à cælestibus corpori-
bus conferri alicui facultatem ægritudines ali-
quas profugandi? Nonne à Christianissimis,
& inuictissimis Galliarum Regibus, totius or-
bis Dominis meritissimis, sola manuum im-
positione strumosos curari pro confesso om-
nes accipiunt? Si Pyrrhi Epirotarum Regis digi-
tus igne concremari nequibat, nonne toti al-
terius corpori potest hæc inesse potestas, quem
si à flammis intactū vulgus conspiceret, in Di-
uorū albo adscriberet, nec immerito quidem,
cū nonnisi iustissimis viris hæc à Cælo tribui
dona æquitatis ratio persuadeat. ALEX. Acuta
hæc sunt, sed meum non explent animum.
I. C. Aliam igitur respōsionem adducam. Sen-
sitiua anima quum sensibilibus omnium spe-
cies in se recipiat, est quodammodo omnia
sensibilia, quemadmodum intellectus omnia
intelligibilia. Quare cum omne ens sit vel sen-
sibile, vel intelligibile, anima nostra vtrumque
comprehendens, erit omnia: nec solū spiri-
tualiter (vt loquuntur) rerum species in intelle-

E e

Etu est, sed species illa realiter, vt ita dicam,
 rem producet in subiecto apprimè disposito;
 amaliae species quæ intus est, penim attolit:
 Gallinæ vbi vicerint, mariū more coitum tē-
 tant, cristam, & caudam erigunt, quūnimo ve-
 luti gallis calcaria illis tunc suboriuntur, vt su-
 perius ex Aristotele, & Auicenna retulimus.
 Prægnantis mulieris auiditas tenerum fœrum
 inficit rei exoptatæ notis: imaginatio demor-
 si à cane rabido, canis imaginē in vrinam impi-
 mit. Gulosi vbi ferculum aliquod auidè appe-
 tierint, saliuam simili sapore inficiunt. Neque
 solum intrà hos admirabiles effectus ope-
 rabitur species, quæ in anima est, Sed etiam
 extrinsec°, scilicet in alienis corporibus. Fieri
 nāque potest, vt æque hæc disposita sint ad il-
 las affectiones recipiendas: Nam veluti Titius
 est paratus ad aliquem morbum, ita potest
 esse & Caius; cumque à Titij corpore mor-
 bis obnoxio egrediantur vapores interno
 morbo affecti, eosdem in Caio extra, si-
 cut in Titio intra effectus operabuntur
 qui peste laborat, vapores emittit, qui
 alios infestant. Si Regulus spiritus, eiaculatur
 qui homines occidunt, si ieiuni hominis anhe-
 litus nobis obest, mulieres menstruatae specu-
 culum conspurcant, vetulæ per spirituum
 emissionem pueros fascinant, quid vetat quin
 optimæ à natura complexionis homo possit
 vapores diffundere, quivalerudinē alicui com-
 municēt? Sanè cum ad Alexādrum accedebant
 homines, lætabantur, & vigorem quandam

imbibebant, quia totum eius corpus optime redolebat. Imo & Galenus asseruit pulchri adolescentuli anhelitum medicinam esse optimam. Concludam igitur, vehementem imaginationem, cui spiritus & sanguis obediunt, rem mente conceptam realiter efficere, non solum intra, sed etiam extra. Ergo præpotens animæ de valetudine cogitatio poterit ægroto sanitatis aliquid impertire. quemadmodum & ægritudinis meditatio ægritudinem alijs inuehit, ut patet in fascinantibus.

ALEX. At quomodo id fieri potest? I. C. Imaginativæ facultati spiritus & sanguis exancillantur, idcirco læta imaginatio, qualis est sanitatis amico conferendæ, hilarem generat sanguinem hilaresq; spiritus, qui per afflatum è corpore expulsi, & ad infirmum ibi propinquum delati, valetudinem illi adferre poterunt, cum enim sint optimi spiritus, ut qualitas rei ostendit, & præpotentes, ut vehemens imaginationis vis declarat, tetros atque obscuros spiritus expellent, atque ita vivificabunt, & sanitatem inducent. Quid miraris, o Alexander, si illud herbæ efficere possunt, & aliqua brutorum cadauëra, quanto magis humana anima, quæ in his inferioribus principem locum obtinet. Si per syrupos & cataplasmata potest æger conualescere, quãto facilius pervapore ab anima (cui terrena omnia inseruiunt) sanandi virtute imbutos & ad ægrum transmissos? Spiritus immediata sunt & proxima nature instrumenta, alia medicamēta, emota

Et ij

Spiritus sunt per se agentes, syrupi non agunt nisi per calorem ad actum reducantur: illi sunt materiæ magis expertes: isti non item: quæ de causa non ita ut spiritus facile ad partes interiores accedunt. Quinimò medica pharmaca ut materiæ magis participantia, sensum violentius perturbant, ideoque multoties ægro dolorem inferunt: illi vero minimè. Unde qui à pestifero inficiuntur, vix discernere queunt, à quibus cōtagionem attraxerint: quo fit ut celerius & ordinatè magis in spiritibus, quam in syrupis & emplastris Natura procedat. Ideo non est mirum, si Empirici, imò litterarum omnino ignari, plures ægros sanant quàm scientissimi medici, nam præpotentis imaginationis effectus ut plurimū sunt in plebeis & infimæ conditionis hominibus, ut pote magis credulis. **ALEX.** Acutissimè quidem ratiocinaris. Sed philosophorum Principi videris mihi aduersari. In problematibus enim sic quærit. *Cur à morbis inficiuntur, qui ægrotis appropinquant, a sanis nemo sanari potest. sicq; ipse resoluit. An quia morbus motio est, sanitas vero quies? An quod alterum non voluntariè, alterum verò voluntariè accidit. Res autem voluntariæ, à non voluntarijs quamplurimum differunt, Et alibi, Quam ob causam qui cum homine sano moram traxerit, nihilo reddi integriori corpore possit, neque qui cum robustiori aut pulchriori versatur, quicquam huiusmodi proficiat, iusto autem & temperato, & bono, qui se adiunxerit, melior in his ipsis animi bonis euadet: Sic postea resoluit. An quoniam bona corporis*

animo immutare non possumus, bona vero animi possumus, unusquisque autem bonus est animi virtute, sanus vero virtute corporis: exemplo melioris possumus assuescere modo nunc letari, modo contristari: exemplo sanioris non possumus saniores effici. I. C. Aristoteles sibi, cæterisque omnibus medicis contradicit. Sibi ipsi, ut patet ex ijs quæ adducta sunt, & præcipuè de animi affectibus: Medicis vero, quoniam ex omnium concessione animi accidentia sanitati & ægritudini maxime conferunt, ut Galenus cõprobat: quemadmodum ægro immorari cum bene habentibus propitium est, ut ait Conciliator, & vulgi fertur prouerbio, leprosi affectant cum sanis conuersari. Videretur etiam dictum hoc Aristotelis rationi & experimento è diametro repugnare, quoniam ab homine siue sano, siue ægro continuo expirant & exhalant vapores; quid igitur impedit, quin minus à sano homine vapores propitij exeant, quemadmodum ab ægro nocui spiritus procedunt, & euaporant: à pueris præcipuè temperatis flatus aliquos redolentes sentimus, ipsiq; non minus quam suauibus odoribus recreamur, veluti supra de Alexandro retulimus. Et in historijs animalium ipsemet Art. asserit, Panteræ odore animalia mirum in modum oblectari. ALEX. At quomodo Aristotelis rationi respondes? ea erat, quia morbus est motio, sanitas quies. I. C. Si ægritudo, non aliã de causã inficit alium, nisi quia motus est, quæ igitur ægritudo esset maior motus, magis inficeret, quod est falsum, nam

E e iij

morbi calidi, vt febres, quæ motu nos molestant, adstantes non inficiunt. AL. Acutissimè, at illud discutiendum remanet, quomodo Vespasianus Imperator sputo cæcum illuminauit? I. C. An ille cæcus non erat, sed cæcutire sibi videbatur, vt de Damocle refert Hippocrates, & compluribus accidit ex vaporum suffusione ob ventriculi os malè affectum. An cæcitas repente, aut breui tempore inuasit, quia crassus humor è cerebro in opticum neruum repente incidit, vel longiùs in pupillam prolapsus, impediuit, ne crystalloides primum videndi organum externum rerum species, atque simulachra exciperet, neue illa liberè cerneret. An à matris vtero cæcitatem deduxit? sane accidere facile potest, vt ibidem fumi, & vaporis, crassique humoris suffusio infantis oculis adueniat, qui eò vsque crassescant, vt visionem præpediant, pupillam omnem abtegendero: quare nihil vetat asserere, crassam illam vaporum congeriem temporis progressu diffindi, atque resolui: sanè accidens est, idque separabile. ALEX. At quomodo sanitatem illi Vespasianus impertiit? I. C. An non iste, sed vehemens cæci imaginatio valetudinè operata est? Si è Cræsi filio, quem genitrix mutum ediderat, metus vehemens, auiditasque vocem excussit, cur cæcus constanti fiducia ad Vespasianum accedens, vi imaginatiuæ facultatis tetros ab oculo humores excutere nequibit? Si ex imaginatione gallinæ calcaria veluti Gallo innascuntur, vt ex Arist. & Auic. suprà probauimus, cur

l. 4. de morb.
 pop. n. 31. &
 l. 7. n. 44.

non & cæco videndi instrumenta eadem imaginatiua facultas suppeditabit? facilius ad hoc opus natura concurrat, quia homini necessarium est, quàm ad illud quod est gallinæ superfluum. Cyppus, qui postea electus est Rex Italiae, dum Taurorum pugnam vehementius admirans meditaretur, in illa cura obdormiens, manè corniger repertus est, non aliunde quam virtute vegetatiua vehementi imaginatione stimulata, humores in caput eleuante, ex quibus informatrix virtus imaginatiuae facultatis ancilla, cornua effinxit. Si potest imago hominem reddere cornutum, cur non & oculatum? Si animæ vis & potestas, quæ in spumoso semine esse dicitur à philosophis, membra nobis omnia elaboratissimè architectatur, cur eadem facultas in nobis existens, ubi omnes inferiores potentias obsequentes habuerit, prout in vehementi imaginatione satis abunde habere supra ostendimus, ocellulos effingere non valebit? Sanè Plinius multis exemplis confirmat, scæminas in mares mutatas fuisse: quod & suo tempore accidisse Pontanus testatur, Caietanam vnam, Emiliam alteram vtrâque nuptam in viros mutatas esse perhibet. Alex. His authoribus ego fidem non adhibeo. I. C. Nec ego Suetonio. cæterum subtilissimè iuxta & Catholicissimè hæc sunt à nobis explicata in Apologia pro Christiana Religione aduersus Atheos in expositione illorum verborum, *Non poterat Iesus signa facere propter incredulitatem eorum.* An valida, & præ-

E e iij

potens Vespasiani imaginatio tam admirabile opus molita est? Si prægnantis appetitio in naturæ dedecus superfluum digitum fætui addit, quanto facilius vehemens Vespasiani imaginatio non reluctante natura leues oculorum membranulas pauculo humore replebit? At. At mulieri materia à semine suppeditatur: Vespasiano à nemine. I. C. Imò à spiritibus imaginatiuæ facultatis ministris obsequentissimis, his autem sanguis & humores præsto sunt ad obsequium, quare & sputo eum illinisse legimus; Audi nunc, si irati hominis saliuæ contractu sana membra læduntur, cur maximè hylaris, atque in opus animū intendentis tactione infirma non sanabuntur? Luculentissima oratione hæc pertractavi in Apologia, vbi piissimè differui aduersus Atheos, asserentes quemadmodum è Basilisco exeunt vapores, qui hominem interficiunt, ita à Diuo Petro excandescente egredi potuit vehemens exhalatio, quæ Ananiam exanimauerit; addunt Auicennæ dictum: ad validā alicuius imaginationē cadit Camelus: asserunt illi etiam ex Apollonidis, & Philarchi testimonio fœminas magas fuisse apud Schytas, Illyricos, & Triballos. hæc iratæ quem aspexerant, interimebant. Sed hæc argumenta ibi reiecimus. An asseram, Cælorum motrices Intelligentias curare hæc inferiora, maximè Reges, quare vt ab omnibus deuerentur, vel Maiestatem in vultu, vt obseruauit Agrippa, vel mira cooperandi facultatem eis partiūtur. Ranis perstreptibus Augustus Cæ-

far silentium indixit, atque ilico conticuere, vt in illius vita Suetonius scribit. Quid vetera exempla adducam, si noua præsto sunt: totam Galliam hîc appello, voco testem Hispaniam: liberè fatentur, Christianissimis Gallia Regibus, inter quos omnibus Regum omnium circumfultus virtutibus Ludouicus XIII. veluti Sol emicat, atque splendescit, diuinitus inditam esse potestatem ad strumas è corporibus propellendas. An sidera oculis videndi aciem conferre possint, nemo est, qui abneget: agunt enim ipsa in hæc inferiora, neque oculos tantum, sed membra omnia effingunt, quare dicebat philosophus, à Sole & homine generari hominem? A rex. Legi apud Cardanum hæc verba. *Philosophi multa dicunt, quibus ipsi fidem non adhibent*: quæso mihi adaperias quid, disputationum ambagibus omissis, de his omnibus sentias? I. C. Cum Theologiæ operam dabam, cæsui, Dæmonem in cœco, & claudo aliquos apposuisse obices quominus ille videret, hic obambulare, vt cū postea coram toto populo ad Vespasiani preces impedire desierit, pro miraculo haberetur, atque ita plebs in idololatria persistens, in interitum rueret. Nunc aliter censeo. Vespasianus cūm Religione dominia conseruari, & augeri intelligeret, Numæ Põpilij præsertim & Romuli exemplo edoctus, vt maiori in veneratione à subditis haberetur, diuina potestate se communitum fingere usus est, quare duos è subiectis deprecatum esse suspicor, imò & pecu-

nia data coegisse (*Quid non mortalia pectora cogit
Auri sacra fames?*) Vt vnus cœcum se simularer,
claudum alter, & coram populo ad Imperato-
rem accederent, san̄tatem deprecâtes, & post-
modum curatos se prædicarēt. ALEX. Veh illis,
qui animam suam venalem habuerunt. I. C.
Veh illis (inquit Machiauellus) quia procul-
dubio Imperator veneno necandos demanda-
bit, vt omnem prorsus fraudis detegendæ ti-
morem è pectore suo adimat. Sic impius
Mahumetus socio persuasit, vt in foueam
delitesceret, vt cùm ipse magna stipatus cater-
ua eo aduenerit, has ederet voces. *Ego Deum vobis
omnibus testor, Mahumetum super omnes gentes à
me prophetam magnum constitutum*, atque ita ex
animo successit. Sed metuens, ne conficta fa-
bella detegeretur, ad populum iam fascinatam
conuersus, Dei nomine illi dedit in mandatis,
vt quemadmodum Iacobus lapidem erexit in
loco vbi Deus apparuit, sic illi singuli in puteū
illum deuotionis ergo lapidem proijcerent, &
sic miser ille lapidibus obrutus interiijt, atque
ita illi lapides Mahumeticæ Sectæ fundamen-
ta extiterunt. adeò firma vt per mille annos
in suo robore & augmento fuerit, nec ruinæ
adhuc vllum appareat inditium. ALEX. Procul
abcant hæc Atheorum monstra à te veritatis
Hercule debellata: meque doceas rogo, quo-
modo vnus Pyrri digitus igni non erat obno-
xius? I. C. Forsitan vnguento aliquo eum
obliniebat, cuius vi ab igne illæsus custodie-
batur. An ex occulta nobis proprietate ide-

Tabula

Ufo nota

2 de equis

Luuba

2 rubens

competebat, quemadmodum nec Salamandra prunis iniecta accenditur. An à syderibus Religiosissimo Principi illud concessum erat beneficium, vt maiori reuerentia coleteretur à subditis, qui incorruptibilitatis, atque diuinitatis signaculum in illo conspicerent. ALEX. At quid censes de Marfis qui tangunt serpētes veluti nos passerulos. I. C. Quia (inquit Fracastorius) aliqua est inter eos similitudo. ALEX. Idem censuit Pomponatius. I. C. Decepti sunt hi Philosophi: nam simile à simili non læditur, at salua Marfi torpere faciunt serpentes, vt præfati Doctores asserunt. Præterea Psylli cæteris nocerent hominibus, quod secus est, nam à serpēte demorsis opitulari se apud stolidam plebeculam iactitant. AL. Imò verè affirmant, nam & viuos serpentes deuorant. I. C. Etiam Ciconia & mustella origani esu munitæ, serpentes in prolobum illæ demittunt: impostores Itali circulatores nonnisi varijs cibis repleto stomacho, illos comedūt, mox à circulo domum se conferunt & butyro, vel oleo imbibito, omnia euomunt, antequã vitales partes veneni vis attigerit. A L. At ego per totum diem consultò obseruaui eos ab assumpta colubrina carne, & nihil euomuerunt. I. C. Forsitan vomitione opus non fuit, quia serpentes veneni erant expertes. A L. Imo venenosas viperas deuorarunt. I. C. In humido loco per multos dies eas reseruant, quare multum detrimenti patiantur necesse est, vt pote quæ siccæ admodum sunt: insuper per

*Fracast. in l.
de symph.
Pompon. in
l. de incant.
c. 4.*

multos dies eis cibum denegāt, vt interim natius calor, qui otiosus esse nequit, proprium venenum in cibum assumat; An ab infantia asfueti sunt serpentibus deglutiēdis, quare conaturalis factus est eis cibus, & minimè insalubris, vt de Cleopatra, & alijs historici referunt, An Theriacā, vel Mytridatij paululū antea asfumunt, atque ita venenum pellunt. A L. At quomodo Theriaca cum sit ex veneno cōposita, venenum expellit? I. C. Non solum ex veneno conficitur, sed ex ijs etiam quæ veneno aduersentur. A L E X. At cur additum est venenum? I. C. Vt peculiari similitudine cognatum venenum appeteret, cumque eo se inuolueret, atque ei afferret id quod ipsum vel expelleret, vel extingueret. A L E X. Profecto opportuna nunc mihi occasio suggeritur, vt quæ diu me torfit, eam nunc dissoluendam proponam quæstionem. I. C. Quænam illa est? A L E X. Cur Phalangij (quod quidem animal à Tarento vrbe Tarentula dicitur) morsu qui læsi sunt, Musica ad saltandum incitantur, adeo vt spectatorum lassent oculos? I V L. C Æ S. An quia (de Saullis furore qui Dauidicæ cytaræ dulcedine subsederit, non loquor) sedatur interea dolor. A L E X. cur id euenit I. C. Quia motu venenum à corde reuellitur, atque aliorum diffunditur, & à sensu mali mens amouetur, quare sublata Musica, non continuò, sed pedetentim morbus redintegrascit: Repetitâ, aboletur. A L E X. At cur morbus hic Musica tādē

dem discutitur? I. C. An quia illius animalculi venenum spiritus ad intima contrahit, qui è contrario à Musica incitantur, vt in equis & pueris videre licet. An rectiùs dicemus Musicâ non curari, sed saltationis, quæ à Musicâ incitatur, labore: quamobrem istud venenum quod quidem frigidissimum est, sudore tum vinci, tum expelli fidenter asseuerabimus: Eâ de causâ, apud Platonem legimus in Phædone, omne saltus genus Socrati prohibitum fuisse, ne cicutæ vis motu & calore obtunderetur. ALEX. At cur à Tarentula morfi, alij sopore occupantur, alij perpetuis vigilijs distrahuntur, flent alij, alij rident, quidam currunt, nonnulli inertes sedent, sunt qui sudent, qui vomant, qui denique insaniant: Quapropter Apuli arbitrantur, quot in hebdomade sunt dies, tot esse noxarum species à bestiolâ illatarum? I. C. An Tarentularum tot sunt species, quot hîc agnoscuntur accidētia? An quemadmodum ebrietas non vnius est modi, sed suâ quisque pro natura, & instituto flent, rident, silent, blatterant, dormiunt, discurrent, Ita ex hoc morfu euenit? ALEX. At quamobrem complures, qui ab illo veneno conualuisse videntur, cū redit anni dies, in quo morfi fuerunt, iterum ægrotant? I. C. An si hoc verum est, ex syderei influxus similitudine id accidit, quam ob causam herbæ sunt nonnullæ qui simili die semper efflorescūt; vt nuces quædam in 24. die mensis Iunij frondes emittere Cardanus obseruauit? An ex in-

trinfeca Tarentula natura id prouenit: quæ
 admodum febris colerica semel in tribus die-
 bus continuâ successione diuexat, febris autē
 ex atra bile semel in quatuor. ALEX. At cur
 quandiu Phalangium superuixerit, agitur
 qui ab eo morsus est: eo verò mortuo, hic con-
 ualescit? I. C. An ad Græcam fidem hæc perti-
 nent, cum multis curentur Antidotis, vnum
 illud nobilissimum duco (Ignoscite Pontificij
 Canones Presbytero medica scribenti.) Ari-
 stolochiæ rotōdæ, Mithridati an. ℥.ij. Terræ si-
 gillatæ ℥.β. Muscas quæ de Napelli frondibus
 victum capiūt duodeuiginti, succi citri quan-
 tum facis. An, si verum est quod Apuli coloni
 vociferantur, Phalangij proprietatem eam
 esse dicemus, vt ipse eiusque morsus pari vitæ
periodo terminentur, quoniam ab eadem fo-
teantur constellatione. Et quid mirum, cum
 apud Suetonium legamus, in ortu cuiusuis Im-
 peratoris ab Augusto descendentis nasci soli-
 tam laurum, quæ semper crescebat donec Im-
 perator in viuis erat: hoc defuncto, illa quo-
 que interibat. Addamus hic nobilissimā histo-
 riam, & difficillimi problematis solutionem.
 Mense Martio Lugduni cum essem, accepi à
 nonnullis amicis, pedissequum in diuersorio-
 lo per blandè à Caupone exceptum, qui cum
 deinde triginta solidos pro cœnula expo-
 sceret, egregium nebulonem illum ad
 iram commouit, quare statim cauponi va-
 le dixit, ascenditque cubiculum, & clausis ia-
 nuis, nescio quid in fictili vasculo apponere vi-

sus est, & suffumigationibus impleta domo,
 abiit. cōscendit dehinc famulus, vt inspiceret
 an aliquid ille surripuisset, sed statim saltare
 incepit, quinimo cuncti, qui illuc introibant,
 ad idem impellebantur. Huius rei causam dæ-
 monum arti omnes referebant, non modo
 Catholici, sed & etiam Huguenoti. Iulius vero
 Cæsar irridebat huiusmodi aniles fabellas, &
 naturali causæ omnia adscribebat. creden-
 dum enim est pedissequum illum exsiccati
Phalangij puluerem habuisse: Eamque *hor Fulg*
 vino infundisse. qui primus ascendit ho- *non solo*
 spitiolum, illius vini haustum assumpsit, mox- *huc caus*
 que à sede profilit. Si igitur Tarentulæ *at modo*
 morsus ad saltandum incitat, cur illius exu- *caus*
 sti puluis vino dilutus idem non operabitur?
 ALEX. At tu asseris, omnes illuc intro-
 euntes, præsulasse, cum tamen omnes vi-
 num illud non prægustauerint. I. C. Nebulo-
 nem illum suffumigia fecisse in cauponiola di-
 cebant, proculdubio ex phalangij pulueribus,
 & fenestras clausit, ne fumus egrederetur: qua-
 re eò accedentes, cum viderent puerum sa-
 lientem, obstupebant, atque ita aperto ore, vt
 mos est attonitis, stabant aliquandiu (quod
 ideò fit, quia vndique attrahit anima spiritus
 ad nouitatis illius causam inuestigandam) at-
 que ita vapores illos attraxerunt, ac propterea
 omnes in illa saltatoria domu ad saliendum ex-
 citabantur. etiã canicula aderat saltatricula. Nec
 mirū, cū & minimos pestiferi corpusculi vapo-
 res anhelitu attractos, non modo familiā inte-

gram, sed amplissimas vrbes conflictatas fuisse ad interitum, apud historicos legimus : vt sub-
 ticeam venenum illud à nescio quibusdam ve-
 neficis circulatoribus fabricatum, quod solo
 afflatu homines interimit. In Germania noui
 Catholicum virum, qui in maiori hebdomada
 publicas non adibat Ecclesias, sed in priuato
 sacello sacris intererat, quia tunc Christiani
 mæsti sunt, & melancolicos edunt afflatus, &
 suspiria: his igitur tetris vaporibus repletum
 Templum ille non ingrediebatur, ne consimi-
 les tetros vapores inde attraheret, qui ipsum
 ad melancoliam disponderent. Quid miraris?
 nonne experimento comprobatum est, in ra-
 biem verti illum, qui sub arbore à rabido cane
 demorsâ iacuerit. quod aliunde prouenire ne-
 quit, quàm a vaporibus, qui ex ea arbore exha-
 lant, quare ad viatorem præ labore defessum,
 atque ideo poros habentem apertos, delati, at-
 que interno motu excalesacti, idem efficiunt
 quod rabiei seminaria: pariter de phalangij
 pulueribus suffumigatis philosophandum du-
 xi. ALEX. Dij tibi ignoscant. I. C. Quod com-
 misi crimen? ALEX. Cum rabidi canis mentio-
 nem fecisti, subito mihi venit in mentem cu-
 iusdam anicularum superstitionis, quæ recita-
 tis quibusdam magicis incantationibus, à cane
 demorfos curant. I. C. Nugæ sunt, nullam ha-
 bent excantationes illæ omnes virtutem aliam
 quàm immutandi auditum, & incautos deci-
 piendi. ALEX. At quomodo igitur curati sunt?
 I. C. Non vere demorfi erant, qui huiusmodi
 præcularum

præcularum auxilio conualuisse censentur. *Vi-*
detur enim (Inquit Cardanus in libro de re-
 rum varietate.) *Rabies primum quandoque falsa*
cum miseri canes in fugam acti pro rabidis habentur
: atque ita seruari a rabie, quæ tamen nulla est,
frustra creduntur. Ipsi verò canes etiam rabidi
quosdam afficiunt, quosdam non. Et hoc multis
ex causis, aut quia exigua est, atque ita paratos
afficit, ut puta ieiunum, & iratum, aliorum ve-
mentem: aut quia cum quadam sit proprietas non
satis manifesta, non omnes afficere potest: aut quia
in aliquibus hominibus quadam sunt proprietates,
huiusmodi veneno minimè obnoxia veluti in
cæteris animalibus: muli enim à canibus rabidis
morsæ, facile corripuntur, non ita anseres: Ita
hominum natura huic vel illi animanti similis
conspicitur, aut huic homines nonnulli contraria
natura sunt, velut humidiores non afficiuntur
ita: unde rarissimi, imo nulli, quos viderim,
infantes rabie corripuntur, neque fortes ut ti-
midæ, neque qui purgationes habens consuetas: aut
ex vulneris qualitate, ubi enim multus defluxe-
rit sanguis, spuma illa cum sanguine simul exit,
& si vulnus amplum existat, aut si vni in car-
nosa parte, alteri in nervosa: vel ex syderum
varia constitutione: vel quia affectus in cane non-
dum est plene confirmatus, vel iam minimi ob vi-
ta imbecillitatem incipit: aut ob varietatem au-
xiliorum: Nimis longum esset, si cuncta reserere
velim. Itaque multis modis contigit hunc effe-
ctum frustrari, cum videamus ab vno cane rabido
plures quandoque quàm centum alijs similiter ra-

bidis demorsos interire : ut quasi fatale videatur
 homini illi , qui rabie correptus interierit. Quod
 si pro ratione numeri rabidorum canum, homines
 interirent , non adeo pauci hoc morbo succumbe-
 rent. Sed cum tam multi euadant, & medicina
 & superstitioni , & miraculo locus amplissimus
 datus est. ALEX. At qui fit , ut in Apulia ubi
 quis à Cane obmordetur , statim postquam
 Diui Viti templum non longe distans à ce-
 leberrima vrbe Bario, adiuit, conualescat? I.C.
 Non inficior , hæc & maiora à Deo bene-
 ficia sanctum illum obtinere posse : mirabilis
 enim dicitur Deus in sanctis suis: Cum tamen
 Romana Ecclesia nihil super hoc definierit,
 vereor ne conficta fabella sit. ALEX. At duos
 sic curatos esse mihi relatum est. I.C. Ecclesia
 illa cum sit ad maris littus posita, verisimile est
 marina aqua lauari vulnus, atque ita virus elui-
 tur, nec non aquæ metus , quo illi miseri per-
 cuti solent ,. prorsus eximitur , & biben-
 do rectè se habent : infirmitas enim illa
 in sicco consistit. canis in rabiem agitur à fa-
 me, atra bile, inuidia, & fide, quæ omnia in
 illo inducunt vehementem spirituum agita-
 tionem , ac proinde siccitatem, qua sanguis
 exustus atque accensus, ad iram eum commo-
 uet ; hinc fit ut Sole feruido , vel Caniculæ ar-
 doribus rabiei sit obnoxius : Quam ob cau-
 sam Oceani accolas demorsos à cane rabioso
 certatim ad mare currere vidi Flessingia cum
 essem. ALEX. Illud est mirum , si a siccitate

ortum capessit, rabies, cur a cane rabido morfi, aquam reformidant, atque tunc incurabilem esse morbum censuit Card. Iuxta illud Ouid.

Nec formidatis vlla medetur aquis.

I. C. Forfitan Catulorum species in aquis eorū oculis occurrit? AL. Hac de re à me interrogatus ægrotus, negavit se quicquam in aqua conspiceret: eam tamen exhorrebat. I. C. An quemadmodum alij morbi eduliorum quorundam abominationem inducunt propter stomachi, siue linguæ indispositionem, ita rabie afflictis accidit. ALEX. Non est verisimile, sicut enim, humida experunt, & si pertimescant. I. C. An quemadmodū phantasia aliquarum rerum memoriam excitat, quæ timorem solent incutere, ita & in rabie contingit? sanè vbi canis in rabiem concitatur, præ sanguinis æstu extumescente lingua ac neruo, qui illi subditus est, os spuma exitiali ac contagiosa saliva redundat, quæ contactu inficit dilaceratam cutem: morlus igitur cum reminiscuntur, extimescunt, vt pote quia ab eo conflictantur, caninæ ergo spumæ quoque memoria erit timoris, quippe eā læsi fuere: & quoniam aqua idæa spumæ est, idèd fit illis reminiscentiæ obiectum atque timoris.

Ff ij

DIALOGVS LVIII.

De Mortuorum Resurrectione.

ALEX.

A T quomodo eludere poteris tot defunctorum Resurrectiones, quæ sub Ethnicorum Lege acciderunt? Alcestim Peliaæ filiam, & Admeti Phæreorum Regis coniugem è mortuis ad vitam reduxit Hercules. Erichtho Thessalica malefica ad vitam reuocauit militem recenter occisum, qui Pharsalici belli euentum Sexto Pompeio prædixit. Apollonius Thyaneus emortuam puellam vitæ restituit. Zaclæ Aegyptius sacrificulus mortuum cadauer resurrexit. nonne Auiolam virum consularem, L. Lamiam, Cælium Tuberonem, Corfidium, Gabienum, & plerosq; alios defunctos resurrexisse Plinius attestatur? similiter Aesopum fabulatorem, Tindorem, Herculem, atque Palicos Iouis, & Taliaæ filios demortuos iterum reuixisse legimus. Quid immoror? in Phygalia Arcadiae vrbe complures erant sacerdotes, animarum quæ vita functæ essent, auocatores. Quid plura? nonne diuinus Plato refert, Phæreum Pamphilium inter eos, qui acie ceciderant, decem diebus iacuisse, biduoque post.

quam sublatus esset, Rogo impositū superu-
 xisse. I. C. Lucianus responderet, fabulosas esse
 has narratiunculas à mēdacibus græculis exco-
 gitatas, & ab hippocriticis Platonis sanctita-
 tis fūco depictas : sanè Plato eò loci Socratem
 plebem instruentem confingit. AL. At quomo-
 do hos diuinos viros contumelijs, & iurgijs
 lædere non verecundaris? I. C. Quam in ipsis
 agnoscis diuinitatem? AL. EX. Plato pro ani-
 morum immortalitate, aduersus complures
 philosophos dimicauit. I. C. Etiam auiculæ
 huius animulam ab interitu vindicabat. AL. At
 Socrates fuit vir integerrimus. I. C. Ipse poste-
 ros docuit, expedire Reipublicæ, vt plebs con-
 fictis prodigijs in Religione decipiatur. ALEX.
 Imo in Deorum derestationem pro veritatis
 tutela mori non dubitauit. I. C. Ita est: at
 non pro Religionis Zelo: sed vt contumeliam
 effugeret, risui namque se exposuisset, si in illo
 constantiæ, & fortudinis Seculo ob pœnarum
 formidinem ab incepto, desistere voluisset. &
 fortassis Athenienses inquisitores eius palino-
 diam non admiserunt. AL. EX. Alia tibi excogi-
 tanda ratio est. I. C. Superstitiosorum homi-
 num opinioni, qui ad Dæmones hæc referunt,
 non subscribam, donec adesse Dæmones na-
 turali ratione mihi probauerint. ALEX. Quid si
 scientia Necromantica hæc operata est: sanè a-
 nimæ (inquiunt Platonici) post mortem adhuc
 relicta corpora diligunt, maxime quæ debita
 sepultura carent, & quæ suum corpus violenta
 morte dereliquerunt & adhuc in turbido illo,

humidoque spiritu circa cadauera oberrant tāquam circa cognatum aliquod eas alliciens: quare Philosophi agnoscentes ex defuncti moribus, illius animæ affectus & proprietates, per confimiles vapores, liquores, nidoresque facile ad vitam euocare poterunt: hinc apud Homerum Cyrces docet Vliffem, ouis, lacte, melle, oleo, vino, aqua, farina &c. animas ad corpora inuitari. I. C. Hæc si vera essent, perditissimā nequissimi nebulonis Henrici Syluij animā ad subtriste cadauer blantijs eius impudicus amasius attraxisset, dū illois à ventris exoneratione manibus, illius mēbra pertractabat. Cur Germanorum animas iterum corpori non restituit? gratissimus illis vini odor, quo tota funebris domus, imo & ipse locus ubertim affusus est? ALEX. Tuus Pomponatius quid censuit? I. C. Non esse à veritate alienum, vt nonus legitur mortuos viuificet, hæc enim illi à syderibus facultas concedi potest. ALEX. Thyaneus mortuos resurrexit: syderibus tamen inuiserant: quod ex eo abundè colligere licet, nam illius lex vix exorta, interijt. I. C. Respondent Athei, illud accidisse, propterea quod paupertatem (quam ipse mirum in modum excoluit: sanè ingentē auri copiā in mari proiecisse fertur, inquit, pessundo diuitias, ne pessundarab illis) discipulis cōmēdauit, at ubi paupertas (inquit Cardan⁹) cōtemptus, nullus ordo perpetuus, sed omnes eō diuturniores, quò potentiores. A. L. Hæc in Amphith. scitissimè confutasti. Sed quid Arabes Philosophi de mortuorum Resurrectione senserunt?

*Caes. & dicitur
I. C. Non esse à veritate alienum, vt nonus legitur mortuos viuificet, hæc enim illi à syderibus facultas concedi potest. ALEX. Thyaneus mortuos resurrexit: syderibus tamen inuiserant: quod ex eo abundè colligere licet, nam illius lex vix exorta, interijt. I. C. Respondent Athei, illud accidisse, propterea quod paupertatem (quam ipse mirum in modum excoluit: sanè ingentē auri copiā in mari proiecisse fertur, inquit, pessundo diuitias, ne pessundarab illis) discipulis cōmēdauit, at ubi paupertas (inquit Cardan⁹) cōtemptus, nullus ordo perpetuus, sed omnes eō diuturniores, quò potentiores. A. L. Hæc in Amphith. scitissimè confutasti. Sed quid Arabes Philosophi de mortuorum Resurrectione senserunt?*

*l. 4 in Ptol
de Astrol iud
4. 46. fol. 687.*

I. C. Posse nonnullos homines eleuari se supra
corporis vires, atque ita Cœli, & intelligentia-
rum perfectione adepti, diuinum vigorem &
supra inferiores animas Principatum acquire-
re: quare defunctorum animæ vt minus perfe-
ctæ illis obtemperare cogentur, ac propterea
ad illarum mandatum cadueris domicilium
non recusabunt. ALEX. Fabulæ hæc sunt. I. C. Et
 fabulas adhuc excipies. Ad sunt nonnulli, qui
 Peripatheticum axioma à Priuatione ad habitum
 non datur regressus, reijcientes, tribus modis de-
 functis vitam restitui posse affirmant. AL. Ama-
 bō enarra illos. I. C. Primus est, nonnullarum
 herbarum succis defuncto adhibitis. AL. Pensate
vos. I. C. Pliniano testimonio communitos
 se prædicant: sic enim ille scripsit, *Xantus*
Historiarum author in prima eorum tradidit oc-
cisum Draconis catulum, reuocatum ad vitam à pa-
rente herba, quam Balim nominat: eademque Tillonem
quem Draco occiderat, restitutum saluti, & Iuba in
Arabia herba reuocatum ad vitam hominem tradit
 ALEX. At subdit Plinius. *Que & si fide careant,*
admirationem tamen implent Sed qualis nam erat
 alius fabulosus resurgendi modus? I. C. Sic in-
 quiunt: omnis anima (vt facer Hæbreorum cō-
 dex affirmat) in sanguine est, igitur nonnisi à
 sanguinis absentia, vel vitio mors accersitur, cui
 occurrere possumus, venas aperiendo, atque
 eis, marcido liquore expresso, calidum, & vi-
 uificum sanguinem infundendo. AL. O absurdum
 absurdissimorum. I. C. Viuentium afflatu
 mortuos reuiuiscere posse, nonnulli existimant

Plin l. 25.

si Meo
 ff. fo
 pali. l.

Ff iij

non secus atque mustela interempta, spiritu, & voce parentis in vitam reuocatur : & Leones inanimem partum inhalando viuificant. A LEX. non hæc mihi probantur: Tuam modò, si placeat, sententiam adducas. I. C. E mortuis resurrexisse credo illos duntaxat, quos sacra pagina, & Ecclesiastica historia Pontificijs confirmata decretis comemorant: Cæterum quos tu supra retulisti, non verè mortuos, sed morbo aliquo correptos fuisse arbitror A LEX. At qui morbi ementitam mortem inferre possunt? I. C. Ecstasis, lethargus, casus ab alto loco, syncope, utriusque strangulatio, apoplexia, & epilepsia. A L. Cur ecstasim morbum appellas? cum sanctissimis viris à Deo concedi Platonici affirmant. eius causa est (inquiunt) continua sublimiorum contemplatio, quæ à sensibilibus & à corporis penso animum seuocat, & profundissima mentis intentione incorporea sapientia coniungit: cumque ad illum gradum peruenerit, qui est contemplatiua perfectionis supremus, tunc rapitur ab omnibus creatis speciebus, & intelligit non per species acquisitas, sed per inspectionem ad ideas, in quarum lumine omnia agnoscit: ideo ecstatici multa vera prædicunt. Hæc Platonici, I. C. Quanto rectius Galenus ecstasim appellauit insaniam, & si non diu perseverantem, est autem ecstasis priuatio officiorum animæ sentientis, mouentis, & intelligentis. immoti manent ecstatici, ac potius rigent, transfixi non sentiunt. Aurelius Augustinus de quodam Calamensi Sacerdote, qui ecstasi corripiebatur,

ita scribit. *Tacebat similimus mortuo sine anhelitu,*
& cum ureretur, & secaretur, non sentiebat ALEX.
 Unde id contigit? I. C. Forſitan ſumma rei a-
 aliuius admiratione anima capiebatur, idè ad
 eius cauſam inueſtigandam omnes auocauit
 ſpiritus, qui ignaui, & ſtupidi cùm eſſent, ad vl-
 teriorem intellectiõnem non progrediebantur;
 quare inſipientes vt plurimum & mulierculæ
 ecçaſi laborant: Sæpiſſimè vero ſtolidi Tur-
 charum monachi, vt hiftorici referunt. ALEX.
 De lethargo nunc diſſeras. FVL. CÆS. So-
 poroſum huuc effectum, qui inexpugnabi-
 lis penè ſomni neceſſitas dicitur, efficit frigi-
 da cerebri intemperies, quæ non ſimplex eſt, ſed
 ex humoris frigidi, pituitoſique copia, quam
 putredo inuadēs, febrem accerſat, & lethargus
 excitatur: mortuis non abſimiles hi videntur,
 ſanè mortis imago dicitur ſomnus. AL. At per
 quod tēporis ſpatium lethargici ſuperſtites eſſe
 poſſunt? I. C. Puerum æſtu, & itinere defeſ-
 ſum, ſeptem & quinquaginta annos dormiuiſſe
 teſtatur Plinius. totidem annis (vt ferunt) Epi-
menides Gnoſius in ſpelunca quadam obdor-
miuit; Hinc ſomnolentis obijcere ſolemus il-
lud adagium Plus Epimenide dormis. Nota eſt
 omnibus de ſeptem dormientibus hiftoria, quæ
 annos centum, & nonaginta ſex illos in ſopore
 detentos refert. in Noruegia ſub eminenti lito-
re aedeſt antrum, vbi, & Paulus diaconus, &
Methodius Martyr ſcribunt, ſeptem viros diu-
turno ſomno oppreſſos diutiſſimè iacuiſſe.
 Narrat M. Damascenus, ſuo tempore in Ger-

mania rusticum quendam labore defatigatum sub fæneo tumulo per totum autumnum, & insequentem hyemem continuo dormiuisse, donec æstate, colliculo paulatim à colonis demolito, experrectus, tanquam semimortuus inuentus est: illud autem pro certo accipiunt omnes, vrsos, glyres, crocodilos, & plerosque serpentes per totam hyemem obdormire adeo profunde, vt Agrippa dixerit, *ego sepe vidi dissectum glyrem, mobilem manere, tanquam mortuum, donec concoqueretur, atque tunc primum in bulienti aqua dissecta membra vitam demonstrasse.* ALEX. Illud ego demiror, quomodo fieri possit, vt tam longo tempore sine alimento viuant? I. C. Perpusillus est eis calor, maximè in hyeme, & ingens pinguis humidi copia, quare silens tunc temporis caloris vis, crassum illud & glutinosum humidum, quod propterea resolutioni resistit, lentè carpit, ideò non est opus supplemento: tenuitate namque & crassitie oppleti, ac obstructi cum sint meatus, illi crassæ substantiæ denegatur effluxus, nec per insensilem transpirationem in auras abire valet. A. L. Acutè ratiocinans: sed illud me edoceas, quomodo hæc animalia hiberno sono pinguescant? profecto in maiori mole plus materiæ inesse videtur, at nulla eis extrinsecus cibi materia suppeditatur. I. C. Pinguescunt, non quia verè nutriantur, sed quia illorum partes crassiores attenuantur à calore naturali, qui per id tempus est modicus, atque etiam intra modum: ideò non resoluerè, sed potius dissoluere potest, & propterea illarum partium mutatio

contingit in aqueum aëreum, atque illa dilata-
tione turgent. ALEX. Diuinissimè: sed quomo-
do asserebas, illos, qui ex alto loco ceciderint,
quasi mortuos iacere stupidos, & attonitos?
I. C. Reuerendissimus Gregorius Spinola
Theologus Carmelita Genuæ mihi retulit,
ipsum annis elapsis ex alta fenestra cōcidisse, &
per diem integrum omnes sensuum facultates
ab opere vacasse. nec apertis oculis videbat,
nec ferreos medicorum ictus persentiebat.
Causa fuit, quia perculsis spiritibus, ac in inti-
mos cordis sinus receptis, animam à suis fun-
ctionibus absistere necessum erat. Agitatis &
commotis spiritibus (assererat ille vir inge-
niosissimus) nullam rectè actionem edere po-
teram, idè perturbatus subistebam. insuper
concussionis vi, & impetu depressa calua me-
ninges cerebrique ventriculos & meatus pre-
mebat, quare sensus atque sermonis ex-
pers obstupescebam. ALEX. Quid de vteri
strangulatione? I. C. E putrida illa vte-
ri lacuna fætidis vapores exhalantes, ad cere-
brum deferuntur, à quo animales facultates
cùm dependeant, mirum non est, si, ipso à ve-
nenatis vaporibus oppleto, reliquæ facultates
consopitæ maneant. ALEX. At quid syncopes
est? I. C. Præceps virium lapsus. ALEX. Quo-
modo dignoscitur? I. C. In hac arteriarum
pulsus aut nullus est, aut extremè rarus, & obs-
curus: corporis summa frigent, tempora, cer-
uix, & thorax frigido sudore mandent: facies
pallet: totumque corpus quasi eneruatum ia-

cet, mens, omnisque sensus deficit? A L. Quæ
 syncopem inferunt? I. C. Sæua animi pathe-
 mata, vt timor grauis, voluptas maxima, mæ-
 stitia fortis, dolor atrox, labor, inedia, vacua-
 tio immodica, & quæcunque calorem nati-
 uum, spiritusque dissoluunt, atque diripiunt,
 cuiusmodi causi sunt, febres magnæ, & arden-
 tes, & malignæ. Syncopen etiam inducit gra-
 uis offensa in os ventriculi, est enim hoc eximij
 sensus, & cordi vicinum, imprimisque consen-
 tiens. Idem præstat inflammatio, erysipelas,
 & à bile compunctio, & venenatus humor, si-
 ue illic inhærescat, siue in crure, vel in bubone
 vel in quouis viscere conclusus, tetrum de se
 vaporem in ipsum ventriculi os, in cor eru-
 ctet, exhaletq; . ALEX. Quid Apoplexia? I. C. Est
 repentina motus, & sensus, omnisque animalis
 functionis priuatio. ALEX. Causa morbi huius
 in quo consistit? I. C. In cerebro omnis motus
 atq; sensus cõmuni principio. A L. At quæ nam
 illa causa est? I. C. Crassior, frigidiorque pitui-
 ta. ALEX. Quomodo hæc apoplexiam infert?
 I. C. Dum omnes cerebri ventriculos affatim,
 & vniuersim implet: aut dum minimũ quid-
 dam retis admirabilis arterias, per quas spiri-
 tus ex corde in cerebri sinus influit, repente
 obstruit, aut coarctat. ALEX. Quid inde detri-
 menti nanciscitur animal? I. C. Sinus influente
 spiritu destituti, nihil deinceps suppeditare
 possunt sensuum, motuumque neruis, mox-
 que necesse est animal collabatur. ALEX. De
 Epilepsia nunc aliqua. I. C. Veteres cùm pro-

ximè adstantes tam subito miseros conuelli, prosternique viderent, in peculiare Diuos morbum comitiale, seu Herculeum, reluctante Hippocrate, referebant. ALEX. Apud Christianissimum etiam populum hæc inoleuit persuasio: tota namque Gallia Diuo Iohanni Christi præconi hunc morbum assignat, quare ex illius Diui nomine nuncupatur, *le mal saint Jean*. I. C. Non illorum simplicitati ego insulto, sed temerariam opinionem illam eorum animis eximendam cuperem. ALEX. Quid ad te? I. C. Si quis epilepticum in terra prostratum, os rabidum ac distortum, genas inflatas, buccas humore, spumaque turgidas habentem conspexerit, exhorrescit, & ab iratis Diis calamitatem hanc inferri existimans, immutabilem illorū voluntatē superstitiosis preculis immutare credit, atq; ita spretis Medicorū præscriptis, miser æger affligitur, & sæpè, deuotionis ergo sepulchro destinatur, antequam anima in auras prorsus euanuit. At vbi morbū hūc in naturales causas referendum esse intelligent, aliquod lenimen doloris, medelamque afferre curabunt. ALEX. Postquam tanta adiuuandi proximos naturalis in te residet pietas, efficias rogo, vt morbi huius causæ nobis innotescant. I. C. Heus pueri, Hippocrotatis de morbo sacro libellum huc adducite. TARSIVS. Modò profecto ipse est. I. C. Quomodo hæc tuæ manus tam cito veritatis testes adinuerunt? Quid rides? Perlegas in sectione septima. TARS. *Quo verò modo, & ex qua causa fiat morbus sacer*

ego manifeste docebo. Cerebrum hominis duplex est, quemadmodum etiam alijs omnibus animalibus: Medium autem ipsius diuidit membrana tenuis. Qua propter non semper eandem capitis partem dolet, sed particulatim utramuis, aliquando verò totum. Sed & venae in ipsum tendunt ex uniuerso corpore multae & tenues: duae verò crassae, altera ab hepate, altera de liene. Et qua quidem ab hepate venit, hoc modo se habet. Altera quidem vena pars deorsum tendit, per partes ad dextram, iuxta ipsum renem ac lumbum, ad internam femoris partem, & descendit in pedem, & vocatur vena caua. Altera verò sursum tendit per venas dexas ac pulmonem. Finditur autem & in cor, & in brachium dextrum. Reliquum verò sursum fertur per clauiculam in dextram cervicis partem, ad ipsam cutem, ut conspicua fiat. Juxta aurem verò occultatur, atque hic finditur. Et crassissima quidem ac maxima & caussima ipsius pars, in cerebrum desinit: alia vero pars in aurem dextram, qua sane venula tenuis est: alia autem in oculum dextrum, alia in ipsum nasum. Atque si quidem venae ab hepate habent. Tendit autem & à liene vena in sinistra sursum ac deorsum, velut ab hepate, verum tenuior & imbecillior. Caterum in has venas etiam spiritus copiam inducimur. Haec enim corporis nostri respirationes sunt, aërem in seipsum trahentes, & in reliquum corpus ac venulas deriuantes, refrigerantque ac rursus dimittunt. Non enim possibile est spiritum stare, sed procedit sursum ac deorsum. Si enim alicubi constiterit ac interceptus fuerit impetens redditur illa pars ubi constiterit. Cuius rei signum hoc est: Quum enim desidenti aut decumbenti

venula compressa fuerint, ut spiritus à vena non discurrat, statim corpori occupat. Et de venis quidem reliquis sic habet. At vero morbus ipse fit in pituitosis, in biliosis vero non. Incipit autem fieri in fœtu adhuc in utero existente: Purgatur enim & florescit cerebrum, velut etiam alia partes prius quàm gignantur. In hac autem purgatione, si quidem probe ac moderate purgatum fuerit, & neque plus neque minus quàm oportet defluerit, hic fœtus sanissimum caput habebit. Si autem amplior colliquatio à toto cerebro facta fuerit, morbosum caput augetur fœtus habebit, & sonitu plenum, & neque Solem, neque frigus tolerabit. Si vero ab una aliqua parte colliquatio contigerit, aut ab oculo, aut ab ore, aut vena aliqua simul gracilis facta fuerit, ille sic afficitur qualiter sanè colliquatio contigerit. Si vero purgatio non contingat, sed in cerebro spissetur ac cogatur, sic necesse est fœtus pituitosus esse. Et quibuscumque quidem pueris existentibus erumpunt vlcera in caput, & in aures, ac in reliquum corpus, & qui salinosi fiunt ac mucosif, hi ipsi progressu ætatis facillime degunt: hic enim abicit ac purgatur pituita, quam in utero purgari oportebat, & qui sic purgati fuerint, comitiali sua sacro morbo ferè non apprehenduntur. Qui vero mundi sunt, & neque vlcus ullum, neque mucus, neque sativa ulla prodit, neque in utero purgationem fecerunt, talibus periculum imminet, ut ab hoc morbo corripiantur. Si porro ad eam progressum fecerit defluxus, palpitatio apprehendit & anhelationes, & petora corrumpuntur, aliqui vero etiam incensui fiunt. Quum enim descenderit pituita frigida ad pulmonem aut ad cor, perfrigeratur sanguis. Vena autem vte-

lenter perfrigerata, ad pulmonem & cor asiliunt, & ear palpitat, ut pra hac necessitate anhelationes incidant, & spiratio cervice erecta. Non enim spiritum suscipere potest, donec id quod influxit, à sanguine fuerit superatum, & calefactum in venas fuerit diffusum. Deinde & palpitatio & anhelatio sedatur, sedatur autem prout copia eius fuerit. Si enim amplius influxerit, tardius: sin minus, citius. Et si quidem densiores ac crebriores fuerint defluxus, crebrius comitali morbo corripitur, sin minus, rarius. Hac utraque perpetitur homo, si ad pulmonem ac cor fluxus processerit. Si vero in ventrem, profluvia alius apprehendunt. Si vero ab his viis exclusus fuerit, & in venas quas dixi defluxum fecerit, mutus fit & suffocatur, & spuma ex ore effluit, & dentes constringuntur, & manus conuelluntur, & oculi distorquentur, & nihil sapiunt, aliquibus etiam stercus inferne secedit. Atque haec fiunt aliquando in sinistra, aliquando in dextra, aliquando utrinque. Quomodo vero singula haec perpetiatur, ego narrabo. Mutus quidem est, quum pituita derepente in venas delapsa, aerem excluderet, & non admisisset, neque in cerebrum, neque in venas cauas, neque in ventriculos, sed occuparet respirationem. Quum enim accipit homo per os & nares spiritum, primum quidem ad cerebrum venit, deinde vero in ventriculum magna ex parte, pars etiam ad pulmonem, & pars ad venas. Ex his vero ad reliquas partes in venas dispergitur, & quantum quidem eius ad ventriculum venit, perfrigerat, & nihil aliud confert. Idem praestat & qui ad pulmonem venit. Qui vero ad venas pervenit aer, confert ad ventriculos ingressus & ad cerebrum.

Atque

Atque sic sapientiam & motum membri exhibet. Quare ubi fuerit exclusus à venis aer præ pituita, tumque non susceperint, mutum ac desipientem hominem reddunt. At vero manus impotentes fiunt ac conuelliuntur, sanguine quiescente, & dum non diffunditur velut solebas. Oculi quoque distorquentur aere a venis excluso, & commouentur. Spuma vero ex ore prodit ex pulmone. Quum enim spiritus non ingrediatur in ipsum, spumescit & ebullit velut moriens: Stercus vero subit, dum violenter suffocatur. Suffocatur autem, hepate & ventre (sursum ad septum transversum irruentibus, & stomacho ventris concluso). Fruunt autem, quum tantum spiritus in os non ingreditur quantum solebas. Calcitrat autem pedibus, quum aer in membris conclusus fuerit, & foras penetrare non poterit præ pituita, verum exiliens per sanguinem sursum ac deorsum, conuulsionem ac dolorem inducit, & propterea sanè calcitrat. Porro omnia hæc perpetitur, quum pituita frigida defluerit in sanguinem calidum existentem. Perfrigerat enim & sistit sanguinem. Et si quidem fluxus multus fuerit ac crassus, statim occidit: (Dominatur enim sanguini per frigus, ipsumque congelat.) Si vero paucior fuerit, in præsens quidem dominatur, obturans respirationem: Deinde temporis progressu, quum dispersus fuerit per venas, & ammixtus sanguini, multo existenti ac calido, si sic superatus fuerit, venæ aërem suscipiunt, atque ita ægri respiciunt. ALEX. in Galeni sententiam descendo, librum hunc Hippocrati immerito adscribi, cum illius ingenij acumen hæc non elucescat. I. C. Galenus tamen fatetur non nisi à doctissimo

viro sententias illas esse dictatas. ALEX. Non dubito quin hæc à te subtiliori methodo explicentur. I. C. Epilepsia totius corporis distentio crebra est, seu conuulsio non perpetua, qua subito homo concidit, sensuum omnium, atque mentis functionibus interceptis, ut nec audiat, nec videat, nec expeditus præteritorum meminerit. concussione ex ore spumæ mouentur, & solutis musculis interdum vel vrina, vel sterqus vel genitura præter voluntatem exit, & obscura vox eliditur. ALEX. Quænam est morbi huius causa? I. C. Humor pituitosi, aut melancholici ingens copia, quæ repètè cerebri vètriculos, meatusq; inficiens, efficit ut eger cohibito animali spiritu corruat. ALEX. Obturat ne penitus, & affatim spirituum ductus? I. C. Minimè, sed illius pituitosi humoris non nihil etiam præterfluit, quo cerebrum concussione adnititur quicquid noxium est excutere. ALEX. credis ne solam noxij humoris copiam infligere epilepsiam? I. C. minimè: nam & in sopore eius copia inest, attamen citra conuulsionem: præterea cum subito desinit epilepsia, ei quemadmodum & apoplexiæ, excusso in nervos humore, necessario succederet paralytis: id verò nusquam obseruatum est. ALEX. Quænam igitur Apoplexiæ causa statuenda est? I. C. Duplex, prima est humoris viscosi redundantia, qua oppleto cerebro, oppresso que Diaphragmate, atque occlusis respirandi fistulis, æger obmutescit, nequit enim spiritus inoffensè commeari. Altera est venenata, & cerebri substantiæ

grauius infensa qualitas, quæ quoties exagita-
 tur, ac in cerebrum prorepat, atque ea feriente,
 cerebro contrapugnante, quasi colluctatione
 quadam fit epilepsia. ALEX. Huius fomes ubi
 delitescit? I. C. Modo in cerebro, modo in ore
 ventriculi, nonnunquam & in alijs distantiori-
 bus sedibus, è quibus furtim per cæcos ductus
 in cerebrum serpit, & progreditur. ALEX. At
 cur horum symptomata efficiuntur sæuiora,
 cum vel Luna impleri, uel inchoari incipit? forsi-
 tan Lunæ dæmon Hasmoday hanc calamita-
 tem clademque infert? I. C. humida corpora,
 ciboque & Cælo videntes humido, huic malo
 sunt magis opportuni; hinc videmus impube-
 res & mulieres potissimum infestari, quos de-
 relinquare solet circa annū quintum & vigesi-
 mum, quia tunc augetur calor natiuus, qui sic-
 cius temperamentum inducit: quare non mi-
 rum (ô Alexander) si horum symptomata gra-
 tius inualecant, ubi Luna impletur, vel in-
 choatur, tunc enim humores maximè redun-
 dare constat. quapropter Dei filius & Deus ip-
 se, ne perfidi Hæbrei calumniari possent, Laza-
 rum non verè mortuum fuisse, sed Herculeo
 morbo correptum, illum quatruiduanum in
vitam postliminio reuocauit. siquidem exple-
to septuaginta horarum curriculo, humores
fisti contingit, quod Luna eo temporis spatio
unum Zodiaci signū peregerit, cuius vi humo-
rū decursus in corporibus perficitur. AL. Nihil
 doctius excipi potest. Sed queso nūc de Fasci-
 nationibus pertractemus. I. C. Libentissimè,

DIALOG. LIX.

De Fascinationibus.

ALEX.

QUID ad Thessalas Magas oppugnandas noui adinuenies? certum est eas fascinasse complures, & Benouentanas Lamias idem præstare quotidianis constat experimentis. I. C. Non inficior, vt tibi morem geram. ALEX. Forsitan Magicis carminibus hæc efficiunt? IUL. CÆS. Minimè: iam tibi multoties dixi, verba non aliam habere virtutem quàm immutandi auditum. ALEX. Forsan Necromanticis characteribus. IUL. CÆS. Rifu sane dignum & omnibus cachinnis. Sunt characteres in prædicamento quantitatis, quare nequeunt ex seipsis aliquid operari. ALEX. Quid verba audiam? cum facta videam. I. C. Experimenta illa non nego sed naturalibus causis adscribenda duco. ALEX. Sed quæ nam sunt causæ naturales? I. C. Audies. Arpiæ illæ pessimum spirant anhelitum. ALEX. Unde id coniectas? I. C. Vetulæ vt plurimum sunt, quarum odor grauis, & pauperculæ & crudis, iisque mendicatis, castaneis fabis ac lupinis stomachum placare coguntur,

ex ijs autem tetros effici spiritus materiae qualitas praestendit. Praeterea ex superstitione ieiunant, ieiunantium autem anhelicum ingratiſſimum esse & Philosophus dixit, & vnusquisque quotidie in se experitur. Insuper strigae illae pessimae inuisunt cimiteria & funera, defunctorumque corpora pertractant, ex quibus cum exhauriant putridum odorem, non mirum si consimilem ipsae spirent. Ad haec, inhabitant in vallibus limosas casulas, & sub nucum arboribus noctu immorantur, illarum autem umbram cum sit turbulentissima (vapores enim attrahi nequeunt à Sole ob frondes spissas,) eis obest, maxime in nocte ob circumstantis aëris frigiditatem, & cerebri etiam; euocati enim sunt tunc temporis ab anima spiritus ad cibi concoctionem, à cæna enim illae eo confugiunt, vt & plurimum currentes & quasi Libero patri Orgia celebrarent, debacchantes, quae de causa pori aperiuntur, in quibus facile postea, cum ad Nucum umbras perueniunt, tetri illi vapores penetrant, & putredinem in eis congenerant, hinc crebris obnoxiae iacent aegrotationibus. Rustici verò in peccati poenam id accidere putant, & si adulteros & homicidas conspiciant robustos, atque valentes. **ALEX.** Esto. quid inde? **I. C.** Cum pessimum spirent anhelitum, molliusculos iuuenes tacite inficient, quare in puerulos maxime suam potestatem exercent, non ex demonum mandato, nullam enim in peccati expertes, quales sunt pueri, iurisdictionem obtinet, sed

G g iij

quã in illorum tenerrimam, ob copiam humidi, carnes fœtidi anhelitus vapores nullo negotio sese introducunt, atque ita infantulos lædunt: quemadmodum è contra bono anhelitu ægritudinem leuari sæpè numero accidit, vt aliorum exemplo Galenus, suo Democritus testatur. Hic enim panis recentis, & calidi, vel (vt alij volunt) mellis odore per tres dies superuixit. vt nihil dicam de Alexandri Macedonum Regis vestibibus, quæ, vt Plutarc. in eius vita refert, eo erant odore non quidem ascitio aliquo externoque suffitu, sed genuino ac naturali caloris natiui effluuio perfusa, vt proximè astantes mirum in modum recrearentur: Quare argumento ab oppositis desumpto, quod & pestilentia experimentum comprobabat, inferre licebit, nostra corpora terris odoribus conflictari, qui cum sint, vt probauimus, in Lamijs, non mirum si infantum pulmones vitient, ita vt sæpe ad extremam maciem deueniant. ALEX. At quomodo segetes etiam fascinari poëta referunt? I. C. Illis quidem audendi quidlibet semper fuit data potestas. Sed fabellam hanc possumus aliquo rationis fulcramento munire. Nux myristica siue muscata, si à iuvene boni anhelitus gestetur, non solum viuudum odorem suum conseruat, sed etiam turgescit, magisque efficitur succulenta: Cum enim inter has illa sit præstantior quæ ponderosior est, succoque pingui madescit, atq; vel compressu vel aciculæ punctura oleaginem resudat non sine eximiâ odoris suauita-

te, has illi dotes viri calor conseruat ac tuetur, & quod mirari subeat, illam magis speciosam facit aspectuque amabilem, ac succo oleoso magis turgidam, præsertim si iuuenilis adultæque ætatis homines circumferant: Tam suaui enim gratiæque halitus emanat ex huiusmodi corporibus, effluxus, ac euaporatio, ob caloris natui temperiem, tam mitis ac blanda, vt nux illam alliciat, eaque imbuta vegetior fiat atque odorator: Alitur siquidem afficiturque aereo vapore, auraque tepenti ac subcalida, quam iuuenile corpus expirat, vt re maximè sibi familiari ac cognata. Si bono igitur iuuenis odore vegeti seruantur fructus, quid impedit quominus retro aniculæ anhelitu, segetes aliquæ fascinari & corrumpi queant: atque hæ fascino corruptæ, contagiosa quadam communicatione sibi proximas deinde inficiant; vt patet in piris, pomis, cerasis putrefactis, quorum contactu confecti reliqui contabescunt: Quare in inualefcente putredine, mœstæ segetes fascinæ læsionem experiri se testantur. Sane mulier cum excrementis abundet, atque insuaues tristesque halitus ob menstrui profluuij decursum diffundat, omnia deteriora efficit, natiuasque vires, atque insitas myristicæ nuci, quam gestat, facultates depopulatur; Quo fit vt eadem nux exsucca illius contactu efficiatur, leuis, cariota, coloreque squallido ac nigricante: qua vi etiam herbis pernitiem talem adfert, fata strangulat, & speculi nitorem obfuscat. ALEX. Scitissimè quidem. At Magi re-

G g iij

periuntur iuuenes, nullis obnoxij languoribus,
qui alios fascinare creduntur. I. C. Il credere e

falsum
blasphemantia. vi daemonum id effici nunquam dixe-
rim, cum sola Religione mihi persuasum sit

adesse daemones: sed naturali potius facultati
id ascribam. ALEX. Nunquam, vt arbitror, istud
probare poteris. I. C. Timet iudex esto.
Imaginatiuæ facultati omnes inferiores no-
stras potentias ancillari, luculenta oratione
supra probauimus. ALEX. Memini id quidem,
nam multa exempla attulisti, vix edulium, aie-
bas, vehementer percipimus, & statim spiritus
ad obediendum sese accingunt, quare saliuam
reddunt exoptati esculenti saporem redolen-
tem. Vix rei veneræ cogitatio nobis occurrit,
& illico spiritus adstant omnes ad cogitatio-
nis manda exequenda: hinc genitales surri-
gunt partes, atque titillant: cum verò rei ama-
tæ complexum & vnionem cum ea vehemen-
ter appetimus, iidem ministri spiritus accur-
runt, quare & languescimus; si timor nos oc-
cupat, subito ab imaginatione euocantur spi-
ritus, atque partibus neglectis externis, ad cor-
dis arcem tuendam collocantur, quapropter
ob sanguinis absentiam, curis impallefcit. Cum
irascimur, & vlcisci desideramus, præsto sunt
omnes spiritus ad ferendas suppetias, vtque
celerius inferuant, in tres diuiduntur ordines,
ad manus aliqui, quare ob illorum cum san-
guine aduentum venæ tunc intumescunt: ad
linguam alij, quare blasphemant irati, eorum-
que saliuam pestilens est: alij ad oculos tanquam

Sagittæ in arcu sese constituunt, quare rubent in ira oculi. I. C. Gaudeo profecto, mi Alexander, mea hæc effata memoriæ re demandasse, nec oblitus es (vt credo) imaginationem idem efficere, etiam in alieno subiecto, vbi est bene dispositum, vt in muliere prægnante apparet, hæc enim fœtum inficit exoptatæ rei notis. A. T. Memini quidem, sed quid inde inferis? I. C. Lamia cum in aliquem ira, odio, vel inuidia accenditur, tristi illa nocendi specie quæ in illius imaginatiuâ residet, commouentur spiritus, imo & mæstum induunt colorem, nam sanguis fit liuidus. Cum igitur imaginatiua spiritibus imperat noxam alicui inferendam, confestim inquirunt, quicquid noxiæ materiæ in corpore est, eaque se tanquam insigni lorica ad bellandum teguntur, cuius rei signum est quod dum irascimur, saliuam amaram in ore præsentimus: mox armati spiritus ab imaginatiua euocantur, & ad linguam: quare ob spirituum copiam aliquando in ira balbutimus, & ad oculos, qui eandem ob causam rubent: ab oculis deinde tanquam sagittæ ab arcu, ab imaginatiuæ facultatis manu iaculantur, & veluti basiliscus veneno repletus, quotiescunque illud per aërem transmittit, hominem interimit, & qui peste laborat, pestem etiã per transpirationem ad alios vibrat: Ita laruæ tetros spiritus sic ab imaginatione affectos eiaculantur, per oculos efficacius, tum quia phantasiæ, quæ spiritibus indidit nocendi species, sunt propinquiores, tum quia vim igneam quandam dif-

fundunt , vt in venustæ Amaliæ meæ oculis experiebar , nam amoris in me igniculos succendebat ; Tum etiam quia nostro corpori dati cum sint à natura custodes , & ad illius tutelam fortiores esse debebant. mēstruata mulieris oculi in speculum intuentes, illud squalore obnubilant, & conspurcant : tam perniciosam vim possidet oculus, vt vitij rudimentum in alterum vibret, sicut apparet in lippis ac rubentibus oculis , cum illorum radius vsque ad obuios spectantis oculos emissus, vaporem vnà secum corrupti sanguinis trahit, cuius contagione cogit intuentis oculos morbo simili laborare. Per oculos igitur tristes, noxiosque spiritus lamia eiacularans, ferit quem cupit, atque ita fascinat, puerulos maximè : Tum quia illorum caro tenella cum sit, fortioribus strigæ spiritibus resistere nequit, quare poëta cecinit,

Nescio quis Teneros oculus mihi fascinat agnos:

Tum quia à valida mente infantuli spiritus non reguntur aduersus fascinationem, Quam pertinentibus suasi aliquando , vt tunc, si faciem auertere verecūdentur, spiritus euocent ad oculos, & ad strigam dirigant. Sic enim lamia spiritus ab alterius spiritibus reiecti, in aëre conflictabuntur, & debiliores euadent, atque ad nocendum minus accommodati. Hinc bono omnium saltem plurimorum lucro, quorūdam circulatorum qui Necromantistæ appellantur, fraudes detegam. hoc illi tanquam maximum arcanum quibusdam incautis iuuenibus magno pretio vendunt, vt quibusdam verbis reci-

tatis, illico mulierē ad amorem, quin etiam ad feminis effusionem inducāt, dū modo proferant versiculū, cum utriusque amātium oculi mutuo sese respiciunt: non quod vlla sit in illis barbaris vocibus virtus, sed si quid sit, ideo accidit, quia iuuenis cupidineis spiritibus repletus, ad oculos, qui sunt in amore duces, pertrahit, & ad amāfiam transmittit, cuius animi organa alterare, & ad amādum disponere potest, quemadmodū & suauissimi ferculi odores ad esum nos inuitant. si Perdices (vt refert Plinius) superuolantium afflatu concipiunt, quanto magis amans lætos iuenculæ afflabit amores? ALEX. Mira audio, sed dic sodes, quo modo Thessalicæ, ac Crentes familiæ complures Laudando, fascinum inferebant. I. C. An horum hominum spiritus & humores adeo ab aliorum natura remoti erant, vt ipso penè veneno fuerint perniciosiores: Illi igitur concepto in aliquem odio, intentissimè intuentes, spiritus quosdam ex oculis totaque è facie vibrabant, qui ad alios delati tanquam venena sensim eos absumebant; Laudando autem maxime fascinabant, quia propria laus parit lætitiā, quæ vt bonum illud omnibus coporis partibus communicetur, & cordis & spiritū & totius faciei, oculorum præcipue dilationem operatur, vnde veneno, quod à fascinante iaculatur, aditus aperitur: hinc illud fortasse habet exordiū, vt cum aliquem laudare cupimus, bona prius omnia illi à Deo deprecemur, & qui laudantur faciem auertunt, non modo vt laudationem sibi molestam esse indicent, sed vt à fas-

cino caueant. ALEX. At cur in Apulia corallo
 puerulis apponunt, ne à Lamijis fascinentur
 I. C. An remedium non est corallo aduersus
 fascinationem insitum, sed est fascinati pueri si-
 gnum: Siquidem fascinatio infertur ex tetriflu-
 gino & fuliginosisque vaporibus, aut spiritibus à verula ad
 puerum eiacularis, iisdem igitur corallium, quod gestat
 puerulus, affici verisimile duxerim: Est enim
 frigida humentisque naturæ, quare à fuliginosi-
 sis, densisque spiritibus elanguescit, & natio co-
 re destituitur: eandem ob causam si febricitanti-
 bus alligatur corallius, impalescit: Cum igitur
 ad corallum tanquam ad Lydium lapidem fas-
 cinatio proberetur, lamia cauet à fascinando pue-
 ro corallum gestante, statim enim ex eius liuore
 fascinatio deprehenditur, & per consequens fas-
 cinans: possunt namque domestici aduertere
 quisnam ibi presens adfuerit, cum tam subita in
 tam breui temporis intercapedine facta sit im-
 mutatio. ALEX. At quomodo Entelidas in am-
 bitioso flumine se conspiciens, seipsum fascina-
 uit? I. C. An quia suæ formæ amore captus, cum
 voti compotem fieri se desperaret, in ægritudi-
 nem lapsus est, atque ita egri facti sunt spiritus, hi
 autem vibrati in imaginem quæ in aqua erat ad
 auctorem vitæ reuertebantur. An quia, ut
 inquit Hippocrates, corpora ad summum vi-
 gorem progressa, non persistunt, sed velut æquâ
 lance librata, in contrarium ruunt. Cum igitur
 corpus suum ad summum pulchritudinis apicem
 iam ascendisse miser ille conspexerit, mutationi
 locum dedit, & in deteriore noxam grassante

habitu, seipsum fascinavit. Id quod fieri facillime potuit in flumine, in quo sui ipsius faciem videns, respirabat, nam reciproco eiaculatu noxij spiritus in authorem retorquebantur. An dicemus, omnes animi affectiones, si permanentes diutius hæserint, improbos habitus concreare, qui vbi naturę robur asciuerint, quavis occasione conciti, etiam in peculiare & assuetas affectiones, etiam inuitos pertrahunt: sic timidi, quæ sunt sibi salutaria reformidant: Iracundi etiam amicissimis sunt molesti, & sibi metipsis. Quare Eutelidas fortasse, pertinacem inuidentiæ notam, aut fascinatoriam in se creauerat habitum: quare propria sibi obiecta specie, inuidia sane & fascinatione dignissima, à consueta affectione coactus est in pulcherrimam illam speciem truces figere oculos, & iacula inuidiæ ac fascinationis veneno delibuta vibrare, quæ ab aqua repercussa suum lædebant authorem. An & fortasse rectius asseremus, inuitabilem noxam puerum illum contraxisse, quia pulchram speciem in aqua conspiciens, in eam, vt amantium mos est, iaculabatur spiritus, qui in amore feruntur extra, vt alibi diximus, quare & conflagescere cœpit, & demum interire coactus est, ob spiritus vibrando deperditos, nec enim retorqueri integri poterant: aliqui namque in illa mora ab aëre ambiente dispergebantur. Al. At quomodo Necromantistæ fascinare seu ligare solent aliquem, ne cum vxore vel alia fœmina coeat, an Dæmonum opera? I. C. Minime, cum nullus ex eis sit qui credat esse Dæmones, vt a gripp.

Magorum Princeps in lib. de Vanitate Scientiarum ingenuè fateri non erubescit. Multi (inquit Pomponatius) *habiti sunt magi, & Necromantici ut Petrus Aponensis, Ciclus Esculanus qui tamen nullum commercium habuerunt cum spiritibus immundis, imò fortassis cum Aristotele crediderunt non esse demones.* Ego quidem complures allocutus sum in inferiori Germania vulgari cognomento Necromantistas, qui ingenuè confessi sunt, se firme satis credere, meras fabulas esse operationes quæ de daemonibus vulgo circumferuntur, aliquid tamen ipsos operari, vel vi herbarum commouendo phantasiam, vel vi imaginationis & fidei vehementissimæ, quam ipsorum nugacissimis confictis excantationibus adhibent ignoræ Mulieres, quibus persuadent, recitatis magna cum deuotione aliquibus preculis, statim effici fascinum, quare credulæ ex intimo cordis effundunt excantationes, atque ita non vi verborum, neque characterum, ut ipse existimant, sed spiritibus fascini inferendi percupidis exufflatis proximos effascinant. Hinc fit ut ipsi Necromantici in causa propria, vel aliena si soli sint operarii, nihil vnquã mirabile præstiterint, carent enim fide, quæ cuncta operatur. Quis ignorat Medeam & Circen Strigarum Principes nunquam suis magicis incantationibus potuisse apud se nec Iasonem nec Vlissem retinere? quare sic eam illudit Ouidius Magister amorum.

*Quid tibi profuerint, Circe, Perseides herba
Cum tibi Nerisias abstulit aura rates.
Omnia fecisti, ne Callidus hospes abiret.*

*Ille dedit certa Linthea plena fuga.
Omnia fecisti, ne te serua vreres ignis.
Longus in inuiso pectore sedis Amor.
Vertere quæ poterat homines in mille figuras,
Non poterat animi vertere iura tui.
Deinde concludit.*

*Ardet & assuetas Circe decurrit ad artes,
Nec tamen est illis attenuatus amor.*

*Ergo quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
Deme veneficij carminibusque fidem.*

Occalluerunt tamen hæ opinioniones de ligandis atque soluendis amantibus, in hominum animis adeo tenaciter, vt etiam electi ad sapientiam spiritus in errorem, si fieri posset, collabi videantur. Nam & Diuus Aristoteles videtur his fabulis quodammodo adstipulari, in lib. de Natura animalium sic scribit, *Remoram erro-*

*Ar. l. 2. de
nat. anim.
c. 14.*

*re nonnulli pedes habere prodiderunt, ex pes enim oyo-
nino est, sed quoniam habet pinnas pedibus similes-
hinc fit, vt pedibus instare videatur. Pisciculus qui-
dem hic est saxis assuetus, nomen à remorandis nauis-
bus adeptus, utilis ad iudiciorum causas & amato-
ria veneficia; vindicat tamen opinionem suam
ab huiusmodi ineptijs, hac clausulâ, vt aliqui
volunt: ex vulgi etiam sententiâ loquitur in
sexto libro, cum Hippomenem à veneficis peti
docet, nam in octauo libro cap. 24. videtur in-
nuere huiusmodi excantationes esse muliercu-
larum deliria atque figmenta. Albertus ma-
gnus huiusmodi infomnijs subscribere non est
verecundatus. Si virga, inquit, Lupi in alicuius
viri vel mulieris nomine ligetur, non poteris coire do-*

*Ar. l. de nat.
anim. c. 28. 1/2*

*Albert. mag.
l. 22. de anim.
de lupo.*

nec nodus ille solutus fuerit, ô absurdum absurdissimorum, Turcica sanè dementia dignissimum, quemadmodum & illud de candea funebri, quòd à Cardano iactatur. ALEX. Vnum est quod obijciam, si dæmones nulli sunt, quomodo Magi Pharaonis tot admirabilia perfecerunt? I. C. Philosophi quì negant dæmones, sacras Hebræorum historias contemnant. Cardanus dixit verisimile esse, vt illi impostores vehementissimè ranas appetentes confimilem saporem in saliuâ reddiderint, quæ in terra proiecta produxerit ranunculas. Si enim aquæ guttam æstiuâli tempore ranam gignere videmus, cur non & saliuâ ab animæ potentijs adiuta? Sed mittamus hæc, & imponatur quæso disputationi finis, nam & oculos meos præ somno caligare conspicias. ALEX. Non dimittam te, nisi prius de insomniis aliquid tuo dignum ingenio adducas.

DIALOGVS LX.

De Insomniis.

IVI. CÆS.

D somnum me lassitudo inuitat.
ALEX. Forsitan incænatus vis ire cubitum? I. C. Ita cuperem. **ALEX.**
At dormire nequibis. I. C. Nego. sanè cerebrum longa exercitatione impotens, & incontinens sui factum est,
 quare

quare eo primo agendi instrumento sopito, & & sensus etiam, qui tanquam satellites eius affectionibus accumbunt, consopiri necesse est, inò nec sensuum vires durare & sufficere operi possent, ideo vacationem ab opere feriarum vice expetunt: sensuum autem officinis defessis, necessario somnus obrepit. Sed quæ nam te mouet ratio, vt contrarium affirmes? **ALEX.** Quia vbi cibi nulli assumuntur, caput non occupatur exalatione, ab hac autem fit somnus. **I.C.** Quid si ioci ergo id negarem? multa exhalatio in ceruo, hic tamen parum obdormit. **ALEX.** Forsitan ob cerebri siccitatem. **I.C.** Siccissimum felibus cerebrum, inquit Scaliger, ijs diutius, aut frequentius pauca sopiuntur animalia. Quid siccius, inquit idem, lacertis, & serpentibus? ijs tamen vix satis sunt quaterni menses ad somnum. **ALEX.** An ceruus parcè somno vtitur præ meatuum angustia quæ multos vapores iursum rapi prohibet. **I.C.** At vnde conicis meatuum oblecta itinera & angustis effecta incommodiora? sanè si angusti ei essent meatus, careret cornibus, hæc enim à vaporibus fiunt. **ALEX.** At igitur sic edoctus dicam, ceruum non multum somni capere, quia vaporum nubes in cerebro non residet, sed vltior fit ad exeundum, vnde cornua conformentur, ita erit eius cerebrum quasi portorium quoddam, quò delatæ merces, per id aliò transferantur, non tanquam apotheca in qua reponi debeant. **I.C.** Acutè profecto, sed quid inde deducis? **ALEX.** Multa tibi insomniorum

Hh

occurfacula erunt: mihi vero apud nobilissimum, & ingeniosissimum iuuenem Ludouicum Brulardum opiparè cœnatura, nulla prorsus: oppleto namque vaporibus cerebro spiritus conquiescunt. I. C. Quiescere vnquam spiritus pernego. Non vitales profecto, saltem dum viuimus: non animales, nam vnde somnia? non naturales, quippe tunc nihilo secius alimur. Quis ignorat in somno sanguinem gigni, & transmutari, ideoque vrsi, gires per somnum maxime pinguescunt, qui apparatus, ac perfectiones absque motu fieri nequeunt: non quiescunt igitur dormientis spiritus, sed ad concoctionis ministerium intus euocatur ab anima: quâ de causa & caput tunc inclinatur, & palpebræ occluduntur, non enim ibi adsunt spiritus, qui labētia onera excipiant. Quare nulla cœnato homini fiunt insomnia, maxime in initio: vt subiticeam, crassos & densos vapores ad caput tunc ascendere, qui ob sui crassitiam nec rerum simulacra menti obijcere, nec ibi residentia excitare valent. ALEX. At illa rerum simulacra vbi residere existimas? I. C. In sensu dixere aliqui: quod mihi non placet, ea namque aliquando somniamus, quæ nec audita nobis, nec visa sunt vnquam. In spiritibus dixit Galenus. Inscitissimè tamen, quæ enim fieri posset, vt qui noui quotidie spiritus in nobis generantur, & intereunt, visas à longo tempore rerum imagines in somno representent? At representantur, non igitur in spiritibus rerum simulachra immerantur. A rig

stoteles censuit illas rerum Ideas in anima conseruari. AL. Si hoc verum esset, nulla nobis obliuio accideret, anima namque formarum conseruatric, nulli est corruptioni obnoxia, laesa tamen posteriore cerebri parte, multarum rerum obliuiscimur. I. C. Respondebit tibi Aristoteles, corporeis instrumentis egere animam ad suas operationes exercendas. Laeso igitur organo nequit formas representare, hinc obliuio aduenit. AL. At cur saepenumero obliuiscimur, nulla prius in cerebro laesione recepta, nec reminiscimur nisi postquam posteriorem cerebri partem scalpserimus? I. C. Aliis fortasse functionibus demandati sunt ab anima spiritus, illa tamen commotione excitantur, & quasi tuba cientur ad imagines representandas, in quarum permagno numero, aliqua similis occurrit, qua ducit ad quaesitae rei memoriam peruenimus: hinc etiam fit, vt celeri nimis spirituum motu, rei imago pertranseat, cum iam illam apprehendisse putabamus, quare frontem tunc manu constrinimus, vt praetereuntem ideam quasi detineamus. AL. Oblita igitur quomodo in memoriam reuocantur? I. C. Quando spiritus coram anima, in qua concepta elucescit imago, sistit, eamque ad imaginationem defert, idcirco ob spirituum multitudinem & celeritatem saepenumero reminiscimur simul & obliuiscimur, quapropter in scholis receptum est, eos qui cito addiscunt, celeriter obliuisci, id quod pueris ob caloris & spirituum copiam accidit: Senes

H h ij

vero obliuiosi sunt propter frigiditatem, quæ motus tarditatem spiritibus ingerit. quare tutius fortassis dixerim, animam esse formam suscipientem infinitas propemodum rerum ideas quæ ad actum non reducuntur nisi cum lux illius reflexerit in spiritibus, qui celeres mihi cum sint, ad reminiscendum satis idoneos inuenio: tardiusculi Tarsio sunt, ideò ei est natura memoria tardior. TARS. Quia promissis aliquando stare recuso, obliuiofum me dicis. ALEX. Perdoctè, sed vnde tot variæ rerum formæ nobis dormientibus obuiæ fiunt? I. C. E ciborum varietate. ALEX. Quid ais? I. C. Audi. in anima seruantur rerum species: has leui motu comprehensas, ad imaginationem spiritus deferunt, vel ibi existentes excitant, atque obvoluunt. Varia igitur & imperfecta simulacra in somnis conspiciamus; ob spirituum varietatem, atque celeritatem, at spiritus è cibis generantur, ergo è ciborù varietate in somniorù varietas accidit: quapropter fabas, phaseolos, lentes, pisas, ciceres, cepullas, allia comedenti complurimæ, ipsæque turbulentæ species apparent: Turbulentæ quidem, nam ista ciborum genera propter siccitatem atram bilem cõgenerant, ideò bustorum formidamina, sepulcorum terriculamenta, dæmonù spectra in somnis occurrant: plurimæ vero, quia atra bilis flatus ciet, vt inquit Philosophus. Legumina flatu tument, & turgescunt: flatus autem cum animatur, in vitalem spiritum transformatur; hinc illa explodenda fabella est, quæ de

Beneuentanis Strigis Neapoli circumfertur, asportari videlicet eas à Dæmonibus sub celeberrimam Nucem arborem, vbi subito horrifico lapsu de montibus flammigeros dæmones horrifero stridore vociferantes adesse testantur: at in somnijs, & non aliter proculdubio hæc phantasmata conspiciunt. ALEX. Vnde id conijcis? IUL. Cæs. Sunt à naturâ melancholicæ, earumque Melancholiam fouet & auget sordidissimi humoris cibus, quem nūcibus, & casteneis indies capiunt: confert etiam ad huiusmodi Laruarū insomnia, vehementissima illarum imaginatio in quâ huiusmodi tetra simulacra firmiter impressa sunt & in nocte, à tetrīs vaporibus non solum ciborū sed & ignis excitantur. ALEX. Quomodo ignis? I. C. In prima noctis vigila prope luculentum caminum nescio quo vnguine lemures illæ se illinunt, hinc niger vapor ab igne exhalans, illorum capita ferit, & species obturbat, igneaque representat spectacula & nuceas domus, nuceis enim lignis focum alunt. ALEX. At alix Lemures testantur Theatra, viridaria, formososque iuuenes intueri. I. C. Prouenit ex vnguento quo se prius totas oblinunt, *Constat enim vnguentum illud (inquit Cardanus) ex puerorū pinguedine è sepulchris eruta, succis apij, aconiti penthaphili, filiginis, & vnguento quod populeon vocant, &c.* Receptum est autem apud naturæ consultos, apij succum imbibitum, & vnguentum populeon arterijs pedum, manuumque appositum, virides ac lætas

Hh iij

Cardi. 18. de
sub. c. de mi-
rab. fol. 909.

idæas obdormientibus exhibere. Validissime autem id illis laruis contingere potest, nam propè focum se inungunt, quare membra incallescunt & calore aperiuntur, hinc vnguinis vires ad intimos recessus penetrant, atque ita magis afficiunt spiritus, qui sic affecti, cõsimiles in somnis efficiunt imagines, vel iam ab Empusarum imaginatione peractas excitabunt. ALEX. At referunt etiam illæ fatuæ dæmonum pedisse quæ, ibi se cõspicere pulchros iuuenes, ijsq; suauissimis amplexibus perfrui. I.C. Non minor: omnibus sanè per totum orbem diffusis mulieribus, ijsdemque honestissimis sæpenu-mero hoc offertur insomniũ. Quod cum mihi honestissima Galla matrona inficiaretur, ægrã esse ipsam, quæ huiusmodi non pateretur insomnia, Aristotelis & Hyppocratis testimonio comprobavi. ALEX. Esto, nam & ægrotans ego nocturna venere in somnis eludor: At referunt opiparã cenã à Dæmonibus excipi. I.C. Et hoc etiam insomnium est, quod illis pauper-ulis ieiunis euenire non mirabitur Hipp. qui sic scripsit, *si quis per somnum edere aut bibere consue-ros cibos, ac potus videatur, inopiam alimenti significat, & animæ tristitiam.* ALEX. At quamobrem somniamus nos aliquando à Dæmone opprimi? I.C. An quia per somnum obstructis illis neruis, qui ad pectus eleuandum veniunt, & prohibetã illius dilatatione, memoria subit eorum quæ illud dilatari impediunt, inter quæ occurrit pondus aliquod nos opprimens: hoc autem quum vti ignotum nobis offertur, con-

Hipp. l. de in
somm. l. 8i

remiscimus, atque ita terrificam Ideam rememoramus: at quia in somno ea primo nobis occurrunt, quæ ingēti mole constant, ideo veteres ab Ephialte infestari somniabāt, quo nomine dictus est quidam ex Neptuni filius, qui quum singulis mensibus nouē digitos excresceret, in tantam altitudinem euasisse fertur, ut statura sua fretus, Superis bellū inferret: Nunc verò vbi in somnis veluti ingēti pondere nobis superincumbente præmi videmur, Dæmonem, quem excelssima gigantea statura in templis depingunt, in memoriam redigimus. & somnos timor abrumpit. AL. At cur nobis somnianibus ab incubante mole premi, vox intercipitur? forsitan à muto dæmonio infestamur? I. C. Causa est crassior pituita aut melancholia non in cerebro, sed circum præcordia inhærescens, qua per crapulam, & cruditatem turgescente, diaphragma pulmoneſque premuntur, crasso autem vapore illinc in fauces, & cerebrum expirato, vox supprimitur. ALEX. Mira tibi narrabo, nudius-tertius coniugem meam prope me obdormientem magno in somnijs labore affici aduertere mihi libuit, lapidis beneficio, quæ more nostro lepidissimo accensa erat. Cumque hoc viderem attonitus, venerandum Iesus nomen alta voce inuocaui, & illa expergiscitur, asseruitque se ab incubo Spiritu tunc fuisse oppressam, qui audito Iesus nomine ilico aufugit. I. C. Non miror, nam in nomine Iesu omne genu flectitur etiam in ferorum, sed nullum Ecclesiæ Romanæ decretum

Hh iij

vetat hoc asserere, si diabolum vel quancumque aliam vocem edidisses, illam labore exempta fuisset. Eius cordi & cerebro fulginosi, densique spiritus incumbabant, quare & in prima noctis Vigilia id proculdubio accidisse suspicor. ALEX. Ita est, sed perge. I. C. Ea de causa non vi nominis (& si illud omnia possit cum vult) sed vocis strepitu ad se restituta est, discussis fumis à verberato per vocem aere, quare in aliud latus statim decubuit? ALEX. Ita fecit. Sed an ipsemet Dæmon tibi hoc retulit? I. C. Si pro dæmone sapientem (hoc enim dæmonis vox significat) intelligis, non inficior. Hippocrates enim sapientum dux me docuit, huiusmodi morbo corripit eos, qui assidue ventriculi cruditate laborant, quique frequentius in dorsum, ac supini decumbunt, proprii namque corporis ingruente mole, eam percipiunt angustiam, ut suppressa voce suspiria gemitusque edant, cum autem aliquis eis in aurem alta voce proclamat, in latus se deoluunt, illasque striges ac lemures quibus se opprimi imaginantur, excutiunt. ALEX. Sed cur in somnis tot chimerica, & falsa rerum simulachra nobis occurrunt? I. C. Sic respondet Hippocrates. *Opinor autem inter omnia quæ in corpore sunt, nihil magis ad prudentiam conferre quam sanguinem. Hic ergo cum in constanti habitu persistit, consistit & prudentia, sanguine vero permutato concidit simul & prudentia, quod autem hæc ita se habeant, multa sunt testimonia, ac primum quidem, qui omnibus animalibus communis est hæc confirmat somnus, quoniam enim corpus inuasit somnus, sanguis frige fit, à natura nã-*

que somnus vim habet frigefaciendi, in frigidato autem sanguine, languidiores fiunt eius meatus, id quod hinc palam fit, quod corpora aggravata reclinantur (omnia enim gravia daturâ ad fundum deferuntur) Et oculi ardent, & prudentia permutatur, opinionesque peregrina mentem occupant, & exercent quæ sane insomnia appellantur. AL. Divinissimè. I. C. Esto. nam & nobilissimo Domino meo Nicolao Brulardo opinio hæc arridet. Ego vero prudentiam in sanguine non constituerem cû sanguineos homines nullos viderim sapientes, nec somno frigefieri sanguinem dicerem, generatio autem & transmutatio à calore fit apud philosophum, nec somno vis data est à natura frigefaciendi omnia, sed externa tantum, interna vero calefacit, spiritus namque intus ab anima congregati sunt, nec ardere oculos dicere audeo, aqueum enim ipsorum subiectum est. Imò in somno oculorum palpebræ inclinantur, atque impallescent, ob spiritum qui eas sustinent & colorât, absentiam. At ego sic dicerem. variarum & à veritate alienarum rerum ideæ in somnis nobis offeruntur, nam quæ simulacrorum vestigia per vigiliis sensibus opere vario detentis, & mente vivis cogitationibus obruta, supprimuntur, in somno, quo tempore sensus functionum suarum vacationem habent, à vaporibus commoventur, & circumaduolant modò tardiusculè, modo celerrimè pro exhalationis crassitie, vel tenuitate, & impossibilia in somno fingimus, nam sensuum officinis defessis, & cerebrum primum sentiendi instrumentum

ex lassitudine confopitur, ideo nequit imagines illas ad rectam rationis, veritatisque normam dirigere. ALEX. At cur aliqui in somnis futuros euentus prævident, egomet aliquando vidi certè: certè inquam. I.C. Auerroes censuit effici hæc insomnia ab intelligentiis. ALEX. Auerrois sententia mihi non arridet, nulla namque ratione mihi persuadetur adesse intelligentias. Præterea negat Auer. intelligentias singularia intelligere, non igitur singulares euentus in somnis nobis ostendent quos ipsæmet ignorant. Insuper, nostra causa intelligentia id faceret, vt providere futura possemus, quotus igitur est quisque qui somnis pareat? qui intelligat? qui meminerit? quàm multi verò qui contemnant, eamque superstitionem imbecillis animi, atque anilis putent? quid est igitur, cur his hominibus consulens intelligentia, somnis moneat eos, qui illa non modo cura, sed ne memoria quidem digna ducant? si hoc ignorat intelligentia, ignorabit etiam futuros euentus, nulla igitur visa somniorum ab illa proficiscuntur. si non ignorat, qua mente quisq; sit, nec frustra aliquid intelligentia agit, quomodo immittit somnia nobis, quos prævidet nulla insomnijs fidem adhibitoros: si intelligentia insomnia nobis providendi causa dat, cur non vigilantibus potius, quàm dormientibus? certiora dicimus quæ vigilantes videmus quàm quæ somniantes. Ad dam. intelligentia clarè, & directo nobis consuleret. hoc facito, hoc nefeceris; at insomnia obscurissimis circuitionibus, & ambagibus futura pro-

nuntiant, ut fit ut edum interpretibus somniorum, qui soluta mercede nobis dicant, visam montis imaginem significare difficultates, & obices: flumen ostendere iudicium, boues, &c. Rectius fortasse ego dicerem: quemadmodum mens nostra in vigilia ex coniecturis futura prænuntiat, ita & in somnis, & longe facilius, nam ex Aristotele anima quiescendo fit prudens, soluta illa quidem non à corpore, sed à corporis penso, promouet se ad effigiem finis sui, qui cognitio rerum est. IUL. CÆS. Animam quiescere nunquam ab operatione, iam supra probauimus: imo & in somnis maxime corpus enutrit atque reficit, profecto si diuina mens nostra est, & in nocte sui domina, diuina semper, vel humana saltem vera cogitaret, cum tamen non nisi fœdissimos amplexus, mendacia, deliria, nugas, impossibiles denique Chimericas fabellas in somnis confingat & contempletur. ALEX. Negare non potes, veram aliquando de futuris euentibus ratiocinationem in somnis à nobis institui. I. C. Quid inter mendaciorum centies centena millia vnica perpusilla veritatis imago, compluribus adhuc falsitatis nebulis obumbrata. Ego, cui somnia ex Astronomorū regulis veriora accidere deberent, Luna enina, quæ nocti præest, diuinationisque parens credita est à Ptolemæo, mei ortus propheta est, vix quinquies tamen futurum euentum in somnis præuidisse memini, qui deinde vix è semisse verus contigit; infomnium quoque præcesserant nonnullæ diurnæ cogitationes

*Ampl
in uerba
cum in d.
negar, C
tu prou*

fere confimiles. idcirco ex præcognitione saltem imperfecta ac trāspōitione & visarum rerum intermissione tanquam è materiali causa, & ex vario, pro ciborum & affectuum ratione, spirituum motu, tanquam ab efficiēti, constare omnia insomnia arbitror. Quapropter si infantes primis ab ortu diebus somniare Cardano probasset aliquis, animæ nostræ è beatis sedibus descensum se non negaturum polliceretur; *Est enim (inquit ille) omne insomnium recordatio, infantulis autem recens natis nulla rerum potest esse memoria, hæc enim cognitionem supponit, quæ cum illi careant, vel nulla habebunt insomnia, vel si habere quis asserat, quod vix tamen probabit, cælitus ei advenire cognitionem fatebimur.* Non hæc assero, ut animi nostri interitum comprobem, sed ut patefaciam ab eo vindicari non posse ob rationem ab insomnijs deductam. Nec mihi refragaturos puto nostrates Theologos, qui sacrosancta insomnia, quæ sanctissimis hebræorum vatibus accidisse sacra pagina commemorat, altioribus cœlestibusque principijs adscribentes, nobis interdiciunt, ne fidem præstemus in somnijs, nequaquam hoc facturi, si ex insomnijs petito argumento animæ immortalitatem comprobare posse confiderent. ALEX. Quæso, mi Iuli, tuam mihi de Animæ immortalitate sententiam explices. IUL. CÆS. Excusatum me habeas rogo. ALEX. Cur ita? I. C. Voui Deo meo quæstionem hanc me non pertractaturum, antequam senex, diues, & Germanus euasero? AL. Dij tibi Næstoreos pro literariæ Reipu-

blicæ emolumento dies impertiant: Vix trigesimum nunc attigis annum, & tot præclara eruditionis monumenta admirabili cum laude edidisti. I. C. Quid hæc mihi profunt? A. L. Celebrem tibi famam compararunt. I. C. Omnes famæ rumusculos cum uno Amasiæ basiolo cõmutandos plerique Philosophi suadent. A. L. At alter ea perfrui potest. I. C. Quid inde adimit? A. L. Sapientum iudicia de tua eruditione tuas duntaxat titillant aures. I. C. Imò & Romæ adest Theologus, cui meum est nomē, prænomen, & cognomen, itaque laus non magis ad me tot studiorum laboribus defessum, quàm ad illum otiosum pertinet. A. L. Illustrissimam matris tuæ familiam Lopez de Noquera tuorum librorum inscriptioni iuxta hispanicū ritū addere debueras. I. C. Quid nomina curo. A. L. Melius est bonum nomen, quàm diuitia multa. I. C. Quomodo id sit intelligendum, mercatores interroga. interim, quæ Torquatus Tassus sui seculi Phœnix cecinit, reminiscere. A. L. Sic ille.

*Nome, es en La segetto Idoli sono
Cio che preggio, eualore il mondo appella,
La fama, ch' inuaghisce à vn dolce suono
Voi superbi mortali, e par si bella
E' vn eccho, vn sogno, anzi del sogno vn'ombra,
Ch' ad ogni vento si dislegua, è sgombra.*

I. C. Ipsissima veritas A. L. At Tullianam objectionem proponam. si nominis gloriam contemnis, cur in libris iam editis tuum nomen inscripsisti? I. C. Vt sacrosancti Tridentini Con-

cilij decretis obtemperarem. ALEX. Vberri-
 voluptatis fructus percepisti in Naturæ Arca-
 nis inuestigandis. I. C. Corpus mihi est studijs
 exhaustum & eneruatum: neque in hac huma-
 na caligine perfectam rerum cognitionem af-
 sequi possumus. cum ipsummet Aristotelē Phi-
 losophorum Deum infinitis propemodum in
 locis hallucinatum fuisse aduerto, cumque me-
 dicam facultatem præ reliquis certissimam, ad-
 huc incertam & fallacem experior, subscribere
 cuperem Agrippe libello quem de scientiarum
 Vanitate conscripsit. ALEX. Laborum tuorum
 præmium iam consecutus es; æternitati no-
 men iam consecrasti. Quid iucundius in ex-
 tremo tuæ ætatis curriculo accipere potes,
 quàm hoc canticum *et superest sine te nomen
 in orbem.* I. C. Si animus meus vna cum
 corpore, vt Athei fingunt, euanescit, quas ille
 ex fama post obitum delicias nancisci poterit?
 forsitan gloriolæ voculis, & fidiculis ad ca-
 daueris domicilium pertrahetur? si animus,
 vt credimus libenter & speramus, interitui
 non est obnoxius, & ad superos euolabit, tot
 tibi perfruetur cupidij, & voluptatibus, vt
 illustres, ac splendidas mundi pompas, & lau-
 dationes nec pili faciat. Si ad purgatorias flam-
 mas descendet, gratior ei erit illius orationis,
Dies ira, dies illa, mulierculis gratissimæ, re-
 citatio, quàm omnes Tulliani flosculi, dicendi-
 que lepores, quàm subtilissimæ & penè diuinæ
 Aristotelis ratiocinationes. si Tartareo (quod
 Deus auerrat) perpetuo carceri emancipatur,

Nullum ibi solatium, nullam redemptionem
inueniet. ALEX. Ô vtinam in Adolescentiæ li-
mine has rationes excepissem. I. C. Præte-
rita mala ne cogites, futura ne cures, præsentia
fugias. AL. Ah. I. C. Liberaliter suspiras ALEX.
Illius versiculi recordor.

Perduto è tutto il tempo

Che in amar non si spende.

I. C. Eia quoniam inclinato iam die ad vespe-
rum perducta est disputatio (cuius singula ver-
ba diuino Romanæ Ecclesiæ oraculo, infallibi-
lis cuius interpres à Spiritu Sancto modo con-
stitutus est Paulus V. Serenissimæ Burghesiæ
familix soboles, subiecta esse volumus, ita ut
pro non dictis habeantur, si quæ forsitan sunt,
quod vix crediderim quæ illius placitis ada-
missim non cõsentiant) laxemus paulisper ani-
mos, & à seueritate ad hilaritatem, risumque
traducamus. Heus pueri, lusorias tabellas huc

afferte, sed quid lætus obmurmuras? TARS. *Ouid. Eleg. 1.
2. Trist.*

Ouidij versus canebam.

Parua sedit cerni instructa tabella lapillis,

In qua vicisse est continuisse suos.

ALEX. Ô Faustum, & Felicem hunc diem

TARS. Plaudamus igitur. ALEX. Plaudite.

FINIS.

ERRATA.

Pag. 17. vocibus leg. vocibus. p. 19. accidens l. per accidens. p. 32. af-
 firma l. affirmat. p. 39. lucidum l. lucidum del. et. l. debet. p.
 43. ignescit. l. ignescit. petræ l. petræum. petræ. l. petræus. p.
 50. firmantur l. formantur p. 53. in victum l. inuictum pag. 56 sci-
 licet. l. scilicet p. 63. ratiocinatio l. ratiocinatio. p. 89. lin. 9. inter-
 nam. l. externam. p. 98. fuculis l. fucolis. p. 101. lin. antep. infine in
 dele. p. 105. velant l. versant. p. 108. faxis l. faxis, arenam l. arena-
 rum. p. 109. obiectio l. obiectio. p. 112. arbitrand. l. arbitrantur p.
 128. culmiam. l. cumam. p. 128. mollitiem l. mollitie. p. 139. asseuere-
 bat l. asseuerabat. p. 142. si fficiatur l. suppedizatur. p. 150. alia l. alia.
 p. 153. series. l. serie. p. 159. solij. l. solis. p. 160. opinione l. opiniononi. p. 165.
 nequeat. l. nequeat. p. 169. dulcor. flet. l. edulcasset. p. 177. intinatum
 fieri. l. intingendum. p. 182. minuat. l. minuantur. p. 187. maris ge-
 nerationem l. generationem p. 188. cauis. l. canis. differ. non l. non
 differt. p. 198. erytinis l. echinis. p. 204. in fin. ac l. an. p. 205. impera-
 tori. l. imperati. p. 218. aqueis l. aquis. p. 219. datur l. ad est. p. 221. in-
 situatur. p. 222. Recte. l. ALEX Recte. p. 225. formâ. l. formâ. p. 226. in
 initio vt infecta. l. vt de Perdicibus testatur Plin. l. x. c. 33. & infecta p.
 232. erichrimis l. erinaceis. p. 236. conceptus est l. conceptus tempo-
 re. p. 237. sit l. sit. p. 241. vbi l. vbi in p. 249. redundaedi. l. redundan-
 tis. p. 267. Nouembri l. Nouembris. p. 271. quert. l. queat. p. 272. in
 aere l. in aure. p. 281. substendi l. subendi. p. 169. dari l. esse. p. 31.
 scabendi l. scabritici. p. 330. latere l. latere. p. 333. sitatio. l. dilatatio.
 p. 339. l. corpus. p. 343. vies. l. vires. 349. quæ l. quas. p. 351. motu. l. motu
 p. 356. vericolora l. vericoloria. p. 357. antechristus. l. antichristus. p.
 365. eum l. cum. p. 366. subtilissimè. l. æ. Deus. l. Deos. p. 367. armata. l.
 sedarmata repondendi. l. respondendi. p. 370. non instruit l. nos
 instruit. p. 379. edebentur l. edebatur. p. 391. circumcinnibus l. cir-
 cutionibus. p. 391. philo sophi l. philofopi. p. 393. facultate l. facul-
 tatem. p. 395. edium l. edii. p. 409. demones. l. demon es. pag. 412.
 futulibus l. futibûs. p. 413. autem. l. et am. p. 416. mox l. deinde. p. 418.
 ad est l. ad est. p. 419. dari l. ad esse. p. 420. aliquos. l. infestabat. d. p. 422.
 portifex. l. pontifex. p. 423. igniculis l. igniculi. p. 454. Deiotaris vt l.
 vt Deiotaro. discedebamus. p. 426. in tonijje l. in tonijs. p. 427. da-
 ri. l. ad esse dari. l. ad esse. appellat. christianos. del. p. 429. decinam. l.
 decimam. p. 431. sunt ne. l. sunt ne. p. 732. dari l. ad esse. p. 434. ato-
 it. l. attollit. in qui l. Qui. p. 435. emota l. remota. p. 451. exitat l. ex-
 scitat. p. 457. aaliuus l. alicuius. p. 458. nante l. namque